

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΤΗΣ

ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1887

εκδοόμενον υπό

Α. Θ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΛΟΓΟΥ

Ἀδελφ. τοῦ Ἰπουργοῦ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσης
(ὡς ἀριθ. 945 καὶ ἡμερομ. 25 Σεβτ-ουβλ-3621 1304, 9 Κιανούνι-2621 1302).

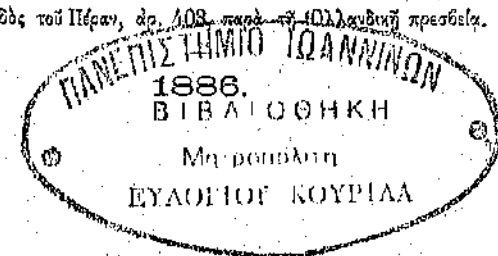
ΕΤΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Τύποις Ι. ΠΑΛΛΑΜΑΡΗ.

Μεγάλη ὁδὸς τοῦ Πέραν, ἀρ. 108, παρὰ τῆς Ἀλλοδαπῆς πρεσβείας.

ΤΗ ΜΑΚΑΡΙΑ ΜΝΗΜΗ.

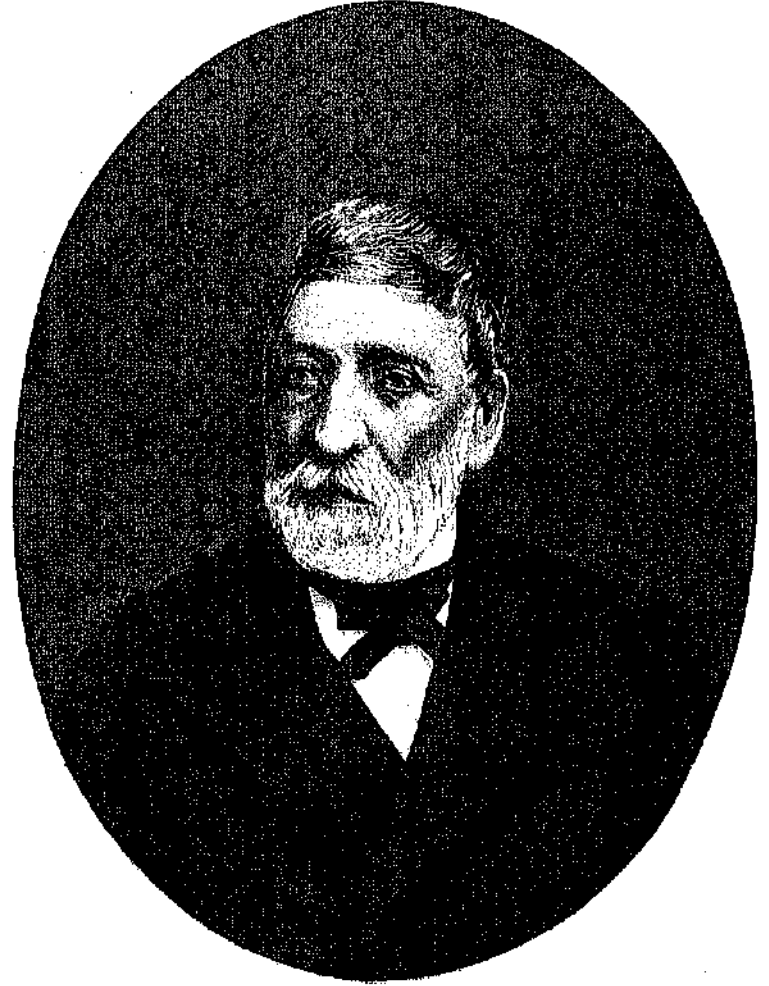
ΤΟΥ ΑΙΔΙΜΟΥ

ΖΑΝΝΗ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ ΣΚΥΛΙΤΖΗ

ΤΟΔΕ ΤΟ ΠΟΝΗΜΑ

ΕΥΣΕΒΩΣ ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ.

ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ ΣΚΥΛΙΤΖΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΡΤΗΣΕΩΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΡΤΗΣΕΩΣ

Διατί τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς» ἀποβάλλει κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο χαρακτηριστικώτατον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ μέρος, ἐπωνυμούμενον οὐχὶ «πολιτειογραφικόν, φιλολογικόν καὶ ἐπιστημονικόν», ὡς μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ μόνον «φιλολογικόν καὶ ἐπιστημονικόν»; Αὕτη βεβαίως ἔσται ἡ πρώτη ἐρώτησις τοῦ ἀναγνώστου, ἔχοντος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸ τοῦ 1887 τεύχος. ἐπομένως εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπελοιομεν πρῶτιστα ν' ἀπαντήσωμεν.

Νῆ ὑπολογίζοντες τὰς ὑλικωτέρας περὶ τὴν ἐκδοσὶν φροντίδας τοῦ ἔργου, καθ' ὅσον παρ' ἡμῖν οἱ τῶν διανοητικῶν προϊόντων παραγωγεῖς εἰσὶν αὐτοὶ καὶ ἐκδότες, αὐτοὶ καὶ βιβλιοπῶλαι, κολλᾶσις ὑπεδαξάμεν τὰς ποικίλας δυσχερείας, αἱ καθ' ἑαυτὸ ἔχει τὸ ἐγγεῖρημα. Τὰς δυσχερείας ταύτας, τὰς καθαρῶς εἰς τὸ συντακτικόν μέρος ἀναγομένας, καὶ ἄλλα μὲν γεννώσιν αἴτια, ἰδίως ὅμως τὰ πολιτειογραφικὰ καὶ τὰ καταστατικὰ, ὧν οὔτε ἡ διακρίβωσις εὐκόλος, οὔτε οἱ πηγαὶ πάντοτε εὐχερεῖς καὶ προσταί. Ἐντεῦθεν δύο προκύπτουσι κακὰ, ἐν μὲν ἡ περὶ τὴν ἐκτύπωσιν βραδύτης, ἕτερον δὲ ἡ ἐξ ἀνάγκης περιστολῆ τοῦ φιλολογικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ μέρους. Τὸ δεύτερον τοῦτο κακόν ἠδύνατο νὰ θεραπευθῆ διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ χώρου, ἀλλὰ τοῦτο θὰ παρεξέτεινε τὴν ἐκτύπωσιν πέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰανουαρίου μηνός· οὕτω δὲ ἐγεννήτο ἄλλο ἄτοπον διότι καίτοι τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς» ἄλλον ἔχει προορισμὸν ἢ τὰ συνήθη ἡμερολόγια, ἐπειδὴ ὅμως, ἕνεκα δὴ τοῦ ἀστρονομικοῦ καὶ μηνολογικοῦ μέρους, ὅπερ μάλιστα κατ' ἔκτασιν καὶ ἰδιορρόθιμως περιλαμβάνει, χρησιμεύει καὶ ὡς ἐπατηρὶς, ἡ ἐκτύπωσις αὐτοῦ θέον νὰ ᾖ συντελεσμένη πρὸ τῶν παραμονῶν τοῦ νέου ἔτους. Αἱ δυσχερείαι αὗται πολλὰ ἡμῖν παρέσχον πρῶτα, οὐδὲν δὲ ἕτερον μέσον θεραπείας εὑρομένῃ ἢ τὸν χωρισμὸν τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς» εἰς δύο ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων ταύχη, ὧν τὸ μὲν νὰ περιλαμβάνῃ τὰ πολιτειογραφικὰ ὅσα ἔνεστι πληρέστερα καὶ ἀκριβέστερα, τὸ δὲ τὰ φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ, τὴν κυρίαν τροφήν τῆς μελλόντος μερίδος τῶν ἀναγνωστῶν, ὅσα ἔνεστι πλουσιώτερα, καθ' ἃ ἠξίωσαν καὶ ἄνδρες σοφοί, ὡς δηλοῦται καὶ ἐκ τῆς περαιτέρω καταχωριζομένης ἐπιστολῆς τοῦ εὐκλεοῦς μηνίμης διασήμου ἐλληνοιστοῦ Ἐγγοῦ.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ τούτου ποιούμενοι ἀρχὴν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ταύτης, προβαίνομεν τό γε νῦν ἔχον εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ φιλολογικῆ καὶ ἐπιστημονικοῦ τεύχους, ἐλπίζοντας ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐπιόντος ἔτους κατορθωθήσεται σὺν τῇ τοῦ φιλολογικῆ καὶ ἐπιστημονικοῦ καὶ ἢ τοῦ πολιτειογραφικῆ τεύχους ἔκδοσιν, διευθετουμένης καὶ κανονιζομένης τῆς λίαν ἐπιπόνου ταύτης καὶ δυσχεροῦς ἐργασίας, ἣν ἔχει ἰδίᾳ ὁ ἐκδότης, πλὴν τῶν γενεαλογικῶν, τῶν τὴν κατάρτισιν, πολλὴν ἐπίσης ἐπιμέλειαν καὶ ἀκριβολογίαν ἀπαιτοῦσαν, ἔχει εἰδικῶς ὁ ἀρχαῖος τοῦ «Ἡμερολογίου» καὶ παντὸς καλοῦ φίλος Γ. Α. Ξανθόπουλος. Ὅποιε δὲ ἡ ἕλη τοῦ μετὰ χάριτος τεύχους, ἥς τὸ πλοῦσιον καὶ ποικίλον δεικνύει ἀπλοῦν ἐπὶ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων βλέμμα; Πρὸς χαρακτηρισμὸν αὐτῆς ἀρκούμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ πραγματεῖαι εἰσι πρωτότοποι, ἔνιαι δὲ τούτων ἠίγουσι ζητήματα, τὸ πρῶτον νῦν παρ' ἡμῖν δημοσίᾳ ἀνεπισσώμενα καὶ διερευνημένα, οἷα ἢ περὶ τῆς κοινῆς χριστιανικῆς χρονολογίας ὑπὸ τοῦ ἱεροδιδασκάλου Κ. Δελιχάνη, ταύτης ἀποδεικνυομένης ἱστορικῶς ἐσφαλμένης κατὰ τέσσαρα τὸλάχιστον ἔτη. Πλὴν δὲ τῶν ὅλων τερπιῶν καὶ εὐπέπτων ἀναγνωσμάτων καὶ μεταξὺ τῶν βαρυτέρων ἐγκαταστειρεται τὸ ἐπαγωγόν, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἄρτυμα τῆς πνευματικῆς τροφῆς (*). Ἐξαιρῶνται δύο ἢ τρεῖς διατριβαί, οἷαι π. χ. ἢ τοῦ γνωστοῦ Ἑλληνος γλωσσολόγου Γ. Ν. Χατζιδάκη καὶ ἢ τοῦ Γερμανοῦ, ἀλλ' ἐγκρατεστάτου τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς καὶ δοκίμου ἐπίσης γλωσσολόγου Καρλ Γου, αἵτινες, καθ' ἑαυτὰς σπουδαίαι, ὡς λίσουσαι, ὀριστικῶς ἴσως, ζήτημα οὐχὶ ἀδιάφορον τοῖς περὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένοις, γίνονται, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ θέματος αὐτῶν, οὐχὶ παντὶ ἀναγνώστῃ προσिताί. Οὐδὲν δὲ λέγοντες ἡμεῖς περὶ τῶν λοιπῶν διατριβῶν, ἰστούμεθα μικρὸν ἐπὶ ἐκαίνης μόνου, ἣτις φέρει ἐπιγραφὴν «Ἀναμνήσεις ἀρχαίου δημοδιδασκάλου»: διότι ἢ διατριβὴ αὕτη εἶναι ἤδη ἱερὸς τύμβος, καλύπτων τὸ σῆκος τοῦ γράψαντος τὰς ἀναμνήσεις ταύτας σεβασίμου διδασκάλου· ἰστούμεθα μετ' εὐλαθείας ἅμα καὶ ψυχικῆς δόνησης, οὐχὶ

(*) Τὸ ἄρτυμα τοῦτο οὐδ' ἐξ αὐτῶν λαίπει τῶν εἰς τὴν ὑψηλὴν φιλολογίαν ἀναγομένων, οἷαι αἱ δύο πολλῆς φιλολογικῆς ἀξίας διατριβαί τοῦ ἀρίστου ἡμῶν φίλου Π. Ν. Παπαγεωργίου, αἱ ἢ γραφαί μετ' ἀγάπης κοσμοῦ πάντοτε τὰς σελίδας τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς».

ἵνα σπείσωμεν δάκρυ εἰς τὴν σιάν αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα κλαύσωμεν καὶ ὀρηγήσωμεν τὴν ἀθλιότητα καὶ τελεῖαν κατάρπτωσιν τῆς κοινωνίας! Ἡμισυν ἔλον αἰῶνα ἐμόχθησεν ἀφανῶς ἐργαζόμενος ὁ Μιχαὴλ Ρούσιος πρὸς φωτισμὸν τῆς νεολαίας, καὶ μετὰ ταυτάτην μακράν, ἀδιάκοπον καὶ εὐσυνείδητον ἐργασίαν, ἀπέθνηκε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐπὶ φάθῃς ὑπὸ πάντων ληθμονημένος καὶ τῶν πάντων στερούμενος! Ἰδοὺ πῶς ἢ κοινωνία ἡμῶν, ἐν ἣ τῶσι κηφήνες τρέφονται καὶ παχύνονται ἐκ τοῦ αἵματος αὐτῆς, ἀμείβει τοὺς ἀληθῶς ὑπὲρ αὐτῆς ἐργαζομένους κοινωνία ὄντως ἀχάριστος καὶ ἐπιθυμιωμένη, ὡς χαρακτηρίζει αὐτὴν καὶ στηλιτεύει ὁ ἡμέτερος Τιμῶν εἰς τὰς παραδόξους Ἰδιοτροπίας, ἃς βαθέως ὀφείλουσι νὰ μελετήσωσι πάντες.

Χάριτας ὀμολογοῦντες πᾶσι τοῖς εὐγενῶς καὶ εἰς τὴν τοῦ ἔτους τούτου ἔκδοσιν τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς» συμβαλομένοις, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκορφύσωμεν τὴν χάριν ἡμῶν ἐπὶ τῇ προσκίσει νέων χρηστῶν φίλων τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς», οἷος ὁ διευθυντῆς τῆς κεντρικῆς ἱερατικῆς σχολῆς, ὁ ἀκαταπόνητος οὗτος τῶν γραμμῶν ἐργάτης καὶ ἀληθῆς τῆς τε ὀραθῆν καὶ τῆς ἔσθῃν παιδείας ἐσροφάντης καὶ μυσταγωγός, Βασιλείος ὁ Γεωργιάδης. Τὴν πολὺτιμον αὐτοῦ συμβολὴν ἔχει ἀπαξ μὲν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἐν τῇ ὥρᾳ αὐτοῦ περὶ Φωτίου πραγματεία, φερουσα τὰ ἀρχικὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ γνωστὰ γράμματα, πολλᾶκις δὲ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς· διότι αὐτῷ ὀφείλονται τὰ τε μετὰ τσαύτης ἐμβριθείας καὶ χάριτος προτασσόμενα καὶ ἐπιτασσόμενα τῆς σοφῆς τοῦ σοφοῦ Ἰωάννου Σκαλιτζούνη πραγματείας, αὐτῷ τὰ ἀνέκδοτα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα, αὐτῷ τὸ «ἐξαιρέτων παρηγηκωνισμένων ποιήμα» καὶ αἱ εἰς αὐτὸ σημειώσεις καὶ ἄλλα εἰς ἄλλα σπουδαία συμβολὴ σημειώσεων καὶ παρατηρήσεων. Τῷ σεβαστῷ ταύτῳ φίλῳ ἐκ καρδίας εὐχαριστοῦντες, χάριτας ἀνομολογοῦμεν καὶ τῷ γηραιῷ, ἀλλ' αἰετὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἠδῶντι Βασιλείῳ τῷ Πυλλάδῃ, ἐφ' οἷς ἐκάστοτε εἰσηγέται καὶ χορηγεῖ τῷ «Ἡμερολογίῳ» τῆς Ἀνατολῆς· ἐκ τῶν πάλαι γνωστῶν αὐτῷ πηγῶν, δεινῶς ἐν αὐτῶς ἀνιχνευτῆς παντὸς κενρυμμένου φιλολογικῆ ὀησαυροῦ.

Εὐγνωμονοῦμεν ἐπίσης πᾶσι τοῖς εἰς τὴν διάδοσιν καὶ ὑλικὴν ὑποστήριξιν τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς» φιλοτίμως καὶ εὐγενῶς συντελέσασιν καὶ συντελοῦσιν καὶ πᾶσι τοῖς ὅπωςδῆποτε ὑπὲρ αὐτοῦ ἐργαζομένοις, ὡς καὶ τοῖς δι' εὐμενῶν κρίσεων τιμῶσι τὸ ἡμέτερον ἐγ-

χείρημα, ἴδια δὲ τοῖς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σοφοῖς ἑλληνισταῖς, οἵτινες καὶ ἀναλύσεις καταχωρίζουσι καὶ ἐλακλήρους πραγματικῆς μεταφέρουσιν ἐν περιπέτοις περιοδικοῖς καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν εὐφημον ἐκάστοτε ποιοῦνται λόγον ὡς περὶ ἔργου πράγοντος τὴν καὶ ἡμᾶς ἐθνικὴν φιλολογίαν. σὺν τούτοις δημοσίᾳ εὐχαριστοῦμεν καὶ ἐκεῖνοις ἐκ τῶν ξένων καὶ τῶν παρ' ἡμῖν λογίων καὶ σπουδαίων ἀνδρῶν, ὅσοι τὴν εὐμενῆ αὐτῶν γνώμην ἐκδηλοῦσι καὶ παραθαρρύνουσιν ἡμᾶς εἰς τὸν ἀγῶνα δι' ἰδιαιτέρων πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολῶν, ἐν αἷς ἔχομεν νῦν καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου τῶν παρ' ἡμῖν φιλολόγων καὶ κριτικῶν, τοῦ σεβαστοῦ καὶ εὐρυμαθεστάτου Θεοφάνους Λιβαδῆ, δαίγμα συμπαθείας καὶ εὐμενείας πολυτιμώτατον.

Τοιαύτας συμπαθείας περιβεβλημένον καὶ τοιαύτη τοιοῦτων ἐπιτίμων καὶ εὐγενῶν φίλων συνδρομῇ καὶ συμπράξει καὶ νῦν καταρτισθέν, ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν σκέπην τοῦ ἀνωτάτου τῶν γραμμάτων καὶ παντὸς καλοῦ προστάτου, τοῦ σεπτοῦ ἡμῶν ἀνακτος, ἔκτον τοῦτο ἔτος, ἐμφανίζεται τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς», ὅπερ ἀνατεθειμένον ἐπ' αἰσίοις τῇ ἱερᾷ σκιᾷ ἐνδὸς τῶν ἀειθρίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους μεγάλων εὐεργετῶν, ἐπιλαμπρύνεται καὶ διὰ τῆς εἰκόνης αὐτοῦ, ἔργου τοῦ ἐν Παρισίοις P. Dujardin, ἀριστοτέχνου πληρέστατα δικαιούντος τὴν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν φήμην αὐτοῦ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΕΚΛΙΨΕΙΣ

κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1887 συμβήσονται τέσσαρες, ὧν δύο τῆς Σελήνης καὶ δύο τοῦ Ἡλίου, αἱ ἑξῆς:

1. Μερικὴ ἔκλειψις Σελήνης τὴν 27ην Ἰανουαρίου, ἀράτος ἐξ Εὐρώπης.

2. Δακτυλιοειδῆς ἔκλειψις Ἡλίου τὴν 10ην Φεβρουαρίου, ἀράτος ἐκ τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἡ κεντρικὴ ἔκλειψις ἔσεται ὁρατὴ ἐκ τοῦ νοτίου Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ.

3. Μερικὴ ἔκλειψις Σελήνης τὴν 22αν Ἰουλίου, ὁρατὴ ἐξ ἀπάσης τῆς Εὐρώπης.

Εἴσοδος εἰς τὴν σκιὰν τῆς γῆς 9 ὥρ. 32 λ. μ.μ.

Μέσον τῆς ἐκλείψεως 10 ὥρ. 45 λ. μ.μ.

Ἔξοδος ἐκ τῆς σκιᾶς τῆς γῆς 11 ὥρ. 58 λ. μ.μ.

Μέσος χρόνος
Κων/λεως.

Μέλλουσιν ἐπισκοπισθῆναι τὸ 0,419 τῆς σεληνιακῆς διαμέτρου.

4. Ὀλικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου τὴν 7ην Αὐγούστου, ὁρατὴ ἐξ ἀπάσης σχεδὸν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκ μικροῦ μέρους τῆς Ἀφρικῆς.

Τὴν ἔκλειψιν ἔβονται ἀρχομένην ἀνατέλλοντος τοῦ Ἡλίου ἢ Παλαιστίνῃ, ἢ Καισάρεια, ἢ Ἀμισός, τὸ Βουκουρέστιον, ἢ Βαρσοβία, ἢ Στοκδόλμη κτλ., λήγουσαν δὲ ἀνατέλλοντος τοῦ Ἡλίου ἢ Τύνις, ἢ Μασσαλία, ἢ δυτικὴ Γαλλία ἢ Ἀγγλία καὶ ἢ Ἰσλανδία.

Ἡ γραμμὴ τῆς κεντρικῆς ἐκλείψεως διέρχεται τὴν Ἰέδω (Ἰαπωνία) εἰσδύει εἰς τὸ οὐράνιον κράτος καὶ διασχίζουσα τὴν Σιβηρίαν

και την κεντρικην Ρωσσίαν διατρέχει την νοτίαν ακτήν της Βαλτικῆς παρὰ τὴν Κωνισθέγγην, Βερολίνον, Στετίνον κτλ. και λήγει παρὰ τὸν Ρήνον.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκλείψεως ἔσται ἀόρατος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Ἡλίου ἀνατέλλοντος τὴν 5ην ὥραν και 15 λεπτά· κατὰ τὴν 5ην ὥραν και 55 λεπτά ἐπελεύσεται τὸ μέσον τῆς ἐκλείψεως και τὸ τέλος κατὰ τὴν 6ην ὥραν και 49 λεπτά. Κατὰ τὴν μεγίστην φάσιν καλυφθήσονται τὰ 0,662 τῆς διαμέτρου τοῦ Ἡλίου.

ΖΩΔΙΑ.

Μέσος χρόνος Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Ἡλιος εἰς

τὸν Ὑδροχόον.	Ἰανουαρίου	8.	9	ὥρ.	46	λ.	π. μ.
τοὺς Ἰχθύς.	Φεβρουαρίου	7.	0	»	22	»	π. μ.
τὸν Κριόν.	Μαρτίου	9.	0	»	15	»	π. μ. Ἐκρ.
τὸν Ταύρον.	Ἀπριλίου	8.	0	»	1	»	μ. μ.
τοὺς Διδύμους.	Μαΐου	8.	11	»	55	»	π. μ.
τὸν Καρκίνον.	Ἰουνίου	9.	8	»	23	»	μ. μ. Θέρσ.
τὸν Λέοντα.	Ἰουλίου	10.	7	»	16	»	π. μ.
τὴν Παρθένον.	Αὐγούστου	11.	1	»	56	»	μ. μ.
τὸν Ζυγόν.	Σεπτεμβρίου	11.	10	»	50	»	π. μ. Φθινόπωρον.
τὸν Σκορπίον.	Ὀκτωβρίου	11.	7	»	22	»	μ. μ.
τὸν Τοξότην.	Νοεμβρίου	10.	4	»	13	»	μ. μ.
τὸν Αἰγόκερω.	Δεκεμβρίου	10.	5	»	1	»	π. μ. Χειμῶν.

ΗΛΙΟΔΡΟΜΙΟΝ

διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς μέσον χρόνον.

Μῆνες	Ἡμέραι	Ἀνατολ.	Δύσις	Μῆνες	Ἡμέραι	Ἀνατολ.	Δύσις
		ὥρ. λ.	ὥρ. λ.			ὥρ. λ.	ὥρ. λ.
Ἰανουάρ.	9	7.22	5. 2	Ἰούλιος	7	4.45	7.26
»	19	7.14	5.14	»	17	4.53	7.18
»	29	7. 3	5.26	»	27	5. 4	7. 6
Φεβρουάρ.	8	6.50	5.39	Αὐγυστ.	6	5.14	6.53
»	17	6.37	5.49	»	16	5.23	6.39
»	27	6.21	6. 1	»	26	5.33	6.22
Μάρτιος	9	6. 5	6.11	Σεπτέμβρ.	5	5.43	6. 5
»	19	5.48	6.22	»	15	5.52	5.49
»	29	5.32	6.32	»	25	6. 3	5.33
Ἀπρίλιος	8	5.16	6.43	Ὀκτώβρ.	5	6.14	5.16
»	18	5. 2	6.53	»	15	6.26	5. 1
»	28	4.50	7. 4	»	25	6.38	4.49
Μάϊος	8	4.40	7.14	Νοέμβρ.	4	6.50	4.39
»	18	4.33	7.22	»	14	7. 1	4.34
»	28	4.20	7.29	»	24	7.12	4.30
Ἰούνιος	7	4.29	7.33	Δεκέμβρ.	4	7.20	4.32
»	17	4.32	7.34	»	14	7.25	4.36
»	27	4.37	7.32	»	20	7.27	4.41
				»	30	7.26	4.50

ΣΗΜ: Οἱ ἀναγνώσται τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς» γινώσκουσιν ἤδη ὅτι ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ τὰ ἀστρονομικὰ χορηγεῖ ἡμῖν εὐγενεῶς ὁ ἀγαθὸς τῶν φυσικομαθηματικῶν καθηγητῆς Ἀνδρέας Σπαθάρης.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

1	Πέ.	Ἡ ΠΕΡΙΤΟΜΗ τοῦ Χριστοῦ, μνήμη Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καὶ Τηλεμάχου ὁσίου.
2	Πε.	Κοσμᾶ πατρ. Κ)πόλεως, Συλδέστρου πάπα Ρώμ., Θεωφάνους ἱερομ.
3	Σά.	Μαλαχίου τοῦ προφήτου καὶ Γορδίου μάρτυρος.
4	Κυ.	Μνήμη τῶν ὁ ἀποστόλων καὶ Ζωσίμου μάρτυρος.
5	Δε.	Θεοπέμπτου, Θεωνᾶ μαρτύρων.
6	Τρ.	Τῆς ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ, Ἁγμ. Γέννησις καὶ Βάπτισις Χριστοῦ.
7	Τε.	Μνήμη τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου.
8	Πέ.	Κύρου καὶ Ἀτικίου πατριαρχῶν Κ)πόλεως, Δομνίκης ὁσίας.
9	Πα.	Πολυεύκτου μάρτυρος καὶ Εὐστρατίου ὁσίου.
10	Σά.	Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης.
11	Κυ.	Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου.
12	Δε.	Τετιανῆς καὶ Εὐδοκίας μαρτύρων.
13	Τρ.	Ἐρμούλου καὶ Στρατονίου μαρτύρων. Ἁγμ. Περιτομή Χριστοῦ.
14	Τε.	Ἁγῆς μ. καὶ Σάββα κ' ἀρχιεπ. Σερβίας, κτίτορας τῆς ἐν Ἄθω μονῆς τοῦ Χιλιανταρίου, Μην Μουσ. Τζεματζι-ούλ-εββελ. Ἰουδ. Σεδάτ.
15	Πέ.	Ἰωάννου τοῦ Καλυβήτου καὶ Παύλου τοῦ Θηβαίου. Αστ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου.
16	Πα.	Ἡ προσκύνησις τῆς τιμῆς ἀλύσις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου.
17	Σά.	Ἀντωνίου τοῦ Μεγ. καὶ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου.
18	Κυ.	Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας.
19	Δε.	Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἐπίσου, Μπακρέων τῶν δύο, Αἴγυπτ. καὶ Ἀλεξανδρ.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ (ν. ἔ.)

1	Τρ.	Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου καὶ μνήμη τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Λέοντος τοῦ Μεγάλου.
2	Τε.	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ Νεοφύτου μάρτ. Αστ. Ὑπαπαντῆ.
3	Πέ.	Τιμοθέου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου.
4	Πα.	Κλήμεντος ἐπισκόπου Ἀγκώρας καὶ Ἀγαθαγγέλου μάρτυρος.
5	Σά.	Σένης ὁσ. Ἐρμεγόσιος καὶ Μάρτυρος μαρ. Φίλωνος ἐπ. Καλκασίου.
6	Κυ.	Τοῦ Ἰε λ ὶ ν ο υ καὶ Φ α ρ ι σ α ῖ ο υ. Γρηγορίου πατριάρχου Κ)πόλεως τοῦ Θεολόγου.
7	Δε.	Ἐνορῶντος ὁσ. Ἁγμ. Μπάκ Ἀρατακουράς (νηστεία 5ῆμερος).
8	Τρ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ Λευφάνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Μαρκανθῆς τῆς βασιλείας.
9	Τε.	Ἐρραῖμ τοῦ Σύρου καὶ Παλλαδίου ὁσίων. Ἰουδ. Ἡμέρα ἐκείσιας.
10	Πέ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ Λευφάνου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφώρου.
11	Πα.	Μνήμη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ Ἰππολύτου πάπα Ρώμης.
12	Σά.	Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων. Ἀθανασίας καὶ τῶν τριῶν αὐτῆς θυγατρῶν Θεοδότης, Θεοκτίστης καὶ Εὐδοξίας, μαρτύρων.

ΣΙΒΑΗΝΟΔΡΟΜΙΟΝ

- Ⓒ Τελευτ. τέταρτον... 4, ὥρ. 5, λεπ. 18 μ.μ.
- Ⓓ Νέα σελήνη... 12, " 4, " 57 μ.μ.
- Ⓔ Πρῶτον τέταρτον... 20, " 10, " 23 "
- Ⓕ Πανσελήνος... 27, " 0, " 11 μ.μ.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

13	1	Κυ.	Τοῦ Ἀ σ ῶ τ ο υ. Γερόντος μάρτυρος.
14	2	Δε.	Ἡ Ὑπαπαντῆ τοῦ Χριστοῦ.
15	3	Τρ.	Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου καὶ Ἄννης τῆς προφήτιδος.
16	4	Τε.	Ἰσιδώρου τοῦ Ἰηλουσιώτου.
17	5	Πέ.	Πολυεύκτου πατριάρχου Κ)πόλεως, Ἀγάθης μάρτυρος.
18	6	Πα.	Φωτίου πατριάρχου Κ)πόλεως, Βουκόλου ἐπισκόπου Σιώνης.
19	7	Σά.	Τ ὠ ν Κ ε κ ο ι μ η μ ἔ ν ο υ. Παρθενίου ἐπισκόπου Λαμφάου.
20	8	Κυ.	Τ ῆ ς Ἀ π ὅ κ ρ ε ω. Θεοδώρου μεγαλομάρτυρος τοῦ Στρατηλάτου, Ζαχαρίου τοῦ προφήτου καὶ τῶν ἀδελφῶν Μάρθας καὶ Μαρίας μαρτύρων.
21	9	Δε.	Νικηφόρου μάρτυρος.
22	10	Τρ.	Χαραλάμπους ἱερομάρτυρος, Ἀναστασίου πατριάρχου Κ)πόλεως καὶ Ζήνωνος ὁσίου. Αστ. Τελευταία τῆς Ἀπόκρισις.
23	11	Τε.	Βλασίου ἱερομάρτυρος καὶ Θεοδώρας τῆς βασιλείας.
24	12	Πέ.	Ἀντωνίου πατριάρχου Κ)πόλεως, Μελετίου ἀρχιεπισκ. Ἀντιοχείας καὶ Χριστοῦ νεομάρτυρος.
25	13	Πα.	Μαρτινιανῶ ὁσίου. Εὐλόγιου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Μην Μοστ. Τζεματζι-ούλ-Ἀγχο. Ἰουδ. Ἀδὰς.
26	14	Σά.	Αἰζεντιου ὁσίου. Ἁγμ. Ὑπαπαντῆ τοῦ Κυρίου.
27	15	Κυ.	Τ ῆ ς Ἰ ο ρ α φ ᾶ γ ο υ. Ὀνησίμου τοῦ ἀποστόλου, μαθητοῦ τοῦ ἀποστόλου Παύλου.
28	16	Δε.	Φλαβιανῶ πατριάρχου Κ)πόλεως καὶ Παμφίλου μάρτυρος.

ΜΑΡΤΙΟΣ (ν. ἔ.)

1	17	Τρ.	Μαρτιανῶ καὶ Πουλχερίας τῶν βασιλέων.
2	18	Τε.	Λέοντος πάπα Ρώμης καὶ Παρηγορίου μάρτυρος. Αστ. νηστεία τριήμερος.
3	19	Πέ.	Ἀρχιπίου τοῦ ἀποστόλου.
4	20	Πα.	Λέοντος ἐπισκόπου Καππάνης, Βησκαρίωνος ὁσίου καὶ Ἀγάθωνος πάπα Ρώμης.
5	21	Σά.	Τιμοθέου τοῦ ἐν Συμβόλοις. Ἰωάννου πατριάρχου Κ)πόλεως καὶ Εὐσταθίου πατριάρχου Ἀντιοχείας.
6	22	Κυ.	Τ ῆ ς Ὁ ρ θ ο δ ὲ ξ ῖ α ς. Συνετοῦ καὶ Ἀνθοῦσης μαρτύρων.
7	23	Δε.	Πολυκάρπου ἐπισκόπου Σιώνης καὶ Πολυζωνίου ὁσίου.
8	24	Τρ.	Ἡ α' καὶ β' εὐρεσις τῆς τιμῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
9	25	Τε.	Ταρασίου πατρ. Κωνσταντινουπόλεως. Ἰουδ. νηστεία τῆς Ἐσθῆρ.
10	26	Πέ.	Πορφυρίου ἐπισκόπου Γάζης καὶ Φωταίνης τῆς Σαμαρείτιδος. Ἰουδ. Πουρήμ.
11	27	Πα.	Προκοπίου τοῦ Δεκαπολίτου καὶ Ἀσκληπιοῦ ὁσίων.
12	28	Σα.	Βασιλείου τοῦ ὁμολογητοῦ.

ΣΙΒΑΗΝΟΔΡΟΜΙΟΝ

- Ⓒ Τελευτ. τέταρτον... 3, ὥρ. 3, λεπ. 28 μ.μ.
- Ⓓ Νέα σελήνη... 10, " 11, " 37 μ.μ.
- Ⓔ Πρῶτον τέταρτον... 19, " 3, " 4 μ.μ.
- Ⓕ Πανσελήνος... 25, " 10, " 30 μ.μ.

ΜΑΡΤΙΟΣ.

13	1	Κυ. Γρηγορίου του Παλαμά. Θεοδώρου Τήρωνος. Εύδοκίας όσιου.
14	2	Δε. Ίουστου και Εύθάλιας μαρτύρων.
15	3	Τρ. Εύτροπίου, Κλεονίκου και Βασιλίσκου μαρτ. Θεοδοσήτου όσιου.
16	4	Τε. Γερασίμου όσιου του Ιορδανίτου.
17	5	Πε. Κόνωνος όσιου, και Αγγελίου μάρτυρος
18	6	Πα. Τών 42 μεγ. μαρτύρων τών εν Αμορίω μαρτυρησάντων.
19	7	Σά. Τών εν Χερσον. Ιερομικτύρων Ιγναθόδου, Βασιλίας κλπ.
20	8	Κυ. Της Σ τ α ρ ο π ρ ο σ κ υ ν η σ ε ω ς. Θεοφυλάκτου Νικαηρέσιος, Ερμαύ άποστόλου, Δίνας μάρτυρος.
21	9	Δε. Τών εν Σιδάκτις 40 μαρτύρων και Αγγαίου του δεσμοφύλακος. (Εν ταύτη εορτάζουσι και οι φερόμεται της Αγγαίας).
22	10	Τρ. Κοδράτου μάρτυρος του εκ Κορίνθου και τών συν αυτώ.
23	11	Τε. Σωφρονίου αρχιεπ. Ιεροσολύμων, Τροφίμου και Θάλου μαρτ.
24	12	Πε. Γρηγορίου πάπα Ρώμης του Διαλόγου και Θεοφάνους ομολογητού.
25	13	Πα. Νικηφόρου πατρ. Κηπόλεως. Απ. Ευαγγελισμός (Ισοτ. Μήν Μουσ. Ρωξέπ. Αιλιέ-ραγαίπ.
26	14	Σά. Βενεδίκτου όσιου, Εδοχίμου επισκ. Λαμφάκου, Μην Ιουδ. Νισάν.
27	15	Κυ. Ακολουθία Ιωάν. Κ λ η μ α κ ο ς. Αγαπίου και τών συν αυτώ. Αριστοβούλου επισκόπ. Βρετανίας και Νικάνδρου μάρτυρος.
28	16	Δε. Σάββου μάρτυρος και Χριστοδούλου όσιου του εν Πάτρω.
29	17	Τρ. Αλεξίου και Θεοστηρίκτου όσιων.
30	18	Τε. Κυρίλλου αρχιεπισκόπου Ιεροσολύμων.
31	19	Πε. Ακολουθία Μ ε γ α λ ο υ Κ α ν ό ν ο ς. Χρυσάνθου και Δαρείας, Ιάσονος και Ίλαρίας μαρτύρων.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ (ν. 5.)

1	20	Πα. Τών εν τη μοιή άγ. Σάββα άναγρ. πατέρων και Γεμμανουήλ μαρτ.
2	21	Σά. Ακολουθία του Α κ α θ ι σ τ ο υ. Σεραπίωνος μάρτυρος.
3	22	Κυ. Βασιλίου Ιερομ. Καλλιπικής, Βασιλίσσης και Δροσίδας μαρτύρων. Απ. τών Βαίων.
4	23	Δε. Νικωνος όσιουμάρτυρος.
5	24	Τρ. Αρτέμιονος επισκόπου Σελουκείας της Ησιθίας και Ζαχαρίου όσιου.
6	25	Τε. Ο ΒΥΡΡΕΤΑΙΣΜΟΣ της Θεοτόκου.
7	26	Πε. Μνήμη του αρχαγγέλου Γαβριήλ.
8	27	Πα. Μαρτώνης μάρτυρος της εν Θεσσαλονίκη. Ιουδ. Νισαία.
9	28	Σά. Τ ο υ Α κ α ζ ε ς ο υ. Ίλαρίωνος του Ν. Ηρωιδίονος του εκ τών ο' Ιουδ. Νόσα.
10	29	Κυ. Τ ο υ Β α τ ω ν. Μάρκου επισκόπου Αρεουσίων. Απ. Πάσα.
11	30	Δε. Εύδοκίας μητρός του άγ. Πεντελεήμονος.
12	31	Τρ. Γλατίου επισκόπου Γαγγρών. Ακακίου επισκόπου Μελιτινής.

ΣΒΑΗΝΟΔΡΟΜΙΟΝ

- Ⓢ Τελευτ. τέταρτον... 4, ώρ. 3, λεπ. 38 μ.μ.
- Ⓣ Νέα σελήνη... 12, » 6, » 6 »
- Ⓛ Πρώτον τέταρτον... 20, » 3, » 49 »
- Ⓜ Πανσέληνος... 27, » 7, » 35 π.μ.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

13	1	Τε. Μαρίας της Αιγυπτίας.
14	2	Πε. Τίτου όσιου.
15	3	Πα. Νικήτα όσιου και Ιωσήφ του Ύμνογράφου.
16	4	Σά. Πλάτωνος και Ζωσιμά όσιων.
17	5	Κυ. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ του Χριστού. Θεοδώρας όσιος της εν Θεσσαλονίκη. Πομπηίου μάρτυρος.
18	6	Δε. Εύτυχου πατριάρχου Κηπόλεως και Πλατωνίδος όσιος.
19	7	Τρ. Καλλιπίου μάρτυρος και Γεωργίου του εν Μαλακί. Άρμ. Ευαγγελισμός Θεοτόκου.
20	8	Τε. Αγάθου, Φιλέγοντος, Ρούφου και Ασυγκρήτου τών εκ τών ο' άποστ.
21	9	Πε. Εδψυχου μάρτ. του εν Καταρεία. Μουα. Αιλιέ-μικσαίχου-νεμπί.
22	10	Κυ. Της Ζ ω δ ό χ ο υ Π η γ η ς. Τερεντίου, Αφρικανού, Μαξίμου και Πομπηίου μαρτύρων.
23	11	Σά. Αντίπα επισκόπου Περγάμου Ιερομάρτυρος.
24	12	Κυ. Τ ο υ Θ ω μ ε. Βασιλίου επισκόπου Παριου, Αρτέμιονος Ιερομάρτ.
25	13	Δε. Μαρτίνου πάπα Ρώμης και Θεοδοσίου μαρτ. Μην Μουσ. Σαμπάν. Ιουδ. Ιγιάρ.
26	14	Τρ. Αριστάργου, Πούδη και Τροφίμου τών εκ τών ο' άποστόλων.
27	15	Τε. Κρήσκεντος μάρτυρος, Λεωνίδου επισκόπου Αθηνών.
28	16	Πε. Αεωνίδου, Χαρίσισης, Νίκης, Γολήνης, Καλλίδος, Νουνυχίας, Βασιλίσσης και Θεοδώρας μαρτύρων.
29	17	Πα. Συμεών Ιερομάρτυρος.
30	18	Σά. Κοσμά επισκόπου Καλλιθέδων.

ΜΑΙΟΣ (ν. 4.)

1	19	Κυ. Τών Μ ω ρ ο φ ο ρ ο ι ν. Τρύφωνος πατρ. Κηπόλεως, Σωκράτους και Διονυσίου μαρτύρων.
2	20	Δε. Ζαχαρίου του άποστόλου.
3	21	Τρ. Μαξιμιανού πατρ. Κηπόλεως και Αλεξάνδρας της βασιλίσσης.
4	22	Τε. Ναθαναήλ του άποστόλου και Νεάρχου μάρτυρος.
5	23	Πε. Γεωργίου μεγαλομάρτυρος.
6	24	Πα. Ήλιού όσιος, Δούκα Μετοληναίου νεομάρτυρος.
7	25	Σά. Μάρκου του άποστόλου, Μακεδονίου πατρ. Κωνσταντινουπόλεως.
8	26	Κυ. Τ ο υ Π α ρ α λ ό τ ο υ. Βασιλέως επισκόπου Αμασείας Ιερομάρτ.
9	27	Δε. Συμεών επισκόπου Ιεροσολύμων Ιερομ. Μουσ. Αιλιέ-μικσαίχου.
10	28	Τρ. Τών εν Κυζίκω έννεα μαρτύρων Θεόγνιδος, Αντιπάτρου κλπ.
11	29	Τε. Της Η ι ε σ ο π ε ν τ η ς ο σ τ η ς. Ιάσονος και Ζωσιμάτρου τών εκ τών ο' άποστόλων.
12	30	Πε. Ιωάννου του άποστόλου, αδελφού Ιωάννου του Θεολόγου, και Αργυρης νεομάρτυρος. Ιουδ. Αγγ-λαόμερ.

ΣΒΑΗΝΟΔΡΟΜΙΟΝ

- Ⓢ Τελευτ. τέταρτον... 3, ώρ. 6, λεπ. 0 π.μ.
- Ⓣ Νέα σελήνη... 11, » 10, » 50 »
- Ⓛ Πρώτον τέταρτον... 19, » 0, » 57 »
- Ⓜ Πανσέληνος... 25, » 3, » 48 μ.μ.

ΜΑΙΟΣ

13	1	Πα.	Ἱερωνίου τοῦ προφήτου.
14	2	Σά.	Ἡ ἀνακομ. τοῦ λειψ. Ἀθανασίου τοῦ Μεγ., Ἐσπερίου καὶ Ζωῆς μαρ.
15	3	Κυ.	Τῆς Σαμάρετιδος. Τιμοθέου καὶ Μιχαῆλ μαρτύρων.
16	4	Δε.	Πελαγίας μάρτ. Λατ. Αἰαὶ τριήμεροι ὑπὲρ τῆς εὐφροίας τῆς γῆς.
17	5	Τρ.	Βισήνης μάρτυρος.
18	6	Τε.	Ἰὸδ τοῦ δικαίου καὶ πολυάθλου.
19	7	Πέ.	Ἀνάμνης τοῦ ἐν οὐρανῷ φανέντος σημείου τοῦ σταυροῦ καὶ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. Λατ. τῆς Ἀναλήψεως.
20	8	Πα.	Ἰωάννου τοῦ θεολόγου καὶ Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου.
21	9	Σά.	Ἰσάκιο τοῦ προφήτου καὶ Χριστοφόρου μεγαλομάρτυρος.
22	10	Κυ.	Τοῦ Ἰουφλοῦ, Σίμωνος ἀποστ. τοῦ Ζηλωτοῦ καὶ Λαυρεντίου ὁσ.
23	11	Δε.	Μωκίου ἱερομ. καὶ Ἀργυροῦ νεομάρτ. τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη.
24	12	Τρ.	Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κωνσταντίας Κύπρου, Μην Μουσ. Ρωμαζιάν. Ἰουδ. Σιδάν.
25	13	Τε.	Γλυκερίας μάρτυρος καὶ Σεργίου ὁμολογητοῦ.
26	14	Πέ.	ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΕΩΣ. Ἰωδῶρου μάρτ. τοῦ ἐν Χίμ. Θεράποντος ἱερομάρτυρος. Ἀρμ. τῆς Ἀναλήψεως.
27	15	Πα.	Παχωμίου τοῦ Μεγάλου, Ἀγγιλίου ἐπισκόπου Λαρίσσης.
28	16	Σά.	Νικολάου πατρ. Κηρύλλου, Ἀλεξάνδρου ἀρχιεπ. Ἱεροσολύμων.
29	17	Κυ.	Μνήμη τῶν 318 Θεοφόρων πατέρων τῆς ἐν Νίκαιᾳ Ἀ' οἰκουμένη. Συνόδου. Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουλίαν τῶν ἀποστόλων. Λατ. τῆς Πεντηκοστῆς. Ἰουδ. Σαβδόθ (Πεντηκοστή).
30	18	Δε.	Στεφάνου Κηρύλλου, Ἀλεξανδρίας, Εὐφρασίας, Ἰουλίας, Κλαυδίας καὶ τῶν λοιπῶν 7 μαρτύρων γυναικῶν.
31	19	Τρ.	Πατρικίου ἐπισκ. Προδῆς ἱερομ. καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Μενάνδρου κλπ.

ΙΟΥΝΙΟΣ (ν. ε.)

1	20	Τε.	Θαλλελαίου μάρτυρος. Λατ. Νηστεία τριήμερος.
2	21	Πέ.	Κωνσταντίνου καὶ Ἠλένης τῶν ἰσαποστόλων βασιλέων.
3	22	Πα.	Βασίλειου καὶ Κόσμου μαρτύρων.
4	23	Σά.	Τῶν κεκοιμημένων, Μεγαλῆ ἐπισκόπου Συνάδων.
5	24	Κυ.	Τῆς Πεντηκοστῆς. Ἀρμ. Ὁμ. Συμεὼν ὁσίου τοῦ ἐν τῇ Θεουμασπῷ ὄρει. Λατ. τῆς Ἁγίας Τριάδας.
6	25	Δε.	Τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ γ' εὐρεσιετῆς τιμ. κεφαλ. τοῦ Προδρ.
7	26	Τρ.	Κάπου τοῦ ἐκ τῶν α' καὶ Ἀλφραίου ἀποστ. Μουσ. Χιρκαί-Σερτζ.
8	27	Τε.	Ἑλλαδίου ἱερομάρτυρος.
9	28	Πέ.	Εὐτυχοῦς ἐπ. Μελιτινῆς ἱερομ. Ἐλικωνίδος μάρ. Λατ. Ἀγ. Διοσκῶς.
10	29	Πα.	Ἀλεξάνδρου πατρ. Ἀλεξάνδρ. Θεοδοσίας ὁσ. τῆς Κηλοπίτιδος.
11	30	Σά.	Ἰσακίου ὁσίου.
12	31	Κυ.	Ἰερμίου μάρτυρος.

ΣΠΕΛΗΝΟΔΡΟΜΙΟΝ

- ☉ Τελευτ. τέταρτον... 2, ὥρ. 10, λεπ. 14 μ.μ.
- ☉ Νέα σελήνη... 11, " 4, " 2 π.μ.
- ☉ Πρῶτον τέταρτον... 18, " 7, " 16 "
- ☉ Πανσέληνος... 25, " 0, " 35 "

ΙΟΥΝΙΟΣ

13	1	Δε.	Ἰουστίνου φιλοσόφου καὶ Θεασπίου μαρτύρων. (Νηστεία Ἀγ. Ἀποστόλων ἡμ. 25).
14	2	Τρ.	Νικηφόρου πατρ. Κωνσταντ. ὁμολογητοῦ καὶ Ἐσάμου ἱερομάρτ.
15	3	Τε.	Λουκιλιανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Κλαυδίου, Ἰπτατίου, Παύλου καὶ λοιπῶν μαρτύρων.
16	4	Πέ.	Μητροφάνους πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
17	5	Πα.	Δωροθέου ἐπισκόπου Κύρου. Τῶν 10 μαρτύρων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀπόλλωνος, Γοργίου κλπ.
18	6	Σά.	Παρωνος τοῦ Νέου ἡγ. τῆς μονῆς τῶν Δαλμάτων. Γελασίου μάρτ.
19	7	Κυ.	Θεοδότου ἐπισκόπου Ἀγκύρας. Μουσουλ. Αἰλιέ-Καδῆρ.
20	8	Δε.	Ἡ ἀνακ. τοῦ λειψ. Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου, Καλλιόπης μάρτ. καὶ Μελανίας ὁσίας.
21	9	Τρ.	Κυρίλλου ἀρχιεπ. Ἀλεξανδρίας.
22	10	Τε.	Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης μαρτύρων.
23	11	Πέ.	Βασίλειου καὶ Βαρνάβα τῶν ἀποστόλων. Μην Μουσ. Σιδεάλ. Σακέρ Βαϊράμ, ἡμ. 3. Ἰουδ. Ταμούζ.
24	12	Πα.	Ὀνουφρίου ὁσ. τοῦ Αἰγυπτ. Λατ. Γεν. Προδρόμου.
25	13	Σά.	Ἀκιδίνης μάρτυρος.
26	14	Κυ.	Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου. Μεθοδίου πατρ. Κλεως. Νήφωνος ὁσ.
27	15	Δε.	Ἀμῶς τοῦ προφήτου, Ἱερωνίμου ὁσίου, Νερσῆ μάρτυρος.
28	16	Τρ.	Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦτος τῆς ἐν Κύπρῳ.
29	17	Τε.	Μιανούλ Σαβέλ καὶ Ἰσμαὴλ μαρτύρων. Λατ. Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἀποστόλων.
30	18	Πέ.	Λεοντίου, Θεοδοῦλου, Ἰπτατίου καὶ Ἀθηρίου μαρτύρων.

ΙΟΥΛΙΟΣ (ν. ε.)

1	19	Πα.	Ἰούδα τοῦ ἀποστόλου καὶ Παύλου τοῦ Μεγάλου, ὁσίου.
2	20	Σά.	Μεθοδίου ἐπισκόπου Πατάρων, ἱερομ. Ἀρμ. Γρηγορίου Φωτιστοῦ.
3	21	Κυ.	Ἰουλιανῷ τοῦ Γαρσίας, μάρτυρος.
4	22	Δε.	Εὐσεβίου ἐπισκόπου Σαρδάτων.
5	23	Τρ.	Ἀγρικίνης, Ἀριστοκλείους καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
6	24	Τε.	Τῷ Γενέθλιον τοῦ Προδρόμου καὶ Παναγιώτου νεομάρτυρος.
7	25	Πέ.	Φεβρωνίας ὁσιομάρτυρος καὶ Δομητίου ὁσίου.
8	26	Πα.	Δαυὶδ ὁσίου τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη.
9	27	Σά.	Σαμῶν ὁσίου τοῦ ξενοδόχου. Ἰουδ. Ἄλωσις τοῦ Νκοῦ. Νηστεία.
10	28	Κυ.	Ἡ ἀνακαμιδῆ τῶν λειψάνων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων.
11	29	Δε.	Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἀποστόλων.
12	30	Τρ.	Μνήμη τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων.

ΣΠΕΛΗΝΟΔΡΟΜΙΟΝ

- ☉ Τελευτ. τέταρτον... 1, ὥρ. 3, λεπ. 31 μ.μ.
- ☉ Νέα σελήνη... 9, " 0, " 49 "
- ☉ Πρῶτον τέταρτον... 16, " 11, " 57 π.μ.
- ☉ Πανσέληνος... 23, " 40, " 31 "

ΙΟΥΛΙΟΣ

N.	Π.	
13	1	Τε. Κοσμά και Δαμιανού τῶν Ἀναργύρων.
14	2	Πέ. Ἡ ἐν Πλαγέσαις κατάθεσις τῆς τιμῆς ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου ἐπὶ Λέαντος τοῦ Μεγάλου.
15	3	Πα. Ἀνατολίου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἰακίνθου μάρτυρος.
16	4	Σά. Ἀνθρόου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου.
17	5	Κυ. Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἄθῃ καὶ Λαυρακοῦ ὁσίου.
18	6	Δε. Σισαῖη ὁσίου τοῦ Μεγάλου, Λουκᾶ καὶ Ἰπικμάχου μαρτύρων.
19	7	Τρ. Κυριακῆς μεγαλομάρτυρος καὶ Εὐαγγέλου μάρτυρος.
20	8	Τε. Προκοπίου μεγαλομάρτυρος.
21	9	Πέ. Παγκρατίου ἐπισκόπου Ταυρομανίας τῆς ἐν Σικελίᾳ ἱερομάρτυρος.
22	10	Πα. Τῶν ἐν Νικοπόλει τῆς Ἀρμενίας με' καὶ Ἀπολλωνίου τοῦ ἐκ Σάρδεων, μαρτύρων. Μῆν μουσουλ. Ζιλχιδέ.
23	11	Σά. Εὐφημίας μεγαλομάρτυρος. Μῆν Ἰουδ. "ΑΕ.
24	12	Κυ. Πράξιου, Ἰακάρου καὶ Βερονίκης μαρτύρων.
25	13	Δε. Μνήμη τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.
26	14	Τρ. Ἀκύλα τοῦ ἀποστόλου καὶ Πρωκλείου μάρτυρος. Ἰωσήφ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης.
27	15	Τε. Κηρύκου καὶ Ἰουλίτης μαρτύρων.
28	16	Πέ. Ἀθηνογένους ἱερομάρτυρος.
29	17	Πα. Μαρίας μεγαλομάρτυρος.
30	18	Σά. Δημητρίου καὶ Θεοδωρῆς μαρτύρων.
31	19	Κυ. Μνήμη τῶν 330 θείων πατέρων τῆς ἐν Χαλκηδόνι δ' οἴκουμεν Συνόδου. Τῶν ὁσίων Δίου καὶ Μακρίνης, ἀδελφῆς τοῦ Μ. Βασίλειου, Ἄρμ. Μεταμόρφωσις Χριστοῦ. Ἰουδ. Νηστεία.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ (ν. ε.)

1	20	Δε. Πλου τοῦ προφήτου.
2	21	Τρ. Ἰωάννου καὶ Συμεὸν τοῦ Σαλοῦ.
3	22	Τε. Μαρίας Μαγδαληνῆς τῆς Μυροφόρου.
4	23	Πέ. Φωκᾶ ἐπισκ. Σινώπης ἱερομάρτ. καὶ Ἰεζουήλ τοῦ προφήτου.
5	24	Πα. Χριστίνης μεγαλομάρτυρος.
6	25	Σά. Ἡ κοίμησις τῆς Θεομ. Ἄννης, Ὀλυμπιάδος καὶ Εὐφρασίας ὁσίων.
7	26	Κυ. Ἐριμαλάου, Ἐρημίτου, Ἐριμακράτους ἱερομαρτύρων, Ἐβραιοζήλης μάρτ. καὶ Παρασκευῆς ὁσιομάρτυρος.
8	27	Δε. Παντελεήμονος μεγαλομάρτυρος.
9	28	Τρ. Προδρόμου, Νικάνου, Ἰμμωνος καὶ Παρμενᾶ ἀποστόλων.
10	29	Τε. Κωνσταντίνου πατρ. Κ/πόλεως, Καλλινίκου, Θεοδότῃς μαρτύρων.
11	30	Πέ. Σίλα, Σιλουανοῦ, Ἐπικινετοῦ, Κρήσκεντος καὶ Ἀνδρονίκου τῶν ἐκ τῶν 8 ἀποστόλων.
12	31	Πα. Εὐδοκίμου τοῦ Δικαίου.

ΣΕΛΗΝΟΔΡΟΜΙΟΝ

- ☉ Τελευταῖον τέταρτον. 1, ὥρ. 8, λεπ. 33, π.μ.
- ☽ Νέα Σελήνη. 8, " 40, " 46, μ.μ.
- ☾ Πρῶτον τέταρτον. . . 15, " 4, " 27, "
- ☼ Πανσέληνος. 22, " 40, " 30, "
- ☾ Τελευταῖον τέταρτον. 31, " 4, " 33, π.μ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

N.	Π.	
13	1	Σά. Μνήμη τῶν 7 Μακκαβαίων μαρτ., τοῦ διδασκάλου αὐτῶν Ἐλεάζαρου καὶ τῆς μητρὸς Σολομανῆς.
14	2	Κυ. Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Στεφάνου τοῦ πρῶτομάρτυρος καὶ Ἰουστινιανῶν τοῦ βασιλέως.
15	3	Δε. Ἰσακίου ὁσίου, Στεφάνου πάπα Ρώμης, Σολώμης Μυροφ. Θεολητοῦς ὁσίου, Λατ. Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.
16	4	Τρ. Τῶν ἐπὶ τὰ παῖδων τῶν ἐν Ἐφέσῳ.
17	5	Τε. Εὐσθίνου μάρτ., Φαβίου ἀρχιεπ. Ρώμης, Νένας μητρὸς Γρηγόριου Θεολόγου.
18	6	Πέ. Ἡ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ τοῦ Χριστοῦ.
19	7	Πα. Ναρκίσσου ἀρχιεπ. Ἱεροσολύμων, Ἀσπερίου ὁσίου, Πτομαίας μ.
20	8	Σά. Αἰμιλιανῶν ἐπισκ. Κοζίκου, Μύρωνος ἐπισκ. Κρήτης καὶ Τριανταούλλου νεομάρτυρος.
21	9	Κυ. Μαθίου τοῦ ἀποστόλου. Μῆν μουσουλ. Ζιλχιδέ. Ἰουδ. Ἐβραὶ.
22	10	Δε. Εὐστάθου πάπα Ρώμης, Λαυρεντίου καὶ Ἰππολίτου μαρτύρων.
23	11	Τρ. Νήφωνος πατρ. Κ/πόλεως, Εὐστάθου μεγαλομάρτυρος.
24	12	Τε. Φωστίου καὶ Ἀνικίτου μαρτύρων.
25	13	Πέ. Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, Εὐδοκίης καὶ Εἰρήνης τῶν βουλιτσῶν.
26	14	Πα. Μεγαίου τοῦ προφήτου.
27	15	Σά. Ἡ ΚΟΙΜΗΣΙΣ τῆς Θεοτόκου.
28	16	Κυ. Ἀλκιβιάδου, Σταματίου καὶ Διομήδους μαρτ. Ἄρμ. Κοίμ. Θεοτόκου.
29	17	Δε. Μύρωνος, Στεφάνου καὶ τῶν συν αὐτῷ μαρτύρων.
30	18	Τρ. Ἰωάννου καὶ Γεωργίου πατριαρχῶν Κ/πόλεως, Φιλώρου καὶ Αἰθόρου μαρτύρων, Μουσουλ. Κουρμπάν Βαϊράμ, ἡμ. 4.
31	19	Τε. Ἀνδρέου τοῦ Στρατηλάτου μεγαλομάρτυρος.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ (ν. ε.)

1	20	Πέ. Σαμουὴλ τοῦ προφήτου, Σεβήρου καὶ Μέρμωνος μαρτύρων.
2	21	Πα. Θεοδοῦ τοῦ ἀποστόλου.
3	22	Σά. Ἀγαθονίκου, Ζωτικῶν, Θεοπροπίου κλπ. μαρτύρων.
4	23	Κυ. Καλλονίου πατρ. Κ/πόλεως, Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνων.
5	24	Δε. Εὐτυχοῦς, μαθητοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἱερομάρτυρος.
6	25	Τρ. Βαρθολομαίου καὶ Τίτου τῶν ἀποστόλων.
7	26	Τε. Ἀδριανῶν καὶ Ναταλίας μαρτύρων.
8	27	Πέ. Πωιμῆνος ὁσίου. Λατ. Γενθλιον Θεοτόκου.
9	28	Πα. Μωυσέως ὁσίου τοῦ Αἰθίοπος.
10	29	Σά. Ἡ ἀποταμὴ τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
11	30	Κυ. Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου τοῦ Νέου πατριαρχῶν Κ/λεως.
12	31	Δε. Ἡ κατάθεσις τῆς τιμῆς ζώνης τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ δ' ἡμέρᾳ Σοφῆ.

ΣΕΛΗΝΟΔΡΟΜΙΟΝ

- ☉ Νέα Σελήνη. 7, ὥρ. 7, λεπ. 35 π.μ.
- ☽ Πρῶτον τέταρτον. . . 13, " 40, " 48 μ.μ.
- ☼ Πανσέληνος. 21, " 4, " 9, "
- ☾ Τελευτ. τέταρτον. . . 29, " 5, " 0 "

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

13	1	Τρ.	Ἀρχὴ τῆς Ἰουδαίου.
14	2	Τε.	Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου πατρ. Κων/πόλεως, Μάμαντος μάρτυρος. Αατ. Ὑψωσις Σταυροῦ.
15	3	Πέ.	Ἀνθίου ἐπισκ. Νικομηδείας, Ἀριστίνου ἐπισκ. Ἀλεξανδρείας.
16	4	Πα.	Βασίλα ἐπ. Ἀντιοχείας ἱερ. Μωυσοῦ τοῦ Θεόπτου καὶ Ἰερμίου μ.
17	5	Σά.	Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.
18	6	Κυ.	Ἀνάνης τοῦ ἐν Κολοσσαῖς θαύματος τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Ἀρμ. Γενέθλιον Θεοτόκου.
19	7	Δε.	Σύζοντος μάρτ., Εὐδίου καὶ Ὀνησιφόρου τῶν ἀποστ. ἤδη μουσ. Ἰουδαίῳ. Νέον ἔτος 1305. Ἰουδ. Τισρῆ. Νέον ἔτος 5048.
20	8	Τρ.	Τὸ ΓΕΝΕΘΑΙΟΝ τῆς Θεοτόκου.
21	9	Τε.	Ἰωακείμ καὶ Ἄννης τῶν θεοπατόρων. Αατ. Νηστεία τριμήνου. Ἰουδ. Νηστεία Ρεδάγια (Ροθολία).
22	10	Πέ.	Ἀπελλοῦ, Λουκᾶ καὶ Κλήμεντος τῶν ἀποστόλων. Μηνοθύρας, Μητροθύρας καὶ Νυκτοθύρας μαρτύρων.
23	11	Πα.	Θεοδώρου ὁσίου τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἐδανθίας μάρτυρος.
24	12	Σά.	Αὐτονομίου μάρτυρος.
25	13	Κυ.	Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ Κορυθαίου ἑκατοντάργου. Ἀρμ. Ὑψωσις Σταυροῦ.
26	14	Δε.	ἸΙ ΠΑΡΚΟΣΑΜΙΟΣ ὙΨΩΣΙΣ τοῦ τιμίου Σταυροῦ.
27	15	Τρ.	Νικήτα μάρτυρος καὶ Φιλοθέου ὁσίου.
28	16	Τε.	Εὐφρατίας μεγαλομάρτυρος. Μουσουλ. Γέθμι ἀσμουρᾶ βακκαὶ Κερμελᾶ. Ἰουδ. Κισορ. Μ. νηστεία.
29	17	Πέ.	Σοφίας μάρτ. καὶ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Πάτερων Ἰσραήλ, Ἰσραήλ καὶ Ἀγάπης, Ἀγαθοκλείας καὶ Παντολέοντος μάρτ. Πηλείας ἱερομ.
30	18	Πα.	Εὐμενίου ἐπισκόπου Ἰορδάνης καὶ Ἀριόδου μάρτυρος.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ (ν. ἔ.)

1	19	Σά.	Τροφίμου, Σαββαίου καὶ Δορυμέδοντος μαρτύρων.
2	20	Κυ.	Εὐσταθίου μεγαλομάρτυρος καὶ Θεοκτίστης τῆς σμύβλου.
3	21	Δε.	Κοδράτου ἐπισκ. Ἀθηνῶν καὶ Ἀριστείδου Ἀθηναίου τῶν ἀπολογητῶν. Ἰωνᾶ τοῦ προφ. Ἰουδ. Σουκιάθ (σηνοπηγία) ἔαρ. ἐνεαήμ.
4	22	Τρ.	Φωκᾶ ἐπισκόπου Σινώπης, Ἱερομάρτ. καὶ Ἰσακ μάρτυρος.
5	23	Τε.	ἸΙ σύλληψις τοῦ Προδρόμου. Πολυξένης καὶ Ξανθίππης ὁσίων.
6	24	Πέ.	Θήκης πρωτομάρτυρος καὶ Ἰσαποστόλου.
7	25	Πα.	Εὐφροσύνης ὁσίας καὶ Παφνουτίου μ. Αατ. Παναγίας τῶν Ρόδων.
8	26	Σά.	ἸΙ μεταστάσις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.
9	27	Κυ.	Καλλιστράτου καὶ τῶν ἀνὸν αὐτῶ μὲν μαρτύρων.
10	28	Δε.	Χαρίτωνος ὁμολογητοῦ καὶ Βερόνυ τοῦ προφήτου.
11	29	Τρ.	Κυριακοῦ τοῦ ἀναχωρητοῦ.
12	30	Τε.	Γρηγορίου ἐπισκόπου τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, Ἱερομάρτυρος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- ⓐ Νέα σελήνη 5, ὥρ. 3, λεπ. 56 μ.μ.
- ⓑ Πρῶτον τέταρτον 12, " 7, " 0 π.μ.
- ⓒ Πανσέληνος 20, " 5, " 44 "
- ⓓ Τελευτ. τέταρτον 28, " 6, " 54 "

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

13	1	Πέ.	Ἀνανίου τοῦ ἐκ τῶν ο' καὶ Ρωμανοῦ ὁσίου τοῦ Μελωδοῦ.
14	2	Πα.	Κυριακοῦ ἱερομ. Ἰουστίνου μάρτ. καὶ Θεοφίλου ὁμολογητοῦ.
15	3	Σά.	Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου Ἱερομάρτυρος.
16	4	Κυ.	Ἰεροθέου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν.
17	5	Δε.	Χαρίτωνος μάρτυρος.
18	6	Τρ.	Θυμᾶ τοῦ ἀποστόλου καὶ Πρωτηγίδος μάρτυρος.
19	7	Τε.	Σεργίου καὶ Βάχου μαρτῶν, καὶ Πολυγρονίου ἱερομ. ἤδη μουσ. Σαφέρ. Ἰουδ. Χρισθάν.
20	8	Πέ.	Πελαγίας θαλας.
21	9	Πα.	Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου.
22	10	Σά.	Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας μαρτύρων.
23	11	Κυ.	Μηνίμη τῶν ἁγίων πατέρων τῆς ἐν Νίκαιᾳ τῆ β' ἐν ἔτει 783 συνελθούσης ζ' οἰκουμ. Συνόδου. Νεκταρίου, Ἀρακίου καὶ Σισινίου πατριάρχων Κων/πόλεως. Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ.
24	12	Δε.	Διοδώρου καὶ Ἀνδρομάχου μαρτύρων. (Ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐορτάζουσι καὶ αἱ φερόντιοι τῆς Ἀνδρομάχης.)
25	13	Τρ.	Ἀγαθωνίτης καὶ Χρυσῆς μαρτύρων.
26	14	Τε.	Κασμά τοῦ ποιητοῦ.
27	15	Πέ.	Λουκιανοῦ Ἱερομάρτυρος.
28	16	Πα.	Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάργου μάρτυρος.
29	17	Σά.	Ἰωσή τοῦ προφήτου.
30	18	Κυ.	Λουκᾶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ Μαρίνου μάρτυρος.
31	19	Δε.	Ἰωὴλ τοῦ προφήτου.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ (ν. ἔ.)

1	20	Τρ.	Ἀρεταίου μεγαλομ., Γερμανίου τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Ματρώνης τῆς Χιπολίτιδος. Αατ. Ἁγίων Πάντων.
2	21	Τε.	Μαρίωνος τοῦ Μεγάλου, Αατ. Ἰῶν Κεκοιμημένων.
3	22	Πέ.	Ἀδερνίου ἐπισκόπου Ἱερσπόλεως.
4	23	Πα.	Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ Ἰγνατίου πατριάρχου Κ/πόλεως.
5	24	Σά.	Ἀρέθα μεγαλομ. καὶ τῶν ἀνὸν αὐτοῦ.
6	25	Κυ.	Μαριανοῦ καὶ Μαρτυρίου μαρτύρων.
7	26	Δε.	Δημητρίου μεγαλομάρτυρος.
8	27	Τρ.	Κυριακοῦ πατρ. Κων/πόλεως καὶ Νέστορος μάρτυρος.
9	28	Τε.	Ἀθανασίου πατρ. Κων/πόλεως τοῦ ἐν Ἀθῆναις ἀκήσαντος, Γεραντίου καὶ Νεουλλῆς μαρτύρων.
10	29	Πέ.	Ἀναστασίας ὁσίου. τῆς Ρωμαίας καὶ Ἀδραμίου ὁσίου.
11	30	Πα.	Κλεόπα ἀποστόλου, Ἰωσήφ Κ/λεως, Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας μάρτ.
12	31	Σά.	Στάχυος α' μετὰ τὸν ἀπόστολον Ἀνδρέαν ἐπίσκ. Κων/πόλεως.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- ⓐ Νέα σελήνη 5, ὥρ. 0, λεπ. 31 π.μ.
- ⓑ Πρῶτον τέταρτον 11, " 7, " 42 μ.μ.
- ⓒ Πανσέληνος 19, " 11, " 27 "
- ⓓ Τελευτ. τέταρτον 27, " 6, " 58 "

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

N.	Π.	
13	1	Κυ. Κοσμᾶ καὶ Διαμαντοῦ τῶν Ἀναργύρων.
14	2	Δε. Ἀκινδύνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
15	3	Τρ. Ἀκεφιμᾶ, Ἰωσήφ καὶ Λεοθαλᾶ μαρτύρων.
16	4	Τε. Ἰωαννίου τοῦ Μεγάλου, Νικάνδρου καὶ Ἑρμίου ἱερομάρτ.
17	5	Πέ. Παλακτινὸς καὶ Ἐπιστήμης μαρτύρων. Μῆν Ἰουδ. Κισλίεθ.
18	6	Πα. Παύλου πατρ. Κων/πόλεως ἐμαλογητοῦ.
19	7	Σά. Τῶν ἐν Μελιτινῇ λγ' μαρτ. Ἰεραῖνος κλπ. καὶ Θεσσαλονίκης μάρτ. Μῆν Μουσ. Ρεβι-οὐλ. Ἐββέλ.
20	8	Κυ. Μνήμη τῶν ἀρχιστρατήγων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ τῶν λοιπῶν ἀσωμάτων δυνάμεων.
21	9	Δε. Ὀνησιφόρου καὶ Πορφυρίου μαρτ., Ματρώνης βαίαις καὶ Συμεῶν Μεταφραστοῦ.
22	10	Τρ. Ὁρέστου ἀποστόλου καὶ Ὁρέστου μάρτυρος.
23	11	Τε. Μηνᾶ, Βίκτωρος, Βικεντίου καὶ Στεφανίδος μαρτύρων.
24	12	Πέ. Ἰωάννου Ἐλεήμονος ἀρχιεπ. Ἀλεξανδρείας. Νεῖλου δόστου.
25	13	Πα. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.
26	14	Σά. Φιλίππου τοῦ ἐκ τῶν ἰθ' ἀποστ. καὶ Κωνσταντίνου νεομάρτ. τοῦ Ὑδραίου.
27	15	Κυ. Τῶν βασιλέων Ἰουστίνου καὶ Θεοδορίας. (Ἀρχὴ τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων).
28	16	Δε. Ματθαίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ.
29	17	Τρ. Γρηγόριου ἐπισκ. Νεοκαισαρείας καὶ Γενναδίου α' μετὰ τὴν ἔλθισιν πατρ. Κων/λεως.
30	18	Τε. Πλάτωνος καὶ Ρωμανοῦ μαρτύρων. Μουσ. Αἰλιέ-Μεθ. οὐδὴ-νεμλί.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ (ν. ἔ.)

1	19	Πέ. Ἄδριου τοῦ προφήτου.
2	20	Πα. Παύλου πατρ. Κων/λεως καὶ Γρηγορίου τοῦ Δικαιοπολίτου.
3	21	Σά. Τῶ Εἰσοδία τῆς Θεοτόκου.
4	22	Κυ. Φιλήμονος, Ἀπρίας, Ἀρχιππου καὶ Ὀνησίμου τῶν ἀποστόλων.
5	23	Δε. Ἀμφιλοχίου ἐπισκ. Ἰκονίου, Γρηγορίου ἐπισκ. Ἀρκαδικῶν.
6	24	Τρ. Κλήμεντος πέπα Ρώμης καὶ Πέτρου Ἀλεξανδρείας. λατ. Ἁγίου Νικολάου.
7	25	Τε. Αἰκατερόνης καὶ Μερκουρίου μεγαλομαρτύρων.
8	26	Πέ. Στυλιανοῦ δόστου.
9	27	Πα. Ἰακώβου μεγαλ. τοῦ Πέρσου.
10	28	Σά. Στεφάνου τοῦ Νέου καὶ Εἰρηναίου μάρτυρος.
11	29	Κυ. Νικολάου ἀρχιεπ. Θεσσαλονίκης καὶ Φιλάρου μάρτ. (Τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἑορτάζουν καὶ οἱ φερόνυμοι τῆς Φαίδρας). Ἰουδ. Χανουκά.
12	30	Δε. Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου ἀποστόλου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- ☉ Νέα σελήνη 3, ὥρ. 10, λεπ. 5 π.μ.
- ☾ Πρῶτον τέταρτον . . . 10, " 0, " 39 μ.μ.
- ☽ Πανσέληνος 18, " 3, " 16 "
- ☾ Τελευτ. τέταρτον . . . 26, " 6, " 7 π.μ.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

N.	Π.	
13	1	Τρ. Ναὸν τοῦ προφήτου καὶ Φιλαρέτου τοῦ Ἐλεήμονος.
14	2	Τε. Ἀδρακίου τοῦ προφήτου. λατ. Νηστεία τρίτης ἡμέρας.
15	3	Πέ. Σοφάνου τοῦ προφήτου καὶ Ἀγγελῆ νεομάρτυρος.
16	4	Πα. Βαρδάρης μεγαλομάρτυρος, Ἰωάννου τοῦ Διαμακηνσοῦ, Σεραφεῖμ ἱερομάρτυρος. Μῆν Ἰουδ. Τεβέτ.
17	5	Σά. Σάββα τοῦ Θεοφώρου καὶ Διογένητος μάρτυρος.
18	6	Κυ. Νικολάου ἀρχιεπ. Μύρων τῆς Αἰτίας.
19	7	Δε. Ἀμβροσίου ἐπισκ. Μεδιολάνων καὶ Ἀθηνῶν μάρτ. Μῆν Μουσ. Ρεβι-οὐλ. Ἀχέρ.
20	8	Τρ. Σωσθένους τοῦ ἐκ τῶν ο' ἀποστόλων. λατ. συλλ. Παρθένου.
21	9	Τε. Ἡ σόλληφης τῆς Θεομήτορος Ἄννης.
22	10	Πε. Μηνᾶ, Ἐρμιόνητος καὶ Εὐγράφου μαρτύρων.
23	11	Πα. Δανιὴλ τοῦ Στυλίου, δόστου.
24	12	Σά. Σπυρίδωνος ἐπισκ. Ἰερμυσοῦτος τῆς ἐν Κύπρῳ.
25	13	Κυ. Τῶν κατὰ σάρκα προπατέρων τοῦ Κυρίου. Εὐστρατίου, Αὐθεντίου καὶ Λουκίας μαρτύρων. λατ. Γεν. Χριστοῦ. Ἰουδ. Ἄλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ. Νηστεία.
26	14	Δε. Θύρσου, Δουκίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων. λατ. Στεφάνου πρωτομάρτ.
27	15	Τρ. Ἐλευθερίου ἱερομ. καὶ Σωσάννης δόστου.
28	16	Τε. Ἀγγαίου τοῦ προφήτου καὶ Θεοφανοῦς τῆς βασιλίσσης.
29	17	Πέ. Δανιὴλ τοῦ προφ. μετὰ τῶν β παιδῶν καὶ Διονυσίου τοῦ ἐκ Ζακύνθου.
30	18	Πα. Σεβαστιανοῦ καὶ Ζωῆς μαρτύρων.
31	19	Σά. Βονιφατίου μάρτυρος.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ (ν. ἔ.)

1	20	Κυ. Μνήμη πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος Θεῶν εὐαρεστησάντων ἀπὸ Ἀδάμ ἄχρι καὶ Ἰωσήφ τοῦ Μνήστορος. Ἰγνατίου ἱερομάρτυρος τοῦ Θεοφώρου. λατ. Περιοχὴ Χριστοῦ.
2	21	Δε. Θερμοστολέους καὶ Ἰουλιανῆς μαρτύρων. λατ. Ἁγ. Βασιλείου.
3	22	Τρ. Ἀναστασίας Φαρμακωτρίας μεγαλομάρτυρος.
4	23	Τε. Ἐκὼν ἐν Κρήτῃ δέκα μαρτύρων.
5	24	Πέ. Εὐγενίας οσιομάρτυρος.
6	25	Πα. Ἡ ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ ΓΕΝΝΗΣΙΣ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. λατ. Θεοφάνεια.
7	26	Σά. Μνήμη τῆς Θεοτόκου καὶ Ἐδουαίμου ἐπισκ. Σέρβων.
8	27	Κυ. Στεφάνου πρωτομάρτ. Θεοδώρου πατρ. Κων/λεως.
9	28	Δε. Τῶν ἐν Νικομηδείᾳ διαμυρίων μαρτ. καὶ Δόμνης μάρτ.
10	29	Τρ. Τῶν ἐν Βηθλεὲμ ὑπὸ Ἠρώδου ἀκρωθ. Ἀναγιγλιων νηπίων.
11	30	Τε. Ἀνασίας τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ μάρτυρος.
12	31	Πέ. Μελάνης βαίαις τῆς Ρωμαίας καὶ Ὀλυμπαδώρας μάρτυρος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- ☉ Νέα σελήνη 2, ὥρ. 9, λεπ. 18 μ.μ.
- ☾ Πρῶτον τέταρτον . . . 10, " 8, " 58 π.μ.
- ☽ Πανσέληνος 18, " 10, " 11 "
- ☾ Τελευτ. τέταρτον . . . 26, " 9, " 37 "

ΠΡΟΣΟΜΟΙΑ ΚΑΤ' ΕΠΙΤΟΜΗΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑ ΟΛΟΝ ΤΟ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ.

ΠΟΙΗΜΑ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ ΚΑΙ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ ΤΟΥ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΟΥ.

ΜΗΝ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ.

Στιχηρά προσόμοια, ἦχος β'.

"Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου.

1 Θέλων, περιτέμνεται Χριστός· ἦλθε γὰρ πληρῶσαι τὸν νόμον, οὐ καταλύσαι αὐτόν· ἔμα δὲ τιμάσθω μέγας Βασίλειος, 2 Ρώμης πάπας τε Σιλβέστρος, 3 καὶ ὁ Μαλαχίας, 4 Γόρδιος ὁ ἑνδοξος, 5 Παῦλος Θηβαῖν ὁ βλαπτός, 6 † θεῖος βαπτισμὸς τοῦ Σωτῆρος, 7 † Πρόδρομος, 8 ὁσία Δαμιῆνα, 9 Πολύευκτος, 10 Νύσσης τε Γρηγόριος.

11 † Ἵμνοι Θεοδοσίον σεπτοῖς, τὸν κοινοβιάρχην αἰνέσω, 12 Τατιανὴν τὴν σεμνὴν, 13 μάρτυρα Στρατόνικον, Ἐρμόλαν σὺναλλον, 14 Ραῖθου τοῦ ἀββάδος τε καὶ ἔρους Συναίου, 15 θεῖον Καλυδίτην τε, 16 καὶ Πέτρον ἄλυτον, 17 † ἔμα Ἀντωνίη ὁσία, 18 † καὶ Ἀθανασίῳ, Κυρολλῆ, 19 καὶ σὺν Μακαρίῳ, 20 † τὸν Εὐθύμιον.

21 Μνήμη ἡ Μαξίμου τοῦ σεπτοῦ, 22 μάρτυς Ἀναστάσιος Πέρας, καὶ ὁ Τιμόθεος, 23 Κλήμης, Ἀγαθάγγελος, 24 ὁσία Εἰρήνη τε, 25 † Θεολόγος Γρηγόριος, 26 σὺν τῷ Σενοφιῶντι, 27 † ἁλβιος Χρυσόστομος, 28 Ἐφραίμ ὁ ὁσιος, 29 ἔτι καὶ Ἰγνάτιος νέος, 30 † πάπας ὁ Ἰππόλυτος Ρώμης, 31 Κύρος, Ἰωάννης τε αἰνεῖσθωσαν.

ΜΗΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ.

Στιχηρά προσόμοια, ἦχος α'.

Τῶν οὐρανίων ταγματίων.

1 Ὑμνεῖσθω Τρύφων ὁ Μέγας, 2 † Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ, 3 καὶ Συμεὼν ὁ πρέσβυς, 4 καὶ Ἰσίδωρος ἄμα, 5 Ἀγάθη, 6 καὶ Βουκόλος Σμύρνης ποιμὴν, 7 καὶ Παρθένιος ἑνδοξος, 8 ὁ στρατηλάτης Θεόδωρος σὺν αὐτοῖς, 9 Νικηφόρος, 10 Καραλάμπης τε.

11 Βλάσιον πάντες συμπόνως ἀνευφημήσωμεν, 12 καὶ Μελετίου χάριν, 13 τοῦ Μαρτινιανοῦ τε, 14 Ἀδξέντιον σὺν ταῦτοις τὸν εὐκλεῆ, 15 καὶ τὸν θεῖον Ὀνήσιμον, 16 Πάμπιλον μέγαν, 17 καὶ Τύραννα τὸν σεπτὸν, 18 Ρώμης πάπαν τε τὸν Λέοντα.

19 Σὺν τῷ Ἀρχιεπῷ γεραίρῳ, 20 Κατάνης Λέοντα, 21 Τιμέθεον τὸν μέγαν, 22 καὶ Πρετέριον θεῖον, 23 Πολύκαρπον τὸν Σμύρνης, 24 † καὶ κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου τὴν εὐρεσιν, 25 σὺν Τυρασίῳ, 26 Πορφύριον, καὶ σὺν σοί, 27 ὁ Προκόπιε, 28 Βασίλειον.

ΜΗΝ ΜΑΡΤΙΟΣ.

Στιχηρά προσόμοια, ἦχος δ'.

"Ἦθελον δάκρυσιν ἐξαλεῖναι.

1 Ὑμνοις τιμάσθω ἡ Εὐδοκία, 2 ὁ γενναῖος Νέστωρ, ἄμα τε καὶ Θεόδωτος, 3 σὺν Εὐτροπίῳ, 4 καὶ Γερασίμῳ, 5 Κόνων, 6, δύο ἄνδρες καὶ τεσσαράκοντα, 7 Ἐφραίμ ποιμὴν τῆς Χερσῶνος, 8 σὺν θεῖῳ Θεοφιλάκτῳ, 9 † Μαρτύρων, ὧν πάντα πληθὺς τεσσαράκοντα.

10 Πρέπει Κεδράτῳ, 11 καὶ Σωφρονίῳ, 12 καὶ τῷ Θεοφάνει ἄσκητι, 13 Νικηφόρῳ τε, 14 Ἵμνοις Ἀλέξανδρος εὐφημαῖσθω, 15 Ὀλυμπᾶς, 16 Σαβίνος Πάπας, 17 Ἀλέξιος, 18 Κύριλλος φίλος Κυρίου, 19 Χρύσανθος τε, Δαρσία, 20 Κόρκι ἐπίτῳ παρθένου, 21 Ἰάκωβος ὁσιος.

22 Τέρπου Βασίλειε, 23 κρότει Νίκων, 24 σίριτα Ζηχαρίᾳ χαιρε Θεοχαρίτωτε, 25 † εὐαγγελίζου χαρὰν μεγάλην· 26 Γαβριήλ

αἰνῶ σε, 27 τιμῶ Ματρῶναν δὲ, 28 καὶ Ἰλαρίωνα σέβω, 29 τὸν Βραχχῆσιον μέλπω, 30 Κλήμακος Ἰωάννην, 31 σεπτὸν καὶ Ἰακώβον.

ΜΗΝ ΑΠΡΙΛΙΟΣ.

Στιχηρὰ προσόμοια, ἤχος πλ. δ'.

Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος.

1 Ὁσιωτάτην αἰνέσωμεν Μαρίαν, 2 Τίτον σεπτὸν, 3 καὶ Νικητῆαν τὸν ἑνδοξόν, 4 καὶ τὸν Ἀγαθόποδα, 5 καὶ Θεόδουλον σύναθλον, 6 τὸν Κλαυδίον τε, 7 καὶ τὸν Εὐτύχιον, 8 σὺν Γεωργίῳ, 9 τὸν Ἡρωδίωνα, 10 καὶ τὸν Εὐφύχιον, 11 καὶ στερρόν Τερώνιον καὶ σὺν αὐτοῖς, 12 πίστει εὐφημήσωμεν, Ἀντίπαν Μάρτυρα.

13 Τὸν τοῦ Παρσίου Βασιλείου, 14 καὶ τὸν Μαρτίνον τιμῶ, 15 καὶ Ἀρίσταρχον ἑνδοξόν, 16 καὶ τὸν Θεῖον Κρήσκεντα, Χιονίαν, Ἀγάπην τε, 17 Περσῶν ποιμένα τὸν Θαυμαστὸν Συμεῖον, 18 τῶν Γότθων Σάββαν, 19 Πέργης Θεόδωρον, Τριχινῶν αἰνέσωμεν, καὶ σὺν αὐτοῖς, 21 τὸν ἱερομάρτυρα Ἰανουάριον.

22 Μεγαλονέσθω Θεόδωρος, ὁ Συκεῖτης ἡμιῶ, 23 † καὶ ὁ μάρτυς Γεώργιος, 24 Στρατηλάτης Σάββας τε, 25 † Μάρκος μέγας Ἀπόστολος, 26 ὁ Βασιλεύς τε ὁ Ἀρσατίας φωστῆρ, 27 καὶ τοῦ Κυρίου ὁ ἀδελφὸς Συμεῖον, 28 ἔτι Ἰάπων τε ὁ κλεινὸς ἀπόστολος, καὶ σὺν αὐτοῖς, 29 Μέλμων, 30 καὶ Ἰάκωβος τοῦ Ναβεδαίου υἱός.

ΜΗΝ ΜΑΪΟΣ.

Στιχηρὰ προσόμοια, ἤχος α'.

Πανεύφημοι μάρτυρες.

1 Σὺν Ἰερεμία σε ἡμῶ, 2 Θεῖε Ἀθανάσιε, 3 σὺν σοὶ στερρόν τε Τιμόθεον, τὴν Μαύραν Μάρτυρα, 4 τὸν Ὀλβιανόν τε ὁ Βιρήνην τὴν πάνσεμνον, 6 Ἰῶδ καρτερικόν, 7 καὶ Ἀκχικιον, 8 † καὶ τὸν Ἀπόστολον Ἰωάννην, 9 Χριστοφόρον τε Παύλαν, 1 ζηλωτὴν τε Σίμωνα.

11 Μάκριον τὸν ἑνδοξόν τιμῶ, 12 Κύρου Ἐπιφάνιον, 13 καὶ Γλυκερίαν τὴν μάρτυρα, 14 καὶ τὸν Ἰαθωρον, 15 σὺν τῷ Παγωμίῳ, 16 Ἀλέξανδρον πάνσεπτον, 17 Ἀνδρόνικον Χριστοῦ τὸν Ἀπόστολον, 18 καὶ Διονύσιον, 19 καὶ Πατρίκιον τὸν ἑνδοξόν, 20 καὶ τὸν Θεῖον Ιατρὸν Θαλάλαιον.

21 † Ἀμν Κωνσταντίνω σε φθίζε, ὁ Ἐλένη, στέφομεν, 22 σὺν Βασιλικῇ, Συναδῶν τε, 23 Μιχαὴλ πρόεδρον, Θαυμαστοῦ τε ἄρου, 24 Συμεῖον καὶ εὐρεσιν, 25 Προδρόμου Θεῖου κάρας, 26 καὶ Κάρπον τε, 27 καὶ τὸν Ἐλλάδιον, 28 τὴν σεπτὴν Θεοδοσίαν τε, 29 Ἰσαάκιον, 30 Ἐρμεῖαν τε μάρτυρα.

ΜΗΝ ΙΟΥΝΙΟΣ.

Στιχηρὰ προσόμοια, ἤχος δ'.

Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυρι.

1 Ἰουστίνον ὑμνήσωμεν, 2 ἱερὸν Νικηφόρον τε, 3 Ακουιλλικόν τε μεγαλομάρτυρα, 4 σὺν Μητροφάνει, 5 Εὐστάθιον, 6 ποιμένα Πανχρίστον, 7 καὶ Δωρόθεον σεπτὸν, καὶ Θεόδοτον ἑνδοξόν, 8 καὶ Θεόδωρον μέγαν στρατηλάτην, 9 σὺν Κυρίλλῳ, 10 Ἀντωνίῳ ἀθλοφόρῳ, 11 Βερβολομαῖον Βαρυδάου τε.

12 Ἐπικανείσθω Ὁνούβριος, 13 ἡ σεμνὴ Ἀκυλίνα τε, 14 μεθ' ὧν Ἐλισσαῖος προφητικώτατος, 15 Ἀμώξ, 16 καὶ Τύχων ἐπίσκοπος, 17 Σαβὲλ καρτερόψυχος, Μάνουηλ, καὶ Ἰσμαήλ. 18 καὶ Λεόντιος ἑνδοξός, 19 καὶ ὁ Ζώσιμος, 20 καὶ Ἰούδας ὁ μύκτης τοῦ Κυρίου, 21 Ἰουλιανός τε ὁ μάρτυς 22 καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ Εὐσέβιος.

23 Ἀγριππίνα πολυάθλος, 24 † καὶ Προδρόμου ἡ γέννησις, 25 καὶ ἡ Φεωρωνία ἀνευφημισθωσαν, 26 τῶν Θεσσαλῶν Δαυὶδ κτύχημα, 27 Σαμψὼν ἱερώτατος, 28 Ἰωάννου τῶν ὁσίων καὶ τοῦ Κύρου ἡ εὐρεσις, 29 † Πέτρος, Παύλος τε οἱ φωτίσαντες πᾶσαν οἰκουμένην, 30 † καὶ τῶν δώδεκα προκρίτων, μυστῶν Κυρίου ἡ σύναξις.

ΜΗΝ ΙΟΥΛΙΟΣ.

Στιχηρά προσόμοια, ἤχος πλ. δ'.

Ὡς τοῦ παραδόξου θαύματος.

1 Θεῖους Ἀναργύρους ἔσμασι τοὺς ἀπὸ Ρώμης ὑμνωῖ, 2 καὶ Ἐσθῆτος καταθεσιν, ἀγνῆς Θεομητόρος, 3 καὶ τὸν Οἰόν Ἰάκινθον, 4 Ἀνδρέαν Κρήτης, 5 καὶ Ἀθανάσιον τὸν ἐν τῷ Ἄθῳ, 6 καὶ τὸν Σιτώνην τε, 7 Κυριακὴν ὑμνωῖ, 8 καὶ στερρὸν Προκόπιον, μεθ' ὧν αἰνῶ, 9 Κόπριν Πατερμούθιον, 11 Νικοπολίτας τε.

11 Δεῦτε Εὐφημίαν ἄπαντες ἀνευφημήσωμεν νῦν, τὴν τῶν ἔρων Δικαστρίαν, 12 Πράκλον Παρίωνα, 13 Σαββαίτην τε Στέφανον, 14 Ἀυλίαν, Ἰούστον, 15 καὶ Ἰουλίταν σεμνήν, μετὰ Κηρύκου, 16 Ἀθηνογένην τε καὶ μαθητὰς αὐτοῦ· 17 † καὶ Μάρτιαν μάρτυρα καὶ σὺν αὐτῇ, 18 Λίμυλιανὲν αἰνῶ, 19 Δία 20 †. Ἦλιον τε.

21 Ὑμνοῖς τιμῶ καὶ τὸν φρόνιμον διὰ Χριστὸν δεξιὸν, Συμεῶν ὄντως ἔνδοξον, 22 καὶ Χριστοῦ μαθήτριαν, τὴν Μαρτίαν τὴν πάνσεμνον, 23 Φωκᾶ λειψάνιον τὴν ἀνακρίμιον, 24 Χριστίαν, 25 † Ἄγγαν, 26 καὶ τὸν Ἑρμελαον, 27 Παντελεήμονα, 28 Πρόχορον, 27 Καλλίνικον, 30 Συλουκῶν, Σύλλαν, 31 καὶ Εὐδόκιμον τὸν πάνυ δόκιμον.

ΜΗΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ.

Στιχηρά προσόμοια, ἤχος δ'.

Ὁ ἐξ ὑπέρσπου κληθεῖς.

1 Σὺν Σολομόνῃ ὑμνεῖσθω Ἐλεάζαρ, ἑπτὰ Μακκαθαῖοί τε, 2 καὶ πρωτομάρτυρος ἡ ἐκ Σιδῶν ἀνακρίμις, 3 Δαλμάτις, Φαῦστος καὶ Ἰσαάκιος ὁ πολύθλος, 4 ἀνακοιμζόμενος τῆς Εὐδοκίας νεκρῶς, 5 καὶ ὁ γενναῖος Εὐσθίνιος, 6 † καὶ τοῦ Χριστοῦ μου, τοῦ Θεοκτεροῦ ἢ μεταμάρτυρος, 7 ἕνα δ' ὑμνεῖσθω καὶ Δομέτιος σὺν τοῖς κλεινοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 8 καὶ Λίμυλιανὸς τε, 9 καὶ Μανθίας, 10 καὶ Λαυρέντιος.

11 Εὐπλοῦς ὁ μάρτυς ἀξίως ἐπαινεῖσθω, 12 ἀντικτος Φώ-

τιος, καὶ ἡ μεταθεσις, 13 ἡ τοῦ Μαξίμου τοῦ λάμπαντος ἐν τῇ γενναίᾳ ὁμολογίᾳ τοῦ Ποιητοῦ καὶ Θεοῦ, 14 τούτοις συνεινεσθῶσαν Μιχαῖας ἔνδοξος, 15 † καὶ ἡ σεδάσμιος κοίμησις τῆς Θεοτόκου, 16 καὶ Διομήδης ὁ περιβόητος, 17 Μύρων ὁ θεῖος, 18 Φλώρος, Λαύρος τε, 19 καὶ στρατηλάτης Ἀνδρέας ὁ ἔνδοξος, 20 τῆς εὐχῆς τε τὸ τέκνον, Σαμουὴλ ὁ ἱερώτατος.

21 Βάσσα σὺν τέκνοις τιμάσθω, ἡ Θεόφρων, 22 στερρῶς Ἀγαθόνικος, 23 Λούπος ὁ ἔνδοξος, 24 Τίτος ὁ θεῖος ἀπόστολος, 25 Βαρθολομαίου τοῦ σεμνοτάτου ἢ ἀνακρίμις· δετε καρτερόψυχος, 26 Ἀδριανὸς σὺν αὐτοῖς, καὶ Ναταλία ἡ πάνσεμνος, 27 Ποιμὴν ὁ θεῖος, 28 καὶ ὁ Αἰθίοψ Μωσῆς ὁ τίμιος, 29 † ἀποτομή τε ἡ αἰδέσιμος τοῦ Προδρόμου, 30 Ἀλέξανδρος ἔνδοξος, 31 πανεντίμου τε Ζώνης, Θεοτόκου ἢ κατάθεσις.

ΜΗΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ.

Στιχηρά προσόμοια, ἤχος δ'.

Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι.

1 Συμεῶν ἀνομιεσθω μοι, σὺ περ σῦλος τὸ γνώρισμα, 2 καὶ σὺν τούτῳ Μάρμας ὁ περιβόητος, 3 καὶ ὁ Θαυμασιος Ἀνθιμος, 4 Βυθύλας ὁ ἔνδοξος, 5 Ζαχαρίας ὁ κλεινός, 6 Μιχαὴλ ὁ Ἀρχάγγελος, 7 Σώζων ἔνδοξος, 8 † τοῦ Θεοῦ μου ἡ Μήτηρ, 9 σὺν τακαῦτι, 10 Μηνωδώρα, Νυμφωδώρα καὶ Μητροδώρα αἱ μάρτυρες.

11 Θεοδώρας ἡ ἀσκησις, 12 Αὐτονόμου ἡ ἀθλησις, 13 καὶ τῆς Ἀναστάσεως τὰ ἐγκαίνια, 14 † καὶ τοῦ Σταυροῦ ἡ ἀνύψωσις ἀξίως τιμάσθωσαν, 15 σὺν Νικήτῃ τῷ στερρῷ, 16 Εὐφημία ἡ ἔνδοξος, 17 Ἐλπίς, Πίστις τε καὶ Ἀγάπη σὺν Θεῷ, 18 Εὐμενίῃ, 19 Δορυμέδοντι, Τροφίμῳ, 20 καὶ παγγενῆς ὁ Εὐστάθιος.

21 Ἰωάνη συνδοξάζεται, 22 ὁ Φωκᾶς ὁ αἰδέσιμος, 23 καὶ Προδρόμου θεῖα τιμὰ σὺλληψις, 24 καὶ ἡ καλλίνικος Πρώταθλος, 25 μεθ' ὧν Εὐφροσύνη τε, καὶ ὁ Εὐαγγελιστῆς, 26 † Ἰωάννης ἀπόστολος, 27 καὶ Ἐπίχαρις, 28 καὶ Καλλιστρατος ἕμας, 29 καὶ Χαρίτων, 30 σὺν αὐτοῖς Κυριακὸς τε, 31 καὶ Ἀρμενίας Γρηγόριος.

ΜΗΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ.

Στιχηρὰ προσόμοια, ἤχος πλ. δ'.

Τί ὑμᾶς καλέσωμεν ἄγιοι;

1 Ἵννοις Ἀνακίαν τιμῶμεν, 2 Ἰουστίναν τὴν παρθέναν, καὶ σεπτὸν Κυπριανόν, 3 Διονύσιον τὸν μέγαν, 4 Τερσίθεον ἡμῶν, 5 Χαριτίην, 6 καὶ Θωμᾶν τὸν Χρισταπόστολον, 7 τὸν Βάκχον, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὸν Σέργιον, 8 τὴν Πελαγίαν τὴν ἑνδοξόν, 9 τὸν τοῦ Ἀλφαίου Ἰάκωβον, 10 Εὐλάμπιον, Εὐλαμπίαν τε τὴν πάνσεπτον.

11 Θεῖον νῦν δοξάσωμεν Φίλιππον, Φιλομήλαν τὴν ἑπίαν, 12 Πρόδον, Τάραχον σεπτὸν καὶ Ἀνδρόνικον γενναῖον, 13 Κάρπον, Πάπυλον ἡμῶν, σὺν τούτοις, 14 καὶ τοὺς περὶ τὸν Νικηάριον αἰνεῖσθαι, σὺν αὐτοῖς, 15 καὶ ὁ Θεόπνευστος Λουκιανός, 16 ὁ Λογγίνος τε, 17 σὺν Ὡσηῖ, 18 † Λουκάς ἑνδοξος, 19 ὁ βέλτιστος Ἰωήλ, 20 καὶ ὁ Ἀρτέμιος.

21 Αἰνεῖ τὸν σεπτὸν Ἰλαρίωνα, 22 καὶ Ἀξέρκιον, 23 † καὶ μέγαν Ἀδελφόθεον ἡμῶν, 24 καὶ Ἀρέθον καὶ συναθλοῦς, 25 Νεκταρίου τε σοφοῦς, 26 † σὺν τούτοις καὶ Δημήτριον, 27 καὶ Νέστορα, Κυρίαν καὶ Δουλίδα τὰς συμμάρτυρας, 28 Τερέντιον, καὶ τὴν πάνσεπτον, 29 Ἀναστασίαν, Ἀθράμιον, 30 Ζηνοσίσιον, Ζηνοσίαν, 31 καὶ Ἐπίμχον.

ΜΗΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ.

Στιχηρὰ προσόμοια, ἤχος πλ. β'.

Ὅλην ἀποθέμενοι.

1 † Δεῦτε εὐφημήσωμεν, σὺν Ἀναργύρων δυάδι, 2 τοὺς περὶ Ἀκίνδυνον, 3 καὶ τοὺς σὺν Ἀεψιμᾶ γενναίεργονας τῆς σεπτῆς πράξεως τε, 4 Ἰωαννικίου, 5 Ἐπιστήμην, Γαλακτίωνα, καὶ τὸν τῆς πίστεως, 6 ὁμολογητὴν Παύλον ἑνδοξόν, 7 τὸν κράτιστον Ἰέρωνα, 8 † καὶ τὸν Μιχαήλ τὸν Ἀρχάγγελον, 9 μεθ' ὧν τὴν δόξαν, Μιτρώναν, 10 καὶ Ὁρέστην ἀθλητὴν, 11 Μηνᾶν τὸν μέγαν καὶ Βίκτωρα, καὶ στερεὸν Βικέντιον.

12 Θεῖον Ἐλεήμονα, 13 † καὶ Ἰωάννην σὺν τούτῳ, τὸν ὄντως Χρυσόστομον, κοινῶ πάντας στόματι, ἀνυμνήσωμεν, 14 † μαθητὴν ἄριστον, τοῦ Χριστοῦ Φίλιππον, 15 Σαμωνᾶν, Γουρίαν, Ἀθείον, μεθ' ὧν τὸν ἑνδοξόν, 16 † εὐαγγελιστὴν καὶ ἀπόστολον Ματθαῖον τὸν θεόφρονα 17 τὸν θαυματουργόν τε Γρηγόριον, 18 Πλάτωνα γενναῖον, 19 καὶ θεῖον Ρωμανόν, καὶ Ἀβδίου, 20 Δεκαπολίτην Γρηγόριον, πάνυ γρηγορώτατον.

21 † Παρθένου εἰσέλευσιν, τὴν εἰς νῆον τοῦ Κυρίου, 22 Καικίλιαν μάρτυρα, 23 καὶ τὸν Ἀμφιλόχιον ἄγιοις στέφωμένῳ ὀφθαλμῶν Γρηγόριον, τῆς τῶν Ἀκραγάντων, 24 τὸν τῆς Ρώμης Θεῖον Κλήμεντα, Ἀλεξανδρείας τε, Πέτρον, 25 † Αἰκατερίναν, Μερκούριον, 26 † Ἀλύπιον τὸν ἑνδοξόν, 27 καὶ τὸν ἐκ Περσίδος Ἰάκωβον, 28 Στέφανον τὸν νέον, 29 Εἰρήναρχον, Παράμονον ἡμῶν, 30 † καὶ τὸν Ἀνδρέαν τὸν κάλλιστον, τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολον.

ΜΗΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ.

Στιχηρὰ προσόμοια, ἤχος πλ. β'.

Αἱ ἀγγελικαί.

1 Ἄσμασι Ναούμ, 2 Ἀθάκοῦρ, 3 καὶ Σοφόνικ, 4 † Ἰουλιανὴν καὶ Βαρβάραν δεξιούμαι, 5 † τὸν Σίββαν τε μέγαν, 6 † καὶ τὸν θεῖον Νικόλαον, 7 ἕνα Ἀμβροσίον, 8 Κατακίρ, 9 † καὶ τὴν σεπτὴν σύλληψιν Ἄννης, 10 Μηνᾶν ἑνδοξόν, τὸν καλλιπέλαγον ἡμί, καὶ συνοδίαν αὐτοῦ.

11 Στόλου Δανιήλ, 12 γεραφέσθω καὶ Σπυρίδων, 13 σύναθλος τετράς, ἢ μετὰ τοῦ Εὐστρατίου, 14 σὺν τούτοις δὲ καὶ Θύρσος, 15) καὶ στερεὸς Ἐλευθέριος, 16 Ἀγγαῖος, προπάτορας, πικτέρες, 17 καὶ Δανιήλ, τριάς τε παιδῶν, 18 Ζωὴ πάνσεμος, 19 καὶ Βονιράτιος ἡμῶν, 20 καὶ Θεῖος Ἰγνάτιος.

21 Ἰουλιανῆς, 22 μνήμην καὶ Ἀναστασίας, 23 Κρήτης ἀθλητῶν, 24 δέκα καὶ τῆς Εὐγενείας, 25 † τῆς ἐκ Παρθένου κόρης τοῦ Θεοῦ μου γεννήσεως, 26 † ὁμολογητοῦ τοῦ Εὐθυμίου, 27 † τοῦ

ἀθλητοῦ πρώτου Στεφάνου, 28 καὶ δισμυρίων τῶν μαρτύρων, 29 πλῆθους νηπιῶν τε, 30 καὶ Ἀνουσίας τῆς σεπτῆς 31 καὶ Μελάνης σέβομεν.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Τὰ προσόμενα ταῦτα ἁγμάτια ἐκδίδονται ἐνταῦθα, ἐξ ἀρχαίου Ὁρολογίου παραλειφθέντα, οὐχὶ ὡς ἐξαιρετόν τι ἐκκλησιαστικῆς, εἴτε μᾶλλον ὡς ἐκκλησιαστικῆς, ὑμνωδίας ἀριστοῦργημα, ἀλλ' ὡς παύσιον φιλολογικόν, ἔχον τι τὸ περίεργον καὶ ἐπαγωγόν. Ἐντὸς δλίγων ἁγματίων περιλαμβάνεται ἐν τοῖς κυριωτάτοις τὸ μηνολόγιον δλοκλήρου τοῦ ἐνιαυτοῦ. Οἱ ἐν αὐτοῖς σημειούμενοι ἀριθμοὶ σημαίνουναι τὰς ἡμέρας τῶν μηνῶν, οἱ δὲ σταυροὶ τὰς ἐπισήμους ἐορτάς, εἰ καὶ τούτων ἔναι δὲν διατήρησαν μέχρι τοῦδε τὴν ἐπισημότητα αὐτῶν.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἐν τοῖς τροπαρίοις τούτοις δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ ὄνματα, ἀρχαῖά τε καὶ νεώτερα, τῶν ἁγίων ἐκαίνων ὀκτινες ἐλλείπουσι μὲν ἕκ τε τοῦ Μεγάλου Ὁρολογίου καὶ τῶν κοινῶν ἡμερολογίων, ἀναγράφονται δὲ ἐν τῷ ὅλως διερρυθμισμένῳ ἐορτολογίῳ τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς», ἀναζητηθέντα καὶ ἐπιμελῶς περισυλλεγέμενα· ἵνα μὴ οἱ μὲν φερώνυμοι τοῦ Λεωνίδου π. χ. ἐορτάζωσιν ἀτόπως κατὰ τὴν μνήμην τοῦ προσηύτου Ἥλιου, οἱ δὲ τοῦ Παναγιώτου κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, οἱ δὲ τοῦ Χρήστου κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων, αἱ φερώνυμοι τῆς Φωτεινῆς κατὰ τὴν τῶν Θεοφανείων, αἱ τῆς Ἀριάθνης τὴν ἐορτὴν τῆς ἁγίας Ἄννης καὶ ἄλλοι ἄλλως ἢ καὶ οὐδαμῶς, ὡς ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης ἐλλείψεως φερωνύμων ἁγίων, οἱ οἱ Ἀριστείδης, Λεωνίδας, Θεμιστοκλῆς, Ἀριστοκλῆς, Τηλέμαχος, Ἀριάθνη κλπ.

Τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐορτολογίῳ ἀναγεγραμμένων τέως ἀγνώστων τούτων ἁγίων πρόχειρον τῶν πλείστων πίνακα παρατίθεμεν ὧδε κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν.

Ἀγαθόκληια μάρ. (σεπτ. 17).	Ἀθηνόδωρος μάρ. (δεκεμβρ. 7).
Ἀγλαία (ἴδε μαρτ. 9).	Ἀλκιβιάδης μάρ. (αὐγ. 16).
Ἀγνή μάρ. (ἰαν. 14).	Ἀνδρομάχη (ἴδε ὀκτ. 12).
Ἀθανασία μάρ. (ἰαν. 31).	Ἀριάθνη μάρ. (σεπτεμβρ. 18).

Ἀριστείδης ἀπολ. (σεπτ. 21).	Θεοφανῶ βικ. (δεκ. 16).
Ἀριστίων ἐπισκ. (σεπτ. 3).	Θεσσαλονίκη μάρ. (νοεμ. 7).
Ἀριστοκλῆς μάρ. (μαΐου 23).	Καλλινίκη μάρ. (μαρτ. 22).
Ἀσκληπιῶς ὁσ. (φεβρ. 27).	Καλλιόπη μάρ. (ἰουν. 8).
Ἀστέριος μάρ. (αὐγ. 7).	Λεωνίδας ἐπίσκ. (ἀπρ. 15).
Βερονίκη μάρ. (ἰουλ. 12).	Λεωνίδας μάρ. (ἀπρ. 16).
Γοργίας μάρ. (ἰουν. 5).	Μέμνων μάρ. (αὐγ. 20).
Διογένης μάρ. (δεκεμ. 5).	Ξανθίππη ὁσ. (σεπτ. 23).
Δροσὶς μάρ. (μαρτ. 22).	Ὀλυμπιάς ὁσ. (ἰουλ. 25).
Ἐρασμος ἱερ. (ἰουν. 2).	Ὀλυμπιοδώρα μάρ. (δεκ. 31).
Ἐρμιόνη μάρ. (σεπτ. 4).	Παναγιώτης νεομ. (ἰουν. 24).
Ἐρωτῆς μάρ. (ὀκτ. 6).	Παντολέων μάρ. (σεπτ. 17).
Εὐανθία μάρ. (σεπτ. 11).	Πηλεὺς ἱερ. (σεπτ. 17).
Εὐάγγελος μάρ. (ἰουλ. 7).	Πολυξένη ὁσ. (σεπτ. 23).
Εὐδοκία μάρ. (μαρτ. 30).	Πολυχρόνιος ἱερ. (ὀκτ. 7).
Εὐδοξία μάρ. (ἰαν. 31).	Ποταμία μάρ. (αὐγ. 7).
Εὐθαλία μάρ. (μαρτ. 2).	Πουλχερία βασ. (φεβρ. 17).
Εὐθασία μάρ. (ἰαν. 12).	Στεφανὶς μάρ. (νοεμ. 14).
Εὐπραξία ὁσ. (ἰουλ. 25).	Σωσθένης μάρ. (δεκ. 8).
Θυλῆς μάρ. (μαρτ. 11).	Τηλέμαχος ὁσ. (ἰαν. 1).
Θεαγέννης ἱερ. (ἰαν. 2).	Τριαντάφυλλος νεομ. (αὐγ. 8).
Θεμιστοκλῆς μάρ. (δεκ. 21).	Φαίδρα (ἴδε νοεμ. 29).
Θεοκλητῶς ὁσ. (αὐγ. 3).	Χρυσὴ μάρ. (ὀκτ. 13).
Θεοκτίστη μάρ. (ἰαν. 31).	Ὡραιοζήλη μάρ. (ἰουλ. 26).

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟΝ.

1804	1887	
1 Δζεμαζι-ούλ-Έσβέλ, 'Ιανουαρίου	14	
1 Δζεμαζι-ούλ-Άχχέρ, Φεβρουαρίου	13	
1 Ρεδζέπ	Μαρτίου	13 Λεϊλέι-βαγαίπ (νύξ τῆς συλλήψεως τοῦ προφήτου).
27 »	'Απριλίου	9 Λεϊλέι-μυράτζουν - νεμπι (νύξ τῆς ἀναλήψεως τοῦ προφήτου).
1 Σιαμπάν	»	13
15 »	»	27 Λεϊλέι-μπεράτ (νύξ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὸν προφήτην).
1 Ραμαζάν	Μαΐου	12
15 »	»	26 Χιρκάι-Σερφ (ἡ προσκύνησις τοῦ ἱεροῦ μανθίου).
27 »	'Ιουνίου	7 Λεϊλέι-Καδῆρ (νύξ ἰσχύος).
1 Σιεβέλ	»	11 'Ήδη-φητήρ, ἡ Σεκέρ Βαϊράμ, ἡμέρας 8.
1 Ζιλκαδέ	'Ιουλίου	10
1 Ζιλχιδζέ	Αὐγούστου	9
10 »	»	18 'Ήδι - ἀζχά, ἡ Κουρμπάν Βαϊράμ, ἡμέρας 4.
1 Μούχαρέμ	Σεπτεμβρίου	7 Νέον ἔτος 'Εγείρας 1305.
10 »	»	16 Γέβμι ἀσιουρέ βακααί Κερμπελά (τὸ μαρτύριον τοῦ Κερμπελά).
1 Σαφέρ	'Οκτωβρίου	7
1 Ρεβι-ούλ-Έσβέλ	Νοεμβρίου	7
12 »	»	18 Λεϊλέι - μεβλούδη - νεμπι (γέννησις τοῦ Μωάμεθ).
1 Ρεβι-ούλ-Άχχέρ	Δεκεμβρίου	7

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΙΟΥΔΑΪΚΟΝ.

5647	1887	
1 Σεβάτ	Ἰανουαρ.	44
15 »	»	28 Ἡμέρα ἰκεσίας ὑπὲρ εὐφορίας τῆς γῆς.
1 Ἀδάρ	Φεβρουαρ.	13
13 »	»	25 Νηστεία τῆς 'Εσθήρ.
14 »	»	26 Πουρίμ ('Απολύτρωσις), ἑορτὴ διήμερος.
1 Νισάν	Μαρτίου	14
14 »	»	27 Νηστεία τῶν πρωτοτόκων (Βοχάβ).
15 »	»	28 Πεσάχ (Πάσχα), ἑορτὴ διημέρος.
1 'Ιγγάρ	'Απριλίου	13
18 »	»	30 Ἀγγ-λαόμερ (τριακοστὴ τρίτη ἀπὸ τοῦ Πάσχα).
1 Σιβάν	Μαΐου	12
6 »	»	17 Σαβκὼθ (Πεντηκοστή), ἑορτὴ διήμερος.
1 Ταμούζ	'Ιουνίου	11
17 »	»	27 Ἄλωσις τοῦ ναοῦ. Νηστεία.
1 Ἀβ	'Ιουλίου	11
9 »	»	19 Ἐνάτη Ἀβ. Νηστεία ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς καταστροφῆς τοῦ Ναοῦ.
1 Ἐλοῦλ	Αὐγούστου	9
1 Τιρί	Σεπτεμβρ.	7 Νέον ἔτος 5648, ἑορτὴ διήμερος.
3 »	»	9 Νηστεία Γεδάλια (Γ'οβλία).
10 »	»	16 Κιπούρ ('Εξίλασμός). Μεγάλῃ νηστεία.
15 »	»	21 Σουκὼθ (Σκηνοπηγία), ἑορτὴ ἐνιαυτήμερος.
1 Χεσβάν	'Οκτωβρίου	7
1 Κισλέβ	Νοεμβρίου	5
25 »	»	29 Χανουκά ('Εγκαίνια τοῦ Ναοῦ), ἑορτὴ διημέρος.
1 Τεδέτ	Δεκεμβρίου	4
10 »	»	13 Ἄλωσις τῆς Ἱερουσαλῆμ. Νηστεία.

ΕΟΡΤΑΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΓΡΑΦΕΙΩΝ.

ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ.

α'. Θρησκευτικά.

Η 1η τοῦ Ραμαζάν (12 Μαΐου). — Η 15 τοῦ Ραμαζάν (26 Μαΐου). — Αἱ τρεῖς ἡμέραι τοῦ Σεκέρ Βαϊράμ (14, 12, 13 Ἰουνίου). — Αἱ τέσσαρες ἡμέραι τοῦ Κουρμπάν Βαϊράμ (18, 19, 20, 21 Ἀγούστου).

β'. Βασιλικά.

Τὰ γενέθλια τῆς Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου (Ἡελαδὰτ Χουμαγιούν), εορταζόμενα κατὰ τὸ σεληνιακὸν ἔτος 16 Σιρμπάν, ἤτοι 28 Ἀπριλίου. — Ἡ ἀνάστασις εἰς τὸν θρόνον τῆς Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου (Δζουλουσι-Χουμαγιούν), εορταζομένη κατὰ τὸ ἡλιακὸν ἔτος, 19 Ἀγούστου.

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

α'. Θρησκευτικά.

1) Νέον ἔτος. — 2) Θεοφάνεια. — 3) Εὐαγγελισμός. — 4) Μεγάλη Παρασκευὴ καὶ Μέγα Σάββατον. — 5) Κυριακὴ καὶ Δευτέρα τοῦ Πάσχα. — 6) Ἅγιος Γεώργιος. — 7) Ἀνάληψις. — 8) Πεντηκοστή. — 9) Ἅγιοι Ἀπόστολοι. — 10) Κοίμησις τῆς Θεοτόκου. — 11) Ἅγιος Δημήτριος. — 12) Αἱ δύο ἡμέραι τῶν Χριστουγέννων.

β'. Βασιλικά.

Τὸ ὄνομα τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως Γεωργίου (23 Ἀπριλίου). — Τὰ γενέθλια αὐτοῦ (12 Δεκεμβρίου). — Τὸ ὄνομα τῆς Α. Μ. τῆς βασιλίσσης Ὀλγας (14 Ἰουλίου). — Τὰ γενέθλια αὐτῆς (22 Ἀγούστου). — Τὸ ὄνομα τοῦ βασιλικοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου (21 Μαΐου). — Τὰ γενέθλια αὐτοῦ (21 Ἰουλίου).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Α΄.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΦΟΡΑΣ ΑΥΤΗΣ
ΥΠΟ Ε. EGGER.

Μεταξὺ τῶν κατὰ τοὺς τελευταίους ταύτους χρόνους διακρυσταλλώσαντων ἑλληνιστῶν καὶ λογίων τῆς Γαλλίας ἀναμφιδόλως συγκαταλέγεται καὶ ὁ Αἰμίλιος Ἐγγερος (Emile Egger), οὗτινος τὸν θάνατον πρὸ ὀλίγου ἐθρήνησεν ἅπας ὁ λόγιος κόσμος. Μετὰ μεγίστης εὐλικρινείας καὶ ἀγάπης, ὡς γνήσιος μαθητῆς τοῦ σοφοῦ Χασίου (Hase), ἐγκύβητας εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης, συνέταξε διακρυσταλλώσαντα, εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην καὶ τὴν φιλολογίαν αὐτῆς ἀφορώσας, ἐν αἷς καὶ ἡ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἐν μεταφράσει ἐκδιδόμενα. Ἐνν πραγματείαν ταύτην κατὰ τοσοῦτο μάλλον ἀξίαν ἐκδέσσεως εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν ἐκρίναμεν, καθ' ὅσον πραγματεύεται περὶ ζητήματός, ὅπερ ἀπὸ τοσοῦτου ἀπασχολεῖ πολλοὺς τῶν παρ' ἡμῖν λογίων. Ὁ Ἐγγερος εὐλογώτατα συνάπτει τὰ δύο ζητήματα τὸ περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας καὶ τὸ περὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ζήτημα, ἅτινα ἀναμφιδόλως στενωῶς συνέχονται πρὸς ἄλληλα. Καὶ δὲν συμφωνοῦμεν μὲν κατὰ πάντα πρὸς τὰς ἐκπερομένους κατ' αὐτοῦ θεωρίας, φρονοῦμεν ἕμεις, ὅτι παρατηρήσεις ἀνθρῶς ἐπὶ μακρῶν μετὰ εὐλικρινείας καὶ ἀγαπῆς ἀφιερῶσαντος τὸ πλεῖστον τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ ἐργασίας εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς

γλώσσης και φιλολογίας ἔχουσι μεγάλην σπουδαιότητα. Ἐξ ἄλλου τε-
λοῦμεν φέρων εὐγνωμοσύνης εἰς τὴν μνήμην διαπρεποῦς ἑλληνιστοῦ καὶ
φίλου τοῦ «Ἡμερολ. τῆς Ἀνατολῆς», ὃς ἐπέστειλεν ἡμῖν πρὸς διετίας
τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν, ἐμφαίνουσαν τὴν εὐμενῆ ἐκτίμησιν, τῆς ἀπο-
λαύει καὶ παρὰ τοῖς ἐν Γαλλίᾳ ἑλληνισταῖς τὸ ἡμέτερον ἐγχειρήμα.

Ἐν Παρισίοις, τῆ 11/23 Φεβρουαρίου 1881.

Πρὸς τὸν ἐκδότην τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς» Α. Παλαιολόγου.

«Ἐάν ἐβραβύνα νὰ εὐχαριστήσω ὑμῖν ἐπὶ τῆ ἀποστολῆ τοῦ βου-
τεύχους τοῦ ἡμετέρου «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς», τοῦτο προήλ-
θεν ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἱετρός κ. Ρίζος προσηνέχθη νὰ ζητήσῃ δι' ἐμὲ
τὰ δύο προηγούμενα τεύχη. Ταῦτα ἔλαβον χθὲς καὶ σπεύδω νὰ εἶπω
ὑμῖν μετὰ πόσης προθυμίας γίνεται παρ' ἡμῖν δεκτὴ συλλογὴ τόσοι-
χρήσιμος εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν καὶ πρὸ πάντων
τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

Οἱ ἀπλοὶ φιλόλογοι, οἷος ἐγώ, οὐκ ἀνεζήτου ἐκούσιως εἰς τὰ
τρία τεύχη τοῦ ἡμετέρου Ἡμερολογίου μέγιστα ἔκτασιν τῆς κυρίως
λεγομένης φιλολογίας. Ἀλλὰ πάντα τὰ συμπερόντα τῆς ἡμετέρας
δυτικῆς Ἑυρώπης εἰσὶν οὕτω συνδεδεμένα μετὰ τῶν πραγμάτων τῆς
Ἀνατολῆς, ὥστε ἡ ἡμετέρα περιεργία προσηλοῦται φυσικῶς ἐπὶ
πάντως ὅτι δύναται νὰ φωτίσῃ ἡμᾶς περὶ τῆς καταστάσεως τῶν
πνευματικῶν καὶ περὶ τῆς προόδου τῶν θεσμῶν ἐν ταῖς πολυαριθμοῖς
χώραις, ὧν ἡ Κωνσταντινούπολις διακινεῖ πάντοτε ἡ ἀληθὴς πο-
λιτικὴ πρωτεύουσα.

Πιστεύετε λοιπὸν, κύριε, ὅτι τὸ ἡμέτερον ἔργον πολλῆς συμπα-
θείας τυγχάνει παρ' ἡμῖν καὶ πρὸ πάντων μεταξὺ τῶν ἐταίρων τοῦ
πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου, οὗ σεμνύομαι
ὅτι ὑπῆρξα εἰς τῶν ἰδρυτῶν.»

Ε. ΚΑΜΗΛ.

Ὁ τίτλος αὐτὸς, ἐν ἀνέγνω ἀναθεὴν τῆς παρουσίας διατριβῆς ὁ
ἀναγκάστως δεικνύει κατὰ ποῖον πνεῦμα προτιθέμεθα νὰ πραγματευ-
θῶμεν ζήτημα, ὅπερ πολλὰκις συνεζητήθη ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως
τῶν γραμμάτων, καὶ ὅπερ δὲν ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ λάθῃ δριστι-

κὴν τινα λύσιν. Ἐὰν αἱ συζητήσεις ἐπὶ ἀντικειμένου ἐνδιαφέροντος
τὴν τε ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τὸ μέλλον τῆς ἑλληγι-
κῆς γλώσσης δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταλήξωσι μέχρι σήμερον εἰς
συμπεράσματα ἀκριβῆ, τοῦτο προήλθε καθ' ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὅτι ἐχωρί-
σθησαν, ἀπεμακρύνθησαν τὸ ἐν τοῦ ἄλλου τὰ δύο κύρια στοιχεῖα τοῦ
προβλήματος. Ἴδού διατί θὰ πειραθῶμεν νὰ μελετήσωμεν αὐτὰ πα-
ραλλήλως.

Ἀρχόμεθα δὲ χρονολογικῶς ἐξετάζοντας σχετικὰ τινα γεγονότα,
ἧν ἡ ἐξ ακριβῶς θέλει θέσει ἡμᾶς εἰς τὸ ἀληθὲς σημεῖον τῆς ἀπό-
ψεως μιᾶς δικαίας κριτικῆς.

Ὅτε τῷ 1832 καὶ κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη, δηλ. ἅμα τῆ ἐκ τοῦ
Γυμνασίου ἀποφοιτῆσαι μετ' ἡκολούθουν ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀνατολικῶν
γλωσσῶν τὰ μαθήματα τοῦ Χασιου, ὅστις ἐδίδασκεν ἡμᾶς περισσό-
τερον τὴν ἀρχαίαν παρὰ τὴν νέαν ἑλληνικὴν, ἔμακρον παρὰ τοῦ σο-
φοῦ τούτου διδασκαλοῦ νὰ προσφέρω τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ
τὴν ἀνατολικὴν μέθοδον, ἣν οἱ σύγχρονοι ἡμῶν Ἕλληγες θεωροῦ-
σιν ὡς τὴν μόνην νόμιμον καὶ ἥτις ἦν τότε σχεδὸν ἀγνωστος πᾶσι
τοῖς τοῦ Πανεπιστημίου καθηγηταῖς. Μόλις τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔδιδον
ἡμῖν ἀφορμὴν νὰ ὑποπτεύωμεν ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἕτερος τρόπος προ-
φορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διάφορος τῆς παρ' ἡμῖν ἀπὸ τριῶν
αἰώνων ἐν χρήσει. Ἐν τούτοις ὁ Χασιος δὲν ἦτο ὁ μόνος ἀγωνιζό-
μενος νὰ διδάσκῃ ἡμᾶς τὸν ἕτερον τρόπον καὶ νὰ δικαιολογῇ αὐτὸν
διὰ μαρτυριῶν λαμβανομένων παρὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ὁ
Βουασσονάδος ἐν τῷ Collège de France χωρὶς νὰ εἰσέρχεται εἰς
μακρὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συζητήσεις μετεχειρίζετο ὡσαύ-
τως τὴν ἀνατολικὴν προφορὰν καὶ ὁ ἀναπληρῶν αὐτὸν εἰς τὴν φιλο-
λογικὴν σχολὴν Ἰούλιος Δαυιδ ἄλλοτε πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν
Ἀνατολῇ ἐφαίνετο μάλιστα ὅτι δὲν ἐγίνωσκεν ἄλλην διάφορον προ-
φορὰν. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἕτερος ἑλληνιστῆς σήμερον ὄλιως λη-
σιμονηθεὶς ὁ Φλερῆ Λεκλὺξ συνίστα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ ἐν τῷ
Πανεπιστημίῳ τῆς Τουλούζης τὴν αὐτὴν προφορὰν. Μεθ' ὅλα ταῦτα
τὰ παραδείγματα καὶ τὸ κύρος τῶν διδόντων αὐτὰ οἱ διασημότεροι
ἡμῶν φιλόλογοι ἢ ἠγγύουν ἢ κατεπολέμουν ὡς ἑληνρὰν τὴν προ-
φορὰν τὴν καθιερωθεῖσαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. Ὅτε τῷ 1840 ἐκλή-
θην ν' ἀναπληρῶσω ἐν τῇ φιλολογικῇ σχολῇ τὸν ἀρχαῖον διδασκαλόν

μου Βουασσουάδων, τινές ἐκ τῶν καθηγητῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τότε τὴν πανεπιστημιακὴν σύγκλητον μὲ ἀπέτρεπον νὰ μιμηθῶ τὸν Ἰούλιον Δουιδ εἰς τὰς ἐρμηναίας κειμένων τινῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν Ἑλληνῶν συγγραφέων. Ἐφοβοῦντο μὴ τὸ δημόσιον ἐμποδισθῆ ἐκ τούτου ἀπὸ τοῦ νὰ συζητήσῃ εἰς τὰ φιλολογικὰ μου μαθήματα. Οὐδὲν ἐκ τούτων συνέβη, χάρις τῷ Θεῷ, καὶ μάλιστα ἔσχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδω τοὺς ἀκροατὰς, ἐν σμικρῷ ἀριθμῷ ἀναμειβέλλως, ἀλλὰ ἐπιμελεῖς, ἀφοσιωμένους μετ' ἐμοῦ κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κειμένων ἅπανα ἡρμηνεύομεν, ὡς πρὸς τὸ λεπτὸν πρόβλημα τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ἡ σύγκρισις τῶν δύο μεθόδων.

Ἡ σύγκρισις αὕτη ἐμῆλλεν ἐντὸς ὀλίγου αὕτως εἰπεῖν νὰ τεθῆ ἐπισημῶς εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς σχολῆς.

Τῷ 1846 ὁ Ἀλέξανδρος ἔτις ἀκολούθως ἐγένετο συναδέλφος ἡμῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τοῦ de Salvandy τότε ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως νὰ προπαρασκευάσῃ τὰ μέτρα τῆς ἰδρύσεως τῆς σχολῆς ταύτης, μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστροφήν αὐτοῦ προέτεινεν ἀποφασιστικῶς τὴν παραδοχὴν ἐν τοῖς Λυκείοις ἡμῶν τῆς ἀνατολικῆς προφορᾶς. Μεγάλην αὐτῷ ἐντύπωσιν εἶχον ἐμποιήσει αἱ δυσκολίαι ἃς οὐ μόνον οἱ ἀγράμματοι ἀλλὰ καὶ οἱ πεπαιδευμένοι δοκιμάζουσιν Ἑλληνας. ὅπως συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν ἐλληνικῶν τῆς Δύσεως τῶν ἀκολουθούτων τὴν τοῦ Ἐράστου προφορᾶν. Ἡ σχολὴ ἰδρύθη, ἀλλ' οὕτε ἡ ἔκθεσις τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν ὑπουργὸν οὕτε ἡ πικρὸς τῆς νεκρᾶς ἀποικίας ἡμῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νέου ἑλληνικοῦ βασιλείου ἐπέφερον τὴν ἐλαχίστην μεταβολὴν εἰς τὴν συνήθειαν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ τὸ πᾶν περιωρίθη εἰς σύντομον ἀνταλλαγὴν ἐπιχειρημάτων μεταξὺ τῶν Γάλλων φιλολόγων εἰς τὰς ἐφημερίδας τοῦ 1846 καὶ τὰς τοῦ ἐπιόντος ἔτους.

Τῷ 1864 ὁ G. d'Eichthal καὶ ὁ M. Ρενιέρης ἀνεπέσσαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐνστάσεις αἵτινες προκάλεσαν διάσκεψιν τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν, ἔκθεσιν εὐνοϊκὴν ὑποβλήθεισαν ἐξ ὀνόματος τῆς ἀρμοδίου ἐπιτροπῆς ὑπὸ τοῦ Delègue καὶ ψηφοροσίαν ἐπίσης εὐνοϊκὴν καὶ σχεδὸν ὁμόφωνον τῆς Ἀκαδημίας. Ἀλλ' ὁμως καὶ τότε ἔτι οὐδὲν ἐγένετο ὅπως ἀφαιρέσθῃ ἡ ἀπόφασις τοῦ σοφοῦ συλλόγου.

Ποῦ δὲ ὁφείλεται ἡ διπλῆ ἀποτυχία προέπειταις δις ἐπιβεβαιωθείσης διὰ τοσοῦτ' ὁδοῶν μαρτυριῶν; Εἰς τὴν ἰσχυρὰ τῆς συνήθειας, ἥτις ἀνέρχεται παρ' ἡμῶν εἰς τρεῖς σχεδὸν αἰῶνας, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ εἰς ἀντιστάσεις, σπουδαίας καὶ περιεσκεμμένης κριτικῆς, ἥτις δὲν ἀποφασίζει νὰ θεωρηθῆ ὡς μόνον ἀληθῆ καὶ νόμιμον τὴν προφορᾶν τὴν κατὰ παράδοσιν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ καὶ ἐν τοῖς σχολείοις. Οἱ Ἑλληνες, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν τούτο, μόνον τελευταίως προσηκείωθησαν τὰς γλωσσολογικὰς ἀρχὰς ὡς διδάσκουσιν αὐτὰς ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν. Συνέχουν πάντοτε ὁνειροκολήματα τινὰ τῆς φιλοπατρίας αὐτῶν πρὸς τὸ δίκαιον καὶ πρέπον, ἕπερ μόνον δύναται νὰ ὀρίσῃ ἡ ἀπαθὴς ἱστορία τῆς γλώσσης αὐτῶν.

Ἀκριβεῖς τινες ἀναμνήσεις ἤθελον δυνηθῆ νὰ διαλύσωσι τὰς ὁνειροκολήσεις ταύτας.

Ἡ ἔχρι τοῦ 1836 ἐγνώρισαν ἐν τῇ Δύσει μίαν β ω μ α ἰ κ ἢ ἢ ἢ νεοελληνικὴν γλῶσσαν διακρινομένην τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Διατρέξωμεν τὴν γραμματικὴν τοῦ Νικολάου Σοφιανοῦ ἀρισθωθεῖσαν τῷ καρδινάλιῳ τῆς Λωραίνης περὶ τὰ 1550, τὴν γραμματικὴν τοῦ Simon Portius τοῦ 1638, ἀρισθωθεῖσαν εἰς τὸν καρδινάλιον de Richelieu, τὴν τοῦ καπουκίνου Θωμᾶ μέλους τῶν τριῶν ἀκαδημιῶν ἢ δὲ ἀλληλουχίαν τῶν μαρτυριῶν τούτων εἶναι ἀξιοπαρατήρητος δι' ἡμᾶς τοὺς Γάλλους. Συγκρίνων τις μίαν οἰανδήποτε γραμματικὴν δημοσίευθεῖσαν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, αἴτι ἢ τοῦ Σχινᾶ, τοῦ P. Elluin ἢ τοῦ Ραγκαδῆ, βλέπει ἐν αὐταῖς τὴν β ω μ α ἰ κ ἢ ἢ γλῶσσαν χαρακτηριζομένην διὰ τῶν διακριτικῶν αὐτῆς χαρακτηριστικῶν, χωρὶς οὐδόλως νὰ δυσανασχετῆ διότι εἶναι κατωτέρα.

Δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις τὸ αὐτὸ περὶ τοῦ νεοελληνικοῦ Λεξικοῦ τοῦ δημοσιευθέντος τῷ 1825 ὑπὸ τοῦ M. Delègue, οὕτως ἢ ὠφέλεια οὐχ ἤττον ἀνεγνωρίσθη ἀκολούθως ὑπὸ τῶν ἀρχαιοφίλων καὶ τῶν νεκρῶν ἀρχαιολόγων ἡμῶν τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς σχολῆς (*). Εὕρισκει τις ἐν αὐτῷ μέγαν ἀριθμὸν λέξεων, ἃς ἔκτοτε οἱ πεπαι-

(*) Δύναται τις νὰ εἴπῃ τὸ αὐτὸ περὶ τοῦ γαλλο-απαιελληνικοῦ Λεξικοῦ τοῦ πατρὸς P. S. Daviers, Paris, 1830.

δευμένοι Ἕλληνας ἐξώρισαν ἐκ τῆς χρήσεως, ἀλλ' αἵτινες τότε ἐθεωροῦντο ὡς καλῆς ποιότητος νόμισμα. Οἱ γραμματικοὶ καὶ λεξικογράφοι Ἕλληνας δὲν ἔχουσι νὰ παραπέμψωσιν εἰς μεγάλους συγγραφεῖς τῆς ἀπλοελληνικῆς γλώσσης, ὅπως οὔτε οἱ ἡμέτεροι γραμματικοὶ τοῦ ΙΣΤ' καὶ αὐτοῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀναγνωρίζουσιν ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ ἐν κοινὸν κεφάλαιον καθιερωμένον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ μεθ' ἑλας τὰς τοπικὰς μεταξὺ διαλέκτων διαφορὰς. Τὰς διαλέκτους ταύτας ὁ Κοδρικᾶς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ἀνήγαγεν εἰς δεκατρεῖς κυρίας διαφορὰς, ἀλλ' ὁ Κοραῆς εἰς τὰ πολυάριθμα καὶ πλούσια αὐτοῦ ἔργα πρὸς ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐν Ἑλλάδι δὲν ἐξήγαγεν ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα ἐναντία τῆς ἐνότητος μιᾶς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης διαφόρου τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, καὶ ἦν ἠγωνίζετο νὰ βελτιώσῃ διὰ τῶν διδαγμάτων ὡς καὶ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ συγχύσῃ τὴν γλῶσσαν ταύτην πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κλασικὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῶν λογίων τοῦ μεσαιῶνος. Ἀργότερον μόνον βλέπω τινὰς ἐκ τῶν ὁμοειδῶν αὐτοῦ ἐνασχολουμένους ὑπὲρ τὸ θέον περὶ τὴν ποικιλίαν τῶν τοῦ λαοῦ διαλέκτων καὶ ὅσον θεωροῦνται ἐμπέδιον εἰς τὴν παραγωγὴν φιλολογίας νέας καὶ ταυτοχρόνως κλασικῆς.

Ἀπὸ πεντήκοντα ἐτῶν οἱ Ἕλληνας προχωροῦντες εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα κατελήθησαν αἴφνης ὑπὸ αἰσχύνῃς διὰ τὴν σχετικὴν πτωχείαν τῆς δημόσιας αὐτῶν φιλολογίας, καὶ ὡς λέγουσι τοῦτο ἀσμένως, διὰ τὴν βαρβαρότητα τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματός των. Οὕτως ἐνισχύθη ἢ ἤδη παρ' αὐτοῖς ἀρχαία ἰδέα τοῦ διακόψαι πᾶσαν σκέσιν πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν γλῶσσαν (καὶ αὐτῆς τῆς λέξεως ρωμαϊκῆ ἀποδόλλουσι τὴν ἔξιν ἐν τῇ χρήσει) καὶ νὰ κατασκευάσωσιν ἐκ νέου χάριν τῆς φιλοδοξίας αὐτῶν γλῶσσαν ἀξίαν τῶν κληρονόμων τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀγίου Βασιλείου. Διὰ νὰ φθάσωσι δὲ εἰς τοῦτο δὲν σκέπτονται μόνον νὰ πλουτίσωσι τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν διὰ λέξεων ἀναγκάσιον εἰς ἔκφρασιν ἰδεῶν ὀλίγων διαθεδομένων παρ' αὐτοῖς μέχρι τοῦ 1830. Δὲν περιερίζονται μόνον ν' ἀπομακρύνωσιν, ἐφ' ὅσον δύνανται, τὰς ξένας λέξεις, αἵτινες ἀπὸ πολλοῦ εἶναι ἐν χρήσει, ὅπως ἀντικατάστησωσιν αὐτὰς διὰ λέξεων καθαρῶν ἑλληνικῶν, ἀλλὰ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διατείνονται ὅτι θὰ ἀναμορφώσωσιν αὐτὴν τὴν γραμματικὴν τῆς νέας ἑλληνικῆς, γραμματικὴν ἦτις

σχετίζεται δι' ἑκκλησιαστικῶν ἀναλογιῶν πρὸς τὴν γραμματικὴν τῶν νεο-λατινικῶν ἰδιωμάτων. Ζητοῦσι πράγματι διὰ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν τὸ προνόμιον, ὅπερ δὲν ἔσχεν ἡ λατινικὴ γλῶσσα, τοῦ νὰ διέλθῃ ἡ αἰῶνας χωρὶς νὰ πύση οὔσα γλῶσσα ἑῷσα ἐν τῷ λαῷ καὶ ἐν τῇ σχολῇ. Ἀναφέρουσι μετ' εὐαρεσκείας τὴν μακρὰν στείραν τῶν θεολόγων καὶ πολυγράφων βυζαντινῶν, οἵτινες ἐξηκολούθησαν γράφοντες γλῶσσαν κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον γειτονεύουσαν πρὸς τὴν ἀρχαίαν κανονικότητα. Δὲν λησιμονοῦσιν, ἄραγε, οἱ ταῦτα λέγοντες ὅτι καὶ ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἐπίσης δὲν ἔπαυσε γραφομένη, ἀναγιγνωσκόμενη καὶ ἐννοουμένη ὑπὸ χιλιάδων θεολόγων, νομοδιδασκάλων καὶ ἱστορικῶν ἐν τῇ Δύσει, ἦτις ἄλλοτε κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλῶν καὶ τῆς γλώσσης τῶν Ρωμαίων καὶ ἐν τοσούτῳ τοῦτο δὲν ἐμποδίζει τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἔμπροσθέν γλῶσσα νεκρά;

Μεταξὺ τοῦ 1453 καὶ τοῦ 1830 δύναται τις νὰ εὕρῃ βιβλία τινὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ γεγραμμένα εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀρκετὰ γέγονα τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, ἀλλὰ ταῦτα εἶναι γεγονόσες ὅπερ συμβαίνει ἐπίσης εἰς τὰς νέας φιλολογίας τῆς Δύσεως. Π. χ. ὁ ΙΣΤ' αἰὼν καὶ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ΙΖ' παρουσιάζουσιν ἡμῖν 8 ἢ 10 ἱστορικῶς Γάλλους, γράψαντας τὰ βιβλία αὐτῶν λατινιστῶν (*), χωρὶς νὰ δύναται τις ἐκ τούτου νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἦν τότε ἡ κλασικὴ τῆς ἡμετέρας φιλολογίας γλῶσσα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ Rollin ἐπηγεῖτο διότι ἔγραψε τὴν λατινικὴν, ὡσαύτῃ ἡ γλῶσσα αὐτὴ ἦν ἡ μητρικὴ αὐτοῦ γλῶσσα· τόσον ἡ λατινικὴ ἦν δημιώδης ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ. Τί λέγω; ἔχομεν ἀκέρμη εἰς τὰς φιλολογικὰς ἡμῶν σχολὰς τὸ ἔθος τοῦ ἐπιβάλλειν εἰς τοὺς τοῦ διδασκαλικοῦ βαθμοῦ ὑποψήφιους τὴν σύνταξιν μιᾶς λατινικῆς θέσεως (**). Ἐν τῇ ποιήσει ἐπὶ πολὺ ἔσχομεν σχολὴν λατινιστῶν, ὡν τινες κληρονόμοι ἀκέρμη καὶ σήμερον δὲν ἀποκνοοῦσιν ἀπὸ τοῦ γράφειν καὶ δημοσιεῖν στίχους λατινικοὺς χωρὶς νὰ ἀξιώσῃ διὰ τοῦτο νὰ διαφιλονεκήσωσιν εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν τὸ ἀπόλυτον αὐτῆς δικαίωμα τῆς ἐθνικῆς ὑπεροχῆς.

(*) Ἰδὲ τὸ βιβλίον ἡμῶν ὁ ἑλλητισμὸς ἐν Γαλλίᾳ Τομ. 2, σελ. 166, στήμ. 2.

(**) Ὁ σοφὸς ἀρχαιολόγος ἑλλητιστὴς Ἕλλην Κομμανοῦδης καὶ ὁ σοφὸς λατρός Οἰκονόμος δὲν ἔγραψαν ἐν Γερμανίᾳ λατινιστῶν διατριβὰς, ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ καιμένου τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ὁ δὲ ἕτερος περὶ τῆς θεραπευτικῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆτι;

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ δικαίωμα οἱ Ἕλληνες, οἱ σύγχρονοι ἡμῶν, διαφρονεῖσθαι εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀναγνωρίζουσι μόνον τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὴν ποίησιν, παρατηρήσαντες ἢ σχεδὸν παραιτηθέντες ἀπὸ τοῦ συνθέσθαι στίχους κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Πινδάρου ἢ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀλλὰ ποιῶντες εἰδὸς τι συμβιβασμοῦ μεταξὺ τῆς μετρικῆς τοῦ μεσαιῶνος, ἤδη κατὰ πολὺ ἀπομακρυνομένης τῆς ἀρχαίας μετρικῆς καὶ τῆς στιχομετρίας τῶν νεωτέρων τῆς Δύσεως ποιητῶν. Ἐν τῇ πεζῷ λόγῳ τούναντιον θὰ ἐπιθύμουν νὰ ἀνέλθωσι κατ' εὐθείαν εἰς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνισμὸν, ἐὰν οὐχὶ εἰς τὸν τοῦ Περικλέους καὶ Ἀλεξάνδρου, τοῦλάχιστον εἰς τὸν τῶν πρώτων αἰώνων τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας. Δὲν διδάσκουσι πλέον εἰς τὰς σχολὰς παρὰ τὴν γραμματικὴν, ἣν ἐδίδασκον οἱ Διονύσιοι Θράκες, οἱ Ἀπολλώνιοι Δάτικοι καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν νεωτέρων χρόνων ὁ Θεόδωρος Γαζής καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Ἀσκαρίας. Συμβιβάζουσι ὅσον δύνανται τὴν ἑλληνικὴν ταύτην ἀρχαίαν γλῶσσαν, ἕνεκα τῆς γραμματικῆς αὐτῆς, πρὸς τὴν μίμησιν τῶν νέων ἡμῶν γλωσσῶν. Ἐκ τούτου προκίπτει ἀσυμφωνία τις, ἐφ' ἧς ἡ φιλοπατρικὰ τῶν Ἑλλήνων δύναται νὰ πλανᾶται δι' ὄνειροπολημάτων, ἀλλ' ἦτις παραδόξως προσβάλλει τὸ αἰσθημα τῆς καλαισθησίας καὶ τοῦ μῦθου εἰπεῖν τὸν ὄρθον λόγον τῶν τῆς Δύσεως σοφῶν. Πολλὰ χιλιάδες λέξεων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ μεταβιβασθεῖσαι μέχρις ἡμῶν ὑπὸ μορφὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἠλλοιωμένας ἔλαβον ταύτοχρόνως σημασίας διαφερούσας ἐκείνων ἃς εἶχον ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Αἱ λέξεις ἠκολούθησαν τὴν μεταβολὴν τοῦ τρόπου τοῦ ἀκρίπτου. Ἀλλ' ὁ νεώτερος τρόπος τοῦ ἀκρίπτου συμβιβάζεται δυσκόλως πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν ταύτην εἰς τὸ ἀρχαῖον λεξιλόγιον καὶ τὴν ἀρχαίαν γραμματικὴν. Τὸ τῆς ἀναλύσεως πνεῦμα ὅπερ ἠπλοποίησε τὸ γραμματικὸν σύστημα εἰς τὰς ἐκ τῆς λατινικῆς προερχομένας διαλέκτους καὶ διὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς γερμανικὰς καὶ γερμανο-λατινικὰς, ὅπως τὴν ἀγγλικὴν, εἶναι ἀντίθετον ὅλως εἰς τὸσούτην περίπλοκον γραμματικὸν σύστημα ὅλον τὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ ἀγίου Κασσιλείου. Αἱ ἀντικαὶ ἢ σχεδὸν ἀντικαὶ λέξεις αἵτινες ἀναφαίνονται ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ γλῶσση μετὰ σημασίας, ἣν δὲν ὑπόπτειον εἰς αὐτὰς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, παράγουσι τὴν παραδοξοτέραν ἐντύπωσιν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν οὐραία ἐνὸς ἱστορικοῦ βιβλίου ἢ μιᾶς ἐφημερίδος, ὡς ἐλθί-

δονται τὸσαῦτα σήμερον εἰς τὰ μέρη, ἔθλα βασιλεύει ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα (*). Ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐπιμείνωμεν περισσότερον εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς γλώσσης ἢν μετεχειρίζονται σήμερον οἱ πεζοὶ Ἕλληνες συγγραφεῖς, δεῖν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν τύχων τοῦ ἰδιώματος καὶ τῶν μεταβολῶν ἐν τῇ προφορᾷ. Ἀπηχολημένοι μόνον ἐκ τῆς δικαιωσίσεως τῆς ὠραίας αὐτῶν γλώσσης ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν (***) οἱ Ἕλληνες ἐνωρίς ἤχθησαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐὰν αὕτη διετήρησε τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς χαρακτήρα εἰς τὰ βιβλία, πρέπει ἐπίσης νὰ τὸν διετήρησεν ἐν πᾶσι εἰς τοὺς κινήσας τοῦ τονισμοῦ αὐτῆς καὶ εἰς τὴν προφορᾷν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν τονισμὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ παραγνωρίσῃ τις τὴν ἀκρίθειαν τῶν ἀξιώσεών των. Ἴσως ἡ ἀρχαίτης διέκρινε δύο ἐλαφρὰς διαφορὰς εἰς τὸν τονισμὸν, μίαν μᾶλλον μελωδικήν, τὴν ἑτέραν καθαρῶς τονικήν, ὅπως τοῦτο φαίνεται ἐξαγόμενον ἐκ τῆς περιφρήμου μαρτυρίας Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως εἰς τὸ κεφαλ. ια' τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ περὶ συνθέσεως ὁνομάτων. Ἀλλ' ὅπως ἂν ποτε ἐννοοῦμεν νὰ ὀμιλήσωμεν ἐνταῦθα περὶ τοῦ δευτέρου εἰδους τοῦ τονισμοῦ ὅθεν, ὅπως ὁ λατινικὸς τονισμὸς δικαιωθῆναι εἰς ὅλας τὰς νεο-λατινικὰς γλώσσας καὶ προεκάλεσε τὸ πλεῖστον τῶν μεταβολῶν τῶν λατινικῶν λέξεων, ὅθεν αἱ ἡμέτεροι ἀπήχθησαν διὰ τοῦ λαοῦ, αὐτῷ ὁ τονικὸς τονισμὸς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκτός σπανίων τινῶν ἐξαιρέσεων διετήρησε τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ διὰ τὸσούτων αἰώνων. Μάλιστα αὕτη ἡ ὑπεροχὴ τοῦ τονισμοῦ τούτου ἐπὶ τῆς προσήτης τῶν συλλαβῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετετέφρασε τὴν ἀρχαίαν μετρικὴν εἰς μετρικὴν βυζαντινὴν αὐτῇ ἀκόμη ἢ ἐπιρροὴν παρήγαγεν εἰς τὰ ῥωμὰ ἔκ τὸσας συντόμους καὶ ζωηρὰς λέξεις καὶ ὑποκοριστικὰ ὅπερ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κλα-

(*) Δὲν δύναμαι θὰ δεῖσω καλλίτερον παράδειγμα παρὰ τὴν «Κλειῖο» τῆς Τεργίτης ἣτις εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτῆς 20/30 Μαΐου 1883 ποιεῖται ἄρθρον τοῦ Λιθαδᾶ περὶ τῆς νῦν ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν ἧ' ὁ συγγραφεὺς συζητεῖ μετὰ πολλῆς ἀεθροπροσόνης τὰς ἰδέας μου καὶ τὰς τοῦ Φρήμαν περὶ τῆς παρουσίας προδούου τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς.

(**) Ἴδε εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν σοφῶν» αὐγ. 1880 τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κοντοπούλου εἰς Ὀδησσὺ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

σικῆ γλώσση. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οἱ διδάσκαλοι τῆς Δύσεως ἀπὸ τοῦ Ἐρασμου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν οὐδαμῶς διεριπνεύοντες τὸ δίκαιον τῶν Ἑλλήνων. Δέον λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν κλασικῶν συγγραμμάτων τὸ πρῶτον καθήκον τῶν μαθητῶν ἡμῶν εἶναι νὰ προσφέρωσι τὸν τόνον ἐπὶ τῆς συλλαβῆς, ἐφ' ἧς τίθηναι αὐτὸν ἢ κατὰ παράδοσιν ὀρθογραφία τῶν χειρογράφων, ἢ τις ἀκριβῶς παριστάνεται ὑπὸ τοῦ τύπου. Ἀλλὰ συμβαίνει ἄρα γε τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὴν προφορὰν τῶν φωνηέντων καὶ τῶν συμφώνων θεωρουμένων ἐν ταῖς ἄλλαις φωνητικαῖς αὐτῶν ἰδιότησι; Τοῦτο δὲν δύναμεθα νὰ πιστεύωμεν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοῦτο ἐξάγεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσῶν μία ἀρχὴ ἣν οἱ φίλοι ἡμῶν Ἑλληνες ὄλιγος παρεγνώρισαν. Πᾶσα γλώσσα, ἧς ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ τις τὸν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας βίον, δεικνύει ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα μεταβάλας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σπουδαίας ἐν τῇ προφορᾷ αὐτῆς. Οὐχὶ μόνον τὸ λεξιλόγιον αὐτῆς πιναχθεῖ ἢ πλουτίζῃ ἀλληλοδιαδόχως, ἀλλ' ἐκείνοι οἵτινες μεταχειρίζονται αὐτὴν ἀλλόσσοισιν ἀπὸ ἐνὸς αἰῶνος εἰς ἄλλον τὸν ἦχον τῶν φωνηέντων καὶ τὸν τῶν συμφώνων, ἄλλοτε μακρύνοντες καὶ ἰσχυροποιούσιν αὐτὰ, ἄλλοτε τὸναντίον βραχύνοντες τὰς συλλαβὰς διὰ συστολῶν, μεταεισάγοντες μάλιστα πολλάκις γράμματα τινὰ ἀπὸ ἐνὸς ὄργανου εἰς ἕτερον, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐν τῷ ν ὅπερ γίνεταί β, καὶ τὸ ἀνάπαλιον, ἄλλοτε πάλιν ἐξασθενίζοντες τὰς ἀρχικὰς συλλαβὰς ἢ τὰς τελικὰς, καὶ ἐνίοτε ἐξαλείφοντες αὐτάς. Οὕτω μάλιστα ἐκ μιᾶς ἀρχικῆς γλώσσης, ὡς ἦν ἡ λατινικὴ διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως τοὺς ὑπαρχόντας εἰς τοὺς Ρωμαίους, παράγεται ἕτερα γλώσσα. Οὕτω προέρχονται μάλιστα πολλαὶ γλώσσαι ἐκ μιᾶς μόνης, ἐκ τῆς ἢ μήτηρ γλώσσα διαδίδονται εἰς λαοὺς διαφόρων φυλῶν. Ἡ Ἰταλική, ἡ Ἰσπανικὴ, ἡ πορτογαλικὴ, ἡ ρουμανικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ γλώσσα δὲν ἔχουσιν ἄλλην ἀρχήν, εἰμὴ τὸ ἔργον τοῦτο τῆς διὰ τοῦ λαοῦ μεταμορφώσεως τῆς γλώσσης. Τὸ πρῶτον εἶναι τοῦ λοιποῦ βέβαιον· οἱ νεώτεροι γλωσσολόγοι ἀπέδειξαν τοῦτο διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν νεολατινικῶν ἰδιωματιῶν. Ὅθεν ἐκ τῆς πλήρης μεταμόρφωσις ἐνὸς ἰδιωματος γίνεταί ταχύτερον κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς ἀγνοίας καὶ βραδύροτης, καθ' ὅσον ἡ πρώτη γλώσσα διαφεύγει τὴν κηδεμονίαν τῶν γραμματικῶν καὶ τὸ κύρος τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος φιλολόγων, μία

γλώσσα καὶ ὠρισμένη οὖσα ἐν ἀριστουργήμασι φιλολογικαῖς, ἐν λεξικοῖς, ἐν γραμματικαῖς, δὲν ἀπαλλάσσεται διὰ τοῦτο τῆς συνεχοῦς ἐπενεργείας τῆς ἀνοίκτου ἐκείνης ἀνάγκης τῆς μεταβολῆς, ἣτις εἶναι ἡ συνθήκη τοῦ βίου αὐτῆς (*). Αἱ γλώσσαι δὲν μένουσι στάσιμοι εἰμὴ γινόμεναι νεκραὶ γλώσσαι ἐφ' ὅσον δὲ ζῶσι δὲν παύουσι νὰ μεταβάλλωνται. Οὕτως ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ προφορὰ τῆς λατινικῆς, τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς ἔχει τὴν ἱστορίαν αὐτῆς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν λατινικὴν ὁ Eddon ἐν Γαλλίᾳ μετὰ πολλοὺς Γερμανοὺς φιλολόγους καταδείκνυσεν ἄλλοτε τὸ γεγονός τοῦτο ἐν βιβλίῳ, ἐν ᾧ συνέλεξε τὰς μαρτυρίας τὰς μᾶλλον ἀμέσους καὶ τὰς ἥττον συζητήσεως ἐπιδεικτικὰς· ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γαλλικὴν ὁ Charles Thurot πρὸ ὀλίγου παρέσχεν ὁμοίαν ἀπόδειξιν ἐν δυοῖν τόμοις, καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ ἀναδραμεῖν εἰς τὸν μεσαιῶνα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὁ Ellis ἐχορήγησεν ἀφθόνως καὶ καθαρῶς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην ἐν τέσσαρσι τόμοις περιλαμβάνουσι τὴν ἀπὸ τοῦ Chaucer μέχρι τοῦ Shakespeare περίεθον. Διὰ τοῦτου παραδόξου προνομίου ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα ἤθελεν ἀποφύγει ἐν τῇ προφορᾷ αὐτῆς τὸν νόμον τοῦτον τῆς μεταβολῆς ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων, ἀπὸ τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων μέχρι τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τοῦ ἀγίου Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου μέχρι τῶν τελευταίων βυζαντινῶν συγγραφέων; Πῶς ἰδίως ἐν τῷ μεσαιῶνι αἱ χιλιάδες τῶν ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων, οἵτινες δὲν ἔζων εἰς τὴν αὐλήν τοῦ Βυζαντίου, οὔτε εἰς τὰς σχολὰς, πολὺ πεῦ σπανίας τότε, οὔτε ἐν ταῖς Μοναῖς, οἵτινες δὲν ἐγίνωσκον νὰ ἀναγνώσκωσι καὶ γράψωσιν, οἵτινες δὲν ἐκοινωνοῦν μετὰ τῆς πεπαιδευμένης ἢ ἡμιμαθοῦς παραδόσεως τῆς κλασικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης παρὰ διὰ τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ἀπαγγελίας τινῶν προσευχῶν ἐπ' ἐκκλησίας, δὲν ἤθελον ἐν μέσῳ τῆς ἀνωμαλίας ταύτης λησμονήσει τὴν κλασικὴν γραμματικὴν καὶ τὰ παραγγέλματα αὐτῆς; Πῶς δὲν ἤθελον μεταβάλλει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν μορφήν καὶ ἔνοιαν τῶν λέξεων, τὴν δύναμιν καὶ τὸν ἦχον τῶν διφθόγγων, τῶν συμφώνων καὶ τῶν φωνηέντων; Εἶναι τὸναν-

(*) Τοῦτο εἶναι σχεδὸν ἀξίωμα τῆς παρατήσεως ὅπερ εὐλογοῦμεν ἦδη σημειώμενον παρὰ τοῦ Βερνίου εἰς τὴν περὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης πραγματείαν αὐτοῦ (IX 17) *consequendo loquendi est in motu*. Ὁ Ὁράτιος εἶπε τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἀποικτικῇ τέχνῃ, στιχ. 70 καὶ ἐφεξῆς.

τίον ὄλωσεν φυσικῶν ὅτι μετεβλήθησαν παραλλήλως τὸ λεξικόν, ἢ γραμμικὴ καὶ ἢ προφορὰ, καὶ ὅτι ἐκ τῶν μεταβολῶν τούτων προήλθεν ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ, ἣν ἐπειρώμενο νὰ διδάξωσι τοὺς ἐν τῇ Δύσει "Ἕλληνας, οἷοι ὁ Σοφιστὴς καὶ ὁ Πόρτιος. Προφερόμενον κατὰ τὸν ἀνατολικὸν τρόπον τὸ ἴδιωμα τοῦτο ἔσον καὶ ἀν εὐηρεστοῦντο νὰ τὸ ἀποκαλοῦσι χυθαῖον ἔχει τὸν ἴδιον αὐτοῦ χαρακτήρα καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του. Ἐπί τῷ ὄρω τοῦ νὰ πλουτίσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ νὰ κλονισθῇ εἶχε δικαίωμα νὰ ἀνακτήσῃ θέσειν πλησίον εἰς τὰς ἐκ τῆς λατινικῆς προελθούσας γλώσσας, ὧν ἡ φιλολογία ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέρος τῶν ἐπέντε μεγάλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἐν παράδειγμα ληφθὲν ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσας ἡμῶν θέλει καλλίτερον καταστήσῃ καταληπτὴν τὴν ἰδέαν μου. Ἐἶναι γνωστὸν πόσας ὁ Π' αἰῶν παρήγαγε ποιήσεις παρ' ἡμῶν παντός εἶδους, πρὸ πάντων ἱστορικῆς, ἢ φαντασιώδεις διηγήσεις ἐπιμέτρους. Ὅλα τὰ ἔργα ταῦτά εἰσι γαλλιστὶ γεγραμμένα μετὰ ἀξίας βεβαίως κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον, ἀλλὰ χωρὶς ὁ ποιητῆς, ἢ ἀπλοῦς στιχοῦργος νὰ σκερθῇ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λατινικὴν, ἐν ᾗ ἄλλως ἤθελε λίαν δυσκολοῦθαι νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν πρῶτον τύπον τῆς μητρικῆς του γλώσσας. Μόνον ὅσα εἶχε νὰ διαπραγματεῖται ἀντικειμένον τι ὑψηλοτέρης ἀξίας ἢ ἔσον εἶναι αἱ θεμιτῆς διηγήσεις ὑπερχεῖστο νὰ θαναισθῇ ἀπὸ τῶν νομικῶν ἢ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τινῶν ἄλλων, χαρακτηρῶς τεχνικῶν, συνήθως σχηματισθέντας κατὰ τὴν λατινικὴν γλώσσαν ἢ προερχομένους ἐκ τῆς γλώσσας ταύτης κατὰ τὸν κοινὸν τρόπον.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν προφορὰν τὴν κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα οἱ Ἰταλιανοὶ καὶ Γάλλοι φιλόσοφοι ἡμῶν ἐσκεψήθησαν νὰ μὴ διατηρήσωσιν αὐτὴν τοιαύτην ὅσον ἐδίδοξαν αὐτοῦς οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν οἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρόσφυγες, τοῦτο προήλθεν ἀπλῶς καὶ μόνον διότι αὕτη καθίστα δι' αὐτοὺς λίαν δυσχερῆ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Ὁ ἰωτακισμὸς (iota-cismus), ἰδίως ἢ σύγχυσις αὕτη δύο διαφορετικῶν καὶ τριῶν ἀπλῶν φωνηέντων εἰς ἓνα μόνον ἤχον, ἦν σπουδαία δυσχερεία εἰς τὴν χρῆσιν τῆς σχολῆς, ὅπως εἶναι καὶ σήμερον ἔτι διὰ τοὺς τυπογράφους καὶ διορθωτὰς τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων εἰς Ἀθήνας, εἰς Σμύρνην ἢ Κωνσταντινούπολιν. Βεβαίως οἱ σοφοὶ οἵτινες κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰεράμου ἠσχολήθησαν εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθοῦς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, καὶ οἵτινες ἐνόμισαν

ὅτι εὐρον αὐτὴν εἰς τὰς ἔθουσιν ἀνακρίθην ἐν αἰκοῖσι συγγραφεῶν ἀπαντάσας μωρῶν, ἐδῶκον χίμαιραν καὶ κατήνησαν νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ Γυμνάσια τῆς Δύσεως τοσοῦτον ποικίλλας προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς, ὅσαι ὑπάρχουσι γλώσσαι ζῶσαι ἐν τοῖς διαφόροις ἔθουσιν. Τοῦτο εἶναι μέγα κακόν, ἀλλὰ δὲν παρέχει τις βέβαιον φάρμακον ἐπανάγων ἡμᾶς εἰς τὴν ἀνατολικὴν μέθοδον καὶ ἀναγκάζων ἡμᾶς νὰ προφέρωμεν τοὺς στίχους τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου ἢ τὸν πεζὸν λόγον τοῦ Ξενοφάντος καὶ τοῦ Πλάτωνος, ὅπως προφέρουσιν ἐν Ἑλλάδι τοὺς στίχους τοῦ Χρηστοπούλου, τοῦ Σούστου ἢ τοῦ Βαλαμάρτου ἢ τὸν πεζὸν λόγον τῶν ῥητόρων τῶν Ἀθηνῶν, τῶν τῶν νεωτέρων τῆς Ὑδρας, ἢ τῶν τῶν Ἑλλήνων νομοθετῶν τοῦ 1831. Μετὰ τῆς νεωτέρας γλώσσας συμβιβάζεται καλλίστη ὁ νεώτερος τρόπος τῆς προφορᾶς τῶν λέξεων, καὶ τοῦτο διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι τὸ νέον τοῦτο ἴδιωμα ἐξήλθε κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς νέας προφορᾶς. Τὰ δύο γεγονότα συμβιβάζονται, ἐπειδὴ ἔχουσι τὴν αὐτὴν αἰτίαν, τὴν αὐτὴν ἀρχήν π. χ. πῶθεν προέρχεται ὅτι ἡ ἀπλο-ἑλληνικὴ λέγει σήμερον ἐμεῖς καὶ ἡμεῖς ἀντὶ ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς, ἐσ εἶς καὶ ἐσ εἶς ἀντὶ ὑμεῖς ἐν οὐκ ἐκ τοῦ ἔτι τῶν δύο ἀρχαίων σχηματισμῶν ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς ἐγένετο προϊόντος τοῦ χρόνου σύγχυσις μεταξὺ τῶν καὶ ὅτι καὶ κατὰ τὰς δύο περιπτώσεις ἐπέρσεν τις ἐμεῖς, σύγχυσις ἀληθῶς ἀνυπόφορος εἰς τὰς σχέσεις τοῦ βίου; Ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτερον εἶναι τὸ κῆρος τῆς νεωτέρας ταύτης προφορᾶς, ὅταν ἐφαρμύξῃ τις αὐτὴν εἰς τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφεῶν, ἐνθα αὕτη δημιουργεῖ πλείστας ὄσας συγχύσεις τῶν ἤχων καὶ ἐνθα αὕτη τίθησιν ἐμπόδια εἰς τὴν στοιχειώδη ἐκθεσιν τῆς κλασικῆς γραμμικτικῆς. Γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἰθισμένοι εἰς τὸ σέβας καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐνδόξων ὀνομάτων τῶν ποιητῶν, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ῥητόρων αὐτῆς, εἰθισμένοι πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς παιδικῆς τῶν ἡλικίας εἰς τὸν ἐθνικὸν τονισμὸν τοῦτον ὃν ἔλαβον ἐκ κληρονομίας τῆς γενεᾶς αὐτῶν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, εὐρίσκουσιν ἥττονας ἢ ἡμεῖς δυσχερείας ἐν τῷ ἰωτακισμῷ (iota-cisme), ἐνοχλοῦνται περισσότερο ἢ ἔσον ἡμεῖς, ὅταν ἀκούωσι ἀναγινωσκόμενα τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κείμενα διὰ τεχνικῆς προφορᾶς. Ἐνοοῦμεν τὴν ἀπέχθειάν των, ἀλλ' ἱκετεύομεν αὐτοὺς νὰ μὴ μέμψωνται παρὰ πολὺ τοὺς ἑλλημιστὰς τῆς

Δύσεως, αίτινας τοσοῦτον εἰργάσθησαν διὰ τοῦ τύπου, τῶν σχολείων, τῶν μεταφράσεων, τῶν παντὸς εἴδους ἀπομιμήσεων καὶ διὰ τῆς εὐγλώττου προφορικῆς διδασκαλίας ἵνα ἐξάψωσι τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἑραίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ διεκδύσωσιν αὐτήν. Ὅλοι οὗτοι οἱ σοφοί, ὅλοι οὗτοι οἱ κριτικοὶ προσήνεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκδουλεύσεις, ὡς αὕτη δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζῃ.

Ἀπομακρύνωμεν λοιπὸν ὀριστικῶς ἀπὸ τῆς παρούσης συζητήσεως πᾶσας τὰς προκαταλήψεις καὶ πᾶσας τὰς προλήψεις. Ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐκατέρωθεν αἱ πλάναι ἢ ἡ σχολαστικότης καὶ ἡ φιλοπατρία παρεύρασαν πολὺ μακρὰν πολλὰ ἀξιολόγητα πνεύματα ἐν τῇ συζητήσει, ἥτις ἀπασχολεῖ ἡμᾶς. Ἡ ἱστορία καὶ ἡ γλωσσολογία καλῶς ἐννοούμεναι δεκνόμενοι ἡμῖν δύο ἀληθείας, ὡς πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν καὶ ἐξ ὧν πρέπει ἀκολούθως νὰ ἐξαχθῶμεν τὰ συμπεράσματα ἐκεῖνα μόνον, ὧν εἶναι ἐπιδεικτικὰ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ κατὰ τὰς μελέτας ἡμῶν. Ἡ πρώτη ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ ἱστορία μιᾶς γλώσσης εἶναι στενωπὸς συνθεθεμένη μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς προφορᾶς αὐτῆς, καὶ ὅτι δὲν δύναμεθα νὰ χωρίζωμεν τὴν μίαν τῆς ἄλλης χωρὶς νὰ ἐκτεθῶμεν εἰς πλείστας ὕσας πλάνας. Ἡ δευτέρα ἀλήθεια εἶναι ὅτι οὐδεμίαν προσπάθειαν τῆς φιλολογίας, ἥτις γίνεται ἐπὶ τῶν γραπτῶν μνημείων, δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ διὰ πάντων περιόδων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ διὰ πάντων χωρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐν ὅλῃ τῇ λεπτομερεῖᾳ αὐτῆς τὴν προφορὰν, ἣν εἶχον οἱ κάτοικοι αὐτῆς (*). Ἡ φωνητικὴ περὰ τοῖς νεωτέροις γλωσσολόγοις κατέστη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἐργαλεῖον ἀναζητήσεως καὶ ἀναλύσεως λεπτότατον, κατάρθωσε νὰ καταδείξῃ πολλὰ γεγονότα ἅτινα ἐφαίνοντο διαφεύγοντα τὴν παρατήρησιν. Ἦν τούτοις ἐν καὶ ἐλέγξον ἀναδύμενον τὸ βεῦμα τῶν ἠλικιῶν βλέπομεν καὶ ταύτην σταματώσαν εἰς πλείστα ἔσα σημεῖα, καθέσσαν ἔτε ἐλλείπουσιν ἀκριβεῖς μαρτυρίαι εἴτε τὰ ὑπάρχοντα πειστήρια εἶναι σκοτεινὰ καὶ δὲν ὑπάρχει δυνατὴ ἢ ἐξέλεγχξις. Μολογαυτα ἡ φωνητικὴ πρέπει σήμερον νὰ δεσπάζῃ πάσης συζητήσεως σχετικῆς πρὸς τὴν προφορὰν ἀρχαίου τίνος ἰδιώματος τοῦ ὅπου ἔπερ διὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τρανῶς ἀπεδείχθη ἕκ τινος

(*) Τοῦτο ἐξάγεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκ τῶν ἔργων τῶν συναδελφῶν ἡμῶν φιλόλογων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τινος διατριβῆς ἀρτίως δημοσιευθείσης ὑπὸ τοῦ Βλάγγου: Ueber die Aussprache des Griechischen Heft in 8°.

ὀέσεως συνταχθείσης τῇ 1878 ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὑπὸ νέου τινὸς θιθάκτορος τῆς φιλολογικῆς ἡμῶν σχολῆς (*) καὶ καλλίτερον ἔτι ἐκ τῆς συζητήσεως ἣν ἡ ὀείσις αὕτη προὐκάλεσε.

Καὶ ἦδη ἐν τῇ πράξει ἐν εἶναι λίαν ὠφέλιμος ἢ ἐν τῇ Δύσει διὰ ὀείσις τῆς ἐθνικῆς προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς γινῶσιν καὶ χρῆσιν αὐτῆς, δύναται τις νὰ ἐλπίσῃ εἶ τοῦτο ἐπιτυγχάνεται δι' ἑνὸς βουλευμένου ἢ διατάγματος ὑπουργικοῦ. Τῇ ἀληθείᾳ δὲν ὄκ δυνηθῶ νὰ πιστεύωσι τοῦτο. Παρίσταται ἀπὸ πενήτηντὰ ἦδη ἐτῶν εἰς μίαν πρόδοον συνεχῆ, ὅτι δήποτε καὶ ἂν λέγωσι πνεύματα δύσθυμα, τῶν ἑλληνικῶν σπουδιῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν. Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν φιλολογικῶν σχολῶν διὰ τοῦ παρεδείγματος τῶν περιγρητῶν καὶ τῶν ἀρχαιοδιφῶν, αἵτινες διαμένουσιν ἐν χώραις ἔθθα ὀμιλεῖται ἢ ἑλληνικὴ γλῶσσα, μανθάνομεν καὶ μεταχειρίζομεθα χωρὶς ἀποτροπῆν τὴν ἐθνικὴν μέθοδον τῶν Ἑλλήνων. Προσπαθήσωμεν πάντας ἢ περὶ τῆς γλώσσης ἐντριβεῖς Γάλλοι νὰ ἐξοικειωθῶμεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μετὰ τῆς προφορᾶς ταύτης, προσπαθήσωμεν νὰ εἰσαγάγωμεν ταύτην ἐν τῇ κοινῇ χρῆσει παρὰ τῇ παραδεδομένῃ ἐν ταῖς φιλολογικαῖς σχολαῖς μεθόδῳ. Ἐκ τῆς γνώσεως καὶ προσεγγίσεως ταύτης εἶναι δυνατόν νὰ ἐξέλθῃ σχεδὸν συμβεβασμοῦ, ἔπερ τὸ ἐπ' ἐμοὶ θερμῶς εὐχομαι. Διάσημοι ἑλληνιστοὶ οἷος ὁ πολὺκλυστός Brunet de Presle ἐπειράθησαν ἦδη νὰ διατυπώσωσι τὰ ἄρθρα τοῦ τοιοῦτου συμβεβασμοῦ. Ἀπαιτεῖται καιρὸς, πολλὸς ἴσως καιρὸς, ἵνα συνταχθῇ καὶ κατορθωθῇ νὰ γίνῃ παραδεκτὴ διεθνῆς τις σύμβασις τοσοῦτο λεπτή, ἥς ὀμως ἢ ἐπιτυχία ἔσται ἀνταξία τῶν κόπων, αἵτινες ἦθελον καταδελθῆν.

ΠΙΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Τοιαύτη ἢ περὶ δύο σπουδαιοτάτων ζητημάτων εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀφορώντων δοξασία τοῦ εὐκλεοῦς μνήμησ Ἰγγέρου, ὡς δὲ ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, καὶ τιμῶντες τὸν ἄνδρα διὰ τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀγῶνας αὐτοῦ, δὲν συμφωνοῦμεν κατὰ πάντα πρὸς τὰς περὶ τῶν δύο τούτων ζητημάτων θεωρίας αὐτοῦ,

(*) Σχέδιον ἱστορικὸν περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης par Barot, Paris, 1878.

καὶ μάλιστα πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν, ὅτι ἡ αὐτὴ σχέσηις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς νέας καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, οἷα μεταξὺ τῶν ῥωμανικῶν λεγομένων γλωσσῶν, ἦτοι τῆς γαλλικῆς, τῆς ἰταλικῆς καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν γλωσσῶν πρὸς τὴν λατινικὴν. Ἡ διαφορὰ νομιζομένη εἶναι ἰκανῶς μεγάλη· διότι παρ' ἡμῖν μὲν μόνον ἰδίωμα γλωσσικὸν ἐμορφώθη καταπτώσεως καὶ παρακμῆς εἰς χρόνους μακροὺς, ἐν ᾗ παρὰ τοῖς λατινικοῖς λαοῖς νέαι ὅλως γλώσσαι διευτυπώθησαν βίαιον ἔχουσαι τὴν κληρονομίαν, ἣν παρέλαβον ἐκ τῆς λατινικῆς, μηδέποτε ὑπ' αὐτῶν λαληθείσης ὡς μητρικῆς γλώσσης. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο χρήζει μακρῶν καὶ σπουδαίων μελετῶν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων. Ἡμεῖς δὲ ἐκρίναμεν καλὸν νὰ σημειώσωμεν τ' ἀνωτέρω ἵνα μὴ εὐχερῶς καὶ ἀταλαιπώρως ἀσπασθῶσι τινὰς τῶν παρ' ἡμῖν τὰς τοιαύτας θεωρίας, καὶ οὕτως ἐπιταθῇ ἡ σύγχυσις. Φρονοῦμεν δὲ ὅτι ἔσον πλανῶνται οἱ σχολαστικοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ζητοῦσι νὰ καθαρῶσι τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ παντὸς ῥύπου παρακμῆς, καὶ νὰ παραστήσωσι αὐτὴν καθαρὰν καὶ ἀκαμίαν κατὰ τὸ ἀγλαῶν πρότυπον τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, ἐπὶ τοσοῦτο πλανῶνται καὶ ἔσσι ζητοῦσι νὰ περιορίσωσι τὴν ἐλευθέρην αὐτῆς πρόθετον, ὅταν ἐν αὐτῇ δὲν παρουσιάζηται τις ὑπερβολὴ καὶ κατάχρησις. Βεβαίως ὁ πάθος πολλῶν λογικιστῶν τοῦ νὰ φαίνωνται ἀρχαίζοντες καίριως βλέπτει τὴν κανονικὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορεύειν ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ θέσωμεν ἀνυπερβλήτου φραγμὴν εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, γλῶσσαν πτωχὴν καὶ πολλῶν δευμένην, ἐν ᾗ αἱ ἀσυγκρίτως πλουσιώτεραι καὶ μάλλον ἀνεπτυγμέναι εὐρωπαϊκῆ καὶ γλῶσσαι καθ' ἑκάστην ἐπὶ τὰ πρόσω χωροῦσι, καίτοι ἐνίοτε οὐχὶ τοσοῦτο λογικῶς καὶ κατὰ τὰς οἰκείας ἐκυτῶν δυνάμεις; Ἦν δὲ πρόκειται νὰ πλουτίσῃ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τὸ λεξιλόγιον αὐτῆς καὶ νὰ διατυπώσῃ κάλλιον τὸν τύπον καὶ τὴν μορφήν τῶν λέξεων τοῦ ἀλλαγῶ φυσικώτερον πρέπει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν, ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, τὴν ἀρχαιοτέραν καὶ τελειοτέραν διάπλασιν αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν ἀναλογίαν πρὸς αὐτήν; Καὶ εἰς μὲν τὴν συντακτικὴν πλοκὴν καὶ ἄκουσα ὁ ἀκολουθήσῃ καὶ ἐφείλει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἀναλυτικώτερον τρόπον τῶν νεωτέρων γλωσσῶν. Ἐἰς τὴν λέξιν ἕμης καὶ εἰς τὸν τύπον ἐφείλει νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ἐκτὸς ἐάν τις διδύμοι γῆται, ὅτι ἔχει τοσαύτας οἰκείας δυνάμεις, ὥστε κατ' ἑαυτὴν καὶ ἐν

ταύτῃ νὰ ἀναπτυχθῇ ὑποβοηθουμένη ὑπὸ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν.

Οὕτω νοουμένου τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἕτερον ζήτημα, τὸ περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, λαμβάνει διάφορον διαβῆθαι. Ἀνεξαρτήτως πάσης ἀναδρομικῆς ἐραυῆς περὶ τῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων προφορᾶς, δεύουσιν οἱ Εὐρωπαῖοι ἑλληνισταὶ νὰ ἀποδεχθῶσι τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν προφορὰν, ὡς τὴν προφορὰν τῆς νεωτέρας φάσεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὅπως δὲ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας οὐδεὶς ἴσ' ἀτολήσῃ νὰ εἰσαγάγῃ ἀρχαιοτέραν προφορὰν παρὰ τὴν νῦν ἐπικρατούσαν καὶ ἂν πλείστα ἔχει—ὅπως καὶ ἔχει—μαρτύρια, ὅτι ἄλλοιαν εἶχον προφορὰν εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους, οὗτοι καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ἥτις δὲν εἶναι μὲν ἡ ζῶσα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων γλῶσσα, εἶναι ἕμης ἡ ἀρχαιοτέρα τῆς γλώσσης αὐτῶν μορφή. Ἡ μήπως πρέπει τις νὰ ἀναγνώσκῃ τοὺς συγγραφεῖς ἀρχαιοτέρων χρόνων οἰκιστῆποτε εὐρωπαϊκῆς γλώσσης κατὰ τὴν τότε ἐπικρατούσαν προφορὰν, ὅτε οὗτοι ἔξω; Καὶ ἂν αὕτη ἀκριβῶς δὲν εἶναι ἐγνωσμένη; Τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ μαρτυρίαι ὑπὲρ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς προφορᾶς, ἵνα ἰκανῶς ἀνεπτύσωμεν ἐν τοῖς μαθήματιν αὐτοῦ καὶ ὁ σοφὸς Χάσιος (Hase), ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἑγγέρου, ὡς λ. γ. ἡ ἐμορφωία τοῦ ἑλληνικοῦ β πρὸς τὸ ν (βαίω—venio), ἡ παρήχησις παρ' Ὀμήρῳ τοῦ Ἡῆ καὶ Ἰρι, ὡς ἀρχαῖος γραμματικὸς παρετήρησε, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ δὲ ἐν τῇ διατριβῇ μνημονεύμενος Ἰούλιος Δαυῖδ ἐχρημάτισε καὶ διδάσκαλος ἐν Χίῳ, συντάξας καὶ ἀξιόλογον βιβλίον, ἐν ᾗ παραλληλίζεται ἡ ἀρχαία καὶ ἡ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα, φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «Συνοπτικὸς παραλληλισμὸς τῆς ἑλληνικῆς καὶ γραικικῆς ἢ ἀπλοῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, συντεθείς ὑπὸ Ἰουλίου Δαυῖδ, τοῦ πάλαι μὲν προξένου τῶν Γάλλων εἰς τὸν Ὑδροῦντα τῆς Ἰαπυγίας, ἔπειτα δὲ ἀκροατοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν βουλὴν, καὶ ὑπονομάρχου εἰς τὸν νομὸν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄλβιος, τέλος δὲ δημοτικοῦ διδασκάλου εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου. Ἐν Παρισίοις, ἐκ τῆς τυπογραφίας J. M. Ἐδεράρτου. ΑΩ'Κ' (σελ. 15', 144, 8ον). Οὗτος ἐν ἀρχῇ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ τάσσει ἐξάκριτα προλεγόμενα, εἰς ἃν ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς: «Κατὰ τὴν γνώμην τῶν περὶ τῆς ἡνὸς ἐπιλεγμένη γλῶσσα, ἀντὶ νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν μάθησιν τῆς ἑλληνικῆς, εἶναι

μάλιστα και βλαδερά, επειδή μιν θάνει τις κακήν προφοράν, συνειθίζει να ελαμβάνη εσφαλμένως πολλὰς λέξεις, αἵτινες ἤλλαξαν τὴν παλαιὰν των σημασίαν, και να μεταχειρίζεται ἀκαταλλήλους συντάξεις. — Πρῶτον μὲν περὶ τῆς προφορᾶς δὲν συμφωνῶ καθόλου με τοὺς κατηγόρους· ἐπειδὴ εἶναι ἀποδεδειγμένον ἔτι αὐτὴ σώζει τῶν περισσοτέρων γραμμάτων και συλλαβῶν τὴν φθόγγον και τὴν φωνήν, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἂν ἔχι εἰς τοὺς παμπάλαιους καιροὺς, τοὺλάχιστον κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ Χριστὸν αἰῶνας. Ἐπειτα διαφυλάττει και τὸν τόνον, τὸ καιριώτατον μέρος τῆς παλαιᾶς προσφῶδας, με μικρὰν παραλλαγήν, ἀλλὰ διὰ τὰ καθόλου ἔμειον με τὴν παλαιὰν συνήθειαν. — Ὅπως και ἂν ἔχη τὸ πρῶγμα φαίνεται ἔτι ἀρκεῖ ὁ τόνος διὰ νὰ στολίση με τὴν πρέπουσαν χάριν τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον και ἐξαιρέτως ἐπὶ τοῦ παζοῦ λόγου και θέλει τὸ πληροφροσθηῖν ἕως ἀκούση ἑλληνικὸν λόγον προσφερόμενον ἀπὸ Γραικὸν προσκομμένον. — Περὶ δὲ τῆς ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴν τῆς σημασίας τῶν λέξεων ἠδεδουμένης συγχύσεως, λέγω ὅτι πολλὰι λέξεις, αἵτινες κατὰ τὸ φαινόμενον ἐλαμβάνονται εἰς σημασίαν παρηλλαγμένην ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν, ἦτοι σώζουσι σπανίαν μὲν, παλαιὰν δὲ σημασίαν, ἢ ἔχουσι νεωτέραν τινα, παλαιὰν ὅμως και ἐκείνην και ἐπικρατήσαν εἰς τοὺς ὑστερινοὺς αἰῶνας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὥστε εὐρίσκεται εἰς ἐκείνου τοῦ καιροῦ τὰ συγγράμματα (σελ. 0', 1'). — Κανείς, οὔτε περιηγητῆς, ἢ πεπαιδευμένος τῆς Εὐρώπης, δὲν ἐπεχειρήσειν ἕως τὴν σήμερον νὰ ἐκθέσῃ ἢ ἀναπτύξῃ τὸ σύστημα τῆς γλώσσης ταύτης (τῆς ἀπλοελληνικῆς). Κανείς δὲν ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν του νὰ τὴν ἀντικαθεξέτασῃ γραμματικῶς πρὸς τὴν παλαιὰν. Ἄγγλος τις περιηγητῆς ἔκκιμε πρὸ ὀλίγου διεξοδικὴν διατριβὴν περὶ αὐτῆς, τῆς ὁποίας τὴν ἐπίκρισιν ἐδιέδασκε εἰς τὸν Λόγιον Ἰερμῆν. Αὐτὸς περιρίζεται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένης ἀπλοελληνικῆς γλώσσης, συγκρίνει τὰς διαφόρους νέας διαλέκτους ἀναμετρήστων, και τούτως ἐπιπολεσίως, χωρὶς καμμίαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαρρηλήλου σύγκρισιν, και τέλος πάντων ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ ἀπλοελληνικὴ σώζει ἴσως τόσην ὁμοιότητα με τὴν ἑλληνικὴν, ὅσην ἢ ἰταλικὴ με τὴν λατινικὴν. *Ab uno disce omnia* (σελ. 18', κ').

B.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΠΟΠΛΑΗΗΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΣ ΙΑΤΡΟΥ.

Ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν φέρει ἐξείρετος ἀπολογητικὴ πραγματεία τοῦ γνωστοῦ παρ' ἡμῖν σοφοῦ ἀπολογητοῦ Ἰωάννου Σκαλιτζούνη. Ἀφορμὴν δὲ εἰς τὴν σύνταξιν και ἔκδοσιν αὐτῆς ἔδωκε διατριβὴ τις τοῦ ἐν Κασταλλοκάμκω τῶν Πατρῶν ἱατροῦ Ἀργυρίου Θ. Διαμαντοπούλου ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἀρθροῖς τοῦ ἁπτικοῦ Ἡμερολογίου τοῦ 1886 ἠδεδουμένη· «Τὸ παρελθὸν και τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὰς νεωτέρας ἐπιστημονικὰς θεωρίας τοῦ Δαρβίνου, Σπένσερ, Καίκελ και ἄλλων (*). Δυστυχῶς ὁ συγγραφεὺς συγκαταλέγεται, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν τάξιν τῶν νεωτέρων ἐκείνων ἐν Ἑλλάδι λογίων, οἵτινες μόλις ἀρξάμενοι νὰ μιν θάνωσι τι, και ἐν τῷ ὄφελουσιν ἐπὶ μακρὸν ἔτι μετὰ εὐκρινείας και ἀφροσύσεως νὰ ἀσχολῶνται περὶ τὰς σπουδὰς, ἧς φαίνονται ἀγαπῶντες, παρίστανται λίαν προύμως πρὸ τοῦ κοινῆ ὡς διδάσκαλοι κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον δογματικοὶ και τολμηροὶ εἰς τὰς ἀποφάνσεις αὐτῶν ὄντες, ὅσον ὀλιγώτερον εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ἐκλήσασαν. Ἡ τάξις τῶν τοιοῦτων λογίων νομίζει, ὅτι κατορθοῖ μέγα τι και ὑπερβαίνεται ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς μυκτηριζουσα παρατόλμως και προκετῶς ἔτι ὀλιγώτερον τὸ ἔθνος και τοσαῦτα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων σέβουσι και τιμῶσι· τὸ δ' ἔτι χεῖρον νομίζει, ὅτι οὕτω πράττουσα και τὴν ἐπικρατήσιν τῶν ἀτελεστοτάτων μὲν και πληγμελῶν, ἀλλὰ πάντοτε ἐλαθρίων, δοξασιῶν αὐτῆς διὰ παντοίων τρόπων ἐπιδιώκουσα εδεργεται τὸ ἔθνος, εἰς ὃ ἀνήκει, ἐν τῷ τούναντιον καιρίως βλέπτει αὐτὸ και ἀνοίγει εὐρυτέρας τὰς πληγὰς, αἵτινες ἐπαπαλοῦσι τὴν φθορὰν και τὸν θάνατον. Φαντάζεται δηλαδὴ ὅτι τὰ ἑλθὴ ἐποχῆ, ἔνδοξος δι' αὐτὴν και ποθεινὴ, καθ' ἣν καταλιπόντες οἱ πολλοὶ τὰ πάτρια ἐν τῇ Ὀρησειᾷ και ἐν τῇ ἠθουκῇ ὄξ παραδοθῶσιν εἰς τὰς

(*) Ὅρα Ἄπτικοῦ Ἡμερολογίου 1886 σελ. 222—255.

νεωτέρας, ὡς λέγουσιν, ἐπιστημονικῆς θεωρίας καὶ ἀληθείας, ὧν οὗτοι προκύπτουσι διαπύρσοι κύρυκες· τότε, λέγουσιν, αἱ πλάται καὶ αἱ προλήψεις ὡς ἐκλίπουσιν καὶ ὁ ἄνθρωπος θὰ χαίρῃ καὶ ὡς προσδεύῃ πεπληροφημένος πλέον περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας αὐτοῦ πρὸς τοὺς πιθήκους καὶ πρὸς τὴν ἀνέργανον φύσιν. Καὶ βεβαίως τότε θὰ εἴμεθα κατ' αὐτοὺς ἐν ὑπερέρα ἀκμῇ, καὶ ἡ ἐπί τὰ πρόσω πορεία τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἐπὶ μέρος ἀνθρώπων ὡς εἶναι ἀσυγκρίτως μείζων ἢ ἡ νῦν.

Καὶ ὅτι μὲν αἱ τοιαῦται δοξασαὶ ἀντὶ νὰ ὠφεληθῶσι καιρίως ἐβλάψαν καὶ βλάπτουσι τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια ἐκλάτου συμφέροντα καὶ καταδιβάζουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς βαθμίδα κατωτέραν πολλῶν ζώων, δύναται νὰ ἴδῃ πᾶς προσεκτικὸς παρατηρητῆς, περιοριζόμενος μάλιστα εἰς ὀλίγας σκέψεις τῶν ὁπαδῶν τῶν νέων διδασκάλων. Ὅταν δὲ θελήσῃ μετὰ πλείονος προσοχῆς νὰ ἐπισκοπήσῃ ἅπαντα τὸν κατ' ἡμᾶς βίον, ὡς ἀναγνωρίσῃ ἐξ ἅπαντος τὰ ὀλέθρια καὶ ὀδυνηρὰ ἀποτελέσματα τῶν τοιούτων διδασκάλων ἐν πάσῃ τῇ νεωτέρᾳ καχεξίᾳ ἡμῶν. Ἄλλ' ὅτι οὐδὲ ἐπιστημονικῶς ταῦτα ὠφελοῦσι τρανῆτατον μαρτύριον εἶναι ἢ τῶν ἐπιστημῶν παρ' ἡμῖν ἀτελεστάτη μορφή, ἐν ᾗ ἀναλόγως πλείονες παρ' ἡμῖν ἢ ἀλλαχοῦ ἐμφανίζονται κήρυκες τῶν τοιούτων νεωτέρων ἐπιστημονικῶν θεωριῶν καὶ ἀληθειῶν. Ἄλλ' ἀδιάφορον! Ἵπάρχει ἐλευθερία λόγου, καὶ ἕκαστος δύναται νὰ εἴπῃ ὅ,τι αἰσθάνεται καὶ σκέπτεται ἢ νομίζει ὅτι γινώσκει καὶ ἔμαθεν. Ἐκαστος δικαιοῦται νὰ ἔχῃ ἰδίαν ἀρχὴν καὶ πεποιθήσεις καὶ μάλιστα ἐπιστημονικῶς, καὶ ταύτας φυσικῶς δικαιούται νὰ καταστήσῃ κτῆμα κοινὸν ἔσον τὸ δυνατόν πλείονων ἀδελφῶν, εἴτε πιθήκων εἴτε ἀνθρώπων. Ἐν τούτοις μένει πάλιν καὶ τι ἄλλο. Πῶς δηλαδὴ οἱ τῶν καινῶν διδασκάλων ὑπέρμαχοι ζητοῦσι πάντοτε νὰ κατοχυρῶνται ἐπισθεν τῆς ἐπιστήμης, τῆς προόδου, τῆς ἀληθείας, ἐπισθεν τοῦλάχιστον ἑνὸς ἤρωος, ὡς νομίζουσι, τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἔπειτα καταφωρῶνται πᾶν ἄλλο λέγοντες καὶ υποστηρίζοντες, ἢ ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη προσδύει καὶ ἀποδέχεται, πᾶν ἄλλο ἢ ὅ,τι ἐδιδάχθη παρ' αὐτῶν, ὧν τὴν μαρτυρίαν ὡς ἀνάταιμάχτην ἀπέδειξιν τῆς ἰσχύος τῶν λεγομένων προσάγουσι (*). Τοῦτο ἀπαν-

(*) Ὅπως ἐν ἄλλῃ τινὶ διατριβῇ τοῦ αὐτοῦ Ἡμερολογίου Πέτρος τις Ἀπο-

τᾶ τις συνεχῶς ἐν τοῖς γραφομένοις τῶν τοιούτων νεωτέρων ἐν Ἑλλάδι λογίω, ἐνίοτε μάλιστα μετὰ τσαούτης ἐπιτηδείτητος ἀσκούμενον, ὥστε νὰ κινδυνεύῃ νὰ πιστεύσῃ εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς αὐτῶν ὡς φέροντας κύρος τι ἐπιστημονικὸν καὶ υποστηρικθῆντας ὑπὸ τινος διασημοῦ ἐπιστήμονος, καὶ αὐτὸς ὁ μᾶλλον προσεκτικὸς καὶ ἐφελκτικὸς ἀναγνώστης. Τι σημαίνει τοῦτο; Ἄρα γε μένου ἀγνοίαν, καὶ ἀγνοίαν πλέον χυδαίαν καὶ ὀλιγῶς ἀκρεπῆ εἰς λογίους ἀνθρώπους; Ἡ μήπως καὶ ἐνταῦθα ἡ μεγάλη στοργὴ πρὸς τὰ ἴδια πειθαναγκάζῃ νὰ περιβιλλώμεν αὐτὰ τὸ ψευδές; Ἐνδομα τῆς ἐπιστήμης καὶ μεγάλου τινὸς φυσιοδύου; Τῇ ἀληθείᾳ τὸ ζήτημα τοῦτο μένει εἰς ἡμᾶς ἀνεξήγητον, καὶ ἴσως νεανικῆς ἐξάψευδος καὶ ἀπειρίας καὶ τοῦτο ἴδιον πολλῶς εἶναι τὸ νὰ νομίζῃ τις ἀναμνηρίστους καὶ γενικῶς πρεσβευομένους ἀληθείας, πᾶν ὅ,τι εἰς ὀλίγων τῶν ἐγκέφαλον ἐγκλείεται καὶ ὀλίγοι ἔχουσι τὴν τέλμη νὰ προσβάλωσιν εἰς τὸ μέσον ὡς ἴδιον πεποιθήσιν.

Τοιοῦτός τις φαίνεται καὶ ὁ διατριβογράφος ἱατρὸς τοῦ ἀντικεῖ Ἡμερολογίου, ὅστις μονονοχί λέγει, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς διατριβῆς αὐτοῦ εἶναι ἡ τελευταία ἐπιστημονικὴ ἀπόφανσις περὶ ζητημάτων σπουδαιοτάτων καὶ τοὺς πάντας τὰ μέγιστα ἐνδιεφερόντων (*).

στολήδης ἐκ Πειραιῶς πραγματευόμενος περὶ τοῦ ἐσταυρωμένου τοῦ Ναι Νυκ πρὸς ἄλλους μεταχειρίζεται καὶ τὰς ἑξῆς ἐκφράσεις: «ἡμεῖς τὰ τέκνα τοῦ 10' αἰῶνος θαυμάζοντες μετὰ τοῦ Ρενάν κτλ.» — Ἄσήμερον, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀπαλλαγὴν τοῦ δέους τῶν προλήψεων ἀναμτρεῖ μετὰ τοῦ Ρενάν κτλ.» — ἀδὲ ἡμᾶς τὰ τέκνα τοῦ 10' αἰῶνος ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ γλυκὺς διδάσκαλος τῆς ἀγάπης κτλ.» Τίνες εἶναι αὐτοὶ τὰ τέκνα τοῦ 10' αἰῶνος; τί δὲ γινώσκαι ὁ διατριβογράφος περὶ τοῦ Ρενάν; καὶ πῶς ἄρα γε ὅσοι δὲν εἶναι τέκνα τοῦ 10' αἰῶνος παραδέχονται τὸν Ἰησοῦν; Ταῦτα μὲν δὲν λέγει ὁ γράψας, τρέπει ἡμῶς τὴν Ἰδέσσαν εἰς Ἰδέσσαν (ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰδέσσου), καὶ εἶναι κήρυξ καὶ αὐτὸς τῶν νέων διδασκάλων, καὶ μάχεται γενναίως κατ' ἑαυτὸν ἵνα ἀπαλλάξῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα τοῦ δέους τῶν προλήψεων, ἰσάμενος παρὰ τὸ πλεῦρόν τοῦ Ρενάν!

(*) Τὸ δογματικὸν τοῦ Δικμαντοπούλου καταφαίνεται καὶ εἰς ζήτημά τι, ὅπερ ὡς ἐν παρόδῳ μνημονεύει, καὶ ἡμῶς δὲν διστάζει νὰ εἴπῃ, ὅτι κατὰ προσέγγισιν ὀφείλεται ὁ μακρὸς χρόνος τῆς ἐπὶ γῆς υπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπειρίως μείζων τοῦ κοινῶς πρεσβευομένου. Καὶ λοιπὸν ἀπαφαίνεται προσάγων ὡς ἐπιχείρημα τὸ περὶ τῶν φρεάτων τοῦ δέλτα καὶ τῶν ἀνακαλυπτομένων ἀκεί κεράμων, «Ἦνωστὸν ἤδη ὑπάρχει τῇ ἐπιστῇ κατὰ πόσον διὰ τῆς κατα-

Και ἔτιμος ὁ κατὰ πάντα ἄριστος καὶ τὴν δικαιοσύνην μετὰ τῆς ἀληθείας παρὰ τῆ εὐσεβείᾳ καὶ τῆ ἠθικῇ περιέπων Ἰωάννης Σκαλοτσούνης ἀποδεικνύει τὸν ἱατρὸν τοῦτον παρουσιάζοντα τὰ ἔωλα ὡς καινὰ καὶ συγγέοντα ἀπλᾶς ὑποθέσεις πρὸς ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις. Ἡ ἀλήθεια εἶναι τοσοῦτον προφανὴς καὶ χειραπτή, ὥστε οὐδ' ὁ πλεόν ἐνθουσιώδης Ουαρμαστῆς καὶ θαυδῶς τῶν νέων διδαγμάτων ὁ τολμήσῃ νὰ εἴπῃ, ὅτι περιέχεται ἕγχος νεωτέρας ἀληθοῦς ἐπιστημονικῆς θεωρίας περὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ῥηθείᾳ διατριβῇ τοῦ ἱατροῦ Ἀργυρίου Θ. Διαμαντοπούλου. Τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὴν διατριβὴν στολίζουσι τὰ ὀνόματα ποικίλων φυσιοδιδῶν, εἰσὶ ἐπιβαλλόμενα εἰς τὸν ἀναγνώστην καὶ καθιστῶντα αὐτὸν ἀναπολόγητον, ὅπως αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ παράθυρα διαφόρων ἐμπορικῶν καταστημάτων φέρουσι παντοίας πληροφορίας περὶ τῆς γνησιότητος καὶ ἀξίας τῶν προϊόντων ἕτινα ἐν αὐτοῖς πωλοῦνται. Καὶ ἔτιμος πάντα ταῦτα δὲν δύναται νὰ καθιστῶσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ὄντως ἀναιρέσεως τοῦ Ἰωάννου Σκαλοτσούνη, ἣν θεωροῦμεν ἀπολογητικὴν πραγματείαν, ἐπειδὴ πράγματι ἡ ἀξιάγνωστος καὶ παντὸς ἐπαίνου ὑπερτέρα πρόθεσις τοῦ συγγραφέως εἶναι νὰ ἀπολογηθῇ ὑπὲρ τῆς πάτριου Ορησκείας καὶ τῶν γνησίων ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ἀπέναντι τῆς διαστρεφῆς αὐτῶν καὶ τοῦ διασυρμού. Παροτίθεμεν δὲ ἐνταῦθα ἄριστον καὶ τὴν σπουδαίαν πραγματείαν ὡς συνοψίζουσαν τὰ τελευταῖα ἐπιστημονικὰ ἐξαγόμενα ἐπὶ δύο σπουδαιότητων ζητημάτων, ὧν τὴν τελευταίαν ἔρευναν ἀτελέστατα παρακολουθοῦντες τινες τολμῶσι νὰ ἐμμανισθῶσι πρὸ τῶν πολλῶν ὡς ὀδηγοὶ καὶ διδάσκαλοι.

φερομένης ὁμοῦ ὑφ' ἑτήσιος τὴν ἐπιπέδου τοῦ δόξους ὁ ἀρθεῖον αὐτὸ Νεῖλος. Ἐάν τις ὑπολογίσῃ κατὰ προσέγγισιν τὸ βάθος, εἰς ὃ εὐρέθησαν αἱ περὶ ὧν πρόκειται κέραται, — παραβῆλθ' ὁ τὸ βάθος τοῦτο πρὸς τὴν κατ' ἔτος ἐπίχρυσιν, θέλει φθάσαι κατ' ἀνάγκην, καὶ ἴσως νὰ παραδεχθῇ ὅτι κατὰ τινὰς μὲν πρὸ 30,000 ἐτῶν, κατ' ἄλλους δὲ πρὸ 70,000 ὑπῆρχεν ἐν Αἰγύπτῳ λαὸς τις τελειότερος τῶν νῦν ἀγρίων». Μεταξὺ 30,000 καὶ 70,000 ἐτῶν διάστημα βεβαίως μικρὸν ὑπάρχει καὶ ἡ προσέγγισις εἶναι ἀσφαλής, ὥστε οὐδεὶς δικαιῶται περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ἀληθείας νὰ ἀμφιβαλλῇ.

Τὴν δοξασίαν περὶ καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ πιθηκοειδοῦς τινος κτήνους, προταθείσαν μὲν ὑπὸ τοῦ Δαρβίνου ὡς ὑπόθεσιν ἀξίαν μελέτης, ἀποκρουσθεῖσαν δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιφανεστέρων φυσιοδιδῶν καὶ ναυπηγῆσασαν ἀπέναντι τῶν ἐξαγεγμένων τῶν παλαιοντολογικῶν ἐρευνῶν, παραμορφῶντες οἱ ὕλισται καὶ εἰς ἐπιστημονικὴν μετατρέποντες ἀλήθειαν, ἐπιχειροῦσι τὴν ἐπίλυσιν τοῦ περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου ζητήματος. Συναρμολογούντες τὴν ὑπόθεσιν ταύτην μετ' ἄλλης θεωρίας, ἐξελεγχθείσης ἤδη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ὡς ψευδοῦς καὶ ἀνοποστάτου, τῆς αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης, ἀνεγείρουσι φαντασιώδεις καὶ χιμαρικὸν οἰκοδόμημα, ἕπερ ἀντιτάσσουσιν εἰς τὸ δόγμα τῆς δημιουργίας. Ἐάν ὑποθέσωμεν, λέγουσιν, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης παρήχθη αὐτομάτως μία ζωϊκὴ κυψέλη, ἐν κούταρον ζωῆς, ἀπλοῦν ἔντομον ἢ μικροῦτον, δυνάμεθα δι' αὐτοῦ καὶ μόλις νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν γένεσιν τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ γόνιμοι τῆς πρώτης ταύτης κυψέλης, αὐτομάτως παραχθείσης καὶ βλαστησάσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνελισσόμενοι ἠρέμως καὶ κατὰ διάρκειαν ἀναριθμητῶν κύκλων αἰώνων μετεμορφώθησαν εἰς σκώληκας, οὔτε δὲ εἰς ἔρπετά, εἰς βατράχους, εἰς πτηνὰ, εἰς λέοντας, εἰς πιθήκους, ἀπὸ δὲ τῆς μεταμορφώσεως ἐνὸς τούτων παρήχθη ὁ ἀνθρώπος.

Ἄλλ' ὁ σαρβεῖτης οὗτος καὶ τὸ ἐπὶ νοσηρᾶς φαντασίᾳ ἐγειρόμενον οἰκοδόμημα καταρρεῖ καὶ ἐξερπνίζεται ἀπέναντι δύο ἀναλλοιώτων, ἀκαταγνώστων καὶ ἀδιεκφιλωνικῶν τῆς φύσεως νόμων. Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον ἢ ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης παραγωγή ζωῆς, ἔστω καὶ ἀπλοῦ κούταρον ἢ ἐντόμου, ἀνευ σπερματικῶν παραχθέντων ὑπὸ ἄλλου ζωϊκοῦ ὄντος εἶναι φυσικῶς ἀδύνατος, κατὰ δὲ τὸν ἕτερον βιολογικὸν νόμον τὰ ζωϊκὰ εἶδη διατηροῦσι πάντοτε τοὺς ἰδιόζοντας εἰς ἑκάστον χαρακτήρα, οὐδέποτε δὲ συγγέονται οὐδὲ εἰδῶς τι θύναται νὰ παραχθῇ ἀπὸ ἕτερον. Οἱ δύο οὗτοι φυσικοὶ νόμοι, εἶναι αἱ ὕψαλοι, ἐφ' ὧν προσέκρουσαν καὶ ἐναυάγησαν πᾶσαι αἱ κατὰ καιροὺς ἐπινοηθεῖσαι θεωρίαι πρὸς διεξήγησιν τῆς ἐναρξέως τῆς ζωῆς καὶ τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀπτοῦ καὶ ὕλικου κόσμου.

Ἡ ζωὴ ἢ ἐπερῆνη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ αὐτομάτως ἐδιδάχθη, ἢ ἐδημιουργήθη ὑπὸ ἀρχῆς καὶ δυνάμεως ἀνεξαρτήτου ἀπὸ ἑνὸς μη-

χωνικών νόμων τῆς ἀνοργάνου ὕλης. Αυτόματος γένεσις ἢ δημιουργία τρίτη ὑπόθεσις δὲν ὑπάρχει. Ἐὰν ἡ αυτόματος γένεσις εἶναι φυσικῶς ἀδύνατος, ἢ δημιουργία δὲν εἶναι ἀπλῶς δόγμα ὀρθοσχευτικόν, εἶναι ἀλήθεια αὐταπόδεικτος ἀπορρέουσα ἐξ αὐτῶν τῶν φυσικῶν νόμων. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἢ ἐβλάστησε καὶ παρήχθη αὐτομάτως ἀπὸ τῆς γῆς, ἢ παρήχθη ἐκ τινος ἄλλου ζωικοῦ πλάσματος, ἢ ἐδημιουργήθη ὑπὸ ἀρχῆς καὶ δυνάμεως ὑπερκόσμου καὶ πνευματικῆς, ἥτις ἐπρόκειτο αὐτὸν διὰ πνευματικῶν καὶ ἡθικῶν δυνάμεων διακρινουσῶν αὐτὸν μεταξὺ πάντων τῶν λοιπῶν τῆς κτίσεως πλασμάτων ἑτέρᾳ ὑπόθεσις δὲν ὑπάρχει. Ἐὰν δὲ καὶ ἡ αυτόματος γένεσις ἐνὸς εἴδους ἀπὸ ἑτέρου εἶναι ἀδύνατος, ἢ γένεσις τοῦ ἀνθρώπου ἐξ ἄλλης ἀρχῆς καὶ δημιουργοῦ δυνάμεως δὲν εἶναι ἀπλοῦν ὀρθοσχευτικόν δόγμα ἀλλ' ἀλήθεια πειραματικὴ καὶ ἀναμφίλεκτος.

Πρὸ τριάκοντα πέντε περίου ἐτῶν οἱ δύο οὗτοι φυσικοὶ νόμοι δημιουργηθήσασιν καὶ ἐγένοντο ὑποκειμένου μακρῶν καὶ σπουδαίων μελετῶν. Καὶ ὁ μὲν Πουσσὲ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ὁ Mantegazza εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀνήγγειλαν ὅτι διὰ τῶν γενομένων ὑπ' αὐτῶν πειραμάτων ἀπεδεικνύετο τὸ ἐφικτὸν τῆς αὐτομάτου γένεσεως ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης, ὁ δὲ Δαρβίνος ἐπρότεινε εἰς τὴν μελέτην τῶν φυσιοδίφων τὴν ὑπόθεσιν περὶ τῆς γένεσεως τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ζωικοῦ βασιλείου διὰ τῆς ἀναλιξεως ἐνὸς πρωτόπλασματος. Ἀλλὰ καὶ τὰ πειράματα τοῦ Πουσσὲ καὶ τοῦ Mantegazza περὶ αὐτομάτου τῆς ζωῆς ἐμφανίσεως ἀπεδείχθησαν ἐσφαλμένα, ἰσχυρικῶς δὲ ὑπὸ τῶν φυσιοδίφων ἢ θεωρίᾳ αὐτῶν καταδικάσθη, καὶ ἡ τοῦ Δαρβίνου ὑπόθεσις καταδείχθη ὡς μὴ ἔχουσα ἐπιστημονικὴν τινα βᾶσιν καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰ ἐξαχγόμενα τῶν γενομένων παλαιοντολογικῶν ἐκζητήσεων.

Τοιαύτης οὐσίας τῆς ἐπιστημονικῆς θέσεως τοῦ ζητήματος περὶ γένεσεως τοῦ ἀνθρώπου, Ἕλληνας ἰατροὺς ἐδημοσίωσαν εἰς τὸ Ἄττικόν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους τούτου διατριβὴν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου», ἐν ᾗ, ἐπικαλουμένους τὰ γενόμενα ὑπὸ τοῦ Πουσσὲ καὶ τοῦ Mantegazza πειράματα καὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δαρβίνου, διδάσκων δὲ ὡς ἐπιστημονικῶν ἀλήθειαν τὴν

περὶ αὐτομάτου γένεσεως τῆς ζωῆς θεωρίαν καὶ ὡς γεγονὸς ἀναμφισβήτητον τὰ περὶ μεταμορφώσεως τῶν εἰδῶν, μηδένα δὲ λόγον ποιούμενος οὔτε περὶ τῶν φυσικῶν νόμων καθ' ὧν αἱ θεωρίαι αὐταὶ ἀντιστρατεύονται, οὔτε περὶ τῶν γενομένων νέων ἐκζητήσεων ἐπὶ τῆς Δαρβινίου προτάσεως, οὔτε περὶ τῆς γνώμης τῶν ἐπιφανῶν φυσιοδίφων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἀποφαίνεται ἀνευ ἐνδοιασμοῦ τινος ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀνάξεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς γένεσεως τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἡ μὲν αὐτόματος τῆς ζωῆς βλάστησις, κατὰ τὸν συγγραφέα, καὶ ἡ διὰ πειραμάτων ἀνάπτυξις μικροσκοπικῶν ὄντων ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης, διατελεῖ γεγονὸς ἀδιαφιλονίκητον, ὡς ἀπέδειξαν ὁ Πουσσὲ καὶ ὁ Mantegazza, ἢ δὲ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ πιθήκου τινὸς κατοικοῦ τῆς Μεσημβρινῆς Ἀσίας ἢ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς προφανῶς καταδείκνυται ἐκ τῆς μεταμορφώσεως τῶν εἰδῶν τῆς Δαρβινίου θεωρίας. Καὶ ἀνομολογεῖ μὲν ὁ διατριβογράφος ὅτι ἡ θεωρία αὕτη προσκρούει εἰς τὸν νόμον τοῦ ἀμεταβλήτου τῶν ζωικῶν εἰδῶν, ἀλλὰ τὴν δυσχέριαν ὑπερπήδησεν διὰ γενικιστάτου ἔκτατος. Ἀποβάλλοντες τὴν ὑπερκόσμιον γένεσιν, λέγει ὁ συγγραφεὺς, ἀναγκάσιως πρέπει νὰ στραφῶμεν πρὸς τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τῆς μητρὸς γῆς, ἥτις, κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως πορευομένη, δὲν ἐδύνατο ἢ ἐκ τῶν σπλάγγων τῆς νὰ παράσχη κατὰ τὰς γεωλογικὰς αὐτῆς περιόδους, τὰ ὄντα ἅπαντα, μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαιρουμένου.

Τοῦ Ἑλλήνου ἰατροῦ ἐπικαλουμένου πρὸς πίστωσιν τῶν διδασκαλιῶν τοῦ τῆς θεωρίας τοῦ Πουσσὲ καὶ τοῦ Mantegazza ἀρ' ἐνὸς καὶ τοῦ Δαρβίνου ἀρ' ἑτέρου, σύντομος ἔκθεσις τῆς ἱστορίας τῶν θεωριῶν τούτων ὡς ἀρκέστη ὅπως καταστήσῃ προφανές τὸ πεπλανημένον τοῦ ἰσχυρισμοῦ, μαρτυροῦντος καὶ τὴν παντελῆ ἀγνοίαν τῶν ὄρων καὶ τῆς θέσεως τοῦ ζητήματος.

Κατὰ τὸν 12' αἰῶνα ὁ Ρέδης, ἰταλὸς φυσιοδίφης, πρὸς βεβαίωσιν τοῦ καθολικοῦ περὶ τῆς ζωῆς νόμου, καθ' ὃν ἡ ζωὴ ἐκπορεύεται πάντοτε ἀπὸ τῆς ζωῆς, ἰσχυρίζετο ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἔντομα τὰ ἐκ τῶν σσηπῶτων κρεάτων παραχόμενα γεννῶνται ἀπὸ τὰ ζωικὰ σπέρματα ὧν γέμει ἡ γῆ ἐν ἀτμοσφαιρᾷ. Πρὸς πίστωσιν τούτου ἐτοιμάζων τεμάχια κρέατος καὶ ἐναποθέτων εἰς ἀγγεῖα προπαρασκευασθέντα ὅπως προφυλάξωσιν αὐτὰ ἀπὸ τῆς ἐπαφῆς τῶν ἐντόμων τῆς ἀτμο-

σφαίρας, ἐξηκρίβωσαν ὅτι καὶ μετὰ τὴν σφῆν δὲν παρήγγοντο σκόλη-
 κες ἀπὸ τῶν σπηπῶτων κρεάτων. Ὁ ὀλλανδὸς Schwamerdon ἐπι-
 δοθεὶς εἰς τὴν μικροσκοπικὴν ἔρευναν τοῦ βίου τῶν ἐντόμων καὶ
 περιγράφει μὲθ' ἄλλης τῆς ἀκριβείας τοὺς τρόπους τῆς μεταδόσεως
 τῆς ζωῆς τῶν ἐντόμων, νέκς ἐδῶκεν ἀποδείξεις περὶ τῆς καθολικώ-
 τητος τοῦ νόμου τῆς ἐκπορεύσεως τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς ζωῆς. Μετα-
 γενέστερος φυσιοδότης διὰ νέων πειραμάτων ἐκύρωσε τὰ συμπερά-
 σματα τοῦ Ρέδη, ἢ δὲ θεωρίαν τῆς αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς
 ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης δὲν ἐθεωρεῖτο ἕκτοτε οὐδὲ σπουδαίως ἐπι-
 στημονικῆς συζητήσεως ἀξία. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1859 ὁ Πουσέ ἐδη-
 μοσίωσε διατριβὴν δι' ἧς ἀνήγγελλεν εἶναι ἐπαναλαβίαν τὰ πειράματα
 τοῦ Ρέδη κατέληξεν εἰς ἐναντία ἀποτελέσματα, ἐπιτυχῶν τὴν πα-
 ραγωγὴν σκολήμων ἐκ σπηπῶτων κρεάτων, καίτοι ἐκκαθαρίσας τὴν
 περὶ αὐτὰ ἀτμοσφαῖραν ἀπὸ παντὸς ζωϊκοῦ σπερματίου. Ἀνεπεξήλ-
 θον κατὰ τῶν νέων τούτων πειραμάτων ὁ Κληύδιος Βερνάρδ καὶ ὁ
 Quatrefages, ὁ δὲ Φιλουράνης ὑπεβάλων ἔκθεσιν ἐπὶ τοῦ θέ-
 ματος τούτου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἀπεφάνθη
 λίαν ἐρεκτικῶς. Μετὰ μικρὸν ὁ ἐπιφανὴς Παστέρ ἐπιχειρήσας τὴν
 μελέτην τοῦ ζητήματος καὶ τὴν ἐξέλεξε τῶν πειραμάτων τοῦ
 Πουσέ, ἀπηύθυνεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν σπουδαῖον ὑπόμνημα, δι' οὗ
 ἀνεσκέδαζε μὲν τὰ συμπεράσματα εἰς ἃ ἐκείνος κατέληξεν, ἀνήγγ-
 ελλε δὲ νέα πειράματα ἐξελέγοντα προφανῶς τὴν πλῆρη τῆς
 περὶ αὐτομάτου γενέσεως θεωρίας καὶ τὴν ἐρῶδητα τῆς ἀντιθέτου
 τοῦ Ρέδη δοξασίας. Ἡ Ἀκαδημία συνέστησε τότε ἐπιτροπὴν προε-
 δρευομένην ὑπὸ τοῦ Φιλουράνης, ἣτις προσκλήσεσκα τοὺς ἀντιδοξοῦντας
 καὶ ἐπαναλάβωσιν ἐνώπιον αὐτῆς τὰ πειράματα, ἀπεφάνθη ὀριστικῶς
 κατὰ τῆς θεωρίας περὶ τῆς αὐτομάτου γενέσεως, ὁ δὲ Φιλουράνης
 ὑπέβαλεν, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐπιτροπῆς, ἔκτενετῆταιν περὶ τῶν πε-
 πραγμένων ἔκθεσιν καταλήγουσαν εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα. «Ὅτε
 ἀνηγγέθησαν τὰ νέα πειράματα τοῦ Πουσέ, ἢ δὲ γνώμη μου δὲν
 εἶχεν εἶναι ὀριστικῶς μορφωθῆ, ἀπεφάνθη μετὰ τινος δισταγμοῦ. Ἀλλ'
 ἦδη ἡ πεποιθίσις μου εἶναι πλήρης καὶ ἀποράννομη μετὰ θετικώ-
 τητος. Τὰ γενόμενα ὑπὸ τοῦ Παστέρ πειράματα λύουσιν ὀριστικῶς τὸ
 ζήτημα. Κατὰ τὴν περὶ αὐτομάτου γενέσεως θεωρίαν ἀρκεῖ νὰ ἔχω-
 μεν ὕλην σπηπῶσαν καὶ ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, ὅπως ἔχωμεν καὶ πα-

ραγωγὴν ἐντόμων. Ἀλλ' ὁ Παστέρ ἐναποτίθησι σπηπῶσαν ὕλην ἐν
 ἀτμοσφαίρᾳ, ἣν ἐκκαθαίρει ἀπὸ ζωϊκῶν σπερματίων, καὶ οὐδὲν ἐν-
 τομον γεννᾶται. Αὐτόματος γένεσις λοιπὸν δὲν ὑπάρ-
 χει, ἐπὶ δὲ τοῦ προκειμένου δὲν ἐπιτρέπεται πλέον
 ἀμφιβολία· ὁ ἐγείρων δισταγμοὺς ἀποδεικνύει ὅτι
 δὲν νοεῖ οὐδὲ τοὺς ὄρους τοῦ ζητήματος.» Ὁ Ἀγγλος
 ὕλιστὴς Ηυκλεϋ, ὑπέρμαχος τῆς θεωρίας περὶ αὐτομάτου γενέσεως,
 παρευρεθείς εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Παστέρ γινόμενα πειράματα καὶ ἀπανελ-
 θὼν εἰς Ἀγγλίαν, ἔγραψε μὲθ' ἄλλης τῆς εὐλακρινείας. «Ἐπὶ τοῦ
 ζητήματος τούτου δὲν ἐπιτρέπεται πλέον συζήτησις· ὁ Παστέρ διὰ
 τῶν τελευταίων πειραμάτων του ἀνέτρεψεν ἄρδην καὶ διὰ παντὸς τὴν
 περὶ αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς θεωρίαν. Τὰ πειράματα ἐπανελ-
 λήθησαν ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Ἐρμεδερϋ, Σουάν,
 Σούλτζ καὶ Οὐγγερ, τὰ δὲ ἐξαγόμενα ὑπῆρξαν πάντοτε τὰ αὐτὰ, ἢ
 δὲ βεβαίως τοῦ Παστέρ περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἐκπορεύσεως τῆς
 ζωῆς ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης ἀνευ προετίσεως σπερματίων, ἐγέν-
 νητο δεκατὴ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς ἀλήθεια ἀνεκρίθητῶς καὶ πειρα-
 ματικῶς ἀποδεδειγμένη (*). Ἀλλ' ὁ γράφων εἰς τὸ Ἀττικὸν Ἡμε-
 ρολόγιον πρὸς οὐδὲν λογιζόμενος οὔτε τὰ ἔργα τοῦ Παστέρ, οὔτε τὰς
 ἀποφάσεις τοῦ ὕλιστου Ηυκλεϋ, οὔτε τὰ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Πα-
 ρισίων, οὔτε τὴν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀποδεκτὴν γενομένην ἀλήθειαν
 περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς αὐτομάτου γενέσεως καὶ ἐπικαλούμενος τὴν
 ἦδη ἐξελεγχθεῖσαν πεπληρημένην τοῦ Πουσέ γνώμη, ἀγγέλλει εἰς
 τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ὅτι ἡ περὶ αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς θεωρία
 διατελεῖ γεγονός ἀδιαφιλονεικητόν!

Ἢ δὲ ἐγένοντο τὰ πειράματα καὶ αἱ μελέται τοῦ Μαιτέγαζια
 ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου; Εἶναι πάσιγνωστον εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν
 κόσμον ὅτι μετὰ τὰς γενόμενας ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐκζη-
 τήσεις καὶ ἐξελέξεις ὁ διάσημος Ἰταλὸς, οὗ τινος ἡ πολυμαθεῖα
 εἶναι ἴση πρὸς τὴν εὐλακρινείαν, ἀπεκήρυξε τὰς ἰδίας δοξασίας καὶ
 κατέδικασε τὴν περὶ αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς θεωρίαν, ὑπὲρ
 ἧς ἐπὶ πολλὸν χρόνον ὑπερημάχησε. Μὴ ἐνθυμούμενος εἰς τίνα τῶν

(*) Ὅρα· Les colonies animales et la formation des orga-
 nismes ὑπὸ Edmond Perier, 1881.

συγγραμμάτων του ανέγνωσα τὰ περί τῆς αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἔκτοτε ματάγνωσίν του, ἔγραψα πρὸς τὸν ἐπιφανῆ ἄνδρα παρακλιῶν αὐτὸν νὰ μοι ὑποδείξῃ εἰς τίνα τῶν συγγραμμάτων του ἠδυνάμην ν' ἀνέρω α.τι ἐξήτου, ἐκείνος δέ, φρονῶν ὅτι καὶ τοῦ κόπου ἀνάξιον εἶναι πλέον νὰ ἐνασχολῆται τις ἐπὶ τοιοῦτου ζητήματος καὶ ἐπὶ μελετῶν ἕς αὐτὸς εὖτος ἀπεκλήρυσε, μοι ἀπεκρίθηνα τὴν ἐπομένην ἀπάντησιν·

Ἐν Φλωρεντίᾳ, 1 Ἀπριλίου 1880.

Ἀγαπητέ μοι Κύριε!

Αἱ περί τῆς θεωρίας τῆς αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς μελέται μου δύνανται ἤδη νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προϊστορικαί, συμβουλευαὶ δ' ἡμᾶς, νὰ μὴ λάβετε αὐτὰς ὑπ' ὄψιν. Αἱ μελέται αὐταὶ ἐγένοντο πρὸ 34 ἐτῶν! Ἐκτοτε ἡ ἐπιστήμη ἀποκτήσασα σπουδαιότατα μέσα παρατηρήσεως, ὧν προηγουμένως ἐστερέτο, κατέληξεν εἰς δοξασίας ἕλως ἐναντίας τῶν ἡμῶν.

ΜΑΝΤΕΓΑΖΖΑ.

Ἄλλ' ὁ Ἕλλην ἱατρὸς ἐπικαλούμενος τὰς προϊστορικὰς ταύτας μελέτας τοῦ διασήμεου Μαντεγαζζα, τὰς ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἀποκηρυχθείσας καὶ χαρκτηριζομένας ὡς ἀνάξιαις μελέτης, μᾶς διδάσκει ὡς ἀδιαφιλονεικῆτον ἀλήθειαν τὰς ἐν αὐταῖς σκέψεις καὶ τὰ συμπέρασματά του! Καθ' ὅν χρόνον δὲ ὁ Κλαύδιος Βερνάρδ βεβαιοὶ ὅτι «τὸ ἴδιον εἶναι ὡς διότι ἐν αὐτῇ ὑπάρχει δύναμις ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ αὐτομάτως», ὁ δὲ Βritish διδάσκει ὅτι «ἡ αὐτομάτως γένεσις δὲν εἶναι μόνον ἀπίθανος ἀλλὰ φυσικῶς ἀδύνατος, τὸ δὲ ζήτημα περί τῆς ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς παρουσιάζεται ἀπλούστατον, ὅταν παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν ἀρχικῆς καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως ἕλως ξένης καὶ ἀναξαρτήτου ἀπὸ τῆς ὕλης, ἥς ἄνευ ἡ πρώτη τῆς ζωῆς ἀρχὴ ὅλ' ἦτο φυσικῶς ἀδύνατος», καθ' ὅν χρόνον ὁ Βίρχοφ στηλιτεύει τὸν Χέκελ ὡς ἑμιλοῦντα περί αὐτομάτου γενέσεως μετὰ τὴν βεβαιωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀλήθειαν περί τοῦ φυσικῶς ἀδύνατου τῆς ἐκπορεύσεως τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς ὕλης, ὁ Ἕλλην ἱατρὸς, ἐρειθόμενος ἐπὶ τῶν πειραμάτων τοῦ Ηουσε καὶ Μαντεγαζζα, ὡσεὶ μὴ ὑπῆρχε περί αὐτῶν οὔτε ἀμφοτέηταις οὔτε ἀντιλογία οὔτε ἐπιστημονικὴ ἀποκρήρυξις, οὔτε αὐτῶν τῶν ἰδίων ματάγνωσις, μᾶς προσκαλεῖ νὰ ἀποκηρυκτώμεν τὰς περί δημιουργίας τῆς ζωῆς πε-

πειθήσεις ἀποδεχόμενοι τὴν ἀρθότητα τῆς θεωρίας περί αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς!

Τὶ δὲ νὰ εἶπω περί τῆς διδασκομένης ὑπὸ τοῦ συγγραφέως δαρβινείου θεωρίας ὡς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης υἰοθετηθείσης καὶ τί περί τῆς γενεαλογικῆς τοῦ Χέκελ κλίμακος, ἐφ' ἧς στηριζόμενος βεβαιοὶ ὅτι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἦσαν θαλάσσια ὄντα τῶν ὠκεανῶν τῆς Μαδαγασκάρης καὶ Κεϋλάνης;

Ἄγνοεὶ ἄρα γε ὁ ταῦτα γράφων ὅτι ὁ Δάρβιν, ὁ διατυπώσας τὴν περί μεταμορφώσεως τῶν εἰδῶν θεωρίαν, ἀνωμολόγησε μετὰ τίνα χρόνον ὅτι καὶ φυσιοδίφαι, εἰς οὗς ἡ ἐπιστήμη ὀφείλει τὸ πλεῖστον τῶν σημερινῶν προόδων, δὲν ἀποδέχονται τὴν ὑπ' αὐτοῦ πρόταθῆσαν ὑπόθεσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐνὸς εἶδους ἀπὸ ἐτέρου; Ἄνεγνω ἄρα γε ὅτι καὶ ὁ Κυβιὲ καὶ ὁ Ἀγαξί καὶ ὁ Αργγίε καὶ ὁ Βrōwne καὶ ὁ Βούλγερ ἀπέκρουσαν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δαρβίνου ὡς ἐξελεγχομένην ψευδῆ ὑπὸ τῶν νόμων τῆς φύσεως, ἀνέγνω δὲ καὶ τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἀνθρωπολογικῆς ἐταιρίας τῶν Παρισίων; «Ἐγὼ οὐδέμιαν δύναμιν νὰ ἀποδεχθῶ ἐκ τῶν διδασκαλιῶν περί παραγωγῆς τῶν ζωϊκῶν ὄντων διὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ μεταμορφώσεως τῶν εἰδῶν. Αἱ δαρβινεῖαι θεωρίαι προσκρούουσιν εἰς γεγονὸς φυσιολογικῶν ἀδιαφιλονεικῆτον διατελευσῆν εἰς πλήρη ἀντίθεσιν καὶ ἐναντιότητα πρὸς τὸν νόμον τῆς μὴ συγχύσεως τῶν εἰδῶν ἐν μέτρῳ πασῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς μεταβολῶν. Ὅ θέλω νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν ἐπιστήμην ὀφείλει ἀναγκαστικῶς ν' ἀπαδεύθῃ τὴν ὑπαρξίν καὶ διατήρησιν τῶν εἰδῶν ὡς γεγονὸς ἀρχέτυπον, οὐδὲ πρέπει νὰ θυσιάξῃ τὰς θετικὰς γνώσεις καὶ τὰς βεβαιωθείσας ἐπιστημονικὰς ἀληθείας εἰς ὑπόθεσιν (τὴν δαρβινεῖον) εὐφυᾶ μὲν, ἀλλὰ μὴ ἔχουσαν ὑπόστασιν ἐνώπιον τῶν πραγμάτων.»

Ἄγνοεὶ ἄρα γε ὁ Ἕλλην ἱατρὸς ὅτι τὴν γενεαλογικὴν τοῦ Χέκελ κλίμακα ὁ Ἀγαξίς θεώρησεν ὡς ἀποκνήμα νοσοῦσης φαντασίας ἀνάξιον ἐπιστημονικῆς μελέτης, ὁ δὲ ὁπαδὸς τοῦ Δαρβίνου Φεριέ ὡς ἔργον ἀπονενοημένου καὶ καταγέλαστον, ὁ δὲ Μαντεγαζζα ὡς ὑπονομεύσας τὴν δαρβινεῖον θεωρίαν καὶ ἐπισύραν ἐπ' αὐτῆς τὰ βέλη τοῦ μυκτηρισμοῦ; Γνωρίζει ἄρα γε τὰ τελευταῖα ἐξαγόμενα τῶν παλαιοντολογικῶν μελετῶν τὰ ἀνατρέφοντα ἀρδην τὴν δαρβινεῖον ὑπό-

θεσιν και καταδειξαντα αυτην αντιρροπισαν και προς τους νόμους της φύσεως και προς τα πράγματα; Ο ζωολόγος Van Beneden βεβαιώσκει, ουδέμια παρατηρήθη αλλοίωσις ή ελαχίστη μεταμειψις ζωϊκών εντων, οι δε την μόρφωσιν των ειδών αποδίδοντες εις την φυσικην διαλογην λαμβάνονται, ο δε Barrando επεκτείνας τας παλαιοντολογικας έρευνας του επί 350 ειδών κατέληξεν εις τα αυτά συμπεράσματα, ουδέ ήχνος παρατήρησα αποδεικνύον ότι επήλθεν ελαχίστη των ειδών μεταμειψις, πλείστοι δε παλαιοντολόγοι εξετάσαντες και άλλα είδη και άλλας γεωλογικας εποχάς ουδέν ήχνος τοιαύτης μεταμορφώσεως ανακάλυψαν.

Πρίν ή ο συγγραφεύς βεβαιώσκει ότι εξετάζοντες τον άνθρωπον από της λιθίνης εποχής και εντεύθεν απαντώμεν καταφανή τα δείγματα της βραδείας επί τα πρόσω εξελιξείως του και ότι τα εύρηθέντα κρανια εις πολλά σηλαια ανήκουσιν εις την τάξιν των δολιχοκεφαλων, πλησιάζουσαν μάλλον προς την του κιαμπιζή, έμελέτησεν άραγε τα εξαγόμενα, εις α κατέληξεν οι τελευταίαι επιστημονικαι έρευναι, βεβαιούμενα μεν υπό διαφόρων επιστημονικών έκτιριών, εκθέτοντα δε εις τον μυκτηρισμόν και εις τον γέλωτα τα υπό του Χέκελ εκ της μορφής κρανίων τιών συμπεράσματα; Το υπό του Έγγην ανακαλυφθέν κρανιον έν τινι σηλαιή της Έλβετίας μη έχον, κατά τους άπαδούς του δαρβινισμού, ούτε τους χαρακτήρας του κρανίου του πιθήκου, ουδέ τους του ανθρώπου, έθετηρήθη ως κρανιον έτέρου ανθρωποειδούς ζώου μεσάζοντος, εξ ου παρήχθη ο άνθρωπος. Άλλ' έσχάτως μωρία εξητάσθησαν κρανια των σημερινών κατοίκων της Αυστραλιας μηδόπως διαφέροντα του υπό του Έγγην εξευρεθέντος. Ο περιώνυμος του Neanderthal σκελετός, ο θεωρηθείς ως μέσος όρος μεταξύ ανθρώπου και πιθήκου, ήτο σκελετός ανθρώπου έν παθολογική διατελούντος καταστάσει. Ητά παλαιότατα κρανια, έγραφεν ο Βίρχοφ, ουδέν έμφανίσει τεμήριον υποδεστέρας καταγωγής; μόνον το του Neanderthal έμποιεί το πρώτον τοιαύτην έντύπωσιν, αλλά τουτο άπεδείχθη ήδη ως παθολογική μόρφωσις. Η συνελθούσα έν Στουτγάρτη επιστημονική σύνοδος εξήλεγχε τας περι των εξευρεθέντων απολιθωθέντων κρανίων βεβαιώσεις του Χέκελ και των λαϊκών του δαρβινισμού άπαδών ως και τα εκ τούτων συμπεράσματα και τας μεν κατέδειξεν ανακριθείς, τα δε ως όλως φαντασιώδη και χιμαιρικά.

Ο Δάρβιν αυτός ανεγνώρισε την σπουδαιότητα των γενομένων νέων μελετών κατά της προταθείσης ύπ' αυτού θεωρίας περι παραγωγής του ενός από του έτέρου ειδους. Ομολογώ, έλεγεν, ότι οι αντιρρήσεις αυται είναι βεβαίως σπουδαιόταται, είναι μάλιστα τσαούτης βαρύτητας, ώστε διάσημοι παλαιοντολόγοι οι οι Barrande, ο Pictet, ο Φαλκόνερ, ως και επιφανείς γεωλόγοι μετά πολλής δυνάμεις ύπεστήριξαν την άρχην του άμεταβλήτου των ζωϊκών ειδών. Μόναι των δαρβινιστών της Έλλάδος οι πεποιθήσεις έμειναν σταθεραι και άδιάσειστοι και ουδέ αντιρρησιν άνέχονται κατά των θεωριών της αυτομάτου γενέσεως και της μεταμορφώσεως και μεταμειψεως των ζωϊκών ειδών! Ούτως, αναγινώσκωμεν έν τή προκειμένη διατριβή, έχωρίσθη ο επί της γής άνθρωπος και άπετέλεσεν ίδιαν τάξιν, άφήςος έν τοις σπαργάνοις τους έαυτου έξχθέλους, πρώτους ή δευτέρους ή τρίτους άδιόφορον τουτο, Γορίλαν, Κιαμπιζή και Ουραγκοτάγκον. Η άλλθεια αυτη άντιτάσσεται κατά φθοροποιών άποπλανήσεων.»

Αποπλανήσεων; Άλλ' άνέγνωσεν άραγε ο Έλλην Ιατρός τα δημοσιευθέντα υπό του μεγαλοφυούς Άγαζιζ του καταπλήξαντος τους δύο κόσμους διά των ανακαλύψεων και μελετών αυτού, του διευθύνοντος το πλουσιώτερον του κόσμου ζωολογικόν μουσειόν και περι ου ο ύλιστής Βύχνορ έγραφεν, οδ Άγαζιζ είναι ο περιφανέστερος των φυσιοδιφών, ο δε Mantegazza έβεβαίωσεν ότι «ή γνώμη του Άγαζιζ ίσοφρίζει προς την γνώμην μιας όλης ακαδημίας φυσιοδιφών»; «Η θεωρία του Δαρβίνου άντίκειται εις τας έρθας των φυσικών επιστημών μεθόδους, πρόκειται δε να επιδράση δλεθρίως επί της προόδου αυτών. Η ύπόθεσις του Δαρβίνου δεν εκπηγάει από των παρατηρηθέντων γεγονότων, άλλ' είναι θεωρία εκ των προτέρων επινρηθείσα και αντιτασσόμενη εις αρχάς όριστικας υπό της επιστήμης έγκριθείσας, αναδείκνυται δε εκ διαμέτρου έναντία των αρχών της ζωολογίας και φυσιολογίας. Η επιστήμη θεωρεί ως αξίωμα την γένεσιν του όμοίου εκ του όμοίου και το άμετάβλητον του ειδους διά του όρισταμένου φυσιολογικού συνδέσμου. Αί ποιμίλαι των ατόμων του αυτού ειδους είναι αναριθμητοι, άλλ' ούδαμία τούτων παρεκβαίνει των χαρακτήρων του ειδους. Παρατήρησα 27,000 κορυλιών και δεν

ἀπήνησα μίαν πρὸς τὴν ἄλλην ὁμοιάζουσαν ἀκριβῶς ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις τῆς μορφῆς, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν εὐρον παρεκβαίνουσαν τῶν χαρακτηριστῶν τοῦ εἶδους ἢ ὑπερφαινύσαν ἀβεβηκίτητα περὶ τῶν ὀρίων τούτου. Τὰ γεγονότα καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ παρατηρήσεις μᾶς ἀπομακρύνουσι τῆς δαρβινεῖου θεωρίας καὶ μᾶς ὀδηγοῦσιν εἰς ὑπερτάτην Νόησιν ἀποκαλυπτομένην καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐξισίας τῶν ἀτόμων ποικιλίας καὶ τῆς ἀναλλοιώτου τῶν εἰδῶν συντηρήσεως.»

Θρησκευτικαὶ μακροχρόνιοι ἀποπλανήσεις! Ἄλλ' ἀνέγνω ἄρα γε ὁ συγγραφεὺς τῆς διατριβῆς τὰ δημοσιευθέντα πρακτικὰ τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἀνθρωπολογικῆς ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1882; «Δὲν πρέπει νὰ αἰτιώμεθα τὸν Δάρβιν, ἔλεγεν εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων τῆς ἐταιρίας ὁ περιφανὴς Βίρχοφ, ἀλλὰ τοὺς ἡμετέρους τῆς Γερμανίας φυσιοδίφας, ἔσοι διέστρεψαν τὰς θεωρίας του μέχρις ὀλισθητικῆς δοξασίας. Αὐτὸς οὗτος ὡμολόγει ὅτι αἱ ἀνατομικαὶ καὶ φυσιολογικαὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου γνώσεις του ἦσαν λίαν περιωρισμέναι, ἐφ' ὅσον δὲ καὶ ἂν παρωθήσωμεν τὰς περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑποθέσεις φθάσωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἢ πρὸ τινος διδάσκωμένη ὑπὸ τινων θεωρία περὶ ἐκπορεύσεως αὐτοῦ ἐξ ἄλλου ζωικοῦ ὄργανισμοῦ οὐδεμίαν ἔχει ἐπιστημονικὴν ὑπόστασιν. Ἡ θεωρία αὕτη ἀποδεικνύεται ψευδὴς ὅταν ἐμβριθῶς μελετήσωμεν τὰ πράγματα, ἐγὼ δὲ φρονῶ ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐταιρία νέον ἐκτέθησάτο εἰς τὸν δόξῃς μὴ ὀκνηθῆσα ὑπὸ τῆς δαρβινεῖου θεωρίας καὶ διατηρήσασα πλήρη ἀταραξίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν αὕτη ἐγένετο μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀποδεκτὴ ὑπὸ τινων ἐπιστημόνων.»

Γνωρίζει ἄρα γε τὸ συμπέρασμα εἰς ὃ κατέληξεν ὁ Dr. James μετὰ εἰςκακῆς μελέτης τῆς δαρβινεῖου θεωρίας; «Τὸ προτεινόμενον ὑπὸ τῶν δαρβινιστῶν σύστημα πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν περὶ δημιουργίας πεποιθήσεων τῆς ἀνθρωπότητος, ἔγραψεν ὁ διάσημος ἱατρός, ἔχει ὡς σημεῖον ἀφειρησίας τὸ ἄγνωστον, ὡς ἀποδεικνύει τὸ κενόν, ὡς ἀναγκαστικὸν συμπέρασμα τὸ τερατώδες καὶ τὸ φυσικῶς ἀδύνατον.»

Οὐδὲν τούτων ὁ Ἑλλην ἱατρός ἀνέγνωσε καὶ οὐδὲν ἐγίνωσκε, λέγω δὲ τούτο μετ' ἀνυποκρίτου πεποιθήσεως, οὐχὶ πρὸς μομφήν, ἀλλὰ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς καλῆς του πίστεως καὶ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ προκίρσεως. Ἄνῃρ ἐντιμὸς

καὶ ἐπιστήμων, εἰς ὃ γράψας, οὐδέποτε θὰ ἐπεκλαίτο πρὸς ὑποστήριξιν τῆς δοξασίας του τὴν αὐθεντικὴν τοῦ Mantogazza, ἐὰν ἐγνώριζε τὴν μετέγνωσιν αὐτοῦ, οὐδὲ τὰ πειράματα τοῦ Πουσὲ θὰ ἐπρότειναν ὡς ἐπιχειρήματα ἐὰν ἐγίνωσκεν ὅτι κατεδείχθησαν πεπλανημένα καὶ ὡς τοιαῦτα ἀπεκρούθησαν ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῶν Παρισίων καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐπιφανῶν φυσιοδιφῶν, οὐδὲ θὰ ἀπέκρυπτε πάσας τὰς γενομένας ἐρεῦνας καὶ μελέτας ἐπὶ τῆς δαρβινεῖου θεωρίας, δι' ὧν κατεδείχθη τὸ πλῆμμελές καὶ ἀνυπόστατον αὐτῆς. Ὁ συγγραφεὺς ἀναγνούς πιθανῶς πόνημά τι τοῦ Κέμελ ἢ τοῦ Πουσὲ ἐπέσθη περὶ τῆς ἐρθότητος τῶν δοξασιῶν των παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς γενικῆς τῶν ἱατρῶν τάσεως τοῦ ὑπάγειν πάντα τὰ φαινόμενα, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ δικνοητικὰ καὶ ἠθικὰ γεγονότα καὶ τὰ ὑπερκόσμια ὅτινα τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων, εἰς τοὺς μηχανικὸς νόμους τοῦ ὕλικου κόσμου. Οἱ ἱατροί, ἔλεγεν εἰς ἄλλην περίστασιν, εἶναι ὄλως ἀναρμηδίοι πρὸς συζήτησιν μεταφυσικῶν, κοσμολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων, ἐφ' ὅσον, περιστώμενοι ὑπὸ τῶν φροντίδων τῆς ἐνασχέσεως τῆς ἐπιστήμης, δὲν ἐγκύψωσιν εἰς ἰδιαιτέρως καὶ ἐνδελεχεῖς ἐπ' αὐτῶν μελέτας. Ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ Ἄστικόν Ἡμερολόγιον διατριβὴ νέαν παρέχει ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ταύτης. Ἡ ἔμφυτος τοῦ ἀνθρώπου ἰκανότης τοῦ ἐνορῶν καὶ διαγινώσκαι τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ γεγονότων ἀνεπιδέκτων αἰσθητικῆς καὶ πρακτικῆς πείρας, ἀποχωνοῦται εἰς τοὺς συγκεντρωθέντας ἀποκλειστικῶς τὰς σκέψεις καὶ παρατηρήσεις των ἐπὶ ὅλως ὕλικῶν καὶ μηχανικῶν φαινομένων. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀντικειμένων τῶν μὴ ἀποτελούντων τὸ ἀντικείμενον τῶν συνήθων σκέψεων καὶ ἐπιζητήσεων τῶν ἱατρῶν, εὐκόλως ἀποδέχονται τὴν ἐπίπλυσιν παντὸς ζητήματος σύμφωνα πρὸς τὰς μεθόδους καὶ τὴν ῥοπήν τοῦ πνεύματός των. Βουλόμενοι καὶ εἰς ἐπισταμένην ἐπιδιδόμενοι ἐκζητήσιν καὶ τὰς καταλλήλους ἐφαρμόζοντες μεθόδους νικῶσι βεβαίως τὴν ῥοπήν τοῦ πνεύματος καὶ καθίστανται οὕτω ἀρμολιότεροι παντὸς ἄλλου πρὸς λύσιν τῶν ἀνθρωπολογικῶν προβλημάτων, ἀλλ' οὔτε πάντες ἐνδιαφέρονται οὔτε εἰς τοιαύτας ἐρεῖνας συνήθως ἐπιθίδονται οὔτε ἢ ἐνάσκησις τῆς ἐπιστήμης ἐπιτρέπει πάντοτε εἰς αὐτοὺς τοιαύτας ἐκζητήσεις, οἱ πλείστοι δὲ ἢ ἀδιαφοροῦσιν ἢ ἀκολοθοῦσιν τὴν ἐμπειρικὴν τοῦ πνεύματος των ῥοπήν θεωροῦσιν ὡς ἀναξίαν μελέτης πᾶσαν πεποθηρὴν ἢ θεωρίαν μὴ ἀποδει-

κνυομένην διὰ τῆς αἰσθητικῆς τῶν πραγμάτων περικτηρήσεως. Ἴδου διατὶ οἱ Χάλερ καὶ οἱ Φοδερρέ, καὶ οἱ Λορρά, καὶ οἱ Bortulus καὶ οἱ Βουβαλίη καὶ οἱ Βοεμέρο ἐπιχειροῦσι νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς βιολογικὰς ἐπιστήμας κατὰ τῶν δοξαζόντων ὅτι αὐταὶ ὀδηγοῦσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ὑλοδοξίαν καὶ τὸν σκεπτικισμόν, οἱ δὲ μὴ ἐγκώψαντες εἰς τὴν ἐλθριθῆ μελέτην τοιούτων ζητημάτων ἀποφαίνονται μετ' ἀπεισκευσίας καὶ κουφότητος καὶ διδάσκουσιν ὡς ἐπιστημονικὰ δόγματα ὑποθέσεις ἢ θεωρίας προτεινομένης πρὸς ἀπλήν μελέτην καὶ ἔρευναν ἢ ἐξελεγχόμενης ψευδεῖς ὑπὸ τε τῶν φυσικῶν νόμων καὶ τῶν πραγμάτων. Οἱ δὲ ἐν Ἑλλάδι δαρβινισταὶ προσέβησαν καὶ περαιτέρω, διότι οὐ μόνον τὴν δαρβινεὶον ὑπόθεσιν, ἐγκαταλειπομένην ἤδη ὑπὸ τῆς ἐν Ἑσπερίᾳ ἐπιστήμης, προτείνουσιν ὡς ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ συναρμολογούντες ταύτην μετὰ τῶν μύθων τοῦ Χέκελ καὶ τῶν ἀσεβειῶν τοῦ Βύχγερ ἀφομοιοῦσιν αὐτὴν πρὸς τὸν ἀθεϊσμόν καὶ ὑλισμόν καὶ τὴν διάνοιαν τῆς νεότητος στραγγαλιζόντες δηλητηριαζοῦσι τὰς καρδίας καὶ διασείουσι πᾶν αἰσθητικὸν φηλοκέρως καὶ ὑποκαθίστουσι τὰς βάσεις παντὸς γενναίου καὶ ὑψηλοῦ φρονήματος.

Ὁ Δάρβιν οὐ μόνον διὰ τῶν λόγων καὶ διὰ τῶν πραγμάτων ἐδῆλου τὰ βαθεῖα ὀρθοκευτικὰ αὐτοῦ συναισθητικὰ, ἀλλ' ἐδόξαζεν ὅτι ἡ ἀνελίξις τῆς πρώτης ζωϊκῆς κυψέλης πεπρωτισμένης διὰ τερραστίας καὶ ἀκαταλήπτου δυνάμεως ἐξ ἧς παράχθη διὰ μεταμορφώσεων καὶ μεταμείψων τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ζωϊκὸν βασιλείον καὶ τὸ θαύμα τῆς φύσεως, ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ἡ πλήρης ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως ἀπείρου καὶ ὑπερκριστοῦ αἰτιότητος, ὑπερτάτης καὶ ἀκαταλήπτου δυνάμεως, πανσέφου καὶ παντοδυνάμου Θεοῦ. Ὁ Δάρβιν οὐδέποτε ἀπεδέχθη τὴν θεωρίαν τῆς αὐτομάτου γενέσεως τοῦ πρώτου ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιφανέντος πρωτοπλάσματος, οὐδέποτε ἀπήγγειλε τὴν ἐπιστημονικὴν βλασφημίαν τῆς βλαστησεως τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης. «Δὲν βλέπω, ἔλεγε, διὰ τίνος λόγον αἱ θεωρίαι μου ἢ σκανδαλίσωσι τὸ ἀγνότατον τοῦ ἀνθρώπου ὀρθοκευτικὸν αἰσθητικόν. Τὸ μεγαλύτερον τῆς δημιουργίας εἰς τοῦτο μάλιστα ἔγκειται, ὅτι ἄπην τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ζωϊκὸν βασιλείον ἐπήγαγον ἐξ ἐνὸς ἢ πλειόνων ὄντων ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ προικισθέντων δι' ἀπεράντου καὶ καταπληκτικῆς παραγωγικῆς δυνάμεως». Ὁ δὲ ὀπαδὸς αὐτοῦ Assa Gray ἐλόκληρον ἐξεπύνησε συγγραφὴν, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ὑφισταμένην ἁρμονίαν μεταξὺ

τῆς περὶ ἀνελίξεως τῆς ζωῆς θεωρίας καὶ τῶν ὀρθοκευτικῶν περὶ δημιουργίας πεποθήσεων. «Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Δαρβίνου, ἔγραψεν, ὀρθὴν τάξιν τῶν τῆς ζωῆς φαινομένων οὐχὶ δὲ καὶ τὸ παραγαγόν αὐτὴν αἴτιον. Πᾶν ἀπεδεικνύετο ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα προέκυψαν ἐκ τῆς ἀνελίξεως τῶν πρώτων ἀρχετύπων τῆς ζωῆς καὶ τῆς βαθμιαίας αὐτῶν μεταβολῆς, ἡ ἐνυπάρχουσα ἁρμονία μεταξὺ τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου καὶ τῶν νέων ἐμφανίσεων ἢ ἐνίσχυσε τὰ ἐπιχειρήματα περὶ προεπάρξεως σχεδίου καὶ δημιουργοῦ» (*). Ὁ δὲ Σπένσερ ἐφαρμόσας τὴν δαρβινεὶον θεωρίαν ἐπὶ τῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν φαινομένων διετύπου τὰς ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου τούτου δοξασίας τῶν δαρβινιστῶν. «Βεβαίως, γράφει ἐν τῇ περὶ Ἀγωγῆς συγγραμμάτι αὐτοῦ, ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἐχθρὰ τῶν δαισιδαίμονων, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐχθρὰ τῆς ἀληθοῦς ὀρθοκειας. Βεβαίως μέρος τι τῆς χυδαίας ἐπιστήμης ἐμφαρεῖται πνεύματος ἀντιὀρθοκευτικοῦ, τὸ πνεῦμα ἡμῶς τοῦτο δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἀληθῆ ἐπιστήμην, τὴν εἰσδύσαν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐμβλατεύσαν εἰς τὰ βάθη τῶν φαινομένων. Ἀληθῆς ὀρθοκεια καὶ ἀληθῆς ἐπιστήμη, εἶναι δύο ὁμαίμονες ἀδελφαί, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ χωρίσωμεν ἀνευ βλάβης ἀμφοτέρων. Ἡ ὀρθοκεια ἀκμάζει, ὅταν ὑπηρετῆται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἡ δὲ ἐπιστήμη μεγαλύνεται, ὅταν εἶνε ὀρθοκευτικὴ. Τὰ μεγάλα φιλοσοφικὰ ἔργα δὲν ἐπήγαγον κυρίως ἐκ τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐνεπνεύσθησαν εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν ὑπὸ ἐξόχου ὀρθοκευτικοῦ πνεύματος. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι φιλόθρησκος, διότι ἐνῆ δεικνύει εἰς ἡμᾶς πᾶν ὅ,τι δυνάμεθα νὰ μάθωμεν, γνωρίζει ἡμῖν τὰ ἔρινα πέτρα τῶν ὀσίων οὐδὲν νὰ γνωρίσωμεν δυνάμεθα».

Ἄλλ' οἱ ἐν Γερμανίᾳ ὕλισται, ὁ Βύχγερ, ὁ Χέκελ, ὁ Φόγτ, παραμορφώσαντες τὴν δαρβινεὶον ὑπόθεσιν, συνδυάσαντες μετ' αὐτῆς τὴν ἀπονειομένην περὶ αὐτομάτου τῆς ζωῆς γενέσεως θεωρίαν, βεβαίως οὐκ ὅτι τὸ πρώτον ζωϊκὸν κύτταρον ἐδύσθησεν αὐτόματον ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης τῆς γῆς καὶ μυκτηρίσαντες πᾶσαν περὶ δημιουργίας πεποθήσιν, παρέστησαν τὴν θεωρίαν περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐξ ἄλλου ζωϊκοῦ πλάσματος ὡς τὴν ἄρνησιν πάσης ὀρθο-

(*) Natural selection not inconsistent with natural theology ὑπὸ Assa Gray.

σκευτικῆς ἰδέας καὶ πεποιθήσεως, ὡς τὴν ἀπέδειξεν μὴ ὑπάρξεως πρώτης αἰτιότητος καὶ ὑπερκοσμίου δυνάμεως.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐπικρινομένης διατριβῆς δὲν πρόθετο ὡς σκοπὸν τὴν συζήτησιν τῶν μεταξὺ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Ὀρησκείας σχέσεων, οὐδὲ τὴν ἀνατροπὴν Ὀρησκευτικῶν πεποιθήσεων, ἀλλ' ἐὰν δὲν ὑπῆρξεν οὗτος ὁ σκοπός, τοιαῦται εἶναι αἱ ἀναγκαῖαι συνέπειαι θεωριῶν ἀποκηρυττομένων μὲν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀντιστρατευομένων δὲ πρὸς τοὺς ἀναγκαίους ὅρους καὶ πρὸς τὰς βέβαιαις ὑπερκοσμίου ἰδέας καὶ πεποιθήσεως.

Ὡς τὸ τελευταῖον τῆς διατριβῆς μέρος ὁ Ἑλλην ἰατρός ἐπιλαμβάνεται τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀγγέλλει ἡμῖν ὅτι ὁ μέλλων ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος δὲν ὀ' ἀποβῆ ἰσχυρότερος τοῦ συγχρόνου κατὰ τὰς σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, ἢ εὐκαμπία μάλιστα τοῦ σώματος καὶ ἡ ταχύτης τῶν ποδῶν θέλουσι μειωθῆ, ἀλλ' ἡ τῆς διακίνας ἀνάπτυξις ἔσται βεβαίωτατον τοῦ μέλλοντος ἐλλαντον, μετ' αὐτῆς δὲ συμβαδίσει καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου μέρους, ἥτοι ἡ ἐπὶ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ἐπίδρασις. Καὶ ἐγὼ μὲν δὲν συμφερῶμαι τὰς ἐλπίδας ταύτας, ἐὰν μάλιστα ἐπικρατήσωσιν εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν λαῶν αἱ ὕλιστικαὶ θεωρίαι καθ' ἃς ἀρετὴ καὶ κακία, καθήκον καὶ εὐθύνη εἶναι λέξις κενὰ παντὸς νοήματος, ἢ αἰ τοῦ Χέκελ διδασκαλίαι, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος εἶναι προῖν τυχεῖας ἀνελέξεως ἀνοργάνου ὕλης, ποικιλία τις οὐραγκουαίγκων ἢ πιθήκων, ἀλλ' οἰαίδηποτε περὶ τοῦ ἐπὶ γῆς μέλλοντος τοῦ ἀνθρώπου συζητήσεις εἶναι καθὰ ματαιοπενία, προτιμότερον δὲ εἶναι νὰ σκεπτώμεθα μετ' ἐμβριθείας καὶ λογικότητος ἐπὶ τῶν ἐνεστώτων. Πικρὰ ἀπὸ στόματος διασήμεν ἰατρῶν ὅτι ἡ νοσολογικὴ ἐπιστήμη εἰς ἠγριώδη διάκειται θέσει, ἐπικράτει δὲ ἀβεβαιότητος περὶ τὴν διαγνωστικὴν, ἀπορία τελεσφόρων μέσων περὶ τὴν θεραπευτικὴν, σκότος κατὰ τὴν πρόγνωσιν τῆς πορείας τῶν νοσημάτων, πλήρης δὲ ἄγνοια περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας τῶν χορηγούμενων φαρμάκων. Δὲν ὅτ' ἦτο ἄρα γε καὶ λογικώτερον καὶ ἐπιωφελέστερον ἐὰν οἱ νοσολόγοι ἐπελαμβάνοντο τῆς μελέτης καὶ λύσεως τῶν ἀναριθμητῶν φυσιολογικῶν καὶ παθολογικῶν ζητημάτων τῶν ἀναγομένων εἰς τὸν κύκλον τῶν γνώσεων καὶ παρατηρήσεών των, πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἐξεύρεσιν τῶν περιγραμμῶν τῆς πιθηκοειδοῦς τοῦ ἀνθρώπου κατα-

γωγῆς καὶ ὀρίσωσι τὴν εὐεξίαν τῶν σωμάτων καὶ τὴν ταχύτητα τῶν ποδῶν τῶν μετὰ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα αἰῶνας κατοίκων τῆς γῆς; Καὶ ἐὰν τοῦλάχιστον ἦσαν σύμφωνοι καὶ ἐπὶ τούτων θὰ ἐπωφελοῦμεθα τῶν γνώσεων καὶ διδασκαλιῶν των, ἀλλ' ἐν ᾧ κατὰ Ἀθουστον 1885 ὁ ἰατρός τοῦ Ἀττικῆς Ἡμερολογίου μᾶς ἐδίδασκεν ὅτι ἡ αὐτόματος τῆς ζωῆς ἐκπέρευσις ἀπὸ τῆς ὕλης εἶναι ἀλήθεια ἀδιαφιλονεικήτος, ἢ δὲ τοῦ ἀνθρώπου γένεσις ἀπὸ τοῦ πιθήκου θεωρεῖται ἀναμφισβήτητος, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἕτερος; Ἑλλην ἰατρός ἐδημοσίευσεν διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὀρησκεία καὶ Ἐπιστήμη», δι' ἧς λάθρος ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ δαρβινισμοῦ καὶ τῶν ὕλιστικῶν θεωριῶν καὶ εἰς ἣν ἀναγινώσκωμεν τὰ ἑξῆς: «Πολλοὶ δὲ καὶ σήμερον, λαμβάνοντες ὡς ὑπόδειγμα πλείστους ὄρους μικρᾶς ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀξίας καὶ σημασίας ἰατροῦς, διακρινόμενοι οὐχὶ ἐπὶ ἐπιστημονικῶς συγγράμμασι καὶ ἰατρικαῖς μελέταις, ἀλλ' ἐπὶ ἀβεβαίᾳ καὶ ὕλισμῳ, φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἰατρικὴ ἄγει εἰς τὸν ὕλισμόν, τούτῃσιν εἰς τὴν ἀρνήσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἀδικωτέρα ταύτης καὶ ἀβασίμως κατὰ τῆς ἐπιστήμης διαβολὴ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ τὴν τοιαύτην μομφὴν καὶ συκοφαντικὴν ἀνήρεσαν καὶ ἀνυπόστατον ἀπέδειξαν λάτρεις τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης περιφανεῖς. Καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ βεβαιούμεν ὅτι ὅσα μέχρι τοῦδε ἰατρικὰ συγγράμματα διεξήλομεν (καὶ διεξήλομεν τὰ σπουδαιότερα), οὐδὲν οὐδαμῶς συναῖδον πρὸς τὰ τοῦ ὕλισμοῦ δόγματα ἢ πολεμοῦν τὰς Ὀρησκευτικὰς ἰδέας ἀπηντήσαμεν τὸνναντίον μάλιστα ἢ σπουδῆ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἐκράτουν ἡμῶν ἐν πολλοῖς τὰς Ὀρησκευτικὰς πεποιθήσεις καὶ ἔπεισεν ἡμᾶς περὶ τοῦ ἀνυποστάτου τῶν ὕλιστικῶν θεωριῶν» (*).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ,

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ σοφὸς καὶ ὁ ἄριστος τῶν παρ' ἡμῖν ἀπολογητῶν Σκαλτσούνης. Ἀλλὰ τίς ἄρα γε ἐκ τῶν τῆς προρρηθείας τάξεως ὀ' ἀνεβῆ νὰ πεισθῆ εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ νὰ ὀμολογήσῃ μετ' εὐκρινείας, ὅτι ἐπλανᾶτο; Ἀνυστυχῶς ἢ πλάνη εἶναι πολὺ πλείωτερον πείσμων ἢ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἐξελεγχομένη ἀγριώνει καὶ πᾶσαι δυνάμει προσπαθεῖ νὰ καταπνίξῃ ἐκείνην, ὅφ' ἦς τὸ προσω-

(*). Περιοδικὸν ὁ Σωτήρ. Τεύχος Δεκ. 1885.

πέιον παρουσιάζεται. Ἡμεῖς δὲ δὲν δυνάμεθα ἢ καὶ αὐθις νὰ ἐκφράσωμεν τὸ μύχιον ἄλγος, ὅπερ καταλαμβάνει πάντα συνετὸν φίλον τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας καὶ προόδου, διότι τοσοῦτον εὐχερῶς καὶ ἀνυποστόλως διασύρονται καὶ κατασυσκοφαντοῦνται τὰ ἱερώτατα ὑπὸ τινῶν ἐκ τῆς νέας γενεᾶς, καὶ τὸ τοιοῦτο θεωρεῖται πρόοδος καὶ ἀνάπτυξις. Ἐν ᾧ δὲ ἐν τῇ δυσμενῇ Εὐρώπῃ τῇ τε καθολικῇ καὶ τῇ διαμικρομένην ποικιλίᾳ συγγραφαὶ προφυλάσσουσι τοὺς πολλοὺς ἀπὸ τῶν ἐλευθρίων αὐθαιρέσιων παραδόξων τινῶν καὶ θρασέων ἀνθρώπων, καὶ περιοδικὰ θρησκευτικὰ συγγράμματα φέρουσι ὡς ἐπιγραφὴν τὸ τῆς ἀποκαλύψεως «Ἐρᾶται ὃ ἔχεις», παρ' ἡμῖν σκωρία καὶ προλήψεις κηρύσσονται, ὅσα ἱερά κειμήλια παρελάδομεν παρὰ τῶν πατέρων. Ἄλλ' εἴθε, εἴθε μηδέποτε παρὰ τῷ λαῷ νὰ εὐρωσιν ἡχώ αιδύτηχοι αὐτοὶ φωναί, ἵνα μὴ ἢ ἐντεῦθεν ἀνεπανόρθωτος ζημία συνεπαγάγῃ θύσσει ἢ βράδιον τὴν πανωλεθρίαν. Οὐαὶ δὲ εἰς πᾶν ἔθνος καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἡμέτερον, ἔταν ἀπαυθαδιάσῃ πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων αὐτοῦ.

Γ'.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΠΤΡΑΦΑ.

Τὰ κατωτέρω ἐκδιδόμενα δύο ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα εὐρίσκονται ἐν τῇ 175 χειρογράφῳ τῆς πανεπιστημιακῆς ἐν Λειψίᾳ βιβλιοθήκης. Εἶναι δύο ἀρχιερέων τῆς Πελοποννήσου, τὸ πρῶτον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας Νεοφύτου, τὸ δὲ δεύτερον μητροπολίτου τινὸς τῶν παλαιῶν Πατρῶν, ἀμφότερα δὲ πιθανῶς τῆς δεκάτης ἑκτῆς ἑκατοσταετηρίδος. Ἐκδίδονται δὲ ἐνταῦθα καὶ διὰ τὸ γλωσσικὸν αὐτῶν ἐνδιαφέρον καὶ διότι δεικνύουσι τὸν ἥπιον καὶ συνετὸν τρόπον, κατ' ὃν ἔκριναν καλὸν νὰ διοικῶσι τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτοῖς παίμνιον οἱ τότε πνευματικοὶ ποιμένες. Ἐν τῇ πρώτῃ εὐρίσκεται καὶ ἡ ἑξῆς

σημείωσις: Εἰς τὸν λαὸν ἀναγνωσθήτω ἐπ' ἐκκλησίας, ἧτις καὶ αὐτὴ δεικνύει τὴν πατρικὴν τοῦ ποιμένου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ μέριμναν.

Α'.

Νεόφυτος ἐλθὼ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας ὑπέρτιμος καὶ ἑταρχος πάσης Πελοποννήσου.

Τιμιώτατοι καὶ εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ καρδοκυραῖοι τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ ὁ λοιπὸς τοῦ Κυρίου χριστιανισμοῦ λαὸς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι τέκνα ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν ἀπασί καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ, καὶ παρ' ἡμῶν εὐχὴ εὐλογία καὶ συγχώρησις. Δέσμαι Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ παντοκράτορος ἵνα ὑγιαίνητε ψυχικῶς τε καὶ σωματικῶς εἰς ἡμετέραν εὐφροσύνην καὶ πνευματικὴν ἀγαλλίασιν. Γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν ὅτι καὶ ἡμεῖς χάριτι Χριστοῦ καλῶς ἔχομεν. Ὅλων τὰ τίμα ὑμῶν γράμματα ἐλάθεμεν καὶ τὴν ἀναφορὰν, διὰ τῶν ὁποίων δικαίοντες τοὺς ἱερεῖς αὐτούς, τὸν Σακελλάριον, τὸν παπᾶ Νικόλαον καὶ τὸν παπᾶ Ματθαῖον, πῶς εἶναι καλοὶ καὶ ἀξιοὶ καὶ μᾶς παρακαλεῖτε νὰ τοὺς συχωρέσωμεν, ὅτι δὲν τὸ ἐκάμμεν καλῶς καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸ δὲν πταίομεν τίποτες. Ἡ εὐγενεία σας τοὺς κατηγορεῖτε καὶ πάλιν αὐτοὺς σας τοὺς ἀθικῶντες. Καὶ πάλιν δι' ἀγάπην σας δὲν παραθλέπω τὸ ζήτημά σας. Μόνον ἄς εἶναι ἀνεύθουνοι ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ πάλιν ἄς ἱερούργουν καὶ ἄς εὐλογούν καὶ ἄς ἀρμύζουσι τὸν λαὸν ὡς καὶ πρότερον, σιφρόνως καὶ ταπεινῶς ὡς χρὴ τὸν ἱερέα, ἕως ὅπου νὰ ἔλθω καὶ ἐγὼ πρὸς τὰ αὐτῶν σωματικῶς νὰ σᾶς ἀπολαύσω. Πλὴν οὐδέπω πρῶτον νὰ ἐξετάτῃσιν οἱ ἐπίτροποι ἡμῶν ὃ τε οἰκονόμος, ὁ μέγας λογοθέτης καὶ ὁ μέγας βεφερανδάρχιος ἔτι καὶ ὁ ἔκδικος ὁ κύριος Νικολὸς καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐντιμώτατοι κληρικοὶ καὶ εἰ μὲν καὶ ἡ ἀναφορὰ εἶναι ἀληθινὴ, ἔστωσαν λελυμένοι τοῦ ἱερούργειν οἱ ἀνωθεν ἱερεῖς ἢ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ ἡ εὐχὴ καὶ εὐλογία τῆς ἡμῶν μετριότητος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν.

Ἐν μηνί Δεκεμβρίῳ, ὑδικτιῶνος β'.

Β΄.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰπὼν τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ οὐχ ἕκαστ' ἀλλὰ καὶ τρεῖς τὸ εἰ φιλεῖς με, ποιῶμαι τὰ ἀρνία μου, ποιῶμαι τὰ λογικά ἐμὰ πρόβατα, ἔδωκε καὶ ἐνεχειρίσεν αὐτῷ τὴν φροντίδα τοῦ ποιμένειν τὰ λογικά αὐτοῦ πρόβατα, ἦτοι τὸν χριστιάνουμον λαόν, ὡς πρᾶγμα χρεωδὲς καὶ ἀναγκασιότατον. Ἀλλὰ δὴ καὶ δι' ἔργων αὐτῶν ὁ Κύριος πρῶτον ἱεράρχην ἐν Ἱεροσολύμοις χειροτόνησεν. Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόν, θύειν καὶ καθεξῆς ἔκτοτε καὶ οἱ διδάσχοι ἐκείνων ἀρχιερεῖς καὶ ποιμένες χειροτονηθέντες, προσέστησαν ἕκαστος εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτῷ θεῶθεν ἑπαρχίαν καὶ μητρόπολιν. Διότι ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος διπλὸς εἶναι καὶ συνίσταται ἕκ τε σώματος λέγω καὶ ψυχῆς, τοῦ μὲν σώματος καὶ τῶν σωματικῶν πραγμάτων ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ ἔξω ἐξουσία ἄρχει καὶ κυριεύει, τῶν δὲ ψυχῶν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν φροντίδα ὁ ἀρχιερεὺς ἔχει ὁ ταύτην ἀναδεξάμενος. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀρχιερέων ἔδραμι καὶ προνοίᾳ τοῦ ἅπαντα ἐπισκοποῦντος Θεοῦ, εἴτα φροντίδι τοῦ παναγιωτάτου ἀθλητοῦ καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμένου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ψήφισεν τε καὶ δοκιμάσας τῶν καθ' ἑαυτοῦ ἀρχιερέων χειροτονηθεὶς ἀναδεξάμενος καὶ ἔλαβον τὴν ἱεράν καὶ ποιμαντικὴν προστασίαν τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως ταύτης παλαιῶν Πατρῶν, ἥδη σὺν Θεῷ σωματικῶς εἰς αὐτὴν ἐφθάσαμεν. Καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ παναγιῶτι Θεῷ ὅτι εὗρεμεν ἡμᾶς ὑγιεῖς, τοὺς τε τιμιωτάτους λέγω κληρικούς ἡμῶν καὶ τοὺς λοιποὺς θεοσεβαστάτους ἱερεῖς καὶ τιμιωτάτους ἄρχοντας τῆς πολιτείας καὶ τὸν λοιπὸν τοῦ Κυρίου χριστιάνουμον λαόν, τὰ ἀγαπητὰ τέκνα τῆς ἡμῶν ταπεινότητος. Ἐἴτα θέομαι τοσοῦτον τυχεῖν ἐπικουρίας καὶ βοηθείας, ὥστε δυναθῆναι ποιῆσαι ἡμᾶς καλῶς καὶ θεοφιλῶς, μὴ μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον ζητεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλησίον καὶ τὸ κοινόν, ἐν πάσῃ ἀγάπῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ εὐθύτητι καὶ πατρικῇ στοργῇ τε καὶ διαθέσει. Τοῦτο γὰρ φροντίζομεν καὶ δεῖ φροντιοῦμεν καὶ τούτου χάριν ἀγρυπνήσομεν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσαντες κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον. Ὅμως παραινῶ καὶ ἐντέλλομαι πᾶσιν ὑμῖν ἵνα ὑποτάσσησθε, καὶ ὑπακούητέ μοι εὐγνωμόνες, ἵνα μετὰ χάριτος κυβερνῶ καὶ διεξάγω ἡμᾶς εἰς τὴν θεῖαν

νομήν, καὶ ὅπως σπεύροντός μου τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, ὁ τοιοῦτος πνευματικὸς σπόρος μὴτε παρὰ τὴν ὁδὸν πέσῃ καὶ κατακρήνηθῇ, μὴτε ἐπὶ τῶν πετρῶν, μὴτε ἀλλαχθεὶ διάκονος πέσῃ καὶ οὐ φέρῃ καρπὸν, ἀλλὰ καταβληθεὶς εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς περ εἰς γῆν ἀγαθὴν, ἀυξήσῃ καὶ καρποφορήσῃ ἑκατονταπλασίως καὶ πάλιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου τὸ αὐτῶ λαμπρότω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἔργα δὲ ἀγαθὰ ποῖα ἄρα εἶναι; Αἱ ἀρεταί, ἐγκράτεια, λέγω, καὶ ἀλήθεια, σωφροσύνη καὶ ταπεινοφροσύνη, ἀγάπη, δυνόεια, φιλαδέλφεια καὶ τὸ ἀλλήλους ὑπηρετεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ μὴ μόνον τὸ ἴδιον ζητεῖν συμφέρον, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινόν. Οὕτω γοῦν τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς καὶ τὰς ἀρετὰς κατορθοῦντες καὶ ὑμεῖς μὲν ψυχικῶς καὶ σωματικῶς ὠφελήθησθε ἀξιοτάτοι ἐν Κυρίῳ, ἐμοὶ δὲ τῷ ποιμένι ὑμῶν χάριν μεγίστην καὶ εὐφροσύνην προσενήσεσθε. Διότι ὁ γεωργὸς βλέπων τὰ γεώργια πληθυνόμενα καὶ ἀξιοτάματα χαίρει, καὶ ὁ στρατηγὸς ὁρῶν τὴν στρατόπεδον αὐτοῦ κτώμενον νίκην χαίρει, καὶ ὁ ἰατρὸς ὁρῶν τὴν ὑγείαν τοῦ κάμνοντος καὶ τοῦ ἀσθενοῦς χαίρει καὶ αὐτός. Πολλῶ γοῦν μάλλον ἐγὼ θέλω χαρῆ ἐπὶ τῇ πνευματικῇ ὑμῶν γεωργίᾳ στρατηγίᾳ τε καὶ τῇ κατὰ τῶν ἀρετῶν ἐχθρῶν νίκῃ καὶ ἰατρείᾳ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ἁμαρτιῶν· ὅτι οὐδεὶς τῶν πάντων ἀνθρώπων ὁ ἀναμάρτητος. Οὕτω γοῦν ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ ποιεῖν παραινῶ καὶ προτρέπομαι, καὶ αὐτὰ φροντίσατε ποιῆσαι, ἵνα καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀξιοθῶμεν, ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Δ'.

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕΤΟ Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ
ΚΑΙ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΕΩΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩ ΕΠΙ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ.

Κατὰ τὴν τεταγμένην ἡμέραν δύο τυμπανοφόροι διατρέχοντες τὴν πόλιν ἀπὸ πρῶτας ἐκάλουν διὰ τυμπανοκρουσίας τοὺς ἐκλογεῖς εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ ὠρισμένον τόπον, ἤτοι εἰς τὸν κῆπον τῆς Ἐυλογημένης Παρθένου, παρὰ τῇ Μονῇ τῶν κατέρων τοῦ τάγματος τῶν Δομινικανῶν. Μετὰ τὴν συνῆρσιν τῶν ἐκλογέων, μετέβαιναν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκλογῆς ἐν ἐπισήμῳ στολῇ ὁ γενικός τῶν Θελασσίων δυνάμεων προβλεπτής, παρακολουθούμενος ὑπὸ τε τῶν δημοσίων ἀντιπροσώπων καὶ τῶν συνδίκων τῆς πόλεως καὶ ἱκανῶν λογχοφόρων. Οὗτος ἄμα φθὰς ἀνῆρχετο τὸν ἐξεχθόμενον καὶ δι' οὐρανιας ἐπισκεπόμενον Ὁρόνον αὐτοῦ, ὅπου ἐκαθέζετο ἔχων πρὸ αὐτοῦ τραπέζαν ἐν δεξιῶν δὲ τὸν γραμματεῖα τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐξ ἀριστερῶν παρὰ τῷ Ὁρόνῳ τὰς ἀρχάς καὶ τοὺς συνδίκους. Παρὰ τῷ προβλεπτῇ ἴστατο ὁ ἀρχηγὸς τῶν λογχοφόρων καὶ μετ' αὐτὸν ἱερεὺς κρατῶν τὸν τίμιον σταυρὸν δύο δὲ ὑπασκιστὰι ἰστάμενοι παρὰ τῇ τραπέζῃ ἐκράτουν στερεῶς τὰς κάλπας. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκλογῆς ὁ γενικός ἐπίτροπος τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀπήγγειλλεν ἐπιτίμιον κατὰ παντός, ὅστις ἤθελε φησίσει παρὰ συνείδησιν ἢ ἀντὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς, σιμωνιακῶς. Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἐπιτιμίου τούτου ἤρχετο ἡ ψηφοφορία. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ ἐκλεκτοῦ τοῦ κλήρου, ὁ νεώτερος ἐκ τῶν συνδίκων καὶ εἰς τῶν ὑπασκιστῶν τοῦ προβλεπτοῦ, μεταβαίνοντες παρελαμβάνον τὸν ἐκλεγθέντα καὶ ὠδήγουν αὐτὸν πρὸ τοῦ Ὁρόνου τοῦ ἐκλαμπροτάτου. Ἐκεῖ ὁ ἐκλεγθεὶς περιβαλλόμενος τὸν ἀρχιερατικὸν μανδύαν, ἐλάμβανεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ προβλεπτοῦ, ἀνεγαιρομένου, τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον, ἔχων ἀποκεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν καὶ ἀσπαζόμενος ἐν

βαθείᾳ ὑποκλίσει τὴν χεῖρα τοῦ ἐκλαμπροτάτου, ὃς προσφωνῶν αὐτῷ παραγγύα εὐλικρινῆ ὑποταγὴν τῇ κυβερνήσει. Μετὰ τὴν πράξιν ταύτην ὁ μὲν προβλεπτής ἀπήρχετο μετὰ παρατάξεως οἱοί, ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος περιτοιχοῦμενος ὑπὸ δύο στρατιωτικῶν ἐναμοτίων, μετέβαινε εἰς τὸ ἰδιώτερον αὐτοῦ οἶκημα, παρακολουθούμενος ὑπὸ πλῆθος λαοῦ, ἐν ᾧ ἐν τῷ μεταξύ ὁ δημοσῖος γραμματεὺς, ἰστάμενος παρὰ τὸν Ὁρόνον, κατέγραψεν ἐν βιβλίῳ τὰ ὄνύματα τῶν κατὰ τάξιν πρὸ αὐτοῦ διερχομένων ψηφοφόρων ἱερέων.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς ἐκλογῆς ὁ νέος ἀρχιεπίσκοπος περιβεβλημένος τὸν ἀρχιερατικὸν μανδύαν καὶ κρατῶν τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον, ὑπὸ διαφόρων δὲ ἱερέων, τῶν συνδίκων καὶ πολλῶν πολιτῶν παρακολουθούμενος μετέβαινε εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ γενικοῦ τῶν Θελασσίων δυνάμεων προβλεπτοῦ. Πρὸ τοῦ παλατιοῦ τοῦ προβλεπτοῦ ἦν παρατεταγμένη ἡ φρουρὰ καὶ τὰ τάγματα τῶν λογχοφόρων καὶ τυφεκῶν, ὅπως ἀπονεύμωσι τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τὰς εἰδικμένας στρατιωτικὰς τιμὰς. Πρὸ τῆς θύρας, ὅπου ἴστατο δύο ὑπασκιστὰι, προὔπηντων τὸν ὀρθοκτικὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας οἱ αὐλικοί, ἐπὶ τῆς κλίμακος ἰσταμένου τοῦ ταγματάρχου τῆς ἐπαρχίας.

Ὁ προβλεπτής ἰστάμενος ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς θύρας, φέρων ἐπίσημον στολὴν, ἕλκος καὶ ράβδον, ὑπεδέχετο τὸν ἀρχιεπίσκοπον, προσερχόμενον ἀσπετῇ, εἰς ἐνδειξιν σεβασμοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν παιανισμάτων. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος καλυπτόμενος τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῷ νεύματι τοῦ προβλεπτοῦ, εἰσῆρχετο μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς, ἐνθα ἀμφότεροι ἐκαθέζοντο ἐπὶ μεγαλοπρεπῶν ὁμοίων ἐδρῶν, παρόντων καὶ τῶν συνδίκων. Μετὰ τὰς συνήθεις σιλοφρονήσεις ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀπήρχετο προπεμπόμενος ὑπὸ μὲν τοῦ προβλεπτοῦ μέχρι τῆς ἐξωτερικῆς θύρας τῆς κλίμακος, ἐνθα ἀποχαιρτικῶν αὐτὸν ἀπεκάλυπτεν αὐθὺς τὴν κεφαλὴν, ὑπὸ δὲ τοῦ ταγματάρχου τῆς ἐπαρχίας μέχρι τῶν κατωτάτων τῆς κλίμακος βαθμίδων, ὑπὸ δὲ τῶν ὑπασκιστῶν μέχρι τῆς ἐξωτερικῆς θύρας, ὑπὸ δὲ τῶν σωματοφυλάκων ἐκτὸς τῆς θύρας ἐν τῇ ὁδῷ.

Ἡ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἀντεπίστασις τοῦ προβλεπτοῦ ἐγένετο διὰ τοῦ γραμματεῖος αὐτοῦ, τοῦ ταγματάρχου τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ τῶν λογχοφόρων ἀρχηγοῦ, παρακολουθουμένων ὑπὸ δύο ὑπασκιστῶν

καὶ τεσσάρων σωματοφυλάκων. Τοὺς ἀπεστάλμενους τοῦ προβλεπτοῦ προῦπήντων μὲν διάφοροι ἱερεῖς, ἐπὶ τῆς κλίμακας παρατεταγμένοι, ὑπεδέχτο δὲ παρὰ τὴν ὄψαν τῆς κλίμακας ὁ ἀρχιεπίσκοπος, φέρων μανδύαν καὶ κρατῶν τὴν ποιμαντικὴν ράβδον. Τοῦ ἀρχιεπισκόπου δὲ ἔχοντος δεξιῶθεν τὸν γραμματέα τοῦ προβλεπτοῦ, εἰσῆρχοντο πάντες εἰς τὴν τῆς ὑποδοχῆς αἴθουσαν, ἔνθα κατὰ τάξιν δεξιῶθεν καὶ ἀριστερόθεν ἐκαθίσταντο. Ἢ ἔξοδος δὲ καὶ ἀπέλευσις τῶν ἐπισήμων ξένων, μετὰ τὰς εἰθισμένας φιλοφρονήσεις, ἐγένετο κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν τῆς ἐλεύσεως καὶ εἰσόδου.

Ε΄.

ΜΗΧΑΝΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶν ἄπειραι. Ἢ μὲν αὐτοῦ δυνάμεις ὑπάρχει ἀνεπαρκῆς καὶ ἀνίκανος πρὸς ὀρεκτικὰν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ, αἵτινες συνκυζήσουσι μετὰ τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐντεῦθεν ἡ τάσις πρὸς εὐρασίαν μέσων τινῶν ὑλικῶν δι' ὧν νὰ ἐνδυναμῶνται αἱ σωματικαὶ δυνάμεις ὡς ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ διέθετε, ἢ νὰ χρησιμοποιῶνται αἱ φυσικαί. Ἐντεῦθεν ὁ μοχλός, ἐντεῦθεν τὸ κεκλιμένον ἐπίπεδον, ἐντεῦθεν ὁ σφῆν καὶ πᾶσαι αἱ ἀπλαῖ λεγόμεναι μηχαναί.

Αἱ πρῶται μηχαναὶ ἦσαν ἐργαλεῖα τινὰ χονδροειδῆ, χρήσιμα πρὸς τὴν θήρην, τὴν πρὸς ἀλλήλους καὶ μετὰ τῶν θηρίων μάχην, καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Βραδύτερον ἡ ἀνάγκη τοῦ εὖ ἔχειν ἐβεβλήτισε πάντα τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα καὶ ἐφεύρε νέα, δι' ὧν καὶ κατοικίαι νὰ αἰκοδομῶνται καὶ ἐνδύματα νὰ κατασκευάζωνται καὶ πάντες ἐν γένει νὰ ἀναπτύχθωσιν οἱ βιομηχανικοὶ κλάδοι, οἵτινες ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν ἀνθρώπον νὰ ζῆ, νὰ ἀναπτύσσεται καὶ νὰ κατοικυρεῖται τῆς γῆς.

Αἱ πρῶτοι ἕως ἦσαν βραδαῖται. Ἐν τῷ μέσῳ γὰρ αἰῶνι, μόλις ἀπαντῶμεν ἀπλῶς τινὰς μηχανάς, λίαν ἀτελεῖς, ἀπαιτούσας, κατὰ συνέπειαν, πλῆθος ἐργατῶν ἵνα ἐνεργήσωσιν. Οἱ ἀνεμόμυλοι καὶ τὰ κρεμαστά ὠρολόγια ὀφείλονται εἰς τὸν μεσαιῶνα, ὅπερ ἡ κυριωτέρα ἀνακάλυψις, ἡ πυρίτις, ἔσπειραν ἐν τῷ κόσμῳ τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Βραδύτερον ἡ τυπογραφία, ἡ ἀτμομηχανὴ καὶ ὁ τηλεγράφος ἐπήνεγκαν τὴν μεγάλην ταύτην κοινωνικὴν ἀναστάσιον, καὶ ἦς λίαν ἀδίκως πολλὰκις ἐπετέθησαν, καὶ ἦς τὴν ἀξίαν τότε μόνον δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὅσῳταν στερηθῶμεν ἐν ἀκραιῖ τῶν σκουδαίων τούτων βοηθημάτων.

Ἢ ἀτμομηχανὴ ὑπῆρξε τὸ ἰσχυρότερον ἐκπολιτιστικὸν στοιχεῖον· διότι αὐτὴ ἀνεκοίφισε τοὺς καμάρους τοῦ ἀνθρώπου, ἔδωκεν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ διακρίνεσθαι ἀπὸ τῶν ζώων πρὸς ἃ ἦν ὁμοιωθεῖς, ἀπέδωκεν αὐτῷ ἄπασαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς νοημοσύνης αὐτοῦ, ἐδίδαξεν αὐτῷ τὴν πρὸς τοὺς ὁμοίους ἰσότητά. Ὅλα ταῦτα τὰ ἀντικείμενα ὧν σήμερον ποιούμεθα χρῆσιν δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀτμομηχανήν; ἢ, εἰς τίνα ἕτερον ἢ εἰς τὸν ἀτμὸν ὀφείλομεν τὴν ἐμπορικὴν ἡμῶν κίνησιν καὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἡμετέρων προϊόντων ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς γῆς εἰς τὸ ἕτερον;

Ἢ δημιουργία τῶν μηχανῶν οὐδεμίαν νέαν ἐδημιούργησε δυνάμιν, ὡς οὔτε ὁ ἀνθρώπος δύναται νὰ δημιουργήσῃ οὔτε ὕλην οὔτε δυνάμιν κατώρθωσεν ἕως διὰ τῆς ἐπιστήμης νὰ μεταχειρίζηται ἐπιφελῶς τὰς τε ζωϊκὰς καὶ φυσικὰς δυνάμεις, ὧν αἱ ἐν χρήσει εἰσὶν ἡ βαρύτης (ὠρολόγια), ὁ ἀνεμος (ἀνεμόμυλος), τὰ ἐκκατηρῖα (ὠρολόγια), ἡ θερμότης (ἀτμομηχαναί) καὶ ὁ ἡλεκτρισμὸς (τηλεγράφος), δυνάμεις ὡς ἡ φύσις ἐθῆκεν εἰς τὴν ἡμετέραν διάθεσιν, αἵτινες συνυπάρχουσι μετὰ τῆς ὕλης, καὶ αἵτινες εἰσὶν ἀναλλοίωτοι. Τὰς δυνάμεις ταύτας ἡ μηχανὴ μεταμορφῶ καὶ μεταδίδωσιν.

Ἐντεῦθεν ὁ μαθηματικὸς ὅρισμός τῶν μηχανῶν. Ἢ μηχανὴ ἐστὶ σύστημα διαφόρων ὀργάνων χρησιμεύοντων πρὸς μετάδοσιν τῶν δυνάμεων, σύστημα ἕπερ χωρὶς οὐδὲν νὰ προσθέτῃ εἰς τὴν δυνάμιν, ἀρκεῖ τὸν κεντῶν ἀπ' αὐτῆς μικρὸν τι μέρος καταναλισκόμενον εἰς τὴν κατανάλησιν τῶν κελουμένων παθητικῶν ἀντιστάσεων, ἀλλ' ἔχον τὴν οὐπίωδη χαρακτῆρα τῆς ὁμοειδοῦς ταχύτητος τῆς ἰσοχρόνου καὶ περιοδικῆς κινήσεως αὐτοῦ, μεθ'

ης εκτελεῖ πᾶσαν ἐργασίαν ἢ αὐτῷ ἐμπιστευόμεθα. Ἐκ τῆς ταχύτητος δὲ ταύτης πηγάζει μεγίστη οικονομία χρόνου. Ἰπὸ μηχανικῆν δὲ ἔποψιν τὸ ἐξίτητον τῶν μηχανῶν πλεονέκτημα εἶναι ταῦτο: ὅτι δύναται νὰ μεταβάλλωσι κατὰ βούλησιν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ταχύτητα, τοὺς δύο τούτους παράγοντας τοῦ μηχανικοῦ ἔργου τῶν φυσικῶν δυνάμεων, καὶ ὅτι μεταδίδουσι τὸ ἔργον τούτο εἰς πάσας τὰς ἀποστάσεις καὶ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις κατὰ βούλησιν. Ἀπέχονται τῆς μεγίστης ταύτης τῶν μηχανῶν ἀρετῆς ἡ ἐκ τῶν παλιητικῶν ἀντιστάσεων πηγάζουσα ἀπώλεια δυνάμεως εἶναι μηδέν.

Ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ συγκρίνωμεν τὴν πεπερασμένην ἀνθρωπίνην ἰσχύν, πρὸς τὴν συνεχῆ καὶ ταχεῖαν τῶν μηχανῶν ἐνέργειαν. ὑποθέσωμεν ὅτι ἐλλείπει ἀτμοῦ ἠθέλωμεν μεταχειρισθεῖ ἀνθρώπους ἢ ἵππους εἴτε πρὸς κίνησιν ἐκτάκτου σιδηροδρομικῆς ἀμαξοστοιχίας, εἴτε πρὸς κίνησιν τῆς ἑλικῆς τῶν ἀτμοπλοίων· ὑπολογίζοντες ὅτι ὁ ἀτμόπλοος (cheval vapeur) ἰσοδυναμεῖ πρὸς 3 ἵππους συνήθως ἢ πρὸς 7 ἐργάτας ἀνδρας, τότε ἠθέλωμεν χρειασθεῖ 1400 ἀνδρας ἕνα κινήσωμεν μηχανὴν σιδηροδρομικῆς ἀμαξίας 200 ἵππων δυνάμεως, καὶ 14,000 ἀνδρας πρὸς κίνησιν μηχανῆς ἀτμοπλοίου ἐχούσης 2000 ἵππων δύναμιν. Μεθ' ὅλα δὲ ταῦτα οὔτε ἡ κίνησις ἔσται ὁμοιωθῆς οὔτε ἡ ταχύτης ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ ἀτμοῦ.

Ἢ σύγκρισις αὕτη ἀγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος ὡς κινήτου μηχανῆς θερμομένης.

Ὁ ἀνθρώπος, ὅπως καὶ τὰ ζῷα, ἐφείλει τὴν ἰσχύν αὐτοῦ εἰς τὰς τροφάς, αἵτινες εἰσπράττει ἐν τῇ στόματι τρέπονται διὰ τῶν ὀδόντων καὶ ἀλφιτοποιοῦνται, καὶ μινύμεναι μετὰ σιέλου κατέρχονται εἰς τὸν στόμαχον, ἐν ᾧ ἐρχόμεναι εἰς ἐπαφὴν μετὰ τινων ἀντιδραστηρίων καθίστανται εὐδιάλυτοι καὶ ἀφομοιωσίμοι, καὶ διαμερῶνται ἀκολούθως εἰς τοὺς διαφόρους σιλῆνας ἃν αἱ περιεῖαι ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ ἀπορροφῶσι τὰς εἰς τὸν ὀργανισμόν ἀναγκαίας οὐσίας καὶ ν' ἀπορρίπτωσι τὰς περιττάς.

Αἱ ἐν τῷ ὀργανισμῷ περαινόμεναι χημικαὶ ἀντιδράσεις ἀναπτύσσουσι θερμότητα ἥς, ἐν μὲν τι μέρος διαφεύγει τοῦ σώματος, τὸ δὲ λοιπὸν παράγει τὸ ἔργον ὅπερ ὁ ἀνθρώπος ἐξωτερικῶς εκτελεῖ· ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς δύναται νὰ συγκριθῇ

πρὸς ἀτμομηχανὴν ἣτις οὐδὲν ἕτερον πράττει, ἢ μετασχηματίζει εἰς μηχανικὸν ἔργον τὴν θερμότητα ἣν τῇ παρέχομεν.

Μετρίας ἰσχύος ἀνὴρ καταναλίσκει ἡμερησίως εἰς τροφήν 251,4 γραμμάρια ἀνθρακος καὶ 125,5 γραμμάρια ὑδρογόνου, ἅτινα μετατρέπονται εἰς ἀνθρακικὸν ὄξυ καὶ εἰς ὕδωρ, ἢ ἄνω τούτων, καίονται ἐνούμενα μετὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ εἰσπνεομένου ἀέρος· ἀλλὰ τῆς καύσεως ἐνὸς χιλιογράμμου ἀνθρακος παραγούσης 7000 θερμότητος, τῆς δὲ ἐνὸς χιλιογράμμου ὑδρογόνου 34000 τοιοῦτου, ἡ ἡμερησίως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καταναλισκομένη ποσότης ἀνθρακος καὶ ὑδρογόνου παράγει 2185 θερμότητος, ἢ

$$2185 \times 425 = 928625 \text{ χιλιογραμμόμετρα}$$

425 ὄντος τοῦ μηχανικοῦ ἰσοδυναμοῦ τῆς θερμότητος.

Ἢ πείρα ἕως ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ἀνθρώπος δὲν δύναται νὰ ἐργασθῇ πλέον τῶν ὀκτῶ ὥρων καθ' ἡμερονύκτιον ἀνευ βλάβης τῆς υγείας αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτελουμένη ἐργασία ἰσοῦται πρὸς 7 χιλιογραμμόμετρα κατὰ πᾶν δεύτερον λεπτόν· κατὰ συνέπειαν τὸ ἡμερήσιον ἔργον τοῦ ἀνθρώπου ἰσοῦται πρὸς

$$8 \times 3600 \times 7 = 201600 \text{ χιλιογραμμόμετρα}$$

ἢτοι τὸ παραγόμενον ἔργον ἰσοῦται πρὸς τὰ 0,21 τῆς ὑπὸ τῶν τροφῶν ἀναπτυσσομένης θερμότητος, τῶν λοιπῶν 0,79 διαφευγόντων ἐν μέρει μὲν ἐν ταῖς ζωϊκαῖς λειτουργίαις ἐν μέρει δὲ διαφευγόντων ὑπὸ μορφήν αἰσθητῆς θερμότητος. Τῶν ἐντελεστέων ἀτμομηχανῶν μὴ παρεχουσῶν πλέον τῶν 8 ἢ 10 τοῖς ἑκατόν, ἔπεται ὅτι ὁ ἀνθρώπος ὑπάρχει ἢ ὑπερέρα καὶ τελειωτέρα μηχανή.

Ἰπὸ μηχανικῆν λοιπὸν ἔποψιν ὁ ἀνθρώπος ἢ τὸ ζῷον δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς ἀτμομηχανὴν ἐν ᾗ αἱ μὲν τροφαὶ ἀντικαθίστωσι τὴν καύσιμον ὕλην, αἱ δὲ πνεύμονες τὴν ἐστίαν, καὶ ὁ στόμαχος τὸν λέβητα. Ὅπως δὲ ἐν ταῖς μηχαναῖς ἡ ποσότης τῆς παραγομένης ἐργασίας ποικίλλει ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς καυσίμου ὕλης, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει μεγίστη σχέσις μετὰ τοῦ ποσοῦ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς τροφῆς τῶν ἐργασιῶν διὰ τούτο ὡς τρεφόμενοι ἤττον καλῶς αἱ μεσημερινοὶ λαοὶ εἰσι καὶ ἤττον ἐργατικοὶ ἢ αἱ ἀρκτῆροι· ἀλλως τε ἵνα ὁ ἀνθρώπος διατηρῆται ἐν εὐεξίᾳ καὶ υγείᾳ, ἢ τροφὴ αὐτοῦ δεόν ἵνα ποικίλλῃ μετὰ τῆς ἡλικίας, τοῦ γένους, τῆς φυλῆς καὶ ἰδίως τοῦ κλίματος.

ὑπὸ οἰκονομικὴν ὁμῶς ἔποψιν ἐξετάζοντες τὴν ἀνθρωπίνην μηχανήν, βλέπομεν ὅτι αἱ πρὸς τροφήν ἀναγκαῖαι εὐσεῖαι εἰσι, κατ' ἴσιν βάρη, 20άκις καὶ 30άκις ἀκριβώτεραι ἢ οἱ ἀνθρακες οἷτινες ἄλλως τε κατ' ἴσιν καταναλώσεις παράγουσι θερμότητα περισσοτέρην κατὰ συνέπειαν μόνον ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης μηχανῆς εἶναι διπλάσιον τοῦ τῶν τελειωτέρων ἀτμομηχανῶν, ἢ μεγάλη ὁμῶς ἄξια τῶν τροφίμων καθιστᾷ τὸ ἔργον τῶν μηχανῶν δεκάκις καὶ δεκαπεντάκις εὐθιυότερον.

Ἐν Κιόρᾳ Χιόου Σαρκῆ, τῇ 28 Σεπτεμβρίου 1886.

Δ. ΓΕΛΕΩΝ
μηχανικός.

ΣΤ'.

ΜΕΛΑΓΧΡΟΙΝΟΙ ΚΑΙ ΞΑΝΘΟΙ.

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ συγγράμματος CHARLES ROCHER, ἀγαλματοποιῦ καὶ ζωγράφου.

Τὸ χρώμα τῆς κόμης οὐδεμίαν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ θὰ εἶχε φυσιογνωμικὴν ἀξίαν, ἂν μὴ συνεπήγατο μεθ' ἑαυτοῦ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ οὗτοι εἶναι τὸ κατ' ἐξοχήν ὄργανον τῆς ἐκφραστικότητος τοῦ προσώπου καὶ τὸ μᾶλλον ἐν συγκοινωνίᾳ διατελοῦν μετὰ τοῦ ἐγκεφάλου. Ἰδοὺ τοῦ ἔγκειται ἡ ἀξία τοῦ χρώματος· διότι τὸ ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς κόμης ἐνεργεῖ ἐπ' ἴσης πληρέστατα καὶ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν.

Ἦδη μετὰ τὰς προεκτεθείσας ἰδέας μου οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἡ ἐκλογή μου ἐγένετο καὶ ὅτι ὁ μελαγχροινὸς ἢ τοῦλάχιστον ὁ βαθὺ καστάνον χρώμα ἔχων ἀπολαύει πάσης τῆς προτιμῆσεώς μου. Ἄλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ἀποδώσῃ τις εἰς τὸ χρώμα τῶν πραγμάτων σημα-

σίαν μείζονα ἐκείνης ἢν κέκτηνται, βλέπει ἐν τούτοις ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀτόμων διαφορὰς τινας.

Οὕτω, ἄρα εἰπεῖν, οἱ μελαγχροῖνοι εἶναι ἐν γένει ζωηρότεροι, γοργότεροι, περιπαθέστεροι, ἐκφραστικώτεροι ἐν τε τῷ λόγῳ καὶ ταῖς κινήσεσιν. Οἱ ξανθοὶ εἶναι ψυχρότεροι, σκεπτικώτεροι, αὐτανέργητοι καὶ δὲν παρασύρονται ὑπ' ἄλλων· εἶναι ἰσοκύτως εὐπειθέστεροι, ἐργατικώτεροι, ὑποτάσσονται τῇ τύχῃ αὐτῶν καὶ εὐκολώτερον εὐχαριστοῦνται ἐν τῆς καταστάσεως αὐτῶν εἶναι ἐπ' ἴσης οἱ ἄνδρες τῶν μακροχρονίων σπουδῶν, τῶν ἐπιπέπων ἔργων, οἱ ἀληθεῖς παραγωγοὶ τῆς βιομηχανίας.

Οἱ μελαγχροῖνοι τῆς μεσημέρας, οἱ ἄνθρωποι τοῦ καλοῦ οὐρανοῦ, εἶναι θεωρητικοὶ μᾶλλον ἢ παραγωγοί, καὶ τούτου ἕνεκα ἐνεργεῖσιν ὠλοόμενοι ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Πάντες οἱ μάρτυρες τοῦ χριστιανισμοῦ ἦσαν μελαγχροῖνοι.

Οἱ ὑπὲρ μιᾶς ἰδέας ἀπονήσκοντες εἶναι μελαγχροῖνοι. Οἱ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος ἢ τοῦ καθήκοντος ἀπονήσκοντες εἶναι ξανθοί.

Ὁ ξανθὸς εἶναι ἐγώϊσθης ἢ νουνεχής. Ὁ μελαγχροινὸς γενναῖος ἢ ἀσύνητος. Οὕτως ὁ ξανθὸς, ὃν ἡ φύσις ἐγέννησε πτωχόν, πλουτεῖ ἄρ' ἑαυτοῦ, ἐν ἧ' ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ πολλῶν προσόντων πεπλουτισμένος κολίσταται πτωχὸς ἐξ ἰδίας ἐλλείψεως.

Ἰδοὺ τί ἐν ταῖς ἐρέσιναις ἡμῶν περὶ τῶν διασήμεων καταστάσεων ἀνδρῶν εὐρομεν.

Πάντες οἱ μεγάλοι ζωγράφοι κατάγονται ἐκ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν, μένον δὲ χαρακται τινές καὶ ἐργάται μικροσκοπιῶν ἔργων, βραβεῖς καὶ ὑπομονητικοί, κατάγονται ἐκ βορρᾶ. Πλὴν τοῦ Ρούδενς, ὅστις ἦτο ξανθός, πάντες οἱ ἄλλοι εἶναι μελαγχροῖνοι.

Μελαγχροῖνοι ἰσοκύτως ἦσαν πάντες οἱ μεγάλοι μουσικοί, οἱ μεγάλοι ρήτορες, οἱ τῶσον ἐνεργητικοὶ καὶ τῶσον ἐνθουσιώδεις οὗτοι ἄνδρες. Πόσα παραδείγματα, πόσα ὀνόματα ἔχω ἐν τῇ σημειωματαρίῳ μου, ἅτινα ἠδυναίμην νὰ καταλέξω ἐνταῦθα, ὅπως καταδείξω ὅτι πάντες οὗτοι ἦσαν μελαγχροῖνοι τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν, καὶ ὅτι τὰ λαμπρὰ προτερήματα τὰ ἀναδεικνύοντα τὸν ἄνθρωπον ὅντως ἐξοχον εἶναι προϊόν τοῦ καλοῦ οὐρανοῦ, τοῦ καλοῦ ἡλίου! Ὁ κατάλογός μου παρίστηεν ἀναλογίαν πενήτην μελαγχροινῶν ἀπέναντι ἑνὸς ἢ δύο ξανθῶν.

Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν ἢ μελαγχροινῆ εἶναι φλογερωτέρα, περιπαθετέρα, ενεργητικωτέρα καὶ ἀπορασιτικωτέρα τῆς γλαυμῆς ξανθῆς. Τρέφει πλείονα ἔριστα, ἀλλὰ καὶ πλείον μίτος, ἢ δὲ ἐκδικησις αὐτῆς εἶναι ἐπιφοδωτέρα.

Ἡ ξανθὴ εἶναι ἢ γυνὴ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, τῆς ἀγνῆς φιλικίας, τῆς ὑπακοῆς· οὕτως, ἂν ἢ μελαγχροινῆ ἦναι καλλιτέρα ὡς ἐρωμένη, ἢ ξανθὴ εἶναι συνήθως καλλιτέρα ὡς μήτηρ.

Ἡ μελαγχροινῆ ἀποδαίνει ἔξοχος τραγικὸς ἢ ξανθὴ μόλις δύναται νὰ καταστῇ μικρὰ κωμικὸς.

Πόσα παραδείγματα ἠδυνάμην νὰ μνημονεύσω ἐνταῦθα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθοῦς τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου | ἀλλὰ τότε θ' ἀπεμακρυνόμην πολὺ ἀπαιτεῖται δόκιλον σύγγραμμα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τῆς συγκρίσεως· ἔθεν ἀφίνω ἕκαστον νὰ ποιῆσῃ παρατηρήσεις καὶ συγκρίσεις οἴκοθεν, ἀναγκαλεύων ἐν τῇ μνήμῃ του, ἀναδιφῶν τὴν ἱστορίαν, συμβουλευόμενος τὰς βιογραφίας καὶ τὰς εἰκόνας καὶ ἐξετάζων πρὸ πάντων, ὡς πράττω ἐγὼ καθ' ἐλάχιστην, τὰ ζῶντα πρόσωπα.

Τέλος καὶ χωρὶς νὰ θελήσῃ τις νὰ ἐξενέγκῃ ἀπλότου γνώμην ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος τοῦ πνεύματος μεταξὺ τῶν ξανθῶν, ὅτι ὅλοι αἱ μεγάλοι ἰδέαι, αἱ μεγάλοι ἔννοιαι, αἱ μεγάλοι ἀνακαλύψεις προέρχονται ἐκ τῶν μελαγχροινῶν, ἢτοι τῶν ἀνθρώπων τῆς μεσημέρας ἀλλ' ὅτι εἰ ξανθοὶ τοῦ βωροῦ γινώσκουσι νὰ ὠφελῶνται ἐξ αὐτῶν. Ἡ γὰρ ἢ ἐξαγαγούσα τὰ κάστανα ἐκ τῆς πυρῆς ἦτο μελαγχροινῆ, ἢ δὲ εὐφυῆς συνδοιπέρος αὐτῆς ἢ φαγεῦσα αὐτὰ ἀναμειβόλως ἦτο ξανθὴ.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΚΟΥΖΟΣ.

Z.

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΝ ΕΥΡΩΠῃ ΚΑΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

(Ἀπόσπασμα ἀνεκδότου μελέτης.) *

Καινὸν δὲν λέγει τις ἐν εἴπῃ ὅτι πασῶν ἀρίστη καὶ πιθανοτάτη εἶνε ἢ διόρθωσις ἢν αὐτὰ τὰ χειρόγραφα κείμενα παλαιόγραφικῶς καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς πραγματικῶς δύναται νὰ ἀσφαλίσῃ καὶ νὰ ἐμπειδώσῃ κατὰ τινε οἰονδήποτε τρόπον· καὶ ὅμως ἢ ἀληθεῖα αὕτη ὅσον φανερὰ καὶ σαφῆς εἶνε τόσον καὶ ὡς ἀρχαιότερος καὶ ἀχρηστος σχεδὸν κινδυνεύει ὁσημέραι νὰ νομιζέται πρὸς βλάβην τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης. Ἐὰν μὴ λεπτομερῆς παλαιογραφικῆ ἔρευνα τῶν ποικίλων καὶ διαφόρων παραθορῶν, ἃς κείμενόν τι κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους ἔπαθεν ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν, καὶ ἐὰν μὴ ἀκριδῆς γραμματικῆ καὶ γλωσσικῆ καὶ ἄλλη τοῦ συγγραφεὺς αὐτοῦ μελέτη ὑποτεθῇ βάσις εἰς τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν, προσασσίζουσα οὕτως εἰς τὰς προτεινομένης μεταβολῆς ἂν μὴ βεβαιότητι πλήρη τοῦλάχιστον ὅμως πιθανότητα τὴν ἐφικτὴν καὶ ἀναγκαίαν, ἀγνοῶ μὰ τοῦ Ἑρμοῦ τὸν λόγον πόσον ἄλλο θεμέλιον δύναται, ἀνθρωπίνως ἐπινοηθέν, νὰ ὑποτεθῇ εἰς τοῦ κριτικοῦ τὸ οὐχὶ εὐκόλον ἔργον. Ἐὰν κατὰ τὴν κριτικὴν τῶν ἀρχαίων κειμένων ἐπιτρέπηται ἡμῖν τὰ πάντα νὰ ἀποτολμώμεν, οὐδὲν ἄλλο κατορθοῦμεν ἢ κλονεῖμεν ἐκ θεμελίων καὶ σείομεν αὐτόρριζον αὐτὴν τὴν παράδοσιν εἰς ἣν καὶ

* Ἡ διατριβὴ αὕτη τοῦ ἀρίστου ἡμῶν φίλου Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, τοῦ νεκροῦ, ἀλλὰ θανού παρ' ἡμῖν κριτικοῦ, ἀποτελεῖ μέρος ἐπιτεταμένης πραγματείας, συναγέτασης πρὸς ἀνακοίνωσιν ἐν τῷ ματαιωθέντι συνέδριῳ τοῦ ἐνταῦθα Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

μόνην ἀφείλομεν τὰ σωζόμενα κείμενα· ὅταν δὲ τὴν παράδοσιν ἀφαιρέσωμεν πᾶν ἄξιωμα καὶ ἀπασυλήσωμεν πᾶσαν πίστιν καὶ πᾶν κύρος, τί μένει ἡμῖν; ποῦ τότε τὸ θεμέλιον ἐφ' οὗ ἐστηρίζωμεν τὸ κριτικὸν ἡμῶν οἰκοδόμημα;

Τὸ θεμέλιον ὑπὸ τὸ βῆρος τῶν ἀκριτῶν «κριτικῶν» ἐπιστρωματικῶν μετεβλήθη ἤδη ἀνεπαισθήτως εἰς ἄμμου, γινώσκουμεν δὲ τί πᾶσχυσι κατόπιν τὰ ἐπὶ ἄμμου οἰκοδομηθέντα· πίπτουσι καὶ πίπτουσιν οὐκ ἐκείνως μεταβαλλόμενα εἰς ἀχρηστον λίθον καὶ χωρῶντων σωρόν. Πράγματι δὲ σωρὸς ἀχρηστοῦ εἶνε τὸ πλῆθος, τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ μέγα πλῆθος ὅπερ κατεφόρτισε μέχρι τοῦδε εἰς τῶν συγγραφέων τὴν βίβλιν ἢ αὐθαίρετος τολμηρία τῶν νεωτέρων κριτικῶν. Δὲν ἐπινοοῦσιν οἱ πλείστοι αὐτῶν μεταβολὴν σήμερον ταύτην, ὅπως αὐτοὶ πάλιν, φανερώς ἀποδοκιμάζοντες ἢ, συνηθέστερον, διὰ τῆς σιωπῆς πλῆθως ἀποκηρύσσοντες αὐτήν, δοκιμάσωσι τὴν ἀμφίβολον ἠδονὴν νὰ ἀναστηλώσωσιν αὐρίον ἐκείνην; ἢ εἶνε ἐλίγγοι καὶ ὅσοι ἀνὰ τρεῖς καὶ πέντε ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χωρίῳ προσβάλλοντες τὰς εἰκοτολογίας (μάχτης ἐν τοῖς νεωτάτοις πλὴν ἄλλων ὁ Blaydes, Ἀριστοφανομιματικῆς αὐτῆς) περιάγουσι τὸν ἀνχηρώστην εἰς τὴν πρωτότυπον ἀμηχανίαν περὶ ἀπονομῆς τῶν κριτικῶν τῆς . . . ἀπειθανότητος;

Καὶ οὕτω πᾶσχυουσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τὸ παραδοξότατον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ παθημάτων· οὐχὶ τριάδες καὶ πεντάδες ἀλλὰ εἰκοσάδες καὶ τριακοντάδες βλ. εἰκοτολογιῶν κατέκλυσαν καὶ καταλύουσι καὶ νῦν ἐτι ἑκατοντάδες ὅλας χωρίων, χωρὶς πολλοῦ μίαι ἐξ αὐτῶν νὰ εἶνε καὶ κατ' ἐλάχιστον τῆς ἄλλης πιθανώτερα, τί λέγω; χωρὶς ἐνίοτε πρὸς μηδεμίαν νὰ ὑπάρχη πιθανὸς ἂν μὴ ἀποχρῶν λόγος, πλὴν ἐὰν τοιοῦτος ὑποληφθῇ ὁ ἄπλοῦς ἔρωσ πρὸς κρινοποιίαν καὶ διάσπρσφην τῆς ὁρθῆς καὶ ἀθῶας παραδόσεως.

Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ὅλης ταύτης τῆς ματαιοπονίας; παρερρηγνέουσιν ὁ εἰς τὸν συγγραφέα, μεταδιδάσκων αὐτὸν ὁ ἄλλος σαρφέταρα δῆθεν καὶ σωφώτερα κινδυνεύουσαν νὰ ἀναπλασθῶμεν κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, ἐὰν μὴ ἀνεπλάσθωμεν ἤδη κατὰ τὸν ἑννατὸν καὶ δέκατον, ἴδιον ἕκαστος ἡμῶν Ἀισχύλον καὶ Σοφοκλέα καὶ Εὐριπίδην καὶ ἔλον τὸ ἄλλο πλῆθος τῶν συγγραφέων, οὐδὲν ἄλλο μέλλοντας κοινὸν νὰ ἔχωσι ποτε πρὸς τοὺς ἀπ' αἰῶνων κεραιμημένους εἰ μὴ τὸ ὄνομα.

Ἀλλὰ κριτικῆ δὲν εἶνε αὕτη· ἐὰν «κριτικῶς» διομάσωμεν τὸ

σμήνος τῶν νεωτέρων αὐτοδαπτιστικῶν καὶ αὐτοχειροτονητικῶν διασκευαστικῶν ἢ παραμορφωτικῶν, τότε ἀγνοῶ πῶς ἐν ταῖς σελήσι τῆς ἱστορίας τῆς κριτικῆς θὰ διομάζωνται τοῦ λοιποῦ οἱ ἀληθεῖς αὐτῆς μύσται καὶ ἱεροφάνται, ὅσοι πρῶτοι καὶ σαφῶς ἐδίδαξαν ἡμᾶς τὰς ἀρχὰς τὰς ὑγιεῖς καὶ ἐπιτυχῶς ἐφήρμοσαν αὐτὰς εἰς τῶν συγγραφέων τὰ κείμενα. Ποῦ τότε ὁ Casaubon καὶ ὁ Bentley, ὁ Porson καὶ ὁ Hemsterhuis, ὁ Valckenauer καὶ ὁ Ruhken, ὁ Wyttenbach καὶ ὁ Kerckhove, ὁ Schleiermacher καὶ ὁ Hermann, ὁ Böckh καὶ ὁ Ritschl, ὁ Cobet καὶ ὁ Madvig, ὅπως παραλίπω ἄλλους ἐπιφανεῖς κριτικῶν καὶ φιλολόγων δευτέρως καὶ τρίτης τάξεως, ἴδιον ἐν τῇ σοφῇ Γερμανίᾳ;

Διεφθαρμένα, καί, οὐδεὶς πλέον ἀρνεῖται τοῦτο, παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων καὶ ἴδιον τῶν ποιητῶν τὰ κείμενα, σφίρων δὲ καὶ ἄξια τοῦ ὄνομαιος κριτικῆς τοῦτο ἀφείλει νὰ καταστήσῃ ἑαυτῆς ἔργον, πῶς ἀπὸ τῆς παραδόσεως πιθανῶ τῷ τρόπῳ ἀφαισταμένη νὰ πλησιάζῃ ἐπὶ πλείστον πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ὅτι τοῦτο ἐν ὀλλῶς διεστρεβλωθεῖσι χωρίοις εἰς ἐλίγους μακαριστοὺς καὶ συνέπεσε καὶ συμπίπτει, εἶνε δυστυχῶς ἀληθῆς λόγος· πολλὰ καὶ ἑαυτὰς αἱ «μηδαιαῖα» λεγόμενα τῶν κριτικῶν διορθώσεις εἶνε πάλιν ἐλίγγοι παραβαλλόμενα πρὸς τῶν χωρίων τὸ πλῆθος, ἅτινα ἔμειναν καὶ μένουσιν ἐτι καὶ ὁ μὲν ὡς ἴσως διὰ παντός ἀδιόρθωτα ἐν ὅσῳ καὶ τὰ ἡμέτερα μέσα μένουσι τὰ αὐτὰ. Ὅσα χωρία ἔσχον τὴν κακὴν τύχην καὶ μετὰ φροντίδας τόσας νὰ κηρυχθῶσιν «insanabilia» θὰ εἶνε τοιαῦτα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, πλὴν ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ θουμιστῆ τις τύχη εὐνοήσῃ ἡμῖν δωρουμένη κωδικίας ἀρχαιοτέρους τῶν σωζομένων. Διὰ εἰκοτολογιῶν δὲν θεραπεύουσαν τὰ χωρία, τοῦναντίον δὲ ακακῶν κακῶ διδόντες ἄκος· προσενοῦμεν σύγχυσιν καὶ κωκεῖνα ἐξ ὧν οὐδεμίαν διέξοδον εἶνε πλέον δυνατὴ. Οὕτω δὲ τις κρίγων τὰ πραγματὰ δὲν δύναται ἢ μετὰ χαρᾶς νὰ ἀσπασθῇ τοῦ Collet τὴν γνώμην καὶ εἰλικρινῶς νὰ θουμιστῇ τὴν γενναίαν ἀπόφασιν αὐτοῦ, ἀποφύγοντας νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα εἰς χωρία ἅτινα νὰ διορθώσῃ «ὡς μὲν βούλεται οὐ δύναται ὡς δὲ δύναται οὐ βούλεται».

Διαφέρουσι τὰ χωρία περὶ τῆς θεραπείας τῶν ὁμοίων καίπερ καὶ αὐτῶν νοσοῦντων οὐδέποτε ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ ἀποβάλλωμεν τὰς ἐλ-

πίδας. Καὶ ἄξιον εὐχῆς μὲν ὅτι ἦτο ἐὰν τὰ ὀρθὰ ἐπῆρχοντο ἀμέσως καὶ εὐθὺς εἰς τῶν κριτικῶν τὰς κεφαλὰς, διότι

πρᾶσθεύει παλὺ
 εἶναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης πλείων,
 ἀλλ' ἀφοῦ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν,

... φιλεῖ γὰρ . . . μὴ ταύτη βέβαιον,
 καλὸν τοὐλάχιστον εἶνε καὶ κέρδος δύναται μέγα νὰ νομισθῆ ἐὰν
 δύο καὶ τριῶν κριτικῶν αἱ φροντίδες, ἦτον ἢ μᾶλλον τῆς ἄλλης ἢ
 ἄλλη εὐστοχος, δώσωσιν ἄφορμὴν τετάρτῳ νιν εἰς τὴν πλήρη τοῦ
 ἀληθοῦς ἀποκάλυψιν. Ἀναμνησθεσθε καὶ νῦν ἐτι λαμπροῦ τοῦ Σο-
 φοκλέους χωρίου, εἰς ὃ διεστραμμένον ἐν τῇ παραδόσει ἐτόλμησα
 ἐν ἔτει 1880ῳ, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπεικινθόντουσιν κριτικὰ μελετήματα,
 μετὰ δοκιμὰς ἄλλων φιλολόγων νὰ προτείνω μικρὰν τινα μεταδο-
 λὴν ὀρθοποιήσασθαι καὶ σώζουσαν αὐτὴν. Παραδίδοι ἡμῖν ὁ Ἀθηναῖος
 ἐν βιβλ. VIII p. 564 ὅτι ὁ Σοφοκλῆς εἰσήγαγέ που τὴν Ἰππο-
 δάμειον διαλεγομένην περὶ τοῦ κάλλους τοῦ Πέλοπος τάδε :

τοιάνδ' ἐν ὄφει λίγγα θηρατρῶν
 ἔρωτος, ἀστραπὴν τιν' ὀμμάτων ἔχει,
 "Η Θ' ἄλλεται μὲν αὐτὸς ἐξοπέτῃ δ' ἐμέ·
 κ. τ. λ. κ. τ. λ.

Μέγα ἀμάρτημα κατασχέθει ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ τὴν λαμπρὰν τῆς
 Ἰπποδαμείας ῥῆσιν ἀντὶ τοῦ ἢ Θ' ἄλλεται ὁ Ruhnken παρα-
 δαλῶν τὸ παρὰ φρονιγῆν ἀεὶ ἀλάπεισθαι ἔρωτιν ἔγραψεν ἐν ὀαλ-
 πεταί· ὁ Bekker ἐξέδωκε παρὰ φρονιγῆν «ἐκθάλαπεισθαι ἔρωτιν»,
 καὶ τοῦτο τὸ ῥῆμα μετέθεκεν εἰς τὸ ὀπόσπασμα τοῦ ποιητοῦ ὁ El-
 lendt ἐπινοούτων τῶν Nauck, Dindorf καὶ Meineke, εἰ καὶ τὰ
 ῥήματα ἐν ὀαλ πεσθαι καὶ ἐκ ὀαλ πεσθαι σπάνια ὄντα ἀπην-
 τῶσι παρὰ μόνοις ταῖς μεταγενεστέροις.

Ἡ λέξις, ἣν κατ' ἐμέ ἔγραψεν ὁ ποιητής, εἶνε ΘΑΛΠΕΤΑΙ
 κακῶς ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν χωρισθεῖσα Θ' ΑΛΠΕΤΑΙ χωρισμόν,
 ὅστις ἐγένετο αἰτία καὶ τοῦ παραδιορθώματος Θ' ἄλλεται καὶ
 τῆς ἐκδοχῆς τοῦ Η ὡς ὀνομαστικῆς ἢ ἀντὶ τῆς δοτικῆς ἢ :

ἀστραπὴν τιν' ὀμμάτων ἔχει,
 ἢ θάλλεται μὲν αὐτὸς ἐξοπέτῃ δ' ἐμέ!

Οἱ ἀρχαῖοι ὀαλ πω ἔλεγον ἐπὶ τῶν τοιοῦτων, ὡς ὁ Αἰσχύλος ἐν
 Προμηθ. 590 «ἢ Διὸς ὀαλπαι κέαρ ἔρωτιν καὶ 649 «Ζεὺς γὰρ

ἡμέρου βέλαι πρὸς σοῦ τέθλαπται· ὡς δὲ λέγεται ἀθλαπταιν καὶ
 ἀκαίην ἔρωτιν, ἀφλέγειν πόθῳ (Αἰσχ. ἀπόσπ. 239 καὶ Πολυδεῦκ.
 ὄνομ. Β, 68) οὕτω καὶ ὁ Σοφοκλῆς περὶ τοῦ κατ' ἐαυτὸν ὀαλπομένου
 Πέλοπος εἶπεν ὅτι ἐξοπέτῃ καὶ τὴν Ἰπποδαμείαν τῇ ἀστραπῇ τῶν
 ὀμμάτων αὐτοῦ.

Ἐὰν ἢ προταθεῖσθαι μεταβολὴ καὶ τότε καὶ νῦν κηρύσσεται ὑπὸ
 τῶν φιλολογούντων ἀληθῆς διόρθωσις, τὴν πρὸς αὐτὴν ἀφορμὴν ἐγὼ
 καὶ τότε εὐχαρίστως καὶ νῦν ἐτι εὐχαριστώτερον ὁμολογῶ ὅτι ἔλαβον
 παρὰ τοῦ Ruhnken. Πρὸ ἐτῶν ὑπερδισχιλίων εἶπεν ὁ ποιητής :

σὺν τε δὲ ἐρχομένου καὶ τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν
 ἔπειτα κέρδος ἔη· μοῦνος δ' εἰ πέρ τε νοήσῃ
 ἀλλὰ τί σὶ βράσσων τε νόος λεπτή δέ τε μήτις,

ἀληθεῖαν, ἥτις καὶ νῦν ἐτι ἐν ταῖς ἄλλοις πολλοῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ
 φιλολογικῇ ἐπιστῆμῃ κρατεῖ καὶ ἰσχύει.

Χαίρειν ἐξίστω τὸ ἀπόσπασμα τῆς Ἰπποδαμείας ἀφοῦ παρατήρησω
 ὅτι τρεῖς τοῦ Ἀθηναίου κώδικες ἔχουσιν ΕΙΘ', πάντως κατὰ παρα-
 διορθωσιν γραμματικῶν ἀπληθύντων ἐκ τοῦ χωρισμοῦ τῶν γραμματι-
 κῶν ἐν κακῶν ἐγέννησεν ἕτερον, ὅπως ἐν ταῖς ἄλλοις καὶ ἐν τοῖς
 χειρογράφοις συνηθέστατα συμβαίνει. Πολλὰ τοῦ πράγματος παρα-
 δείγματα εὑρον μέχρι τοῦδε, οὐδὲν ὅμως λαμπρότερον τοῦ ἐπομένου
 εἰς τὸν 170 στίχον τῆς Ζ τῆς Ὀδυσσεύς :

γούζο· ἐπεισοτῆ φύγον ἡματι ὀνοσπῆ πάντων

παρατηροῦσιν οἱ ἀρχαῖοι σχολιασταί· αἰετ' ἄλλο εἶδος μεταβαίνει εἰς
 ἔλαον κινῶν τὴν παρθένον καὶ τὸ εἰκὸς τῷ τεχνικῷ· τὸ μὲν
 γὰρ τὰς δύο ἡμέρας τοῦ ναυαγίου εἶπεν ἦτον περιπαθεῖς συλλαβῶν
 δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν ἀριθμὸν, ἐν αἷς ἐτέλεσε, τὴν συμφορὰν ἐδεινο-
 ποιήσεν· ἔγραψε μὲν ὁ μακαρίτης Dindorf ὅτι κεκολοδομημένον εἶνε
 τὸ χωρίον, δὲν ἐνόησεν ὅμως ὅτι μεταγραφτέον καὶ τὸ εἰκοστώ
 τεχνικῶς ἐφωράσθημεν καὶ ἔχομεν, βλέπεις, τὸν ἀντιγραφῆναι,
 ὅστις ἀφοῦ τὴν μίαν λέξιν ΕΙΚΟΣΤΩ εἰχώρισεν εἰς δύο ΕΙΚΟΣ
 ΤΩ· (ΘΑΛΠΕΤΑΙ — Θ' ἄλλεται) μετέβαλεν εἶτα καὶ τὸ τεχνι-
 κῶς εἰς τεχνικῶν (ἢ Θ' — εἰΘ') ὅπως στηρίξῃ τὴν μετέωρον με-
 νασαν δοτικὴν τῇ!

Πλουσίως τοῦ κριτικοῦ τοὺς κόπους δύναται νὰ ἀνταμείψῃ ἢ ἀσχο-
 λία αὐτοῦ περὶ χωρὶς ὧν ἢ ὀρθοποιήσασθαι μὴ ἀπαιτοῦσθαι ἄλλα ἢ ἥτις

φάρμακα δύνανται νὰ εἶνε ταχεῖα ἔμα καὶ ἀναμεισθήτητος. Κατὰ μωριάδας ὅλας λαμπρῶς ἐθεράπευται αὐτὰ ἡ Γερμανικὴ ἰδίᾳ κριτικῇ, μωριάδας ὅμως ὑπολείπονται ἔτι, τίς δ' ἀμφιβάλλει ὅτι καὶ ταῦτα ἐπιτυγχῶν ὅλ' ἀναμεισθῶσι νὰ θεραπεύσωνται οἱ φιλόλογοι ἐάν σπουδάζωσιν ἔμα μὲν παλαιογραφικῶς νὰ ἐρμηνεύσωσι τὰς διαφθόρας συμφώνους πρὸς ὅσας ἄλλας ὁμοίας ἔπαθε τὸ κείμενον ἔμα δὲ καὶ νὰ βεβαιώσιν, εἰ δυνατόν, τὰς διορθώσεις διὰ τῆς πραγματικῆς τοῦ συγγραφέως ἢ ἄλλων συγγραφέων χρήσεως καὶ συνήθειας;

Μικρὰ δὲν εἶνε τότε ἡ εἰς αὐτοῦ ἡδονὴ εἰς τὸν κριτικὸν καὶ τοὺς ἀναγνώστους κατώρθωσε κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀεροθατοῦντας «ὑπερκριτικὸς» νὰ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν προτέρην γνησίαν μορφήν ὅτι ὁ χρόνος καὶ ἄλλαι πάλαι διέφθειραν καὶ κατήσχησαν, ἀπαρράλλεκτως ὅπως ἐν τοῖς μουσεῖοις ἐπιτηδείοις καλλιτέχνης ματὰ προσοχῆς εὐλαβοῦς συγκαλλῶ τὰ περισηθέντα τμήματα ἀγάλματος ὅπως ἀναδείξῃ πάλιν εἰς φῶς τὸ ἀρχαῖον κάλλος αὐτοῦ καὶ καταστήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους κοινωνοὺς τῆς τέρψεως τῆς ἐκ τῆς ὀψείας. Ἐν στ. 638 (κ. ε. τῆς Ἀντιγόνης ὁ Σοφοκλῆς εἰσάγει τὸν Κρέοντα λέγοντα τῷ υἱῷ Ἀίμονι:

οὕτω γάρ, ὦ παῖ, χρὴ διὰ στέρνων ἔχειν,
γνώμης πατρῆας πάντ' ὅπισθεν ἐστάναι·
τούτου γὰρ οὐνεκ, ἄνδρες εὐχονται γονὰς
κατηκτάς φύσαντες ἐν ὁμοίᾳ ἔχειν,
ὡς καὶ τὸν ἔχθρον ἀνταμώνωνται κακοῖς
καὶ τὸν φίλον τιμῶσιν ἐξ Ἰσοῦ πατρί·
ὅστις δ' ἀνωφέλητα φητοῖε τέκνα,
τί τούτῳ ἂν εἴπῃς ἄλλο πλὴν αὐτῷ πόνου;

648 φύσαι πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων;
μὴ ὕβριος, ὦ παῖ, τὰς φρένας ὑφ' ἡδονῆς
γυναικὸς εἶνεκ' ἐκβάλλῃς εἰδοῖς ὅτι

κ. τ. λ.

Τὰ ἄλλα πάντα ἔχουσι κάλλος, εἰς τὸ μέτρον δὲ προσκόπτει μόνος ὁ στ. 648, ἐν ᾧ φέρεται ὁ διέθραγξος φρένας ἀπὸ τοῦ ἀναγκάσιου ἰάμβου (υ—)· πλὴν τοῦ μετρικοῦ σφάλματος ὑποκινουραῖ καὶ ἄλλο σπουδαιότερον, τῆς ἐννοίας αὐτῆς, ὅπερ διείδεν ἀσφαλίστατος κριτικῆς καὶ γνώμων τῶν τοιούτων, ὁ Δύγουστος Nauck. Παρατηρεῖ δικαίως ὁ δεινὸς ἑλληνιστῆς ὅτι τὸ ἀφ' ἡδονῆς ὅλ' ἤρριμοζεν ἐν τῇ προκειμένῃ χωρίῳ ἐάν ἀναφέρετο εἰς μετασχῆν τινα, οἷον ἀφ' ἡδονῆς

δαμείν' ἀλλὰ καὶ ἀνευ αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Κρέοντος ἐκφέρεται ἡ γνώμη ὅτι αἰεὶς ἄνδρας δὲν πρέπει νὰ ἡσθῶνται γυναικῶν, ἀδιάρρονον δὲ ἡδονῆς εἶνεκ' ἢ ἄλλου κινῶς, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ στ. 677—680:

οὕτως ἀμυνεῖ' ἔστι τοῖς κοσμομένους
κούτοι γυναικὸς οὐδαμῶς ἡσθητέα·
κρείσσον γάρ, εἴπερ δεῖ, πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν
κούκ' ἂν γυναικῶν ἡσσονες καλοῖμεθ' ἄν.

Ταῦτα δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψει ὅσοι ἀνοήσαντες τὸν νοῦν αὐτῶν ἐσπουδάσαν μόνον τὸ μετρικὸν σφάλμα νὰ ἐπανορθώσωσι, παρέδωκαν δὲ καὶ τὴν παράθεσιν «ὑφ' ἡδονῆς» καὶ «γυναικὸς εἶνεκ'», παντελῶς τοῦ Σοφοκλέους ἀναξίαν καὶ ἔγραψεν ὁ Blaydes δι' ἡδονῆν, ὁ Hermann τὸ ἀνελλήνιστον πρὸς ἡδονῆς ὅπερ ἐπανάλαβεν ὁ Hartung καὶ ὁ Bergk· εἶχον ληθμονήσῃ οἱ σοφοὶ ἄνδρες ὅτι ἑλληνιστῇ λέγεται ἡ πρὸς (καὶ) ἡδονῆν ἢ ὑφ' ἡδονῆς· Σοφ. Αἴαντ. 382:

ἡ που κολὺν γέλιωθ' ὑφ' ἡδονῆς ἔγειε.

καὶ Ἠλέκτρ. 871 καὶ 1163·

γελῶσι δ' ἐχθροί, μέκνεται δ' ὑφ' ἡδονῆς
μήτηρ ἀμήτωρ κ. ε.

Ὁμοίως ὑπ' ἀπιστίας, ὑπὸ δέους, ὑπὸ ἀρετῆς, ὑπὸ φόβου, ὑπὸ μεγέθους, ὑπ' ἀνάγκης, ὑπ' αἰσχύνης, ὑπ' εὐθελείας, ὑπ' ἐδύνης, ὑπὸ χαρᾶς, ὑπὸ λύπης, ὑπ' ἀγνοίας, ὑπ' ἀπορίας, ὑπ' ὀργῆς κ. τ. ὅ.

Ἐγραψεν ὁ Meineke τὰς φρένας σύ γ' ἡδονῆ, ἄλλος δὲ ἐκῆρυσεν νόθον τὸ ὑφ' ἡδονῆς τὴν τελευταίαν πλάγην ἐλέγχει πλὴν τῆς χρήσεως καὶ τοῦτο, ὅτι σφόδρα ἀπίθανον ὅτι μεταγενέστερος γραμματικὸς ἐρμηνεύων τὰς ἀγνώστους τοῦ ποιητοῦ λέξεις ἐχρημάσθη ἀνάγκην; ἐν τῇ εἰκασίᾳ τὰς φρένας σύ γ' ἡδονῆ καὶ τὸ σύ γ' εἶνε ἀχρηστον, ἀχρηστότερον δὲ τὸ ἡδονῆ εἰς ὃ ἀκολουθεῖ ἀμείσως τὸ γυναικὸς εἶνεκ'. τίς πιστεύει ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψεν ἡδονῆ γυναικὸς εἶνεκ' ἀπὸ ἡδονῆ γυναικὸς;

Ἐγραψεν ἄλλος φιληθία (!) καὶ ἄλλος τὰς φρένας σ' ὑφ' ἡδονῆς (τὰς φρένας καὶ σὲ κατὰ τὸ Ὀμηρικὸν τὸν δὲ σκῆτος ὅσσοε κάλυψεν) καὶ ἄλλος τὰς φρένας χυθ' ἡδονῆς καὶ ἄλλος τὰς ὑφ' ἡδονῆς φρένας (!), ὅπερ ὑπὸ τοῦ Δινδορ-

φίω μεταβλήθη εἰς σὰς ὑφ' ἡδονῆς φρένας, ὑπὸ ἄλλου εἰς τὰς δ' ὑφ' ἡδονῆς φρένας, καὶ ἄλλος καθόφρανος (ἀντὶ ὑφ' ἡδονῆς) ἐν ᾧ ὑπάρχει δῆθεν καὶ uacerbitas! Ἐάν τοιαῦτα μέλλωσι καὶ πάσῃσι τὰ ἑλληνικὰ κείμενα, προτιμότερον πολλῶν:

quod vides potuisse perditum stans.

Ἐρμηνεύουσιν μέχρι τοῦδε εἰκασίας νεωτέρων φιλολόγων, παρέλιπον δὲ ἐπιτηδες τὴν τοῦ Βυζαντιτικοῦ γραμματικοῦ Τρικλινίου τὰς φρένας γ' ὑφ' ἡδονῆς ὅπως τῶσδε αὐτὴν ἐν τέλει, ἐπειδὴ παραβαλλομένη πρὸς τὰς ἄλλας εἶνα κατὰ τὴν εἰλικρινῆ γνώμην μου πολλῶν πιθανώτερα ὑπὸ παλαιογραφικῆν ἔποψιν τοῦλάχιστον ἄλλ' εἶνε ἀνάγκη καὶ ἀποδειχθῆ ὅτι τὸ γε εἶνε πικτελῶς ἀχρηστον ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ καὶ ὅτι προσελήφθη μόνον χάριν τοῦ μέτρου, εἰς ὃ καὶ ἄλλοτε πολλάκις ὑπερέτησε τὸ τυλαίπωρον παραπλήρωμα; Περὶεργον εἶνε ὅτι μετὰ τὸν Brunck, Masgron, Erfurd, Schifer, Jacob καὶ ἄλλους ἀρχαιοτέρους ἐκδότας τὸ γε, ἐγκαταλείφθην ὑπὸ τῶν κατόπιν, ἠλεῖθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Campbell νεωστὶ γράψαντος ὅτι τὸ μῦρον ἐξαιρεῖ τὴν λ. φρένας (αγε may be supposed to give a strong emphasis to φρένας!) ἀπαρξάλλως ὅπως ἐν ἔτει 1874 ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς Μιστριώτης ἔγραψε: αὐτὸ γε ἀρμόζει διότι ὁ πατὴρ συμβουλεύει τὸν υἱὸν ἵνα μὴ τοῦλάχιστον τὰς φρένας ἔνεκα ἡδονῆς γυναικὸς ἀποβάλῃ. Habent sua fata conjecturae!

Ἐκείτο, νομίζω, γεγραμμένον κατὰ σειράν:

φῦσαι πολλὴν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων ὑφ' ἡδονῆς μὴ νῦν ποτ' ὦ παῖ τὰς φρένας γυναικὸς ἔνεκα ἐκβάλῃς εἰδῶς ὅτι κ. ἔ.

Ἐπέστη ὁ κείρος τοῦ χωρισμοῦ κατὰ στίχους καθ' ὃν ἐγένετο τὸ ἐπίμεινον μικρὸν σφάλμα:

φῦσαι πολλὴν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων ὑφ' ἡδονῆς
μὴ νῦν ποτ' ὦ παῖ τὰς φρένας
γυναικὸς ἔνεκα ἐκβάλῃς εἰδῶς ὅτι

νεώτερος ἀντιγράφος παρατηρήσας τὴν ἀνισότητά τῶν στίχων ἠθέλησε καὶ διορθῶσαι αὐτὴν καὶ μετανεγκλῶν τὸ ὑφ' ἡδονῆς εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου στίχου ἔγραψε:

φῦσαι πολλὴν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων
μὴ νῦν ποτ' ὦ παῖ τὰς φρένας ὑφ' ἡδονῆς
γυναικὸς ἔνεκα ἐκβάλῃς εἰδῶς ὅτι

ἀφρονιστῶν καὶ μέτρου καὶ ἐννοίας· δὲν ἐνόησεν ὅτι μεταφέρων ἐκ τοῦ τέλους τοῦ πρώτου στίχου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου, κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἐν τῷ κώδικι γεγραμμένων, τὸ ὑφ' ἡδονῆς ἠδύνατο καὶ ἀποκαταστήσῃ ὅτι τοῦ Σοφοκλέους ἡ χεὶρ εἶχε γράψῃ:

φῦσαι, πολλὴν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων
ὑφ' ἡδονῆς; μὴ νῦν ποτ' ὦ παῖ, τὰς φρένας
γυναικὸς ἔνεκα ἐκβάλῃς εἰδῶς ὅτι
κ. τ. ἔ.

Τὸν γέλωτα τοῖς χιρσεκακοῦσιν ἐχθροῖς συνάπτει ὁ ποιητὴς καὶ ἐν Αἴαντι. στ. 79:

οὐκ οὖν γέλωσ ἥδιτος εἰς ἐχθροῦς γελῶν;

καὶ ἐν 382 καὶ ἐν Ἠλέκτρ. στ. 1153:

γελῶσι δ' ἐχθροί, μαίνεται δ' ὑφ' ἡδονῆς.
μήτηρ ἀμήτωρ κ. ἔ.

καὶ ἐν 1295· πρὸς καὶ Αἴαντι. 955—960 καὶ Αἴσχ. Ἰκστ. 1008:

μηδ' αἴσχος ἡμῖν, ἡδονὴ δ' ἐχθροῖς ἡμοῖς
πράττομεν,

καὶ Ξενοφ. Κ. Παιδ. β, 1, 37 καὶ ἐχθροὶ ἐσθδονται μοι.

Πολλάκις καὶ ἐπὶ πολλῷ ἄλλοτε εἶχον βασανίσει τὸν νοῦν μου ζητῶν καὶ εἶρω δεῖ ἔγραψεν ὁ Σοφοκλῆς· οὐδὲν εὕρισκον καὶ μικροῦ λόγου ἀξίον· ἀλλὰ δὲν ἐδίδαξεν ἡμᾶς πάλιν ὁ ποιητὴς ὅτι

τὸ — ζητούμενον

ἀλωτόν, ἐκφεύγει δὲ τὰ μελούμενον; (Οἰδ. τυρ. 110).

Ἄνιστον καὶ ἀχαρὶ ἔργον εἶνε εἰς τοὺς κριτικούς ὁ ἔλεγχος παραδιορθωμάτων· τινὲς ἐξ ἀγνοίας, πολλοὶ ἐξ ἀφρονιστίας, πλεονεξ καὶ ἐξ ἀπλήθους ἐπιθυμίας καὶ καινοτομήσασιν ἀποτολμῶσι μεταβολὰς αἰτινας, ἀν μὴ ἐγκαίρως ἐξελέγχωνται, ἐπιδοκιμάζονται ἀβασανίστως ὑπὸ τούτου, καταχωρίζονται εἰς τὰ κείμενα ἀδιαιρέτως ὑπὸ τοῦ ἄλλου, χρόνος δὲ οὐκ ἐλάχιστος καὶ κόπος οὐχὶ ἐλαφρὸς ἀπαιτεῖται ἔπειτα ὅπως ἐλευθερώσῃ τις τοὺς ἐκδότας ἀπὸ τῆς πλάνης καὶ τὸν συγγραφέα ἀπὸ τοῦ παραδιορθώματος· μάρτυς πλὴν πολλῶν ἄλλων ὁ ἔνατος τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῶν στίχος ὅστις καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν νομίζεται διεφθαρμένος, εἰ καὶ εἶνε ἐκ τῶν ὑγιεινῶν ἐξ ὧν ποτὲ ἔγραψεν ὁ ποιητὴς, ὡς ἀπέδειξα ἐν ταῖς κριτικαῖς καὶ παλαιογραφικαῖς συμβολαῖς εἰς τὰς τραγηδίας Σοφοκλέους.

Διαφέρουσιν ἕτα παραδιορθώματα μητέρα ἔχουσιν ἄγνοιαν ἄλλην ἢ τὴν ἐκτεθείσκα. Μέλλων περὶ ταύτης νὰ διαλάβω ἐξ ἀνάγκης ὅα ἀνακινήσω ἐν τῷδε τῷ τόπῳ ζήτημα ἕπερ πολλαχῶς πολλοῦ λόγου ἄξιον εἶνε εἰς ἡμᾶς τοὺς φιλολογοῦντας "Ἑλληνας. Παλαιοὶ λόγιοι τὸ πρῶτον ἐδήλωσαν καὶ μεταγενέστεροι ἄλλοι κατόπιν ὑπεστήριξαν τὴν γνώμην ὅτι οἱ νεώτεροι "Ἑλληνες σπουδαῖα προσετικουρήματα εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἔχομεν αὐτὴν τὴν γλῶσσαν καὶ αὐτὸν ἡμῶν τὸν νεώτερον ἔθνικόν βίον. Ἐὰν ἡ φιλολογία τῆς 8ης Ἀπριλίου τοῦ 1777 ἔτους κατὰ τὸν Fr. Aug. Wolf εἶνε ἡ «ἐπιστήμη ἢ περὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων πραγματευομένη», ὁ δὲ βίος οὗτος περιλαμβάνει τὴν γλῶσσαν, τὰ γραπτὰ καὶ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ σύμπασαν τὴν ἰδιωτικὴν καὶ δημοσίαν πολιτείαν, ἀναντιρρήτως πρὸς ἀκριθεὶ τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικοῦ κόσμου κατανοῆσαι καὶ πλήρη ἐκ τῆς κατανοήσεως ταύτης προσγινόμενη ἀπόλαυσιν αὐτοῦ οὐδένας ἄλλοι δύνανται ἐπιτηδεϊότεροι νὰ εἶνε ἢ οἱ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων νεώτεροι ἀπόγονοι.

Εἰς τὴν «πραγματικὴν» λεγομένην ἐρμηνεύειαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀνεκτίμητον ὠφέλειαν παρέχει ἡ θαυμαστὴ ὁμοιότης καὶ ταυτότης παλαιῶν καὶ νέων ἑλληνικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, μύθων καὶ ἀλληγοριῶν, χαρακτήρων καὶ τρόπων καὶ ἐν γένει παντὸς ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς ταφῆς· εἰς δὲ τὴν «γραμματικὴν» ἐρμηνεύειαν ὁπόση εἶνε ἢ ἐκ τῆς συγγενείας τῆς γλώσσης καὶ τοῦ πνεύματος ὠφέλεια δὲν εἶνε ἀνάγκη καὶ νὰ ὑποδείξῃ τις, ἀφοῦ ἀψευδέστατον μάρτυρα καὶ μεγαλοφρονότατον τοῦ πράγματος κήρυκα ἔχομεν οἱ νεώτεροι "Ἑλληνες νὰ ἐπιδείξωμεν τὰ ἀθάνατα ἔργα τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἀνδρὸς μόνου δυστυχῶς ἐν τσοσούτῳ χρόνῳ θνηθέντος λαμπρῶς νὰ ἀποδείξῃ τί κατορθοῖ "Ἑλληνας ὁρθῆ καὶ ἀληθῆ παιδεία. Δὲν πρόκειται περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς σπουδῆς καὶ γνώσεως τῆς νέας ἑλληνικῆς ὡς γλώσσης καὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς Ἰνδογερμανικάς, ἀφοῦ νῦν καὶ ἔτινοι γλωσσολόγοι ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων, ὁ μακαρίτης Γ. Κούρτις καὶ ὁ Γουσταῖος Μεγερ, ὅπως παραλίτω ἄλλους, ἐπανειλημμένως καὶ διὰ σοφῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ ὑμολόγησαν καὶ ἄλλους ἔπεισαν νὰ ὁμολογήσωσιν αὐ-

τῆν· παραλείπω ἐπίσης καὶ νὰ ὑποδείξω ὅτι αἱ πολλαὶ καὶ παικίλαι διέλεκτοι, αἱ κατὰ τόπους πανταχῶς τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ἐμιλούμεναι, καὶ ἐφανέρωσαν, ὡς ἀπέδειξαν αἱ μέχρι τοῦδε γενόμεναι ἐργασίαι, καὶ ὅα φανερώσωσιν ἔτι μᾶλλον ἐν τῷ μέλλοντι, ἐν ἀκριβέστερον καὶ μεθοδικώτερον μελετηθῶσι καὶ ἐξετασθῶσι τὰ κατ' αὐτάς, ὅπως ἀγαθὴ τύχη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ μόνου ἐπιστήμονος περ' ἡμῶν γλωσσολόγου Γ. Χατζιδάκη, καὶ ἐφανέρωσαν, λέγω, καὶ ὅα φανερώσωσι νέον, ἀγνωστον πλοῦτον τῆς ἀρχαιότητος, ὃν μὴ διασιρθέναι ἐν τοῖς γραπτοῖς μνημείοις διατήρησε διὰ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιακπώτου παραφοικῆς καὶ ιστορικῆς παραδόσεως ὁ ἀμύθητος καὶ ἀγράφματος ἑλληνικός λαός. Δὲν θίγω τὸ ζήτημα ἐν ἀναφορᾷ καὶ πρὸς δύο ἄλλα, τὸ πολυθρόλητον περὶ τοῦ σχηματισμοῦ γλώσσης ἐπιστημονικῆς δυναμένης νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς διανοητικὰς τοῦ ἔθνους ἀνάγκας καὶ τὸ οὐχ ἦσαν πολυθρόλητον περὶ τῆς γνησίας καταγωγῆς.

Τὴν ὠφέλειαν τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς νέας ἑλληνικῆς ἐν τῇ ἐρμηνευτικῇ οἱ μὲν νεώτεροι ἔτινοι δυστυχῶς φαίνονται ἀγνοοῦντες (*) ἡμεῖς δὲ οἱ "Ἑλληνες δυστυχέστερον καίπερ ἴσως γινώσκοντες δὲν ἐκτιμῶμεν προσηκόντως καὶ κατ' ἄξιαν αὐτήν, προτέρημα λαμπρὸν ὅπερ ἐπρόκειται ἡμᾶς ἢ εὐμενῆς τύχη. Εἶνε δὲ τοῦτο λυπηρὸν καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους πρὸ πάντων δὲ διότι ταιαύτη ἐρμηνεύεια, ὀρμημένη ἐκ τῆς παραβολῆς, ἠδύνατο παρ' ἡμῶν μεγάλως νὰ συντελέσῃ εἰς ἀνάπτυξιν καὶ εὐδοκίμησιν τῶν κριτικῶν σπουδῶν, αἵτινες, ὡς μὴ ὠφέλι, παρημελήθησαν καὶ παραμελοῦνται ἔτι εἰ καὶ σὺν τῇ ἀρχαιολογικῇ, παλαιογραφικῇ, μυθολογικῇ, γλωσσολογικῇ καὶ γεωγραφικῇ (τοπογραφικῇ) ἀσχολίᾳ ἢ κριτικῇ ἀποτελεῖ ἔργον ἐν ᾧ μᾶλλον ἢ ἐν παντὶ ἄλλῳ δύναται νὰ διαπρέψῃ τοῦ νεωτέρου "Ἑλλήνος ἢ ὁμολογουμένη εὐφροσύνη.

* Ἀληθῶς εἰπαίν, μετὰ τὸν κριτικώτατον Κοραῆν ἑλληνικὴ κριτι-

(*) Ἄλλοτε τὰ ἔργα τοῦ Κοραῆ ἦσαν πρόγραμμα εἰς τοὺς λογίους· νῦν ἔτινους τε καὶ ἡμᾶς κατέλαβεν ὀλιγωρία πρὸς αὐτά, ἣν ἐν μέρει δικαιολογεῖ τὸ δυσέρετον αὐτῶν μὴ ανατυπωθέντων ἀπὸ ὑπερηφάνου αἰῶνος. Καὶ αὐτὸ τοῦ μακαρίτου Μάμουκα τὸ ἔργον διεκίνη.

κῆ ὑψηλῆ καὶ σπουδαία δὲν ἠσκήθη πλὴν ἐλίγων ἐξαιρέσεων.

Ἡ κριτικὴ, τὸ λαμπρότατον τῆς γραμματικῆς μέρους, ἀληθῶς εἶνε καὶ τὸ δυσκολώτατον αὐτῆς, πολλῶν φροντιστῶν τελευταίων οὕτω ἐπιγένηται ἀπαιτεῖ καὶ τῆς γλώσσης τῆς ἀρχαίας γνώσιν ἀκριβῆ καὶ τοῦ παλαιοῦ σύμπαντος βίου ἐξέτασιν λεπτομερῆ, πρὸς τούτοις δὲ τοῖς ἐπιτιμήτοις καὶ ἐρῶδητα ἀντιλήψεως καὶ δξύτητα διανοίας καὶ φαντασίας ζωηρότητα, δῶρα ταῦτα ἄτινα ἢ φύσις δὲν χαρίζεται εἰς πάντα θνητόν πρόσωπον εἰς αὐτὰ καὶ παλαιογραφικὴν προπαιδείαν καὶ ἀσκησιν μακρὰν καὶ μελέτην ἐπιμελῆ τῶν ἔργων τῶν κορυφαίων τῆς κριτικῆς. Ἄλλ' ἐάν οἱ ξένου πάσης τὰς δυσκολίας νικήσαντες διέλαμψαν καὶ ἐν τῇ ἀσχολίᾳ ταύτῃ τῇ εὐγενεστάτῃ, ἧς αἰ ἀληθεῖαι κατὰ τὸν Wolf δὲν εἶνε ἥσσαν πειστικαὶ ἢ ἐφ' ἑσας δι-καίως καυχῶνται αἱ ἄλλαι αἱ πρακτικαὶ ἐπιστήμαι («... die kritik... die zu einer Wahrheit leitet die nicht minder überzeugend ist als deren sich die exacten Wissenschaften mit Recht rühmen»), διὰ τί οἱ νεώτεροι Ἕλληνας νὰ μὴ κατορθώσωσι πλεονα ὅταν εἰς τὴν εὐφυίαν αὐτῶν συμπαρομορητήσῃ καὶ παιδείᾳ ἀληθῆς; διὰ τί νὰ μὴ ἐλπίζωμεν κρείσσαν ἀφοῦ πλὴν τῶν ἄλλων βενηθημάτων, κοινῶν καὶ εἰς τοὺς ξένους, ἔχομεν ἡμεῖς τὸ τελύτιμον προσβοήθημα τὸ ἐκ τῆς συγγενείας τῆς νέας ἑλληνικῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν;

Ἡ συγγένεια αὕτη ἀμεσώτερον συνδέει ἡμᾶς πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς, πρὸς ὧν τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ πνεῦμα οικειοτέρως ἢ πρὸς τὸ τῆς ἀρχαιότητος δύναται νὰ διαθέσωσιν ἡμᾶς οἱ ἐγγύτεροι χεῖνοι. Καὶ πῶς νὰ λησμονήσῃ τις ὅσα ἔπαθεν οἱ ξένοι ἀστέλα πολλὰκις παθήματα μόνου καὶ μόνου διότι οὐδεμιᾶς ἢ ἐλίγης ἠξίωσαν φροντιστοὺς τὴν μεταγενεστέρων ἡμῶν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν;

Κριτικὸς τῶν ἐπιφανεστάτων, ὁ Ὁλλανδὸς Cobet εὐρὺν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Bekker ἐκδόσει τοῦ Σουῖδα ἐν λ. «Χριστόδωρον» ταῦτα: «Ἐγραψε θαύματα τῶν ἁγίων ἌΝΑΡΓῶρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ παρετήρησεν ἐν τοῖς συλλέκτοις κριτικῶς» ὅτι δὲν ἐνθυμεῖται ἀτοπώτερον σφάλμα τοῦ ἌΝΑΡΓῶρων ἀντὶ τοῦ ΜΑΡΤῶρων δὲν οὐκ ἐπέπιπε πάντως εἰς τὸ ἀστέιον σφάλμα ὁ σοφὸς ἀνήρ, ὁ ἐξολλανδῆ-

σας τοὺς Ἕλληνας ἀναργύρους, ἐὰν βυζαντινῶν τὸ πρῶγμα ἐμάνθανεν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Bernhardy ἐκδόσεως τοῦ λεξιμογράφου τὰ κατὰ τοὺς «Ἀναργύρους» ἢ εἴγε γεννηθῆ καὶ αὐτὸς νεώτερος Ἕλληρ ὅτε ἀναργύρος καὶ αὐτός, ὅπως οἱ ἄλλοι ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων «ὄς ἢ πενία ἀεὶ σύντροφος ἦν», καλῶς καὶ ἐκ πείρας οὐκ ἐγίνωσκε καὶ τοῦ Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τὴν ἀναργυρίαν! Περιέργων δὲ ὅτι εἰ καὶ πρὸ πάντε ἐλῶν ἐτῶν ἠλεγξα τὸ παραδιόρθωμα ἐν τῷ Ἄ-Θηναίῳ (τόμ. 10 σελ. 38) ὁ δὲ Dvenos καὶ ἐπανέλαθε νεωστὶ τὸν ἔλεγγον ἐν τῷ «Ρηγικῷ Μουσίῳ» (τόμ. 38 σελ. 640), ὁ Cobet καὶ ἐν τῷ δεκάτῳ τόμῳ τῆς «Μνημοσύνης» (σελ. 413) ἐννοεῖ ἀντὶ πάσης οὐσίας νὰ μεταβάλλῃ εἰς «μάρτυρας» τοὺς ἀναργύρους.

Δὲν τοιμῶ νὰ εἶπω ὅτι τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων μόνου ἡμεῖς εἴμεθα ἐπιτιμήδιοι αὐτῶν κριτικοὶ καὶ δεξιοὶ ἐκδοταί· μὴ λησιμώμεν ὅτι ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ παρομιώδης τῶν ξένων καὶ ἰδίας τῶν Γερμανῶν ὑπομονὴ δύναται κατὰ μέγα μέρος καὶ ἐπαύθῃ νὰ ἀναπληρώσῃ ὅ τι ἐλλείπει παρ' αὐτοῖς ὡς ξένοι· καὶ πρὸς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς εἶνε ξένοι οἱ ξένοι, ξενώτεροι ἢ ἡμεῖς· καὶ ὅμως πόσα ὀφείλει αὐτοῖς ἡ ἀρχαία φιλολογία! ὅπερ ἡμεῖς ἔχομεν προτέρημα εἶνε ταῦτο, ὅτι τὸ ζῶν γλωσσικὸν αἶσθημα ἀπαλλάσσει ἡμᾶς ἀπὸ πολλῶν κῶπων καὶ ὀδηγεῖ εὐθέως ὅμα καὶ ἀσφαλῶς εἰς τὰ ὅρθα καὶ ἀληθῆ· εὐρὺν ἐν τῷ σχολίῳ εἰς Ὅμηρ. Ὀδυσσ. λ 546 «διὰ τὸ ἐμὲ (τὸν Ὀδυσσεῦ) τοῦ Ἀχιλλέως ἐπαρεῖν τὰ ἔπλα» ὁ Cobet (ἐλπίζω τοῦ διδασκαλοῦ ἢ μεγάλῃ καὶ ὑψηλῇ παιδείᾳ νὰ συγχωρήσῃ τὴν τέλειαν τοῦ ταπεινοῦ ἐλέγχου) τὴν λέξιν ἐπαρεῖν μετέβαλεν ἀδεῶς εἰς λαβεῖν ἀπατηθεῖς ὑπὸ τοῦ Dindorf κηρύξαντος «ἐσαλμῆνην» («vitiösam») τὴν λέξιν. Δὲν ἠδύνατο οἱ σοφοὶ ἄνδρες νὰ γινώσκωσιν ὅτι οἱ μεταγενέστεροι διέσωσαν τὸ ἐπαίρω ἐν τῇ ἀπλῇ σημασίᾳ τοῦ «λαμβάνω» (πρὸλ. Σοφ. Ἠλέκτρ. 634) μεταβαλόντες καὶ τὸν πρῶτον ἀριστον ἐπῆρα εἰς δεῦτερον ἐν τῇ ἀπαρεμφάτῃ, ἐπαρεῖν ἀντὶ ἐπαραι, ὡς καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις (ἐπάρατε ἀντὶ ἐπάρατε κατὰ τὸ ἐπαίρατε, κοπιᾶσατε ἀντὶ κοπιᾶσατε, ὀρίσατε ἀντὶ ὀρίσατε κ.τ.λ.) καὶ ὅτι ἐπαίρω ἀντὶ λαμβάνω (πρὸλ. φέρω—φέρνω, σύρω—σέρνω), ἐπῆρα

ἀντί Ἐλαβον, ὅ ἀ ἐπάρω ἀντί ὅ ἀ λείβω λέγεται καὶ νῦν ἔτι κατὰ τὸ παρὰ Μακροβίου «ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπαγε».

Διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους εὐκολωτέρα ἢ εἰς τοὺς ξένους κριτικῶς εἶνε εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἡ ἀσχολία περὶ τὰ σχόλια εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς τὰ παλαιά· ὅτι καὶ ταῦτα κοινῶς παρεδόθησαν ἡμῖν ἀπέδειξαν αἱ ὑπὸ τῶν ξένων γινόμεναι μελέται εἰ καὶ αὗται μῆτε πολλοὺς μῆτε ὀρίμους καρποὺς ἀπήνεγκον μέχρι τοῦδε. Πλήρης ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα ἡ φιλοσοφία ἢ νεωτέρα οὔτε καιρὸν οὔτε ὄρεξιν εἶχε νὰ ἀζηύση πολλῆς φροντίδος ἔργα παρηγμακώτων χρόνων ὧν ἄλλως δὲν εἶχε ἔτι μᾶλλον καὶ τὴν ἀξίαν ἀσφαλῶς νὰ ἀκτιμᾷ. Αἱ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γουλιέλμου Δινδορφίου ἐκπονηθεῖσαι ἐκδόσεις τῶν σχολίων εἰς Ὅμηρον, Αἰσχύλον, Σοφοκλέα, Ἑυριπίδην κ. ἄ., εἰ καὶ ἐξεπονήθησαν ἐν σπουδῇ καὶ βίᾳ ἀλλοτρίᾳ πως τῇ φιλολογικῇ ἐπιστήμῃ (ἄς μοι συγχωρήσῃ τοῦ ἀνδρός ἢ μνήμῃ) ἀντικαταστήσασαι τὰς παλαιότητας συντέλεσαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν δικαιοτέραν ἐκτίμησιν τῶν λευψάνων τούτων τῆς Ἀλεξάνδρειας γραμματικῆς καὶ κριτικῆς. Πολυτιμώτατα ἐκρίθησαν καὶ κρίνονται τὰ σχόλια εἰς τὸν Ὅμηρον, Πίνδαρον, Αἰσχύλον, Σοφοκλέα καὶ Ἀριστοφάνη ἄπαντα καὶ μέγιστος προσοχῆς ἡξιώθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Γνωστὰ αἱ λαμπραὶ τοῦ Colbet καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Κόντου διορθώσεις εἰς τὰ Ὀμηρικὰ σχόλια καὶ αἱ τοῦ Wolf εἰς τὰ Σοφοκλεία. Τῶν εἰς Αἰσχύλον ἐκδόσεις ἐγένοντο νέα· ἢ ὑπὸ τοῦ Kirchhoff καὶ τοῦ Wecklein, τῶν εἰς Πίνδαρον (μετὰ τὴν τοῦ Böckh) νεωστὶ ὑπὸ τοῦ Abel· διητριβαὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ γράφοντος αἱ διορθώσεις εἰς τὰ Ὀμηρικὰ σχόλια καὶ αἱ κριτικαὶ καὶ παλαιογραφικαὶ συμβολαὶ εἰς τὰ εἰς Σοφοκλέα, ὑπὸ τοῦ Βορέαδου τὰ διορθωτικὰ εἰς τὰ εἰς Θουκυδίδην καὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλειάδου τὰ διορθωτικὰ εἰς τὰ εἰς Λουκιανόν.

Ἐκ ψυχῆς εὐχόμεναι νὰ ἴδω καὶ ἄλλους ὁμογενεῖς φροντίζοντας μὲν καὶ περὶ τῆς μεταγενεστέρως ἡμῶν φιλολογίας ἐπεκτείνοντας, δὲ τὴν κριτικὴν καὶ εἰς τῶν παλαιωτέρων συγγραφέων τὰ κείμενα. Λαμπρὰ τοῖς λόγοις πρόκειται νῦν ἀφορμὴ ἢ ὑπὸ τοῦ φιλογένεστατου Χριστάκη Ζωγράφου ἱδρυσεῖς τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» φιλοτιμηθῶμεν ὅπως ἐκπληρώσωμεν ὅν πρὸς ἘΒ μὲν ἐτῶν ὁ ἀοιδίμος Κοραΐς Θεοδὸς ἔστρεψε πόδον ἀνὰ μὴ μένωμεν καὶ ἡμεῖς ἀσύμβολοι

εἰς τῆς ἐπιστήμης τὴν πρόοδον» νῦν δέ, μετὰ ἡμίσειος αἰῶνος πάροδον, βασιλικώτατα ἐκδηλοῦν παλιν ὁ νέος τῶν χρόνων ἡμῶν Ζωσιμάς ἱδρῶν τὴν βιβλιοθήκην διὰ τὸν λόγον ὅτι «οὐδὲν γινώσκει οὔτε ὑψηλότερον οὔτε ὑπελιμώτερον οὔτε ἐθνικώτερον τῆς καλλιεργείας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀφοῦ καὶ τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη μετὰ πολλοῦ ζήλου ἀσχολοῦνται περὶ αὐτὰ» καὶ ἐξ ἔρωτος «πρὸς ἐδραῖωσιν καὶ παρ' ἡμῖν τῆς κριτικῆς καὶ ἐριμηνευτικῆς ἐπιστήμης, πρὸς διάδοσιν τῶν διορθωμένων κειμένων ἐξ ὧν ὑπεκκαυθίσταται ὁ ζήλος τῶν ἡμετέρων πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς ἡμετέρας νεοελληνικῆς γλώσσης».

Μὴ νυν ἀνώμεν, ἀλλ' ἐπαντείνωμεν ἀνδρικώτερον
ἤδη 'στί τοῦτ' ἐγείνο,
ὅ ἔφα νῦν, ὅ ἔφα πᾶς.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

Η'.

ΚΑΤΑ ΠΟΣΟΝ ΕΙΝΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΣ ΑΚΡΙΒΗΣ

Η ΚΟΙΝΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ.

Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ὁμολογουμένως τὸ μεγαλύτερον γεγονός τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, τὸ δὲ μεγαλύτερον αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπίδρασις ἣν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς καθόλου πορείας τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπισκιάσασαι πάντα τὰ προγενέστερα καὶ μεταγενέστερα αὐτοῦ ἱστορικὰ γεγονότα· καὶ σήμερον ἔτι, μεθ' ὅλην τὴν πολυειδέη κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασιν, ἢ ἐπιρροή αὐτοῦ βαίνει αὔξουσα μᾶλλον ἢ μειουμένη, καθόσον μόνος αὐτὸς δύναται νὰ ἰκανοποιήσῃ πάσας τὰς ἀνάγκας καὶ ἀπαιτήσεις τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου. Μεταξὺ τῶν μεταβολῶν δὲ ὅς ἐπήνεγκεν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, ἐπίσημον θέσιν κατέχει καὶ ἡ

εἰς δύο διαίρεσις τοῦ χρόνου. Ὁ Χριστιανισμός, κατηργήσας τοὺς πολυεθεῖς τρόπους τοῦ υπολογίζειν τὸν χρόνον, τοὺς ἐν χρήσει μέχρι τῆς ἐμφανισθεῖς του, ἀντικατέστησεν αὐτοὺς δι' ἑτέρου ὁμοιομόρφου συστήματος, τοῦ ν' ἀπαριθμῶμεν δηλαδὴ τὰ ἔτη ἔχοντες ὡς βάζου τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀνερχόμενοι ἢ κατερχόμενοι, καὶ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀκολουθοῦσι μέχρι τῆς σήμερον πάντες οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς γῆς, ἀνεξαρτήτως πάσης δογματικῆς διαιρέσεως. Καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν τῆς χρονολογίας ταύτης προτιθέμεθα νὰ ἐρευνησῶμεν, ἐξετάζοντας δηλαδὴ ἀν-ἢ ἀρχὴ αὐτῆς συμπέτει ἀκριβῶς μετὰ τοῦ γεγονότος ἐκείνου, περὶ ὃ περιστρέφεται ὡς περὶ κέντρον ὁ Χριστιανισμός, τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφάνισιν τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὸ ἔθος τοῦ υπολογίζειν τὸν χρόνον λαμβανομένης ὡς ἀφετηρίας τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν ἤρξατο ἀμέσως ἀπὸ τοῦ γεγονότος τούτου. Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μακρὸν μεταχειριζόμενοι τὰς χρονολογίας, αἵτινες ἦσαν τότε ἐν χρήσει, ἰ.χ. τὴν ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, τὴν τῶν Ὀλυμπιάδων, τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας τῶν Σελευκιδῶν καὶ Πτολεμαίων (ἐν Συρίᾳ, Παλαιστίνῃ καὶ Αἰγύπτῳ), καὶ βραδύτερον οἱ Χριστιανοί, πρὸ πάντων οἱ ἐν Αἰγύπτῳ, ἤρξαντο μεταχειριζόμενοι τὴν ἐποχὴν τῶν Μαρτύρων, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἀναρρήσεως τοῦ Διοκλητιανοῦ (284 μ. Χ.), ἐφ' οὗ ἐξερράγη ὁ τελευταῖος τρομερὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμός, ἢ ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ διατάγματος τούτου (302 ἢ 303 μ. Χ.), καὶ τὴν χρονολογίαν ταύτην μεταχειρίζονται εἰσέτι οἱ Ἀβυσσῖνοι. Διότι δὲν εἶναι εὐχερὲς νὰ μεταβάλλῃ τις μακρὰν συνήθειαν, καὶ πρὸ πάντων ἔσται αὕτη ἀναφέρθη εἰς τὸν καθημερινὸν βίον καὶ τὰς πολυποικίλους σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους. Μόνον δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔκτου μ. Χ. αἰῶνος Διονύσιος ὁ ἐπικληθεὶς Μικρὸς (*), ἀναεῶν τὸν ἐνενηκονταπενταετῆ κύκλον τοῦ Πάσχα, τὸν συναχθέντα ὑπὸ τοῦ πάπα Βίκτωρος, εἰσήγαγε πρῶτος

(*) Διονύσιος ὁ Μικρὸς, γεννηθεὶς ἐν Σουθίᾳ, ἤρξατο κατὰ τὸν ἴον μ. Χ. αἰῶνα. Ἦν κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης καὶ εὐρείας ἐκκλησιαστικῆς παιδείας. Εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ διὰ τὴν συλλογὴν τῶν Συνοδικῶν Κανόνων, ἐν ἣ περιέλαβε καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Σιριαίου μέχρι τοῦ Λέοντος θεσπίσματα τῶν παπῶν. Μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν τὰς

τὴν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ χρονολογίαν, ὑπολογίσας ταύτην ὡς συμπέσασαν τὸ 753ον ἔτος ἀπὸ κτίσεως Ρώμης καὶ ἔκτατε ἢ χρήσις τῆς χρονολογίας ταύτης κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ γενικὴ (*). Ἀλλὰ Διονύσιος ὁ Μικρὸς ὑπέρβεν ἄρα γε ἀκριβῶς περὶ τοὺς υπολογισμούς του; ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη πράγματι τὸ 753ον ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, καὶ ἐπομένως τὸ συμπληρούμενον μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔτος εἶναι ἀληθῶς τὸ 1886ον μετὰ Χριστόν; Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔκ προσπαθήσῃ νὰ διαλευκάνῃ ἡ παρούσα διατριβή.

Ὅτι Διονύσιος ὁ Μικρὸς, ὄρισας ὡς ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ 753 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης ἠπατήθη, εἶναι σήμερον γεγονός ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας. Δὲν δυνάμεθα θρῆναι νὰ ὀρίσωμεν μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ κατὰ πᾶσα ἔτη, ἕνεκα τῶν διαφωτιστῶν γνώμων τῶν διαφόρων συγγραφέων τῶν ἐγκυφάντων εἰς τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος τούτου. Μὴ θεωροῦντες ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαρκεῖς πρὸς ὀριστικὴν τοῦ ζητήματος λύσιν, ὁκ προσπαθήσωμεν μόνον, διακρίνοντες τὰ βέβαια ἀπὸ τῶν ἀβεβαίων, νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι

Α'. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐγεννήθη μετὰ τὰ μέσα τοῦ 749 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης ἔτους.

Β'. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐγεννήθη πρὸ τῶν μέσων τοῦ 746.

Ἄρα τὸ ἀληθὲς ἔτος τῆς γεννήσεώς του κυμαίνεται ἀπὸ τοῦ 746—749, καὶ συνεπῶς ἡ χρονολογία τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦμεν υπολογίζει 4—7 ἐπ' ἑλαττον ἔτη, οὕτως ὥστε κατὰ τοὺς μετριοτέρους υπολογισμούς ἐντὸς ὀλίγου συμπληρούμεν εὐχὴ τὸ 1886, ἀλλὰ τὸ 1890 μ. Χ.

Γ'. Τέλος ὁκ υποδείξωμεν ὅτι ἡ σχετικῶς πιθανωτέρα γνώμη εἶναι, ἢ ἐκ τῶν τριῶν ἀβεβαίων ἐτῶν 746—749 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ὡς ἀκριβὲς ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀρίζουσα τὸ 747.

ἐπιστολῆς Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συγκροτηθείσης κατὰ τῶν Νεστορικῶν Συνόδου.

(*) Οἱ Ἰσπανοὶ ἐξηκολούθησαν μέχρι τοῦ 1350 μ. Χ. μεταχειριζόμενοι τὴν ἰσπανικὴν λεγομένην χρονολογίαν, ἀρχομένην τὸ 34 π. Χ., καὶ λαβοῦσαν ἀφορμὴν ἐξ ἐπαχθοῦς τινοῦ φόρου ἐπιβληθέντος αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Εἶναι δὲ πασίγνωστον ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μακρὸν μεταχειριζόμενοι τὴν ἀπὸ κτίσεως κόσμου (5,008 π. Χ.) χρονολογίαν.

Α'. Εἴπομεν ἐν πρώτοις ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγεννήθη μετὰ τὰ μέσα τοῦ 749 ἀπὸ κρίσεως Ρώμης ἕντι τοῦ 753, ὅπερ ὑπολογίζει ἡ ἐν χρήτει χρονολογία. Τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ἔπειτα καὶ ὡς ἱστορικὸν βιβλίον ἐξεταζόμενον εἶναι κατὰ πάντα ἀξιόπιστον, ἀρνηγόμενον τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν καθορίζει μὲν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν τοῦ γεγονότος τούτου, ἀλλὰ παρέχει ἡμῖν ἑτέραν ἐνδειξιν, ἐξ ἧς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ταύτην. Μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρώδου αὐτοῦ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως» Ματθ. κερ. II. Ὁ Ἡρώδης δὲ οὗτος, καθὼ ἐξάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω, εἶναι ὁ πρῶτος Ἡρώδης, ὁ ἐπικληθεὶς Μέγας, Ἰδουμαῖος τὸ γένος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βρούτου καὶ Κασίου, κατεστάθη βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, προαχθεὶς ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου (*). Πρὸς ἀπόδειξιν λοιπὸν τοῦ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἐγεννήθη μετὰ τὸ 749, ἀρκεῖ νὰ ἀποδειχθῇ α') ὅτι ὁ Ἡρώδης ἀπέθανε τὸ ἔαρ τοῦ 750 ἀπὸ κρίσεως Ρώμης, καὶ ὅτι β') μετὰ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου μεσολαβεῖ δεκάμηνον κατ' ἐλάχιστον ἔρον χρονικὸν διάστημα. Ὅτι ὁ α' Ἡρώδης ἀπέθανε τὸ 750 ἀπὸ κρίσεως Ρώμης μαρτυρεῖται ῥητῶς ὑπὸ τοῦ περιφήμου Ἰουδαίου ἱστορικοῦ Ἰωσήπου Φλαβίου, ἀκριβέστατος ὀλίγα ἔτη μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα (70 μ. Χ.), καὶ ὅστις πρὸς τούτους ἠρώσθη τὰς πληροφορίας του ταύτας ἐκ τοῦ Νικολάου τοῦ ἐκ Δαμασκού, συγγραφοῦ καὶ ὀπίσω τοῦ Ἡρώδου. Ὁ Ἰωσήπος λοιπὸν, ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ ἱστοριογραφίᾳ του, ἔτος μὲν τῆς εἰς βασιλεία ἐκλογῆς τοῦ Ἡρώδου ὀρίζει τὸ 714 ἀπὸ κρίσεως Ρώμης, ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Καλοίνου καὶ Παυλίνου (**), ἔτος δὲ τοῦ θανάτου του, τὸ 37 τῆς βασιλείας

(*) Ἰωσήπου Φλαβίου. Ἑβραϊκῆς Ἀρχαιολ. Β. 14. «Συναγαγόντες τὴν Βουλὴν (τῶν Ρωμαίων), παρελθὼν Ἀντώνιος ἐδίδασκεν αὐτοὺς ὡς καὶ πρὸς τὸν κατὰ Πέρθων πόλεμον Ἡρώδη βασιλεύειν συμφέρει καὶ ὁδῶν τοῦτο πᾶσι φησίζεταί: Βεβλ. Τακίου. *Histor. L. V. ceterum ab Antonio Herodi dalem victor Augustus auxit* (τὴν βασιλείαν τὴν δεύσαν Ἡρώδη παρ' Ἀντωνίου, ὁ νικητὴς Αὐγούστου ἠρώσθη).

(**) Καὶ ὁ μὲν τὴν βασιλείαν οὕτω παραλαμβάνει, τυχὼν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἐκατοστῆς καὶ ὄγδοκαστῆς καὶ τεταρτῆς Ὀλυμπιάδος, ὑπατεύοντος Γαίου Δομητίου, Καλοίνου τὸ δεύτερον καὶ Γαίου Ἀσινίου Παυλίνου (Ἔβρ. Ἀρχ. Β. 14).

του (*), ἢ τὸ τριακστὸν τέταρτον ἀφότου ἐκυρίευσεν τὴν Ἰερουσαλήμ, καὶ ἐφόνησε τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Ἀντίγονον, ὅπερ ὁ αὐτὸς Ἰωσήπος ἀναφέρει ὡς γινόμενον τὸ 717 ἀπὸ κρίσεως Ρώμης, τρία ἔτη δηλαδὴ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀναγορεύσειν αὐτοῦ ὡς βασιλέως τῶν Ἰουδαίων (**). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰωσήπος ἀριθμεῖ τὰ ἔτη, κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἰουδαίων, ἀρχόμενος δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ μηνὸς Νισάν (15 Μαρτίου—15 Ἀπριλίου) ἐξάγεται ὅτι τὸ 37ον ἔτος ἀπὸ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ Ἡρώδου, ἢ τὸ 34ον ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰεροσολύμων, συμπίπτει πρὸς τὸ ἔαρ τοῦ 750 ἔτους ἀπὸ κρίσεως Ρώμης καὶ συνεπῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐτελεύτησεν οὗτος, καὶ ἀκριβέστερον (***) κατὰ μῆνα Μάρτιον, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων.

Δευτέρω ἱστορικῇ ἀπόδειξις τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τελευτῆς τοῦ Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου εἶναι ἡ λαμβανόμενη ἐκ τῆς διαρκείας τῆς ἡγεμονίας τοῦ υἱοῦ του, Ἡρώδου Ἀντύπα, τοῦ τετράρχου, τοῦ θανατωθέντος Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν. Ἀποθανόντος Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου, ὁ Αὐγούστος, τροποποιήσας ἐν μέρει τὴν διαθήκην αὐτοῦ, παρεχώρησε τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ βασιλείου του μετὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας εἰς τὸν υἱὸν του Ἀρχέλαον, τὸ δὲ ἕτερον ἡμισυ, διαίρησας εἰς δύο τετραρχίας, ἔδωκεν εἰς τοὺς ἄλλους δύο υἱοὺς αὐτοῦ, Ἡρώδη τὸν Ἀντύπαν καὶ Φίλιππον (****), ὅστινες καὶ ἐξηκολούθησαν

(*) Τοῦτο πράξας ἡμέρα πέμπτη μεθ' ἧς μὲν Ἀντίπατρον κτείνει τὸν υἱὸν τελευτῆ, βασιλεύσας μεθ' ἧς μὲν Ἀντίγονον ἀνεῖλεν ἔτη τέσσαρα καὶ τριάκοντα, μεθ' ἧς δὲ ὑπὸ Ρωμαίων ἀπεδόδατο ἔτη ἑπτὰ καὶ τριάκοντα (Ἔβρ. Ἀρχ. 17).

(**) Τοῦτο τὸ πάλιν (ἢ ὑπὸ Ἡρώδου ἑλωσις) συνέθη τῇ Ἰεροσολυμιτῶν πόλει ὑπατεύοντος ἐν Ρώμῃ Μάρκου Ἀγρίππα καὶ Καννίου Γέλλου, ἐπὶ τῆς πέμπτης καὶ ὄγδοκαστῆς καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, μετὰ ἔτη εἴκοσι καὶ ἑπτὰ τῆς γενομένης ἐπὶ Πομπηίου τοῖς Ἰουδαίοις συμφορᾶς (Ἔβρ. Ἀρχ. 17).

(***) Ἡρώδης μὲν δὴ ἐτελεύτα . . . Ἀρχέλαος δὲ ἐπὶ μὲν ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ πένθος τῆ πατρὸς τιμῶν διατέλει . . . ἐν τούτῳ δὲ τῶν Ἰουδαίων τινὲς συνέλιθόντες νεωτέρων ἐπιθέμενον πραγμάτων . . . φανεροὶ τε ἦσαν ἐπὶ μέγα αὐθῆσαντες τὴν στάσιν, πλήθους ἐπιρρυσέντας αὐτοῖς . . . ἐνοστάς κατὰ τὸνδε τὸν κερὸν ἑορτῆς, ἐν ᾗ Ἰουδαίοις ἄξιμα προσέθεσθαι πάτριον, φάσκα δὲ ἡ ἑορτὴ καλεῖται (Ἔβρ. Ἀρχ. 17).

(****) Καίσαρ, Ἀρχέλαου βασιλεία μὲν οὐκ ἀποφαίνεται, τοῦ δὲ ἡμίσεος τῆς χώρας ἕπερ Ἡρώδη ὑπετελεῖ ἐθνάρχην καθίσταται . . . τὴν δὲ ἑτέραν ἡμί-

κυβερνῶντες τὰς τετραρχίας των, καὶ ἀρῶν ὁ Ἀρχέλαος ἐστερέθη τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου διὰ τὴν ἠρότητα του, καὶ ἐξωρίσθη εἰς Βιέννην τῆς Γαλλίας (*), ἣ δὲ ἐθιάρχια του προσηρτήθη εἰς τὴν ἡμεσον ῥωμαικὴν ἐπαρχίαν τῆς Συρίας καὶ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ Ῥωμαίων ἡγεμόνων, λ. χ. Πιλάτος, Φηλιξ, Φήστος κλ. Ἐκ τῆς διαρκείας λοιπὸν τῆς τετραρχίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρώδου Ἀντύπα, ὅστις ἐστερέθη ταύτης ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Καλιγούλα τὸ 692 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἀφοῦ διήρκεσε τεσσαράκοντα τρία ἔτη ἐξήχθη ὅτι ὁ Ἡρώδης ὁ Μέγας ἀπέθανε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 750.

Ὅτι ὁ Ἀντύπας Ἡρώδης ἐκυβέρνησε τὴν τετραρχίαν του ἐπὶ τεσσαράκοντα τρία ἔτη, ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν διαφόρων νομισμάτων ἐκτυπωθέντων ὑπ' αὐτοῦ καὶ σωζομένων ἐν διαφόροις Μουσείοις. Τινὰ τούτων φέρουσιν ἐφ' ἑνὸς μὲν μέρους στέφανον ἐκ δάφνης καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν ΓΑΙΩ ΚΑΙΣΑΡΙ-ΓΕΡΜΑΝ ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου μέρους κλαδὸν δάφνης μετὰ τῶν λέξεων ΠΡΩΔΗΣ ΤΕΤΡΑΡΧΗΣ, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὰ γράμματα ΜΓ'. Ἐκ τῶν γραμμάτων λοιπὸν τούτων ὑποδεικνύονται προδήλως τὸ ἔτος τῆς τετραρχίας του, ἐξάγεται ὅτι ἐκυβέρνησε ταύτην ἐπὶ 43 τοῦλάχιστον ἔτη· ἐπειδὴ δὲ ἐστερέθη ταύτης τὸ 792 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, ἐξάγεται ὅτι ἀνέλαθε ταύτην περὶ τὰ μέσα τοῦ 750, ἄρα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου ἀπέθανεν ὁ πατήρ του. Ἐῖπομεν δὲ ὅτι ἐκυβέρνησε τοῦλάχιστον ἐπὶ 43 ἔτη, διότι πιθανὸν τὸ ἔτος τοῦτο (καθ' ὃ ἐλόπη τὸ νόμισμα ἐκείνο δηλαδὴ) νὰ μὴ ἦτο τὸ τελευταῖον τῆς ἡγεμονίας του καὶ τότε πρέπει νὰ ὀρισθῇ ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς του ὡς γενόμενος πρὸ τοῦ 750 ἔτους.

Ἐκ τῶν δύο λοιπῶν προσχρησιμῶν ἀποδείξεων συμπεραίνεται ὅτι ὁ Ἡρώδης ἔζησε κατ' ἀνώτατον ὅρον μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 750 ἔτους ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης.

οὐκ ἔστιν ἄλλο, ὅσιν Ἡρώδου ἑτέροις παισὶ παρεδίδου, (ὁ Πιππὴ καὶ Ἀντύπα, Ἐβρ. Ἀρχ. 17. Πρὸς. Ἰωσήφ. Ἰουδαϊκοῦ πολέμου β' καὶ Γαλιλαίου Histor. L. V.

(*) Δεκάτω δὲ ἔτει τῆς ἀρχῆς Ἀρχελάου, οἱ πρώτοι τῶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις καὶ Σαμαρείταις, μὴ φέροντες τὴν ἠρότητα αὐτοῦ, κατηγοροῦσιν αὐτὸν ἐπὶ Κίσιτος. . . καὶ ὁ Κίσιτος ἐκεῖνον μὲν φυγάδα ἐλαύνει δοῦς οὐκ ἐπιτήριον αὐτῷ Βίβλων πόλιν τῆς Γαλιλαίας, τὴ δὲ γράμματα ἀπηνέγκαστο. (Ἐβρ. Ἀρχ. 17.)

Προσετέθη δὲ β') ὅτι μεταξύ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου πρέπει νὰ παρεμβληθῇ δικτάμηνον τοῦλάχιστον χρονικὸν διάστημα. Μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ, ἡ Εὐαγγελικὴ ἱστορία ἀναγράφει τὴν ἔλευσιν τῶν Μάγων. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐλεύσεως τούτων, καθὼς καὶ τὴν πατριδα, ὑπάρχει συζήτησις μεταξύ τῶν ἱεολόγων, τῶν Πατέρων διαφωνούντων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου (*), καθόσον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς ὁ χρόνος τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀστέρος, καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ γνώμη τῶν ὑποστηριζόντων ὅτι οἱ Μάγοι ἦλθον τὸ δεύτερον ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἡρώδης διέταξε τὴν σφαγὴν τῶν νηπίων τῆς Βηθλεὲμ καὶ τῶν περὶξ ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἡ κριβωσε παρὰ τῶν Μάγων» (Ματθ.). Ἄλλ' ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἀφίκοντο ὀλίγας μόνον ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος· καθὰ ἐξάγεται ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὴν ἔλευσιν τῶν Μάγων ὁ Ἡρώδης ἦν ἐν Ἱερουσόλοις, ὅπου καὶ ἀνέμεινε ἐπὶ μικρὸν τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Μάγων καὶ ὅτε εἶδεν ὅτι ἐνεπαύθη τότε διέταξε τὴν σφαγὴν τῶν νηπίων. Καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι πάντα ταῦτα ἐξετελέσθησαν μετὰ μεγίστης ταχύτητος, πάλιν δεῖν νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι περῆλθον τρεῖς τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μῆνας, καθόσον ὁ Ἡρώδης ὁ ἀνέμεινε τρεῖς ἢ τεσσαρὰς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Μάγων, μολοντί δὲν εἶναι πιθανόν, λέγομεν, ὅτι ἐνήργησε μετὰ τὸ αὐτῆς ταχύτητος ὡς ἀνησυχολημένος εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κατὰ τὴν δίκην ἐκείνην συμδόσεως στάσεως τῶν ἐξακισχιλίων Φαρισαίων, τὴν δίκην τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου, ἣν διεξήγαγεν αὐτὸς εὔτως ὁ πατήρ μετὰ τοῦ Ῥωμαίου ἡγεμόνος τῆς Συρίας, καὶ τὰς βραδουργίας τῶν οἰκείων του (**). Ἄλλὰ ὀδῶμεν τρίμηνον μόνον διάστημα. Ἐξ

(*) Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῶν ἀφορώντων τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑπάρχει συζήτησις τις, προερχομένη ἐκ φαινομενικῆς τινος ἀσυμφωνίας μεταξύ τῶν εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ.

(**) Ἢ πρὸς ταῦς συγγενεῖς τοῦ ἠμότης τοῦ Ἡρώδου ἐκτίθεται κατὰ πλάτος ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφου. Μὴ ἀρνούμενος εἰς τὸν θάνατον τῆς συζύγου του Μαριάμης καὶ τῶν υἱῶν του Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀριστοβούλου, διέταξε, πέντε μόνον ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του, τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου, καὶ γνωρίζων πόσον ἦν ἀπεχθὴς ταῖς Ἰουδαίαις καὶ ὅτι ὁ ἔλαβον διὰ τὴν τελευταίαν

ἄλλου μέρους γινώσκωμεν (Ἰωσήφ. Ἔθρ. Ἀρχ. 17) ὅτι ὁ Ἡρώδης τοὺς πέντε τελευταίους μῆνας τοῦ βίου του, ὡς κατατρυχόμενος ὑπὸ θειῆς ἀσθενείας διήλθε μακρὰν τῆς Ἱερουσαλήμ, παρὰ τὸν Ἰορδάνην καὶ τὰς θέρμας τῆς Καλλιρρόης. Μεταξὺ λοιπὸν τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ παρεντεθῇ ὀκτάμηρον τοῦλάχιστον χρονικὸν διάστημα καὶ συνεπῶς τοῦ Ἡρώδου τελευτήσαντος τὸ ἔαρ τοῦ 750 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἢ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνέβη μετὰ τὰ μέσα τοῦ 749 ὡς γὰρ τὸ 753, καθὰ ὑπολογίζει μετὰ Διονύσιον τὸν Μικρὸν ἢ κοινὴ χρονολογία. Καὶ τοιοῦτοτρόπως μένει ἀποδεδειγμένον τὸ Α' μέρος.

Β'. Ἀντίθετον ἔριον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶσομαμεν τὰ μέσα τοῦ 746 δεκτοπώσαντες ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐγεννήθῃ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τοῦθ' ὑπερ καὶ ὁ ἀποδείξωμεν ὅτι Ἰησοῦς Χριστός, κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ἐγεννήθῃ ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἐν πάσῃ τῇ Ῥωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ ἐπεκράτει εἰρήνη. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν πότε ἐπεκράτησε πλήρης εἰρήνη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἱστορικῶν Δίωνος Κασσίου καὶ Σουετωνίου, τοῦτο συνέβη τρίς: α) μετὰ τὴν ἦσαν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας τὸ 725 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης· β) μετὰ τὸν Κινταβόρικόν πόλεμον τὸ 729 καὶ γ) μετὰ τὸ πέρας τοῦ Γερμανικοῦ πολέμου τὸ 746. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ

του, διέταξέ τινες τῶν ἐμπιστῶν ἀξιωματικῶν του, νὰ θανατώσωσιν, ἅμα θὰ ἐξέπειε, τοὺς παρ' αὐτῷ συγγληθέντας προύχοντας τῶν Ἰουδαίων, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔπαι τὸ ἔθνος, καὶ ἄκον, θρηνησῆναι, καὶ οὕτω ομύσαν αὐτοῦ τὸν ἐπιτάφιον γενήσεσθαι, καὶ ὅποιος οὐδ' ἄλλοις βασιλέων». (Ἔθρ. Ἀρχ. 17). Ὁ δὲ Μακρόβιος, Saturnalia I. II. c. 4, ἀναφέρει εὐφρῆς τι σκῆμα τοῦ Αὐγούστου, ὅστις μαθὼν ὅτι ὁ Ἡρώδης εἶχε διατάξει τὴν σφαγὴν τῶν νηπίων, καὶ νόμισας ὅτι ἐν αὐτοῖς συμπεριελήφθη καὶ υἱὸς τις νήπιος αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἡρώδου, καθὰ εἶχε διαδοθῆ, καίτοι ἐσφαλμένους, ἀνεκρίνησε τὴν ἀκόλουθον φράσιν: Melius est Herodis porcum ossa quam filium, «κρεῖττον Ἡρώδου χοίρου εἶναι ἢ υἱόν», ὑπερβαίνων τὴν μισοαἰκίαν ἀπαγόρευσιν τοῦ ἐσθῆαι τοὺς χοίρους καὶ θύλων νὰ υποδείξῃ διὰ τούτου ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ φιλτάτοι τοῦ Ἡρώδου δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῆς ὁμόθυτος αὐτοῦ καὶ τοῦ κινδύνου τοῦ θανάτου.

ὅτι ἐγεννήθη κατὰ τὴν α' καὶ β' τὸ 725 ἢ 729, διότι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώδου, ἐπισυμβάντα, καθὰ ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, τὸ 750 ἦτο νήπιον ὑπολείπεται λοιπὸν ἢ γ' ἢς θὰ ἐρίσωμεν ἀκριβέστερον τὸν χρόνον. Κατὰ τὸ 744 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης ἢ Σύγκλητος διέταξε νὰ κλεισθῶσιν αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰαννοῦ, αἵτινες ἠνοίγοντο ἐπὶ πολέμου καὶ ἐκλείοντο ἐπὶ εἰρήνης. Ἀλλὰ ταυτοχρόνως συνέβησαν ἐπαναστατικὰ τινα κινήματα ἐν Δαλματία, οἱ Δάκαι ἤρξαντο ἀπειλοῦντες τὰ ὅρια τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ οἱ Γερμανοὶ ἤρξαν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ρωμαίων, διὸ ἐδέησε νὰ ἀναβληθῇ ἢ ἐκπέσει τῆς διαταγῆς τῆς Συγκλήτου καὶ δ' Αὐγούστου ἀνέβηκεν εἰς μὲν τὸν Τιβέριον νὰ χαλιναγωγῆσθαι τοὺς Δαλμάτας καὶ Δάκας, εἰς δὲ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δροῦσον, τὴν διεξαγωγὴν τοῦ Γερμανικοῦ πολέμου. Ὁ Τιβέριος κατήντησεν ἐντὸς τοῦ 744 τὰ κινήματα τῶν Δακῶν, καὶ Δαλματῶν, ἐνῷ ὁ Δροῦσος ἐξηκολούθησε μαχόμενος ἐπιτυχῶς κατ' ὄλον τὸ 745 πρὸς τοὺς Γερμανοὺς· ἀλλ' ἀποθανὼν αἰφνιδίως ἀφῆκε τὸν πόλεμον ἡμιτελῆ, διὸ ἐδέησε νὰ ἀποσταλῇ τὸ 746 ὁ Τιβέριος, ὅστις περατώσας αὐτὸν περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους, ἐπανέκαμφε θριαμβευτικῶς εἰς Ρώμην. Οὕτως ἐκλείσθησαν αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰαννοῦ, καὶ διαρκῆς εἰρήνη ἐπεκράτησε μέχρι τοῦ Ἀρμενικοῦ πολέμου τὸ 752, κατ' ἣν εἰρήνην ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἔχομεν δύο βέβαια χρονικὰ σημεῖα, ἐντὸς τῶν ὁποίων πρέπει νὰ τεθῇ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 746 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης μέχρι τῶν μέσων τοῦ 749.

Γ'. Κατὰ ποῖον δὲ ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἐτῶν πρέπει νὰ ὀρισθῇ τὸ γεγονός τοῦτο; τοῦτο, καθὰ εἶπομεν ἐξ ἀρχῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν μετ' ἀκριβείας, θὰ ἐκθέσωμεν μόνον τοὺς λόγους, ἐπὶ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐρειδόμενοι ἀποφαινόμεθα ὑπερ τοῦ 747 ἔτους ἀπὸ κτίσεως Ρώμης.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ἐγεννήθη κατ' ἣν ἐποχὴν ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην (τὴν Ῥωμαϊκὴν δηλαδὴ αὐτοκρατορίαν, περιλαμβάναςαν σύμπαντα σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον), ἕνεκα τῆς ὁμοίας· ὁ Ἰωσήφ μετέβη μετὰ τῆς Μαρίας, ἐγκύου οὔσης, εἰς Βηθλεὲμ, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν νόμον ἔπρεπε νὰ κατα-

γραφῶσιν, ὡς ἐξ αὐτῆς καταγομένου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πατρίδος αὐτῶν Δαυὶδ, καὶ ἐκεῖ ἀεπλήροθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐν τῇ φάτῃ. Θὰ ἐξετάσωμεν λοιπὸν κατὰ ποῖον ἔτος διετάχθη ἡ ἀπογραφὴ αὕτη. Κατὰ τοὺς Ρωμαίους ἱστοριογράφους τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, Τακίτου, Σουετώνιου καὶ Δίωνος Κασσίου, ὁ Καίσαρ Αὐγούστος διέταξε τρεῖς τοιαύτας ἀπογραφὰς τὸ 23 π. Χ. κατὰ τὴν κοινὴν χρονολογίαν, τὸ 8 π. Χ. καὶ τὸ 13 μ. Χ. Ἡ πρώτη καὶ τρίτη ἀνωμαλῶς δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑπολείπεται λοιπὸν ἡ δευτέρα, ἡ διεταχθεῖσα τὸ 745 ἔτος ἀπὸ κρίσεως Ρώμης. Αἱ ἀπογραφαὶ αὗται διήρουν δύο ἢ τρία ἔτη διότι οἱ Ρωμαῖοι ἀνέθετον τὴν διεξαγωγὴν τούτων εἰς ἐκτάκτους ἀπεσταλμένους, διὸ καὶ ὁ Σουΐδας ἀναφέρει εἰς τὸ λεξικόν του εἰς τὴν λέξιν «ἀπογραφὴ», ὅτι ὁ Αὐγούστος εἶχεν ἀναθέσει τὴν διεξαγωγὴν τῆς παρούσης εἰς εἰκοσὶν ἐπισημοὺς ἀνδρας. Ἰδόμεν λοιπὸν κατὰ ποῖον ἔτος ἐνηργήθη αὕτη ἐν τῇ αὐτονομίᾳ ἡγεμονίᾳ τῆς Ἰουδαίας. Ὁ Ακουζὸς μαρτυρεῖ ὅτι αὕτη ἐγένετο «ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου» ὅστις εἶναι ὁ γνωστός κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Αὐγούστου Ρωμαῖος Πατρίκιος καὶ στρατηγός, P. Sulpicius Quirinius. Ἡ μαρτυρία αὕτη ἀνησχόληται ἐπὶ πολλὴν τοὺς Ἡεροδότους, διότι κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Ἰωσήπου, Τακίτου καὶ Τερτουλιανοῦ, ἡγεμὼν τῆς Συρίας ἦν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Sentius Saturninus, ἢ ὁ Quintilius Varro, καὶ ὁ Κυρήνιος μόνον πολλὰ ἔτη βραδύτερον, μετὰ τὴν ἔξωσιν δηλαδὴ τοῦ Ἀρχελάου, διωρισθῆ ἡγεμὼν τῆς Συρίας, διὸ πολλοὶ ἐθεώρουν τούτον ὡς ἕνα τῶν ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων, ἐκ τῶν εἰκοσίων, οὓς ἀναφέρει ὁ Σουΐδας. Τὸ ζήτημα φαίνεται λυθὲν ἐξ ἐπιγραφῆς τινος, ἀνακαλυφθείσης τὸ 1764 ἐν τῇ Τιβουρτικῇ πεδιάδι, (agrum Tiburtinum) πλησίον τῆς Ρώμης, καὶ εὑρισκομένης νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Κατσανοῦ· ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀπεροῦται εἰς ἄνδρα τινὰ ἐπιφανῆ, οὗτινος τὸ ὄνομα εἶναι ἐσθεσμένον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδονται δύο ἱκετήρια τελεταὶ (Supplicationes), Ὁραμβος, ἀνωπατεία τῆς Ἀσίας, καὶ διττὴ ἡγεμονεία ἐν Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ, πάντα συμβάντα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Αὐγούστου· ταῦτα πάντα κατὰ τοὺς ἀπασχοληθέντας εἰς τὸ ζήτημα τούτο εἰς μόνον τὸν Κυρήνιον εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδοθῶσιν. Ἐπειδὴ δέ, καθὰ ἐξάγεται ἐκ τοῦ Ἰωσήπου, ἡγεμὼν τῆς Συρίας ἀπὸ τοῦ

744—747 ἦν ὁ Sentius Saturninus, τὸ δὲ 748 ἀναφέρεται ὁ Quintilius Varro ἔπεται ὅτι ἡ ἡγεμονία τοῦ Κυρηνίου πρέπει νὰ ὀρισθῇ κατὰ τὸ 747—748 ἐξ ἧς καὶ συνέβη ἡ ἀπογραφὴ. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἦν ἀπασχολημένος εἰς τὸν κατὰ τῶν Ὀμοναδῶν (Omonadenses) πόλεμον τὰς ὑποθέσεις διεξήγαγεν ὁ προκατόχος του Sentius Saturninus, καὶ αὐτὸς ἐνήργησε τὴν ἀπογραφὴν, καὶ τοιοῦτατρόπως αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Σεντίου Σατουρνίνου καθὼ λέγει ὁ Τερτουλιανός, ἀλλ' ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου κατὰ Λουκᾶν. Ἐπειδὴ δὲ εἴπαμεν ὅτι ὁ Κυρήνιος ἐπὶ ἕν μῶλις ἔτος ἐκράτησε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Συρίας καὶ τούτην ἐπὶ φιλῶ μόνον δυνάμει, ὡς ἦν ἀπασχολημένος εἰς πόλεμον, διὰ τοῦτο ὁ Ἰώσηπος ἀναφέρει ὡς διάδοχον τοῦ Σατουρνίνου τὸν Κυνήλιον Βάρωνα. Καὶ κατὰ τὴν ἡγεμονίαν λοιπὸν τοῦ Κυρηνίου τὸ 747 δηλαδὴ ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Ἀνακεφαλαιοῦντες νῦν τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω, ἔχομεν τὰ ἀκόλουθα περίσματα:

α'. Εἶναι βέβαιον ὅτι Διονύσιος ὁ Μικρὸς ὑπολογιστὴς ὡς ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ 753 ἀπὸ κρίσεως Ρώμης ἠπατήθη.

β'. Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη τέσσαρα τοῦλάχιστον ἔτη πρότερον, πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 749 ἔτους, ἢ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, τελευτήσαντος κατὰ Μάρτιον τοῦ μεθεπομένου ἔτους 750.

γ'. Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γεννηθῇ πρὸ τοῦ 746.

δ'. Ἐκ τῶν τριῶν ἀδεδαίων ἐτῶν 747, 748, 749, ἔτος, καθ' ὃ πιθανώτερον ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς φαίνεται τὸ 747, καὶ τοιούτου δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιον.

Ἐκ πάντων δὲ τούτων συμπεραίνωμεν ὅτι ἡ χρονολογία τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦμεν εἶναι ἐσφαλμένη, ὑπολειπομένη τοῦ ἀληθοῦς ἔτους τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τέσσαρα ἕως ἑπτὰ ἔτη, ὥστε ἂν δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι ἀπὸ τοῦ πρόσθετος Ἰανουαρίου εἰσερχόμεθα εἰς τὸ 1893 μ. Χ. ἔτος, εἶναι ὅμως ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας ὅτι εἰσερχόμεθα εἰς τὸ 1891 μ. Χ. ἔτος τοῦλάχιστον.

Καὶ ταῦτα χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας διότι καίτοι τὰ λεχθέντα ἐκτὸς τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας ἔχουσι μεγάλην σπουδαιότητα

καὶ ὑπὸ θεολογικὴν ἐποψιν (*), δὲν ἔχομεν θμως τὴν παράλογον ἀξιολογίαν ὅτι πρέπει νὰ προκληθῆῖ νέον χριστιανικὸν ζήτημα, τὸ τῆς ἐπανερρώσεως δηλαδὴ τῆς ἐν χρήσει κοινῆς χρονολογίας, συμφωνώτερον πρὸς τὴν τῶν γεγονότων ἀλήθειαν.

Κ. ΔΕΛΙΚΑΝΗΣ.

Θ΄.

ΤΕΡΑΤΩΔΕΙΣ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑΙ
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΦΩΤΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Πικρὰν ἀλήθειαν καὶ ἐκκάτην ὑπὸ τῆς πείρας δι' ἀπειρίων παρδαυγμάτων ἐπικυρουμένην ἄριστα θετύπως ἐλαμπρὸς τῆς ἀρχαιότητος τραγικὸς ποιητὴς Σοφοκλῆς εἰπὼν

« Πρὸς γὰρ τὸν ἔχον' ὁ φθόνος ἔρπει » (**).

Ὅπου καὶ ἐν στροφή τις τὸ βλέμμα, οἰανδῆποτε κοινωνικὴν τῶν καὶ ὅσων ἀνθρώπων καὶ ἐν ἐξέτασιν πανταχοῦ ἔκ' ἔδη τὸ ἀπεχθές

(*) Εἶναι προφανές ὅτι γινόμενης ἀποδεικτῆς ὡς ἀληθοῦς τῆς κοινῆς ἐν χρήσει χρονολογίας, ἡ ἀφήγησις τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ περὶ τῆς διαταξείσεως ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Λυγούστου ἀπογραφῆς ἀποδείκνυται ἐσφαλμένη, διότι, καθὼς εἶδομεν, οὐδέμια τοιαῦτη ἀπογραφὴ διετάχθη τὸ 753 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης καὶ συνεπῶς καταστρέφεται καὶ αὐτὴ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια τῆς ἐν Βηθλεὲμ γεννήσεως τοῦ Κυρίου, τοῦ ὅ' ὕπερ ἀντίκειται πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ὡς Μεσίου, συμφωνῶντος πρὸς τὰς προρρήσεις τῶν προφητῶν.

(**) Σοφοκλ. Αἴαντ. στ. 157. Ταῦτα λέγει χορὸς Σαλαμινίων πρὸς τὸν Αἴαντα, παρακαλῶν ἵνα διαλύσῃ ἐμφανιζόμενος εἰς τὸ μέσον τὰ κατ' αὐτοῦ διαδιδόμενα. Ἐκεῖ ἀμέσως πρὸ τῆς σημειώσεως τρικρᾶς ἀληθείας ἀναγινώσκονται καὶ τὰ ψυχολογικώτατα ταῦτα: «Τοιοῦδε λόγου ψιθύρους πλάσσω εἰς ὧκα

φάσμα τοῦ φθόνου πανταχοῦ ἔκ' ἔδη ὅτι ὁ φθόνος ἐπιφύεται ἐπὶ παντός ὅτι ἐξείρετον καὶ λαμπρὸν ὑπάρχει, ἐπὶ παντός ὅτι διακρίνεται ἀπὸ τῶν ἄλλων δι' ἀρετῆς καὶ ἀξίας. Καὶ δύναται τις γενικῶς νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ φθόνος εἶναι συμφυῆς τις τῇ ἀνθρώπῳ κακίᾳ, καὶ μάλιστα ἔταν αὐτός δὲν προσεπάθησεν ἢ δὲν κατώρυσσε νὰ ἀποκτήσῃ κεφάλαια ἀξίας ἰκανὰ καὶ νὰ δύναται ὅπωςδῆποτε νὰ ἀμυλληθῆται πρὸς τοὺς ἐξέχοντας. Ὅταν δὲ προστεθῆ εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ ἐγωῦσμοῦ πάντως τὴν ἀρχὴν ἔχον ἐλέθριον τοῦτο κακὸν καὶ δόσις τις ἀγροικίας καὶ γυδακίτητος, ὅς δ' εἴπειν καὶ βλακώδους παραλογισμοῦ, τότε ἔχεις ἐνώπιόν σου εἰκτρὸν θῆμα ὑπὸ τοῦ φθόνου κατατηχομένου καὶ ἀποτυφλουμένου ἀνθρώπου, ὅστις οὐδὲν ἄλλο ζητεῖ ἢ νὰ ψέγῃ καὶ κατακρίνῃ, παντοῖα ἐπινοῶν ἀηδέστατα ψεῦδη καὶ ψιθυρίζων αὐτὰ εἰς τὰ ἴδια τῶν ὁμοίων αὐτοῦ. Ὅσον δὲ χθαμαλώτερος εἶναι ὁ φθονῶν ἐπὶ τοσούτου καὶ τὰ κατὰ τοῦ φθονουμένου ψεῦδη ἀποβαίνοσι τερατωδέτερα καὶ εἰς αὐτὸν ἔτι τὸν δημιουργὸν αὐτῶν ἀπίστευτα.

Καὶ ἔχουσι λοιπὸν οἱ ὅπωςδῆποτε δικρινομένην θέαν ἐν τοῖς κοινοῖς ἀξιωθέντες νὰ κατέχουσιν ἀδιάλειπτον καὶ ἀηδῆ ἀγωνία πρὸς ἐκμηθένειαν λόγων ψιθύρων καὶ κακοθρόνων, ἀπεχθῶν ἀποκηρύξεων τοῦ φθόνου πρὸς ἄλλοθεν καὶ κακοσχύνῃν διαδιδόμενων. Ἡ ἀποτελεσματικώτερα δὲ καὶ μᾶλλον ἀρμύζουσα εἰς τοὺς ἀξίαν ἔχοντας μέθοδος εἶναι ἡ διὰ τῶν ἔργων, ἅτινα διαλάμπουσι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ζοφερῷ σκότει τῆς περικυκλώσεως αὐτοῦ ἐσχάτης κακίας. Διὰ τοῦτο δὲ ἀπλή καὶ μόνη ἐνίοτε ἢ ἐμφάνισις τοῦ ὑπὸ ἀρετῶν παντοίων κόσμουμένου διαλύει κεραιχρῆμα τῶν φθονερῶν καὶ ἀχρείων συκοφαντῶν τῆς ἀλεθρίας πλεεκτῆνης, ἀπλοῦν καὶ μένον ἐν βλέμμα, ἀπλοῦς καὶ

φέρει πάντων Ὀδησεύς, καὶ σφόδρα πείθει. Περὶ γὰρ σοῦ νῦν εὐπίστα λέγει, καὶ πᾶς ὁ κλειῶν χάρει μάλλον τοῖς σοῖς ἔχουσιν καθυβρίζων. Τῶν γὰρ μεγάλων ψυχῶν εἰς οὐκ ἔν ἀμάρτις· κατὰ δ' ἔν τις ἐμοῦ τοιαῦτα λέγων οὐκ ἐν πείθει (στ. 148—156). Καὶ ἀλλοχοῦ δὲ ὁ Σοφοκλῆς εἶπε: «Πρὸς γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βίβει ζετακ» (ἀποστ. ἀδελφ. 112, 12) οὕτω δὲ καὶ ὁ Ἐβριπίδης παρὰ Στοβαίου λέγει: «Εἰς τὰ πλοσημα δ' ὁ φθόνος πηδᾷ φιλεῖ» (Ἄνθολογ. 88, 18). Πρὸς καὶ θεοφάν. χρονογρ. συνεχ. λογ. ε' § 84: «Τοῖς ἀγαθοῖς ἀειπροσφύεται φθόνος» (Μίμηρ. 100, 277 α).

μόνος εἰς λόγους. Ἄριστα δὲ καὶ τοῦτο διετύπωσεν ὁ Σαρρακλήης διδοῦς εἰς τὸ στόμα ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐξῆς χρυσοῦς λόγους:

«Ὁμῆς οὐδὲν σθένος πρὸς ταύτ'
ἀπληξασθαι σοῦ γωρίε, ἀναξ'
ἀλλ' ὅτε γὰρ δὴ τὸ σὺν ὅμμ' ἀπέδραν,
παταγοῦσιν ἔπερ πτηνῶν ἀγγέλοι,
μέγαν αἰγυπιόν,
τάχ' ἔν' ἐφαίρουε, εἰ σὺ φανείης,
σιγῇ πτήξαιεν ἄφρονιοι.»

Εἰς τῶν ἐξοχωτάτων ἀνδρῶν, οἵτινες πλεότερον πάντων τῶν ἄλλων δοκιμάζουσι τὰ ἀγῆθ' καὶ τερατώδη τοῦ φθόνου ἀποκνήματα, εἶναι ἀνκμητέδωκ' καὶ ὁ ἱερός Φωτίος, ὁ περιλάλητος ἐκεῖνος ἐπὶ παντοδραπῇ σοφίᾳ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν κοσμήσαντας τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ὀρόνον ὑπερακοντίσας ἐν τῇ ἀπεράντῳ πολυμαθείᾳ καὶ τῇ σταγανῇ πολυδεγμοσύνῃ, ὁ παμπαέστατος φωστήρ τῆς βυζαντινῆς παιδείσεως.

«Ἄνθεα σε στεφανῶν ὕμνοιν εἰς ταῦτ' ἀσύνθηλον
καὶ καταφωτίζειν λυχνίον ἡέλιον»,

εἰπέ τις εὐρωπαϊκῶς ἑλληνίζων ποιητής, ἀποκαλῶν αὐτὸν συγγραφέως, συμπίσας τὸ κλέος Ἄντολίας». Ἐὰν παραλίπωμεν τὴν τοῦ γένους εὐγένειαν, τὸν πλοῦτον, καὶ πάντα ἐκεῖνα τὰ ὑπὸ τῆς τύχης δωρούμενα καὶ οὐχὶ ἐκ προσωπικῆς ἀξίας προερχόμενα ἀγαθὰ, — ἅτινα δὲν παράγουσι πάντοτε Οὐαμάσια πρότυπα ἀρετῆς καὶ ἀξίας, καὶ τοῦναντίον μάλιστα συντελοῦσι πολλάκις εἰς μαρτυρῶν καὶ γάρην τῶν φυσικῶν τοῦ ἀνθρώπου προτερημάτων, — ἐὰν παραλίπωμεν πάντα τὰ ταῦτα καὶ ἐξετάσωμεν αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ὡς ἀνθρώπον ἐν κοινωνίᾳ ἀνθρώπων δρώντα τὸν Φωτίον, ἡ δ' ἴδωμεν ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ ἐξικρέτου ἀγάλματος ἐν τῇ παγκοσμίῳ μουσίῃ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας καὶ ἀρετῆς. Πρὸ τούτου οἱ φθονεροὶ καὶ χαμαὶ ἔρποντες Ζωῖλοι παντοῖα προσεπάθησαν νὰ σχεδιάσωσι φθόνου καὶ μίσους τερατουργήματα, καὶ ἡ ἀδέκαστος δὲ λεγομένη ἱστορικῶς δὲν ἐδίστασεν ἐνίστε μετὰ σεμνοτυρίας νὰ ἐπιτελήῃ τὸ ἐξαισιον τοῦτο ἀγαλμα' καὶ ὁμῶς εἰς τοὺς ἔχοντας ὀφθαλμοὺς νὰ βλέπωσι διακρίνει τοῦτο Οὐαμάσιον πάντοτε ἀριστοτέχνημα, ἐξαιρέτων ἐπιδεικνύον καλολογίῃ καὶ λαμπρότητι.

Ἄλλ' ὁ Θεῶν ἀκριβῶς νὰ ἐκτιμῆσθ' ὁ ἀρετῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, εἶος ὁ Φωτίος, δὲν πρέπει νὰ παρίθῃ καὶ τὰς οἰασθήποτε τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν κατηγορίας, καὶ αὐτὰς εἶτι τὰς τερατωδέστατας συκοφαντίας διότι ἐγκλείουσιν αὐταὶ συνήθως λόγους δικαιοτέρως ἐκτιμῆσεως, ὑποδεικνύουσαι ὅποια προσκλήματα ἐδυνήθησαν εἶτι νὰ ὑπερβῶσι, προβαίνοντες ἐν τῇ ἀγῶνι τοῦ καθήκοντος. Τὸν ἱερόν Φωτίον παντοῖοι περιεκύκλουν ἄσπονδοὶ ἐχθροὶ φθόνου καὶ μίσους μετῶι. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν συγκατελέγοντο καὶ τινες χυδαίότατοι καὶ ἀηδέστατοι ψευδολόγοι, οἵτινες δὲν ἐδίστασαν νὰ διαπλάσσωσι βιογραφίαν αὐτοῦ τερατωδέστατην, ἀπ' αὐτῆς ἀρχόμενοι τῆς κυσφορίας αὐτοῦ, καὶ παραπέμποντες αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀναθέματος εἰς τὸν Ἄδην. Τῶν φθονερῶν δὲ τούτων ἀνθρωπίσκων αἱ τερατώδεις συκοφαντίαι περιεσώθησαν ἐν μέρει μόνον ὑπὸ τοῦ χαρίεντος ἐκείνου χρονογράφου Συμεῶν τοῦ μαγίστρου καὶ λογιέτου (1170). Καίτοι δὲ ἔχομεν λόγους νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ὁ καλὸς αὗτος χρονογράφος ἀψευδῆ ἀλήθειαν ἐθεώρει τὰς τοιαύτας συκοφαντίας, ἀλλ' ὁμῶς εὐχαριστοῦμεν αὐτῷ, διότι περιέσωσε βλακώδους ἀληθιῶς μοχθηρίας τερατωδέστατα ἀποκνήματα, μαρτύρια τρανὰ ἀνθρωπίνης παρακμῆς καὶ καταπτώσεως. Ἡ γνώσις τούτων εἶναι τερπνὴ ἄμα καὶ ὠφέλιμος, καὶ διὰ τοῦτο παρατίθεται ταῦτα ἐνταῦθα ὡς ἔχουσι παρὰ τῷ βῆθῆντι χρονογράφῳ, ὀλίγων μόνον προστιθέτων πρὸς διασάχησιν αὐτῶν.

Καὶ δὴ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἀπαντῶμεν τὰς ἐξῆς πληροφορίας περὶ τῶν γονέων καὶ τῆς κυσφορίας τοῦ Φωτίου, αἵτινες οὐδὲν βεβαίως κρινόν ἔχουσι πρὸς τὰς ἱστορικὰς εἰδήσεις ἄλλων βιογράφων καὶ χρονογράφων.

«Ὁὗτος ὁ Φωτίος υἱὸς Σαργίου σπαθαρίου ἦν, οὗτος ὁ πατὴρ Ζαχαρίας ὠνόμαστο, ὃς πάλιν ἔσχεν υἱὸν Λέοντα βαι[λέα], . . ὁ γὰρ Σέργιος ἐθνικοῦ αἵματος ὦν εἰς μοναστήριον γυναικεῖον εἰσπεπηδηκῶς καὶ μονάστριον ἐκείθεν ἀρπάσας καὶ ταύτην ἀποσχηματίσας ἔλαβε γυναῖκα. Μετὰ χρόνον τινὰ συνέβη τὸν ἄγιον Μιχαὴλ τὸν Σινάδου φίλον Σαργίου ὄντα εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσελθεῖν, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐνθεωρήσας ἔγκυον εὖσαν ἀπέστειλε (= ἔρριψε) τὴν αὐτοῦ βράδδον πληξάι βουλόμενος αὐτήν, καὶ οὕτως εἶπεν· Εἶθε ἦν τις ταύτην ἀποκτεῖναι δυνάμενος καὶ τὸ ἔμβρυον τὸ σὺν αὐτῇ. Ὅρῳ γὰρ ἄλλην Εὐκὴν εἶναι ἐγκυμονούσαν καὶ τὸ ἔμβρυον ἄρσεν,

καὶ τοῦτο κατὰ συγγώρησιν Θεοῦ Πατριάρχῃν ἐσόμενον βλέπω ἐπὶ ἀθετήσῃ τοῦ πανσέπτου καὶ τιμίου Σταυροῦ. Καὶ αὐτὸς εἰς ἀσέβειαν ἀποκλινέει καὶ πολλοὺς εἰς σταυροπατίαν μεταστήσει καὶ τῆς βιαιότητος τῶν οὐρανῶν πολλοὺς ταῖς πολυτρόποις αὐτοῦ στερήσει μηχαναῖς. Πρὸς ὃν ὁ Σέργιος· Καὶ εἰ τοιοῦτος ἔσεσθαι μέλλει, μετὰ τῆς μητρὸς αὐτὸν ἀγγελῶ. Πρὸς ὃν ὁ Ἰγρίος· Οὐ δυνήσῃ τὴν συγγώρησιν τοῦ Θεοῦ διακωλύσαι· πρόσθε οὖν σεαυτῷ» (*).

Τοιαύτης δὲ κακίστης ἀρχῆς ὑπαρχούσης καὶ τῶν πάντων προσηνούντων ἔτι τέρας ἀποφώλιον ἔσται τὸ γεννηθησόμενον φυσικὸν ἦτο ἵνα εἰ δυστυχεῖς αὐτοῦ γονεῖς πάντα μετέλθωσι τρόπον πρὸς περιτολήν τοῦ κακοῦ, καὶ πρὸς τοῦτο καταλληλότερον μέσον εὗρον ἵνα βαπτίσωσι τὸ νεογέννητον καὶ φιλομόναχοι· γινόμενοι νὰ ἐπιταλιῶνται τὸ ἔλεος αὐτῶν. Ἰδοὺ δὲ τί περὶ τούτου ὀλίγον κτωτέρω λέγεται·

«Ἐἶτα γεννηθέντος ἡ μητὴρ Ἰεκουθὸν τὸν Μαξιμῆνης ἡγούμενον μεταπαμφισμένη, ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τοὺς πέδας αὐτοῦ κλαίουσα τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ἔλεγε γὰρ ἔτι ἔγκυος οὖσα εἶδον ἕναρ, ὅτι ἐσχίσθη ἡ κοιλία μου καὶ ἐξῆλθε δράκων· ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς καὶ ἔμολογητὴς Ἰλαρίων ὁ τῆς Δαλματίας εἰρηκὲ μοι ὅτι σεσωματωμένον Σατανᾶν βαστάζετε. Λαθὼν οὖν αὐτὸν ἐδάκτισε Φώτιον ὀνομακῶς, ἴσως, λέγων, παρέλθοι ἡ ἐργὴ τοῦ Θεοῦ ἀπ' αὐτοῦ. Σέργιος δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὄρων τινα σημεῖα ἐν αὐτῷ ἔλεγεν· Μὴ ἀρα ἡ παρ' Ἑβραίοις ἐλπίζομένη μονάστρια ἡ τὸν ἀντίχριστον μέλλουσα τίταται ἡ γυνὴ μου ἔστιν; Ἐπεὶ δὲ φιλομόναχοι ἦσαν, τοὺς μοναχοὺς προσδεχόμενοι, ἤξιον εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τοῦ Φωτίου. Τοῦτον ποτε τὸν Φώτιον μαιράκιον εἰσέτι τυγχάνοντα, εἰς τὸν ἐν ἁγίοις Ἰωαννίκιον ἐν τῷ Ὀλύμπῳ ἀνήγαγε καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχασθαι τοῦτον παρεκάλει. Ὁ δὲ ἐτόμως ἀποκριθεὶς ἔφη· Φώτιος ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ ὁδοῦ σου Κύριε εἰδέναι οὐ βούλεται. Ὁ δὲ στενάχας εἶπε· Τί τοῦτο ἔφης πάτερ; Αὐθις ὁ γέρον· ἔτι τὰ μέλλοντα πράχθηται ὑπ' αὐτοῦ δηλῶ σοι. Τότε ὁ Σέργιος κόνιν πασάμενος κατέβηθεν ἀπὸ τοῦ ἔρους» (**).

(*) Συμεὼν μαγίστρου καὶ λογιότου χρονολογίας βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρου § 20, Migne 100 σελ. 720 a d.

(**) Αὐτόθι § 30 σελ. 732 a b.

Πᾶσον δὲ μεγάλως ἐτάραττε τοὺς χυδαίους ἐχθροὺς τοῦ Φωτίου ἡ ἐξοχος αὐτοῦ πολυμάθεια, μαρτυρεῖ ἡ ἐπομένη διήγησις, ἐν ἣ οἱ καινοὶ τῆς λογικῆς ἀντικαθίστανται ὑπὸ προφανεστάτων ἀντιφάσεων καὶ παραλογισμῶν.

«Εἰς μαθήματα δὲ τοῦτον ἐκδοὺς, μάλλον ἐκαίτος πρὸς τὰ ἐλληρικὰ φιλοτιμότερον διέκειτο ἢ τὰ ἐκκλησιαστικά. Δι' ὃ καὶ Ἑβραίων τινὲ μάτῳ συντετυχηκώς· Τί μοι, ἔφη, δίδως, νεανία, καὶ ποιήσω σε πᾶσαν γραφὴν ἐλληνικὴν ἐπὶ στόματος ἄγειν, καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ σοφίᾳ παρευδοκίμειν; Ὁ δὲ ἔφη· Τὸ ἦμισυ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προθύμως ὁ ἐμὸς πατὴρ παρέξει σοι. Ὁ δὲ· Οὐ χρεῖζω χρημάτων, ἀλλ' οὐδὲ τὸν πατέρα σου γινῶναι τὸ γράμμα· ἀλλ' ἔλθε μετ' ἐμοῦ εἰς τήνδε τὸν τόπον καὶ ἄρῃσαι τὸν τύπον, ἐν ᾧ Ἰησοῦς προσηλωμένος, καὶ δώσω σοι παράδοξον φυλακτόν, καὶ ἔσται ἡ ζωὴ σου πᾶσα ἐν εὐημερίᾳ καὶ πλούτῳ καὶ πολλῇ σοφίᾳ καὶ χαρῇ. Τὸν δὲ προθύμως ἀκούσαντα καὶ πάντα πρὸς τὴν τοῦ γόττος ἀρέσκειαν τετελειότα, καὶ ἔκτοτε ταῖς ἀπηγορευμέναις αὐτῶν βίβλοις τῆς μαντικῆς καὶ ἀστρολογικῆς τερατείας οὖν ἀποσχόμενος τὸν νοῦν, ἐπεὶ ἀκούων ἦν παρὰ τοῦ πατρὸς ὡς ὑπὸ προσηρατικῶν ἀνδρῶν ἀκηκότος, ὅτι πολυτρόπως τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐπιθήσεται, τοῦτο ἐν ἐαυτῷ στρέφων, Γρηγορίῳ τινὲ τῆς Συρακούσης ἐκκλησίας γενομένῳ ἐπισκόπῳ, ὃς καὶ Ἀσθεσιᾶς ἐκαλεῖτο, καθήρητο δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Μεθοδίου διὰ τε πολλὰ ἄλλα καὶ διὰ τὸ παρ' ἑνορίαν χειροτονῆσαι Ζαχαρίαν τὸν τοῦ Πατριάρχου Μεθοδίου πρὸς Ῥώμην ἀποσταλέντα πρεσβύτερον, φιλιζέται τούτῳ τε καὶ ἄλλοις τισὶν ἐπ' ἐγγλήμασι καθηρημένοις, ὧν ὑπῆρχεν Εὐλάμπιος ὁ Ἀπαμειᾶς καὶ Πέτρος ὁ Συλαίου καὶ ἄλλοι σὺν αὐτοῖς πλείστοι, οἱ εἰς τὸν οἶκον Φωτίου συνερχόμενοι καὶ μετὰ Γρηγορίου στρεφόμενοι κατὰ τοῦ μεγάλου Ἰγνατίου μελετώντες ἦσαν· οὗς καὶ συναθροισθεῖσα ἐν τῷ Πατριάρχῳ Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων συνέδος πάντας καθήρσε καὶ ἀπεκήρυξεν. Τοῦτον τὸν Φώτιον Βάρδας ὁ Καῖσαρ ὁ θεῖος Μιχαὴλ τοῦ βασιλέως χειροτονεῖ Πατριάρχῃν· Ὁς μετ' ἄλλίας ἡμέρας ζητεῖ τὸ ἰδίχειρον αὐτοῦ γράμμα, ἔπειρ πρὸς τοὺς Μητροπολίτας ἐποίησεν, ἡνίκα τοῦτον εἰς χειροτονίαν ἤγαγον ὡς δῆθεν ἰθεὶν τι ἐν αὐτῷ βουλόμενος. Εἰσάγεται οὖν ὁ χάρτης καὶ ζητεῖται ἀσφάλεια ἵνα μὴ διαρρηχθῇ. Οἱ δὲ τοῦ Φωτίου τὸν ἀντίχειρα τοῦ κρατοῦντος αὐτῶν

κλάσαντας τὸν χάρτην ἀνέσπασαν, ὃν καὶ χειρωσάμενος Φωτίος εἰς λεπτὰ κατέκοψε λέγων· Οὕτε ὑμεῖς οὕτε τὸν Ἱγνατίου ἐπίσκοπον ἔχω» (*).

Κατὰ τὴν διήγησιν ταύτην ὁ Φωτίος ἐν γνώσει τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐρραδιούργει κατὰ τοῦ ἱεροῦ Ἱγνατίου μετὰ πονηρῶν καὶ διεφθαρμένων κληρικῶν, οὓς σύνοδος ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καθήρεσε καὶ ἀπεκήρυξεν. Καὶ ὁμοῦς ἐπέτυχε τῆ προστασίας τοῦ Βάρδα καὶ ἀναγορευθῆ Πατριάρχης, καὶ ἤρξατο τῆς πατριαρχείας, δι' ἀνηθίου πράξεως. Δὲν ἤρκει δὲ μόνον αὐτῇ πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ Φωτίου ὡς ὄλως ἀναξίου διὰ τὴν πατριαρχεῖαν, καὶ διὰ τοῦτο προσάγονται τέσσαρες ἄλλαι μαρτυρίαι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ ἀπεθείας καὶ ἀγρυπσίας. Ἔναι δὲ αἱ ἐπόμεναι·

«Τῷ δευτέρῳ ἔτει Φωτίου τὸν τίμιον Σταυρὸν εἰς τὴν ἐσπέρην ὑψούντος, μοναχὸς τις πλησίον τοῦ Ουσιαστηρίου ἐστῶς, διορατικὸς, εἶδε θέσμιον ξένον, ὅφιν παμμυγέθῃ τῆς χειρὸς τοῦ Φωτίου κρατούσντα, τὸν δὲ Σταυρὸν τὸν τίμιον ἀπ' ἑαυτοῦ ἀνυψούμενον. Σύντρομος δὲ γεγονώς, μεγάλη ἔκραξε καὶ σύντομον τὸ Κύριε ἐλέησον. Καί τινες σὺν αὐτῷ εὐλαβεῖς ἱστάμενοι τὸ αἴτιον ἀνθρώπων, καὶ αὐτὸς τὴν ὀπτασίαν εἶπεν αὐτοῖς· Οἱ δὲ ἦσαν τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας πρεσβυτέρων. Οὗτοι πρὸς τὸν εὐλαβεῖ καὶ διορατικὸν τοῦτον μοναχὸν εἶπον, ὅτι καὶ ἡμεῖς λειτουργοῦντες μετ' αὐτοῦ εὐδέποτε ἠκούσαμεν αὐτοῦ εὐχὴν λαλοῦντος, ἀλλὰ τῶν θύραθεν ποιητῶν ὑποψιθυρίζοντος ῥήματα· τὸ δὲ χαλεπώτερον ὅτι καὶ ὑποκίτω τῆς θείας καὶ ἀγίας τραπέζης ἡμεῖς δυσωδέστατον ἐμετόν» (**).

«Διηγῆσατο ἡμῖν Ἰωάννης ὁ ἡσυχαστὴς ἀνὴρ θεοφόρος καὶ προρατικὸς ἀληθῶς, ὅτι ἐν τῷ σπηλαίῳ ποτὲ καθεζόμενον μου, δύο τινὲς ἠγούμενοι, Ἰουθὺμος καὶ Ἰωσήφ, ὑπὸ Φωτίου σφοδρῶς διωκόμενοι παρεδάλον πρὸς με καὶ καθὼς ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἐστήριξα αὐτούς, καὶ τελευταῖον εἰπὼν ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὕτως σωθήσεται ἀπέλωσα αὐτούς. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ πρὸ τοῦ ἀφηνῶσαι με παρέστη μοι Αἰθίοψ μέγας καὶ ἀπεινὸς καὶ ἰδεῖν φρικτὸς, ὃς ἤπλωσε κρατῆσαι τοῦ λαιμοῦ μου πρὸς τὸ ἀποπνέξαι με. Εὐθὺς δὲ ἐγὼ τὸν

(*) Ἀπόθ. § 81 σελ. 733 d—738 π.

(**) Ἀπόθ. § 82. 83 σελ. 738 π. β.

τύπον τοῦ σταυροῦ ποιήσας καὶ ὀκρούσας ἐκράτησα αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς, τίς εἶ, λέγων, καὶ τί τὸ ἔνομά σου καὶ τίς ὁ ἀποστείλας σε ἐνταῦθα καὶ δι' ἣν αἰτίαν. Αὐτὸν δὲ ἀποκριθέντα εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι ὁ δυνατὸς μὲν τοῦ Βελίκαρ, ὑπουργὸς δὲ Φωτίου, ἔνομα δὲ μοι Δεδοῦρας, συνεργὸς γοήτων καὶ φαρμακῶν, ὁδηγὸς μοιχῶν καὶ ληστῶν, φίλος δὲ Ἑλλήνων (=εἰδωλολατρῶν) καὶ τοῦ ἐμοῦ ἐν κρυπτῇ θεράπωντος Φωτίου. Ἀπέστειλε δὲ με ὁ ἐξουσιάζων με (Φωτίος) εἰς ἐκδίξασιν αὐτοῦ διὰ τῆς χθῆς κατ' αὐτοῦ ἀτιμίας τοῦ παριεργάσασθαί σε, ὅπως μεταμεληθεῖς ἀποδέξῃ αὐτὸν καὶ ἀλλοτριωθῆς τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἄλλοις τοῦτο πεποίηκε πολλοῖς. Ἀλλὰ σύ με τῷ ὄπλῳ τοῦ σταυροῦ ἀνίσχυρον ἔδειξας. Τότε ἐγὼ κατήργησα αὐτὸν τῷ τιμίῳ Σταυρῷ καὶ ἀφαντος ἐγένετο» (*).

«Ἐν μιᾷ νυκτὶ συνέβη γενέσθαι σεισμὸς μεγάλος, καὶ αὐτὸς ὁ Φωτίος ἀναβάς ἐπὶ τοῦ ἀμβωνος δημηγορήσας εἶπεν, ὅτι οἱ σεισμοὶ οὐκ ἐκ πληθους ἀμαρτιῶν ἀλλ' ἐκ πληρομῆς ὕδατος γίνονται, καὶ ἕκαστος ἀνθρώπος δύο ψυχὰς ἔχει καὶ ἡ μὲν μία ἀμαρτάνει ἡ δὲ ἕτέρα οὐχ ἀμαρτάνει. Τοῦτων ἀκούσας ὁ πρωτοσηκρητὴς καὶ ἀπελθὼν εἶπε τῷ βασιλεῖ, ὅτι οἱ δοῦλοι ὑμῶν ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς λέγοντες, ὡς ἡμεῖς ἠπίκνουμεν μίαν ψυχὴν ἔχειν καὶ ἐλαμβάνομεν ἕκαστῳ μὴτὶ ἀνὰ δύο μοδίους· νῦν δὲ ὡς διδάσκει ἀναφανδὸν ὁ Πατριάρχης δύο ψυχὰς ἔχει ἕκαστος καὶ δεῖ ἄλλους δύο μοδίους προσθῆναι ἡμῖν. Καὶ ὁ βασιλεὺς γελάσας εἶπεν· ὅτω δογματίζει ὁ χαζοπροσώπος; Προσκαλεῖται σὺν εὐθὺς τὸν Πατριάρχην καὶ πυνθάνεται ὡς δῆθεν θυμούμενος· οὕτω δογματίζεις ὁ Μαρζούκος, δύο τὸν ἀνθρώπον ἔχειν ψυχὰς; Ὁ δὲ τῆς πιθανολογίας διλερωῶς τοῦτον ὑπεσειλόθων, ἔπεισεν ὡς περὶ ἄλλων ὑποθέσεων εἰπεῖν οὐχὶ δὲ οὕτως. Τοῦτῳ Γρηγόριος ὁ Συρρακούσης ἠρώτησε· τί τὸ Μαρζούκος σημαίνει; Ὁ δὲ εἶπε· τὸ μάρ κών, τὸ ζοῦ σῶρε, τὸ καὶ κάσσιμα, τριτάστῃ κών Ἑλιων δέριμα (=σκυλοτόμαρος)» (**).

«Ἐργαστηριακὸς δὲ τις, ὡς οἱ ἰδόντες καὶ ἀκούσαντες ἐβεβαίωσαν, εἰς τὰ Σοφίας τὴν εὐκλειαν ἔχων, ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις ψυχορραγῶν καὶ τὴν γλῶτταν καὶ τὰ χεῖλη καὶ τὰς χεῖρας ἐσθίων ἀποψύζει σὺν

(*) Ἀπόθ. § σελ. 735 c.—736 π.

(**) Ἀπόθ. § 37 σελ. 736 π. β.

ἠδύνατο. Μικρὸν δὲ ἀναπρήλας εἶπε· Γινώσκετε, ἀδελφοί, ὅτι ὁ Πατριάρχης Φώτιος ἐδίδαξέ με μὴ κοινωνεῖν νῆστις, δι' ἃ καὶ ἄ βλέπετε πανθῶκα καὶ ἀπαθανεῖν οὐ δύναμαι. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέψυξε» (*).

Ἐν ᾧ δὲ συνήθως οἱ ἄνθρωποι καταβάλλονται ὑπὸ τῆς ἀποτυχίας καὶ τροποποιούσιν ἐπὶ τὸ βέλτιον τὰ σχέδια τῆς ἑαυτῶν ἐνεργείας, οἱ εἰς τὴν κακίαν ὄλωσ' παραδεδομένοι ἐπινοοῦσι τὸν κεντρίον διαφορά τεχνάσματα ὅπως καὶ πάλιν ἐπιτύχωσιν ἐκεῖνου, ὅπερ ἀπώλεσαν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ ἱερεὺς Φώτιος ὁ χαρακτηρησθεὶς ἤδη ὡς «σατανᾶς σαρκωμένος» κаторθεῖ μετὰ τὴν πτώσιν διὰ μικροπρονήρων τεχνασμάτων νὰ τύχη τῆς εὐνοίας τοῦ αυτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης, καὶ νὰ συντελέσῃ πάλιν εἰς ἀπώλειαν πολλῶν. Εἶχε δὲ πρὸς τοῦτ' συνωνυμολήτορα καὶ συναρωγὸν πρὸς ἄλλοις δολοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸν «σατανώνυμον» Σανταδαρηνόν. Ἰδοὺ δὲ αἱ περὶ τούτου πληροφορίαι τοῦ καλοῦ Συμεῶνος.

«Μετὰ τὸ ἐξωσθῆναι τῆς Ἐκκλησίας Φώτιον καὶ ἐν τῇ μονῇ τῆς Σκέπης ἐξορισθῆναι, ἐτροπέυσατο πλόσμα τοιούτου, γενέθλια λογίσασα τὸν βασιλέα Βασιλείου ὡς ἀπὸ Γηριδάτου τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας ἀρχόντος τὴν γενεάν κατάρχοντος, καὶ τὸ βιβλίον τῆ βασιλικῆ βιβλιοθήκῃ ἐπιθεῖναι διὰ Θεοφάνους τοῦ λεγομένου σφηνοδαίμονος, βασιλικῆ κληρικῆ τότε τυγχάνοντος, καὶ τῇ Βασιλείᾳ προσηκείνου διὰ σοφίαν καὶ πολυμαθίαν. Ἐκλαδόμενος δὲ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν ὀνομάτων οὗτος, Βασιλείου Ἰβδομίας Κωνσταντίνου Λέοντος Ἀλεξάνδρου καὶ Στεφάνου, ἃ καὶ ἀναγινωσκόμενα Βεκλᾶς ὀνομάζεται, τούτου τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενεαλογίαν κατὰ τὰ χώραν καὶ πράγματα ἀναμαθὼν καὶ καταγραφάμενος τὸ βιβλίον, καὶ τοῦτο ἐπιτηδεύμασι παλαιότερον ποιήσας τῇ βιβλιοθήκῃ ὡς εἴρηται κατατίθεται διὰ σφηνοδαίμονος Θεοφάνους. Καὶ ποτε αὐτοῦ τοῦ σφηνοδαίμονος προστάξει βασιλικῆ βιβλίον τι ζητούντος, ὡς εὔρεν αὐτὸ καὶ πολυπραγμονῶν ἠπέραι τῷ βασιλεῖ ὑποδείχουσι καὶ φησι· Τούτου ἄλλως νοῆται οὐ δύναται τὰ γεγραμμένα εἶμῃ Φώτιος. Καὶ εὐθὺς ὁ αὐτὸς ἀποστέλλεται, καὶ ἡ πρόφασις εὐχερῆς, ὡς εἰμῃ ἴδω τον βασιλέα οὐ λέγω τί ἐστι, το βιβλίον ἧ ἡ τούτου ἐπιγραφή. Καὶ εἰσελθὼν τούτου ἀναγινώ-

(*) Ἀπόθι § 36 σελ. 736 l) c.

σκει, καὶ ὡς δι' ἀγγέλου τούτου μεμάθηκε. Τούτο πάλιν ἢ πρὸς τὸν βασιλέα Φώτιον οὐκείως γίνεται» (**).

Ἐτῷ δεκάτῳ πέμπτῳ αὐτοῦ (τοῦ Βασιλείου) ἔτει Λέων ὁ Σαλταδαρηὺς συνοψίζει (=προσωπικῶς συνάπτει, πλησιάζει) Φωτίῳ Πατριάρχῃ Θεόδωρον μοναχὸν τὸν Σανταδαρηνόν, ὅς ὑπὸ Φωτίου μετὰ τοῦτο γέγονεν ἀρχιεπίσκοπος Ἰβυχάτων, ὡς εὐλαβῆ καὶ ποιούντα τεράστια καὶ προορατικόν. Φώτιος δὲ τούτον Βασιλείῳ μεσιτεύει, εἰς ἃν ὁ βασιλεὺς ἀρεσθεὶς πρὸς γὰρ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ διέκειτο, εἶχεν ἐν τιμῇ πολλῇ. . . Οὗτος ὁ περιώνυμος Σανταδαρηνός, ὅς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φωτίου κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ τυραννίδα ἐπίσκοπος ἐγένετο, Μανιχαίου υἱὸς καὶ Μανιχαῖος ὢν καὶ ὡς νεώτερος διὰ Βάρδα τοῦ Καισαρῶς τὴν κεφαλικὴν τιμωρίαν διαφυγών, τῇ τοῦ Σταυδίου μονῇ ἐπιδιορθώσεται ἀπεδόθη. Ὁ δὲ καὶ μοναχῶν σχῆμα περιβαλλόμενος οὐδέλωσ τῆς κακίας ἀνένευσε. Κατὰ μέντοι τὴν πρώτην τυραννίδα Φωτίου καὶ ἠγοούμενος ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ γίνεται ἐφ' οὗ καὶ πάντες οἱ εὐλαβεῖς τῆς μονῆς ἔφυγον, τὴν κοινωνίαν Φωτίου μὴ καταδεχόμενοι. Τοῦ μέντοι Φωτίου τῆς κριμαρχείας διωχθέντος καὶ ὁ σατανώνυμος ἐκεῖνος τῆς μονῆς ἀπηλάθη. Κίττα εἰσινάξεται Φωτίῳ καὶ φησι· Χρήσαι τινι τῶν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, καὶ λαβὼν ταῦτα τὰ ὕδατα ἃ ἐσκεύασα, ρυκῶται ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ εἶπει αὐτίκα τὸν βασιλέα καταδεδουλωμένον τῇ ἀγάπῃ σου καὶ μετὰ ταῦτα ἀγώνισαι ὅπως ἴδω αὐτὸν ἀπαξ, καὶ ποιήσω σε ἐπανελεῖν εἰς τὴν προτέραν σου τιμῇν. Τούτου οὖν γενομένου πρῶτ' πρῶτ' τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εὐχῆς χάριν (ὁ Βασιλεὺς) καὶ χρυσίον ἀπέστειλε Φωτίῳ, καὶ εἰς τὴν Μαγναύραν κατήχησεν, καὶ συνεχῶς ὠμίλει καὶ παρηγοίας τοσούτης μετέδωκεν, ὡς καὶ τοὺς οικείους αὐτῷ πάντας ἐν τῇ παλαιᾷ ἐπιστήνῃ ἐφικίους. Ἐντεῦθεν καὶ τὸν ἀρχιμάγον Σανταδαρηνόν ὡς ἄγιον καὶ εὐλαβῆ καὶ διορατικώτατον συνοψίζει καὶ προσοικεῖσθαι» (**).

Ἄλλ' ἡ ὁρασύτης τοῦ Φωτίου ἦτο κατὰ τοὺς χυδαίους τούτους συκοφάντας τοσούτον μεγάλη, ὥστε οὐ μόνον αὐτὸς μετὰ τῶν περὶ

(*) Ἀπόθι βασιλείας Βασιλείου § 7 σελ. 740 d—752 η Πρβλ. καὶ Συνοχίαις Θεοφάνους λογ' ε § 2—4 παρὰ Migne 109 σελ. 228 καὶ ἐφεξῆς.

(**) Ἀπόθι § 17. 18 σελ. 753 d. 756 a l) c.

ἐκυτὸν ἔχειρε κικουργῶν καὶ ἄλλους προθύμως εἰς τοῦτο ἐμβεί, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα κατώρθωσε νὰ ἀποπληγήσῃ καὶ καταστρέψῃ, μὴσας αὐτὸν τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ κακίης τὰ μυστήρια. Καὶ ἰδοὺ μάρτυς ἀψευδέστατος προσάγεται αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος, ὅστις ἐν τῇ κλίβῃ τοῦ θανάτου ἀποθνήσκων ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ διαδόχον Λέοντα καὶ τὸν κηδεμόνα τῶν παιδῶν αὐτοῦ Στυλιανὸν τὸ ἐξῆς φρικτὸν κακούργημα· «Φύωτιος ὁ ἀνίστροφος καὶ ὁ συμμύστης αὐτοῦ Σανταδραγίδος τοῦ Θεοῦ με μακρόναντας καὶ ἀλλότριον τῆς δικαίας γνώσεως ποιήσαντας, εἰς τὴν ἴσθμιν μετ' αὐτῶν κόλασιν ἐπεσπάσαντο» (*).

Ἄλλ' ἔπρεπε τέλος πάντων νὰ τεθῇ πέρας εἰς τοιοῦτον κακούργον βίον ἀνδρὲς ὅπως ἀναξίως ἀνεληθόντος εἰς τὸν ἀνώτατον τῆς ἐκθεοθέτου Ἐκκλησίας Ὁρόνον. Καὶ ἰδοὺ ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ λεγόμενος σοφὸς ἀναλαμβάνει νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοιοῦτου τέρατος καὶ παρκατέμψει αὐτὸν ἐξόριστον εἰς τὴν μονὴν τοῦ Γέρδωνος ἔπου καὶ ἀποθνήσκει. «Φύωτιον δὲ τὸν Πατριάρχην, λέγει ὁ αὐτὸς χρονολόγος, ἐπίδουλον φωραθέντα, τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλλει, καὶ ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀρμενικῶν τῇ λεγομένῃ τοῦ Γέρδωνος περιορίζεται, ἔνθα καὶ τελευτᾷ» (**).

Τοιοῦτ' ἢ εἰκόνη τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου κατὰ τοὺς χυδαίους αὐτοῦ συκοφάντας. Ὅστις θέλει ἄς ἀντικραδέλλῃ αὐτὴν πρὸς τὰς σκιαγραφίας ἄλλων αὐτοῦ εὐπραπεστέρων πολέμων καὶ ἄς εἴπῃ ἐν ἴχνος ἀληθείας ἐμπεριέχεται εἰς τοιοῦτους ὕθλους. Καὶ ἕως εἰ γράψαντες αὐτοὺς βεβαίως ἐπιθυμοῦμεν νὰ κηλιδώσωσι τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πατριάρχου. Πῶθεν εἰς τοῦτο ὠρμήθησαν δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀναπτύξωμεν ἐπιφυλασσόμεθα δὲ ἐν ἄλλῃ πραγματείᾳ νὰ ὑποδείξωμεν, ὅτι ἡ ποταπίτης καὶ μικροαξιοσυργία παρὰ τισι τῶν μοναχῶν ἦτο κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε τὰ πάντα καὶ αὐτὰ τὰ μικρότατα μέσθ νὰ μετέρχωνται πρὸς ἐξόντωσιν ἀνθρώπων οἵτινες δὲν ἀνήκον εἰς τὴν μερίδα αὐτῶν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησιμονήσῃ ὁ φιλομαθὴς καὶ περίεργος ὅτι καὶ ἡ τῶν Αὐτικῶν ἀντιπάθεια κατὰ τοῦ

(*) Αὐτόθι § 23 σελ. 761 α β.

(**) Αὐτόθι βασιλέως Λέοντος § 1 σελ. 761 ε.

Ναυμακίου ἐκείνου ὑπεριμάχου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐλευθεριῶν μαγαλῶς συνετέλεσεν εἰς ἀποκόρησιν τοιοῦτων ἀποφωλίῶν συκοφαντίας τεράτων. Τὴν σήμερον τὰ τοιαῦτα κινεῖται μᾶλλον τὸν γέλωτα καὶ τὸν οἶκτον ἢ προκαλοῦσιν ἐρεῦνας πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς πραγματικῆς ἀξίας ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἐκυτοῦς ἐθυσίασαν.

A. B. Γ.

Γ.

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΔΟΜΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΜΠΑΤΣΚΟΒΟΥ.

... Ὅτε μὲν Μαίρη μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ἄλλων τῆς Ροδόπης Ἑλληνικῶν μονῶν, ἣν προεκέλευεν ἡ εὐγενὴς προθυμία τῆς Α. Παναγιωτοῦ τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Ἰωακείμ Ἰδουβούλη, ἀνέβαινον καὶ εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἐπιφανῆ μονὴν τοῦ Μπατσκόβου, τὴν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ Γρηγορίου Πακουριανοῦ μεγάλου δομαστίκου τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ἐδοκίμασα καὶ τότε τὸ περίεργον ἐκεῖνο αἰσθημα ὑπερ συνήθως δοκιμάζουσι πάντες οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἑλληνικὰς μονὰς· πάντες καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς συμφωνοῦμεν εἰς τοῦτο, ὅτι μικροῦ ἢ οὐδενὸς λόγου ἀξία ἐν τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος σφίξουσι νῦν τὰ σευλημένα ἐρημιτήρια ἐν εἰς τὴν ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἐζητήσαν τόσαι χριστιανῶν ἀδελφῶν χιλιάδες. Καὶ ἕως! οὐδαίς, παρὰ τὴν πικρὰν (πικρὰν, ὥστε καὶ νὰ ἐκστομίσωμεν αὐτὴν δὲν τολμῶμεν) ἀλλ' εἰλικρινῆ ταύτην ἐμολογίαν, οὐδαίς, πιστεύω, εἰσῆλθεν εἰς παλαιὰν Ἑλληνικὴν μονὴν ἄνευ ἀκτινῶς χρυσῆς ἐλπίδος ὅτι ὑπὸ σιβάδα ἀγνῶν τροπαρίων δυνατόν νὰ κρύπτεται ὁ ἐρωτικὸς Ἀνακρέων καὶ μεταξὺ τῶν τιλοφωρῶτων φύλλων «σωτηρίας» ἀγνώστου ἁμαρτωλοῦ ὁ εὐθῆμος Σοφοκλῆς!

Ἔσοιτα καὶ ἐγὼ δυσπίστως τὴν κεφαλὴν ὅτε ὑπὸ τὴν σιβάδα

χειρά τοῦ Ἀνθίμου Δικαίου ἤκουσα τῇ 28 Μαΐου νά τρέξη ἀνοιγυμένη ἢ σιδηρᾶ ὄβρα τοῦ σκευοφυλακίου τοῦ Μπατοκίδου· καί ὅμως οὐδέ μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας, ἐνθουμούμαι καλῶς, μετέλειπεν ἢ ἔλπις ἦτις καί ἔθεσσε μέχρι τοῦδε τόν κόσμον καί θά βόσκη καί ἐν τῷ μέλλοντι τοὺς πολλοὺς τῶν βροτῶν.

Πλὴν εἰκόνων καί κειμηλίων καί ἐπιγραφῶν ἐπὶ σκευῶν καί λίθων, ὡς ἀντέγραψεν ὁ διευθυντὴς τῶν Ζαριφείων Γ'. Κωνσταντινίδης, ἀξιολογωτάτη εἶνε ἡ «ἀκολουθία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου» ἐπὶ λαμπρᾶς μαιβράνης κοσμουμένη δι' ὠραίων εἰκόνων καί κοικιλιμάτων, σφίζουσα δὲ ἐτι ἀλωθήτους τὰς πλάκας κεκαλυμμένας διὰ ἀργύρου καί λίθων.—Τῶν πολλῶν εὐαγγελίων ἐξέχει ἐν καί μόνον τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος κεκοσμημένον διὰ τῶν εἰκόνων τῶν τσαρῶν εὐαγγελιστῶν.—Κατὰ δεκάδας, ὡς συνήθως ἐν ταῖς μοναῖς, ἀριθμοῦνται τὰ πτερικὰ καί ψαλτήρια, οἱ ἀπόστολοι καί οἱ νομοκάνονες, τὰ τυπικὰ καί μουσικὰ.—Ὀλίγαι εἶνε ἐκδόσεις τινὲς τῆς Βασιλείας παλαιαί:

Κλασικὰ χειρόγραφα ἤδυνήθην τρία μόνον νά ἀνακαλύψω: α') Ἰσοκράτους Παναθηναϊκοῦ, β') Ἰπποκράτους ἐν παραφράσει καί, τὸ σπορδοκίωτον, γ') Σοφοκλέους μέρους Αἴαντος καί Ἠλέκτρας.

Τὸ γ' εἶνε τὸ μόνον περὶ οὗ θύνημαι νά εἴπω εἰ ἀντήμειψε τοὺς κόπους, μικροὺς ἢ μεγάλους: εἶνε ἀληθὲς εἰ τὴν χάρην μου ἐμετρίαισα ὅτε εὐθύς μὲν ἐκ τῆς γραφῆς ἤκασα ὅτι ὁ πολύθιδλος κώδιξ («codex miscellaneus») ἀνήκειν εἰς τὸν δέκτου καί πέμπτου αἰῶνα κατόπιν δὲ καί ἐξ ὑπογραφῆς, περὶ ἧς κατωτέρω, ἔμαθον ὅτι ἐγράφη ἔτι 1460ῆ· ἀλλ' ὅμως τόσον σπανίως νῦν, μετὰ τὴν φοβερὰν περισύλησιν τῶν ἡμετέρων μονῶν, ἀνακαλύπτονται τοῦ Σοφοκλέους χειρόγραφα δὲν λέγω παλαιὰ ἀλλὰ καί νεώτερα μόνον, ὥστε δὲν ἔκρινα ἀνάξιον τοῦ κόπου νά ἀσχοληθῶ ἡμέραν ὅλην περὶ τὰ ἀποσπάσματα τῶν τραγητιδίων, ἅμα μὲν ἐπαινῶν τὴν κλησιν τοῦ Ἀνθίμου εἰς εὐαχίαν ἐν τῷ τερπνῷ «Κλωβίῳ» ἅμα δέ, χάριν τοῦ Σοφοκλέους, ὑπεμείνω τὸν καλὸν παπᾶ Ἰωάννην πυκνῶς μὲν μακαρίζοντα τὴν ὄραν καθ' ἣν κέπαιτταν ἐκεῖ τὸ πῆδι μαζῶν καί εἶδε «καί αὐτὸς μὴ φορὰ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ βιβλίου μὲ τὰ μάτια του, ποῦ μέρα νύκτα τὰ βαστάει κλειδομένα» (ὁ ἡγούμενος) θερμῶς δὲ παρακαλοῦντα «νά τὸν ἐνθυμηθῶ νά στείλω καί εἰς αὐτὸν νά διαδόξῃ

τὴν παλαιὰ ἱστορίαν». Τὰ αὐτὰ εἶπέ μοι πρὸ πάντε ἐτῶν ἐν τῇ ἐν Θεσσαλονίκῃ μονῇ τοῦ Σωτήρος καί ὁ πάτερ Ναζαρέας, ὅτε διαλαθὼν τὴν προσοχὴν τοῦ ἡγουμένου καί διεισδύς εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἐν ἣ ἐργαζόμεν, ἤρπασεν ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ Ἀριστοφάνους τὰς κωμωδίας καί ἤρξατο νά ἀναγινώσκῃ ἀντιστρέφως τὸ βιβλίον καί μειδιῶν... ἐκ τῆς χαρᾶς εἶε θά ἐννοήσῃ τὸν ποιητὴν μάλιστα... ἀντεστραμμένον!

Ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης σελίδος ἀναγινώσκονται:

Ἄρχῃ σὺν Θεῷ ἀγίῳ τῆς γραμματικῆς τοῦ κυροῦ Μανουήλ. Τῆς γραμματικῆς τέχνης εἰμὶ πυξίον εὐληπιον, εὐσύνοπτον, ἐσταυρωμένον, σαφές, καθαρὸν, ἐκρινὲς γεγραμμένον, πρὸς πᾶσιν ἰθύνων (sic) τε καί ἀποκρίσεις, ὁ γὰρ τρόπος φέριστος εἰς τὸ συμφέρειν ἄγαν λόγον μέθρημα τῶν λόγῶν (sic).

Ἐπὸιαι μέχρι τοῦ φύλλου 636 δέκα γραμματικὰ «σχέδη».

636—64α: Ἐπιστολαὶ τοῦ λογιωτάτου καί ῥητορικωτάτου καί πάσης μαθήσεως καί παιδείας Ἑλληνικῆς ἀρίστου σοφωτάτου κυροῦ Διωνίου κτλ.—τῆς Ἑλλάδος γλιώτης ἢ χωρὶς ἀδύνατον ἄνωρῶν ἐντυφῆσαι μαθήσεως. Τέλος σὺν Θεῷ τῆς ἐπιστολῆς.

646—65α: Ἐροφάντη πολλὰ ἀγαθὰ γένοιτο καί τῇ γεγραφοῦντι τὰ γράμματα—λαμπροτέρην ἔση πεποιημένον τὴν ἐπικουρίαν.

65α—65β: Ἀκακίῳ πάντα δὴ τὸ λεγόμενον προσδοκῶν—κατὰ τὸν ἐν μύθοις τὰ σκέλη ψέγοντα.

65β—66α: Δημητρίῳ αὐτὴν τε ταύτην ἐθρήνησα—μεγάλην παρά τῶν θεῶν τευξόμεθα εὐνοίαν.

66α—66β: Νεμεσίῳ ἔδει τὸν ἐπιστελλαντά σοι—καί ἵσως θυνησόμενον ἴσα.

66β—67α: Εἴ με ἐθέλεις καί φθέγγεσθαι—οὕτω νικᾶν.

67α: Ἀντωνίῳ οὐκ οὖν τὸν ἀγκῶνα τοῦτον—παρὰ θεῶν εὐνοίαν τεύξεσθαι.

67α—67β: Βασιλείῳ ἐν τῇ κεφαλῇ μου κατοικεῖ—ἔρρωσθαί μοι δοῦναι.

67β—67γ: Τιμοθέῳ Ἀνθρόνικον τὸν Βερωνικέα—μεγάλην τὴν εὐλασίαν.

68α: Θεοδώρῳ ἦκεν εἰς ἡμᾶς τὰ εἰωθότα—κατέναντι προσφέροντα.

Ἐν φύλλῳ 68α—69β φέρεται Εὐριπίδου Ἐκάθης ὑπόθεσις ἀνεκδοτος ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ἐκδόσει τῶν σχολίων τέρμ. α' σελ. 200—202:

Μετὰ δὲ τὴν Ἰλίου πολιορκίαν οἱ μὲν Ἕλληνας ἔστησαν εἰς τὰ ἀντίπερα τῆς Τροίας ἡ δὲ χώρα συνέστηκεν ἐκ γυναικῶν αἰχμαλωτιδῶν, ἐπὶ δὲ Πριάμος ὁ τῶν Τρωῶν βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δουρίλωντος γεγενηῶς καὶ διὰ φασγάνου κερταὶν δεξιόμενος κατὰ γαστρός τὴν πλιγγήν, μόνης αἷης γυναικὸς Ἐκάθης ἀπολειφθείσης, τῆς Τροίας τοιγαροῦν πολιορκηθείσης αὐτὸς ὁ Πριάμος τῶν παιδῶν πάντων ἀπορφανισθεὶς καὶ μάλιστα τοῦ Ἔκτορος, οὗτος τὸ κλέος τῆς ἀριστείας ἐφ' ὅλης ἦν τῆς Ἑλλάδος, δεδουκῶς τοίνυν ὁ Πριάμος καὶ περὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ τοῦ Πολυδάωρου, εἴ τι νηπίου ὄντος καὶ μὴ δυναμένου πρὸς πόλεμον ὄπλα φέρειν τῇ Τροίᾳ, ἐκπέμπει καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ Θράκῃ βασιλεύοντα Πολυμήστορα τοῦνομα τὸν παῖδα παροικητικῆσι χάριν φυλακῆς καὶ ἀτραλείας, συνεκπέμψας μετὰ τοῦ παιδὸς χρυσὸν ἱκανὸν πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς αὔξησην, καὶ ἀνατροφὴν, ἵνα μὴ τῆς Τροίας διαρθρωθείσης ὑπὸ [τῆς] τῶν Ἑλλήνων στρατιᾶς τῷ παιδί στέρησις γένηται τῆς ζωῆς· ὁ τοίνυν θεῶς Πολυμήστορα τὸν παῖδα οὐ τῷ χρυσῷ δεξιόμενος, τοῖς δόμοις ἔχων, κῆξεν μὲν τὴν τοῦ παιδὸς ἡλικίαν ἐπὶ δὲ τῆς Τροίας ἀνελθούσης καὶ μέχρι τῶν ἐδῶν κατακαρείτης καὶ τοῦ Ἐκτορος ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντος καὶ τοῦ Πριάμου παρὰ τοῦ Ἀχιλλέως σφαγέντος καὶ τῆς Ἐκάθης αἰχμαλωτισθείσης, ὁ ἐν τῇ Θράκῃ Πολυμήστορα μαθὼν τὸν Τροίας ἀφανισμὸν καὶ τοῦ Πριάμου τὴν τελευταίην κτείνει τὸν παῖδα Πολυδάωρον ὅπως αὐτὸς τὸν χρυσὸν ἐν τοῖς δόμοις ἀποκληρώσῃται· καὶ κτενὼν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Θράκης τοῦτον ἀπορρίπτει καὶ μετ' ὀλίγον ἐμφανῆς τοῦ παιδὸς, ὁ νεκρὸς καθίσταται τῇ μητρὶ. Ἡ ψυχὴ τοίνυν τοῦ Πολυδάωρου κοιμημένης τῆς μητρὸς ἔρχεται κατ' ὄναρ καὶ διαλέγεται πάντῃ ἃ πέπονθεν παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦ Πολυμήστορος, ὑπερὸν δὲ καὶ ὁ νεκρὸς τοῖς γηραλέοις γίνουσι τῆς μητρὸς τίθεται παρὰ τῆς θεραπεινίδος τῆς Ἐκάθης ἐλθούσης καὶ θαλάττιον ὕδωρ βουλομένης κοιμισασθαι καὶ πρόσθεν τῶν ποδῶν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κύματος τοῦ νεκροῦ φερωμένου καὶ τὸν νεκρὸν ἐπ' ὤμων ὀήσασ[α] προσελθούσα τῇ μητρὶ ἀποδίδει. Αὕτη τοίνυν ἡ τοῦ δράματος περίληψις. Πλάττει τοίνυν ὁ ποιητὴς οὕτως ἢ τοῦ Πολυδάωρου ψυχὴ πρῶτον ἐλθούσα διελέ-

γεται τῇ μητρὶ κοιμημένη. Τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα, Πολυδάωρος, Ἐκάθη, χώρας γυναικῶν αἰχμαλωτιδῶν, πρηνεῖται δὲ ὁ Πολυδάωρος.

69β—71α: Εὐριπίδου Ἐκάθης στ. 1—154 (ἦμα — μελαναυγῆς) μετὰ σχολίων ἐν τε τῇ ἠρ καὶ διὰ τῶν στίχων.

71α—76α: Σοφοκλέους Αἴαντος καὶ Ἠλέκτρας στίχοι. Ἀντιβλήων ἀκριβῶς εὗρον ὅτι ἐν δέκα χωρίοις αἱ γραφαὶ τοῦ Μπατσολοδαίου κώδικος εἶνε ἄξια προσοχῆς, τινὲς ὡς ἐμποδοῦσαι κριτικῶν εἰκασίας ἄλλαι ὡς ὅπως νέα παρέχουσαι· οἰστίχοι εἶνε Αἴαντ. 4. 196. 686. 863. 1395. 1409. Ἠλέκτρ. 89. 91. 96. Βίς τὰ ἐννέα ταῦτα χωρὶα προσίθημι δέκατον καὶ τὸν 130 στίχον τῶν Φοινισσῶν Εὐριπίδου (οὗ ἐπίσης φέρονται στίχοι) ἐν ᾧ ἀντὶ τοῦ

πρόσφορος ἀμερίων γένος

ὁ ἡμέτερος κώδιξ ἔχει ἀμερίων ὅπερ ἄξιον λόγου (ὡς νομισασίον ὅσοι ἐν θελήσῃσι καὶ ἐνθυμηθῶσι τὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐν Αἴαντ. στ. 399 οὕτως θεῶν γένος οὐδ' ἀμερίων (Πρόβλ. καὶ Ἀντιγ. στ. 790). Περὶ τῶν ἐννέα ἄλλων χωρίων θὰ διαλάβω ἐν τόπῳ προσφορωτέρῳ.

Ἐν φύλλῳ 76α φέρεται ἡ ἑξῆς ὑπογραφή:

ἑσθησιακάδαντος (ἡς)	ἐν δὲ χιλίοις
τετρακοσίοις	καὶ ἐξήκοντα τὰ γε
ἐντυγμάνοντα	τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ μου
μητὶ Μαίῳ τε	ἐτύγχανεν ταράτη
ἐν κυριακῇ.	φιλιππα, ὥρα ἕκτη
καὶ διὰ χειρὸς	ἐμοῦ τοῦ ἀδελτέρου
Παύλου εὐτελοῦς	τέχνα καὶ ἀναγνώστου
τὸ ἐπίκλησιον	οὗδ' ὀπισθημάτων
ἔτος τοῦ Ἰδᾶμ	ἑξὸς τῆς χιλιοντάδος
καὶ ἀνακοσιστοῦ	ἑξηκοστοῦ ὀγδόου
ἡλίου κύκλος αἰκοστός	καὶ τέταρτος, ὡ φιλί,
ἦν καὶ τετρακιστάδαντος	ὁ κύκλος τῆς σελήνης.

76α—97β: Ἰσοκράτους πρὸς Δημόνικον παραίνεσις: ἐν πολλοῖς — ἄμολο γόμενον.

98α—139β: εὐαγγέλια ἐπιθινά. ια' ἐρμηνεῖα.

140α—158α: τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ λόγος ἐρμηνευτικὸς εἰς τὴν γέννησιν τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ· ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ θαυμασταὶ λόγοι—τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ θαυμασίῳ πατρὶ ἐκπεφώνηται—ᾧ πρέπει κτλ.

1588—1748: τοῦ ἐν ἀγίοις—Ναζιανζοῦ λόγος εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια.

175α—188β: ἱστορικὴ (α' Διός, β' Ρέας, γ' Δήμητρας κτλ.).

189α—244β: εὐαγγέλια ἐωθινὰ τὰ κα' ἐρμηνεῖα τοῦ Κεραμέως ἀρχιεπισκόπου Ταυρομενίου τῆς Σικελίας.

Ἐν τέλει τοῦ φ. 244β:

Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Παύλου πόνος	καὶ τάχα θύτου τοῦ Φωστινιάτου
μὴν (sic) Δικεμβρίου (sic) εἰκάς ὀγδόη	ἴσρα δὲ πρώτη νύξ τοῦ σαββάτου
χίλιου ἔτους χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μου	τετρακοσίας καὶ ἐξήκοντά γε
πέμπτης τυχούσης τοῦ νῦν αἰῶνος	ἰνδικτιῶνος τετρακαιδέκατης
σοὶ πρέπει δόξα χριστέ μου λόγε	σὺν τῇ ἀνάργυρῳ σου πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι
εἰς αἰῶνα αἰῶνος	ᾧ τρισάριθμον κράτος.

245α—271β: ἐκ τοῦ Κεραμέως περὶ τῶν ἀγίων παθῶν ἰσως μὲν ἐπαχθῆς δόξω—εἰς τοὺς αἰῶνας.

272α—295β: τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου γνομένου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλίαι περὶ ψευδοπροφητῶν καὶ ψευδοδιδασκάλων καὶ ἀθέων αἰρετικῶν, ἐρρέθη δὲ μέλλοντος ἐκδημεῖν αὐτοῦ ἐκ τοῦ σώματος: ὀδυνηρὸς ὁ λόγος καθότι καὶ ἔσχατος ἐστίν—εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΙΑ'.

ΒΕΛΙΠΕΤΟΝ ΗΑΡΗΓΚΩΝΙΣΜΕΝΟΝ ΠΟΙΗΜΑ.

Πλείστα ἔχει νὰ προσαγάγη ἢ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα δημώδης Ἑλληνικὴ γλῶσσα λόγου καὶ μελέτης ἀξία ποιήματα. Βεβαίως ταῦτα δὲν διακρίνονται ἐπὶ τῇ περὶ τὴν τέχνην ἀκριβεῖς ἢ ἐπιτηδεύουσιν οἱ νεώτεροι Ἕλληνας ποιηταί. Ἐχουσιν ὅμως φυσικὴν χάριν καὶ ἀπλότητα τοσοῦτον ἀξιάγαστον, ὥστε πᾶς τις εὐαρέστως ἀναγινώσκει αὐτὰ ἀκόπως. Ὁμοιάζουν πρὸς τὰ κρινα ἐκείνα

τοῦ ἀγροῦ ἄτινα παρυσιάζουσι πᾶσαν τὴν φυσικὴν καλλονὴν καὶ ζωὴν ἢ δὲν δύνανται νὰ ἔχουσι τὰ μετὰ πολλῆς περιποιήσεως ἀναπτυσσόμενα ἐν τοῖς κήποις ἀνθη. Ἐν ἐκ τῶν τοιούτων ἑλληνικῶν ποιημάτων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἶναι καὶ τὸ ἐπιγραφόμενον «Βοσπορομαχία ἤ γουν φιλονεικία Ἀσίας καὶ Εὐρώπης εἰς τὸ κατάστένον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πόνημα συντεθὲν κατὰ τὸ ἀψνβ' σωτήριον ἔτος ὑπὸ τοῦ ποτε ἐνδοξοτάτου καὶ ἀξιοπρεπεστάτου κυρίου Σενὸρ Μομάρς, πρὸ τοῦ δραγομάνου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβευς τοῦ Αὐστριακοῦ κράτους. Τὸ ποήημα τοῦτο ἐξεδόθη κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα δις, ἦτοι τὸ πρῶτον ἐν Λιψία ἐπιστασίᾳ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως, ὅστις προέταξε ἀφιερωτικὴν ἐπιστολὴν «Τῷ εὐγενεστάτῳ ἀρχοντι καὶ τιμῆς ἀπάτης ἀξιωματικῷ κυρίῳ κυρίῳ Γεωργίῳ Τυανίτην» καὶ πρόλογον «πρὸς τὸν φιλοαγαθίστην» (1766 τύποις Βρεῖτανῶν), καὶ τὸ δεύτερον «μετὰ δύο ἄλλων ποιημάτων ἠθικῶν καὶ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθὲν» Ἐνετῆσι 1792 παρὰ Δημητρίῳ Θεόδωρου. Καὶ ὅμως σήμερον εἶναι ἐντελῶς παρηγγκωτισμένον καὶ μόνον εἰς τινὰς κατ' ὄνομα γνωστῶν. Τοῦ χαριεστάτου τούτου ἀλλὰ καὶ διδακτικωτάτου ποιήματος βραχεῖαν ἀνάκλισιν θὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ἀποθλιπέοντες εἰς τε τὴν ποιητικὴν χάριν καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα καὶ τὰς πληροφορίας, ἃς παρέχει περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν προσπειλῶν αὐτῆς.

Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς ἧτις ὀλόκληρος εἶναι ἀξία ἀναδημοσιεύσεως ἔχουσα οὕτω

«Εὐρέθη εὐλογον νὰ ἀφιερῶθῃ τούτο τὸ μικρὸν καὶ, ὅμως νόστιμον βιβλιαρίον, εἰς τὴν ὑμετέραν Εὐγένειαν. Ἐκεῖνος ὅπου τὸ συνέγραψεν ἦτον ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐξαιρέτους φίλους τῆς. Ἐκεῖνος ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐπαρακινήθη νὰ τὸ συγγράψῃ, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον ἠθέλησε νὰ τὸ ἀφιερῶσθαι, τῆς ἦτον διὰ μὲν τὴν ἀγχιστιᾶν γυναικαδέλφου, διὰ δὲ τὴν μεγάλην ἀγάπην, ὅπου συνδέει πολλὰς φορὰς μὲ τὴν σύμπνοιαν καὶ ὁμοφροσύνῃν τὰς καρδίας σφιγτότερα παρὰ τὸ νόμος μὲ τὰς ἐπιγαμίας, καὶ παρὰ ἢ φύσιν μὲ τὸ αἷμα, ἦτον πλέον παρὰ ἀδελφός τῆς. Λοιπὸν δίκαιον εἶναι νὰ προσδεχθῇ τὸ φιλοπόνημα τοῦ τοιούτου γυναικαδέλφου. Ἐγὼ ὅπου ἐγνώρισα τὸν ἓνα καὶ ὅπου ὑπερηγάπησα τὸν ἄλλον, στοχάζομαι ὅτι εὐαρεστότερον πρᾶγμα δὲν

ἠμποροῦσα νὰ κάρω καὶ εἰς τοὺς δύο, ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιγράψω τὴν Βοσπορομαχίαν ταύτην μὲ τὸ πανέντιμον ὄνομά της. Φαίνεται μοι πῶς αἱ ψυχαὶ ἐκεῖνα εἰς τοῦτο θέλει μὲ ἐπανέσσουν, καὶ θέλει μὲ κρίνουσι πιστὸν ἀπόλοθον τῆς γνώμης των καὶ μετὰ θάνατον. Μὰ ἡ Εὐγενία της, ὁ ἄνθρωπος ὁ ἥσυχος καὶ πρῶος καὶ εἰρηνικός, ἡ φυγή ὅπου τὰς ταραχὰς καὶ τὰς ἐρίδας καὶ τὰς μάχας τὰς μισεῖ καὶ τὰς ἀπεστρέφεται ὡς τὸ μεγαλεῖτερον δυστύχημα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ὡς ἀρχὴν μυρίων κακῶν, τί θέλει εἰπεῖ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Βοσπορομαχίας; τί ἄλλο; παρὰ ὅπου ἄφ' οὗ ἀναγνώσει τὴν φιλονεικίαν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, θέλει στερεωθῆ περισσότερον εἰς τὸ φρόνημον καὶ συνετὸν ἠθὸς της, συμπεραίνουσα πῶς ἀπὸ τὸν πόλεμον τὸν πλέον μικρὸν ἕως εἰς τὸν πλέον μεγάλον, ἡ ἀρχὴ πάντοτε τῆς διαφορᾶς ἐστάθη ἡ φιλαυτία καὶ τὸ τέλος ἡ ματαιότης. Μία τυφλὴ ἀγάπη ὅπου ἔχομεν τοῦ ἑαυτοῦ μας μᾶς κάνει νὰ λογιώσωμεν, ὅτι εἰς κάθα πρῶγμα, ἐδικόν μας εἶναι τὸ προτέρημα, τοῦ ἄλλου τὸ ἐλάττωμα. Εἰς ἡμᾶς πρέπει κάθε προτίμησις, εἰς τὸν ἄλλον τὰ δευτερεῖα. Τὰ ἐδικά μας καλὰ καὶ τῶν ἄλλων τὰ κακὰ, τὰ βλέπομεν μὲ τὸ μικροσκοπίον, καὶ τὰ φανταζόμεθα μεγάλα. Τὰ καλὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐδικά μας κακὰ μὲ τὸ ἀντίστροφον τοῦ τηλεσκοπίου, καὶ τὰ κρίνομεν μικρά. Ἀπὸ ἐδῶ γεννᾶται ἡ ὑπερφία τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐδική μας εὐησῖς. Ἀπὸ ἐδῶ οἱ πόλεμοι καὶ αἱ στάσεις, τὰ ὀλέθρια γεννήματα τῆς ἀνθρωπίνης ἐπάρσεως. Αὐτὸ τὸ μέγα μᾶθημα ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ καθένας ἀπὸ τὸ μικρὸν τοῦτο ποιημάτιον. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μᾶθημα ἡ Εὐγενία της εἶναι διδάσκαστος. Ἐπειδὴ ἡ μεγάλη της φρόνησις γεννᾷ ἐκείνην τὴν μετριοφροσύνην ὅπου τὴν στολιζει καὶ ἡ μετριοφροσύνη γίνεται πρόξενος ἐκείνης τῆς σεμνότητος καὶ καταστάσεως τοῦ ἥθους, ὅπου τὴν δαίχνει παρὰ πᾶσι ζηλωτὸν καὶ ἀξιάπεινον. Ἡ Βοσπορομαχία λοιπὸν εὐλόγως βλέπει τὸ πῶς ἐπιγραφομένη εἰς τὸ περίτιμον ὄνομά της. Διὰ τί αὐτὴ μὲ τὴν ἐλαφρίαν τῆς γνώμης δύο γυναικεῖον προσώπων ὅπου ἐμφυζώνουν τὸ δράμα, στηλιτεύει τὴν κακὴν ἐκείνην καὶ ταραχώδη φιλονεικίαν, τὴν ὅποιαν ἡ Εὐγενία της ἐλέγχει μὲ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ σταερότητα μὲτ' ἀνδρικής γνώμης γενναίας καὶ μεγαλόφρονος. Ἡ γυναικῶδης ψυχὴ παρασταίνει τὸ κακὸν ἐλάττωμα, ἡ ἀνδρική μεγαλοφυχία ἀντιπαρατάσσει τὴν ἀντίθετον ἀρετὴν καὶ τὸ

νικᾷ καὶ τὸ ἐξαιλεῖται. Ἄς δεχθῆ λοιπὸν τὸ ἀστείον αὐτὸ ποιημάτιον ὅπου διὰ τὰ εἰρημένα εὐλόγως πρὸς αὐτὴν προσφωνεῖται καὶ τότε καὶ τότε διὰ ψυχαιωγίαν ἄς τὸ ἀναγινώσκῃ. Ὅταν εἰς τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως περιέρχεται εἰς τὸν Μπουρζούκ-Δερεὲ τὸ πέντερπνον Ἄρχοντικὸν τῆς ἄς ἔχη τὸ βιβλιόθριον μαζὶ της. Μικρὸν εἶναι καὶ δὲν δίδει βᾶρος Ἰλλυκὸν καὶ προξενεῖ εὐχαρίστησιν. Ἀστείον καὶ κινεῖ εἰς εὐθυμίαν. Περιέρχον καὶ περιγράφοντας ἐπὶ λεπτοῦ τὰς τοποθεσίας, δίδει τῆς παρούσης καταστάσεως καὶ τῆς Βασιλευούσης πόλεως καὶ τοῦ βασιλικοῦ Βοσπόρου ἀκριβεστάτην τὴν εἰδήσιν. Ὅταν ἡ Εὐγενία της περιπατῆ εἰς τὸ κολλυθενδρον περιδῶλι της, ὅταν ἀναβῆνῃ εἰς τὰ ὄρη καὶ πολυεξοδα σείρα του, ὅταν περιέρχεται τοὺς ὄρους καὶ καρποφόρους ἐκαίτους ἀμπελώνας, ὅταν διαβαίῃ τὸ ὑπὲρ αὐτοὺς μικρὸν, ἀλλὰ κατὰσκιον καὶ γλαφυρὸν δάσος, ἡ κινεῖ στάσιν εἰς τὰ κρυσταλλοειδῆ νερὰ ὅπου παρέκει ἀναδρῶουσιν, ἢ προχωρεῖ καὶ κάθεται ὑπὸ τὴν ὄψηλὴν Κουκουναρῖαν, ὀλόγορα εἰς τὴν ὅποιαν αἱ γλυκαῖαι αὔραι καὶ οἱ λιγύνοιοι ζέφυροι παίζουσιν καὶ ζωογονοῦσιν, ὅθεν ὡσάν εἰς εἰκόνα ζωγραφισμένα ἐδόθεν βλέπει χωρία καὶ περικαλλῆ κτίρια, ἐκεῖθεν ἔρη στολισμένα καὶ λόφους, ἐκεῖ θάλασσαν, ἐκεῖ λιμένα, καὶ ἄνω καὶ κάτω νὰ ὀρμηκίζουσι τὰ πλοῖα ἐδῶ τὴν Εὐρώπην ἐκεῖ τὴν Ἀσίαν ἄς ἀνοίγῃ καὶ καυμίαν φορὰν τὸ βιβλίον διὰ νὰ χαρακτηρῆ καὶ τὸν νοῦν μὲ τὴν χάριν τῆς περιγραφῆς, μεταξὺ ὅπου τέρεπει τὴν αἰσθησιν μὲ τὰ κάλλη τῆς φύσεως. Ἡ Ἀσία τώρα ἄς μὴ κρύπτῃ πρὸς τὴν Εὐρώπην τὴν ζηλοτυπίαν της, καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν ἡ περίεργος Δύσις πρὸς τὴν ἀπλοϊκὴν Ἀνατολὴν ἄς σεμνολογῆ τὴν ὑπεροχὴν της. Ἡ Εὐγενία της δὲν θέλει λάβει βεβαιότατα τὸν κόπον ποτὲ καὶ τὴν ἐνόχλησιν νὰ ταῖς συμβιδάσῃ, καὶ νὰ ταῖς φιλιώσῃ. Πλὴν θέλει λάβει τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τὰς ἀκούσῃ καὶ μὲ τὸ νὰ διακρίνῃ τῆς μᾶς καὶ τῆς ἄλλης καὶ τὰς χάριτας καὶ τὰ ἐλαττώματα θέλει πληροφροσθῆ περισσότερο εἰς ἐκείνην τὴν φανερωτάτην ἀλήθειαν, ὅτι

Ἄς τῆς γῆς τὰ πράγματα εἶν' ἀνακατωμένα,
εἶναι καλὰ, εἶναι κακὰ, ὁμοῦ συγκερασμένα.

Ἄς τόσον καὶ παρ' ἐμοῦ ἄς δεχθῆ τοῦτο ὡσάν ἓνα μικρὸν δεῖγμα τῆς εἰλικρινεστάτης μου καὶ εὐγνώμονος διαθέσεως, καὶ ὡς μικρὰν ὁμολογίαν τοῦ μεγάλου μου χρέους, ὅπου διὰ πολλὰς εὐεργεσίας

καὶ χάριτας ἀνεξάλειπτον τρέφω πρὸς τὴν ὑμετέραν Εὐγενείαν, διατηροῦσά μοι καὶ ἐξῆς τὴν εὐνοϊάν της καὶ γνωρίζουσά με διὰ βίου τοιούτου, οἷος σημειοῦμαι

Τῆς ὑμετέρας ἄξιοπραγεστάτης Εὐγενείας

ὅπως ἐξηγητημένος καὶ ὑπόχρεως

E. B.

Ἐν τῇ πρὸς τὸν φιλαναγκώστην προλόγῳ ὁ αὐτὸς Εὐγένιος δεικνύει τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ ποιητοῦ, ὅστις «δειχνεὶ νὰ εἶχε μίαν εἰδησιν λεπτομερεστάτην τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὰ περὶ αὐτὴν εὐρίσκονται» λεπτομερῶς ἐκθέτων πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ἀξιοθέατα «καὶ τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ ἥθη καὶ τοὺς τρόπους τῶν οἰκητόρων τόσοῦ αἴμορφα ὅλα τὰ ζωγραφεῖ καὶ τὰ παριστάνει, ὅπου δὲν ἤξεύρω ἂν εὐκόλα ἄλλος ἤθελε δυνήθῃ νὰ δώσῃ μιᾶς τοιαύτης μεγαλοπόλεως μίαν ἀκριβεστέραν περιγραφὴν». Δικαιότατα δὲ παρατηρεῖ ὅτι αἰεὶ τὸ θαυμαστὸν ὅπου αὐτὸ τὸ δράμα τὸ ἐσυνέσεν ἕνας ξένος καὶ ἀλλογενής. Πόσοι ἐγεννήθησαν καὶ ἀνετρέφθησαν καὶ ἐξῆσαν ἐπὶ πολλὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ δὲν ἔφθασαν οὐδὲ τὸ ἥμισυ νὰ ἤξεύρουσιν τῆς πατρίδος τους; Πλὴν εἶσι. «Ἄλλα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὀμμάτια ὅπου βλέπουσιν καὶ ἄλλα ἐκεῖνα ὅπου θεωροῦν. Τὰ ὀμμάτια τοῦ προσώπου βλέπουσιν ὡστὲν ἐκεῖνα τῶν ἄλλων ζώων, καὶ καμμίαν φορὰν καὶ χειρότερα. Τὰ ὀμμάτια τῆς ψυχῆς βλέπουσιν πολλὴν περισσότερα. Δύο ἄνθρωποι βλέπουσιν τὰ αὐτὰ ὅχι ὡσαύτως· τὰ ὀμμάτια ὅχι ὁμοίως· ἀλλὰ μὲν μεγάλην διαφορὰν». Περὶ δὲ τῆς δεξιότητος περὶ τὴν χρῆσιν τῆς «κοινῆς τετριμμένης διαλέκτου» ὅπως αὕτη λαλεῖται «εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, μεμιγμένη δηλαδὴ μὲν πόλλας τῆς τουρκικῆς φωνῆς καὶ λέξεις καὶ φράσεις» παρατηρεῖ ὅτι καὶ τοῦτο εἶναι θαυμαστὸν διὰ ξένον καὶ ἑτερόγλωσσον, ἂφ' οὗ πολλοὶ τῶν δημογυνῶν δὲν γινώσκουσιν αὐτὴν οὕτω. Ἐνταῦθα σημειωθήτω ὅτι ὁ ὡς λόγιος μᾶλλον καὶ ποιητὴς ἢ ὡς πατριάρχης διακριθεὶς Καλλίνικος ὁ Γ' (ἐπατρ. 1757) ἐν σημειώματι-τινι αὐτογράφῳ πληροφορεῖ ὅτι τὸ ποίημα τοῦτο συνεπλήρωσε καὶ διεσκεύασε μείζαν ἀτελές. Ἰδοῦ

δὲ τί περὶ τούτου λέγει· «Τὴν Βοσπορομαχίαν ἐπιχειρήσαντος τοῦ Χιὸρ Μούμαρ, ἀτελεῖ δὲ καταλιπόντος αὐτὴν καὶ εἶον ἀνοργάνωτον, ἡμεῖς καὶ εἰς τέλος ἠγάγομεν καὶ ὠργανώσαμεν, ἥτις, ὡς ἐμάθομεν, καὶ τύποις ἐξεδόθη εἰς Ἀψίαν ἐπιστάσις τοῦ διδασκάλου κύρ Εὐγενίου Βουλγάρου τὸ 1766 ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Βρεϊτκώπρ (*).

Κατόπιν ὁρίζει πῶθεν ὠρμήθη ὁ ποιητὴς εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ χαρμειοτάτου τούτου ποιήματος. «Ἰστερεῖται, λέγει, (καθὼς ὁ ἴδιος κατ' ἀρχὰς τοῦ βιβλίου δηλοποιεῖ) τῆς φιλικῆς συζύγου, καὶ μένει κηρευῶν πατὴρ μὲν δύο ἀπαλὰ ἔτι θυγάτρια. . . Ἡ ὑπέρτερσις τῆς γλυκυτάτης αὐτοῦ συζύγου γεμίζει τὴν ψυχὴν του πικρίας, καὶ τὸν κατασταίνει ἀπαρηγόρητον. Αἱ νεαρὰ θυγατέρες ὅπου ἐχρειάζοντο ἀκμήν τὴν μητρικὴν ἐπιστάσιαν ἕως νὰ ἠλακωθοῦν ὄρφαναι πάντοτε ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὄμματα του, τιτρώσκουσι μὲν καθημερινὰς πληγὰς τὰ σπλάγχνα τοῦ φιλοστόργου πατρὸς, καὶ παροξύνουσι μὲν τὴν ἐνθύμησιν τῆς ἠγαπημένης συζύγου κατ' ὄραν τὴν καρδίαν τοῦ πιστοῦ ἀνδρός. Ἡ Οὐλίψις του κυριεύει τὸν νοῦν, καὶ ἡ μελαγχολία αὐξάνουσα κινδυνεύει νὰ τοῦ σαλεύσῃ τὰς φρένας. Εὐτυχῆς ὅμως εἰς τοῦτο διατι ἔχει φίλον ἕνα ἀριστον ἰατρὸν καὶ εὐρίσκει ἰατρὸν ἕνα ἀπαράμιλλον φίλον. Τοῦτος ἦτον ὁ ἐξοχώτατος ἐν ἰατροφιλοσόφοις Ἰωάννης ὁ Ρίζος. Ἐπειτα ἐξαίρετον ἐγκώμιον τοῦ ἔξυγῳ τούτου δημοθροῦς καὶ κατόπιν προστίθενται ταῦτα. «Ἄλλὰ μὲν ποῖα νομίζεις ἄρα γε ἰατρικὰ ὁ θαυμαστὸς ἰατρὸς τὸν ἰατροῦσε; Μὲ ταῦτα, ἢ φιλοτατα ἀναγκώστα, τὰ στιχίδια, τὰ ὅποια ἀναγινώσκεις εἰς τὸ παρὸν ποιημάτιόν γεγραμμένα. Καθὼς αὐτὸς ἦτον ἀριστος καὶ δεξιώτατος εἰς τὸ νὰ ἰατροῦσῃ καὶ τὰ νοσήματα τὰ σωματικὰ μὲν τὴν τέχνην, καὶ τὰ παθήματα τὰ ψυχικὰ μὲν τὴν γλυκυτάτην παραμυθίαν, καὶ μὲν τὴν συνετὴν συμβουλήν, ἔτσι ἐσυμβούλευσε τὸν ἀσθενῆ του νὰ ἐπιχειρηθῇ νὰ συγγράψῃ τὸ βιβλίον τοῦτο, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὰ λυπηρά, καὶ νὰ προσηλώσῃ τοὺς λογισμοὺς του εἰς χαριεστέρας ὑποθέσεις, ὅθεν καὶ μόνον ἤρητο ἡ ὑγεία του. Ἡ ῥιτοστὰ ἦτον ἐξαιρετικὴ.

(*) Ὅρα τὰ περὶ Καλλίνικου Γ' τοῦ ἀπὸ Προϊλάβου γραφέντα ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθείας» περιόδ. α' ἔτ. γ' τεύχ. 39—41 ὑπὸ Β. Γεωργιάδου, καὶ μάλιστα τεύχ. 40 σελ. 9206.

Μετὰ τὸν πρόλογον ἔπεται τὸ κύριον ποίημα κατέχον 115 σελίδας εἰς ὅσον μικρὸν ἐν τύπῳ διαλόγου μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, αἵτινες φιλονεικοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ ἑαυτῶν κἀλλους.

Ἡ φιλονεικία προέρχεται, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ ποιήματος δεκνύεται, ἐξ ἀγανακτήσεως τῆς Ἀνατολῆς διότι προετιμῶντο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ποιητοῦ τὰ θυτικά μᾶλλον παράλια τοῦ Βοσπόρου ἢ τὰ ἀνατολικά.

« Ἀκού' ἡ Δύσις κ' ἀπορεῖ, γιατί' εἶναι στολισμένη,
 μὲ χάριαι, χώραις καὶ χωρῖά, λέγ' εἶμαι ζηλευμένη. . .
 Ἐγὼ λέγ' ἡ Ἀνατολή ταῖς χάριαι σου γνωρίζω,
 καὶ ἂν ἀσχημῆ τώρα σὲ πῶ, ἤξευρα δὲν σὲ βρίζω.
 Ἐκεῖνα ποῦ καυχᾶσαι σὺ τὴν ἀσχημῆ σκεπάζουν,
 σὰν νύμφην σὲ στολίζουσι ὅμως δὲν σὲ ἀλλάζουν.
 Ἐμὲ ἔσον στολίζουσι, γαλοῦν τὴν εὐμορφιά μου,
 σὰν βλέπω πῶς οἰκοδομοῦν, σκεπάζει ἡ καρδιά μου.
 Τὴν ἀγαποῦν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνα ποῦ φαντάζουν,
 καὶ μὲ βαφαῖς καὶ μὲ στολαῖς ψεγάδια τους σκεπάζουν.
 Ἄπ' τὸ 'να μέρος κτίζουσι, ἀπ' τ' ἄλλο τὰ κρημνίζει,
 βροχή, ἀέρας, θάλασσα, φωτιά τὰ ἀφανίζει.
 Ὅσῶν ἀρχαῖαις ἢ στολαῖς, τὰ σπήτια σὰν κλουδιά,
 μὲ βίαν καθὼς κτίζονται γαλοῦσι καὶ μὲ βία.
 Τὰ κτίρια ἀποφεύγουσι, γιατί' πολλὰ βαστοῦσι,
 δὲν θέλουν νὰ τὰ κατοικοῦν, λέν' πῶς μελαγχολοῦσι.
 Καὶ θέλουν νὰ ἔχουν κίόσκια, σὰν ἀνοικτὰ ἱεατήρια,
 ἢ σάλαις τους κ' ἢ κάμαραις νὰν' ὄλο παραθύρια.

Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ ἡ Δύσις οὕτω·

« Ἀλήθεια εἶναι στερεὰ τὰ πέτρινα τὰ κτίρια
 πλὴν εἶναι μελαγχολικά, βυθιστὰ ἔχουν παραθύρια.
 τ' ἄλλαναι χαριέστατα μὲ πλῆθος σαχηησία,
 τὴν ὄρασιν εὐφραίνουσι καὶ δίχως συμμετρία.
 Τὰ ἀφανίζουν ἢ βροχαῖς, πυρκαϊαῖς τὰ καίγουν
 πλὴν δὲν τὰ κτίζουν στερεὰ, νὰν' πρόσκαιρα τὸ στέργουν.
 Καὶ εἶναι χουζουρλούδικα, καλὰ γιὰ τὴν ὑγεία,
 χονδροὶ οἱ τοῖχοι πέτρινοι παντ' ἔχουν ὕγρασία.

Καὶ ὅταν σείεται ἡ γῆ τὰ κτίρια κινδυνεύουν,
 τὰ ξύλινα δὲν πέτρουσι, τριζοκοποῦν σαλεύουσι.

Ἐξαικολουθεῖ δὲ ἡ φιλονεικία ἐν τύπῳ περιγραφῆς τῶν καλλοῦν τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς θυτικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου. Ἴνα ἐνοήσῃ δὲ τις καλῶς τὸν τρόπον τῆς περιγραφῆς ταύτης καὶ τὴν ἐριστικὴν ἐνιαχοῦ πικρίαν πρέπει νὰ φαντασθῇ δύο γυναῖκας Κωνσταντινουπολίτιδας τῶν χρόνων ἐκείνων, αἵτινες μετὰ πολλῆς στοιμυλίας καὶ ἀντιζηλίας περιγράφουσι τὰ ἴδια ἀγαθὰ. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἡ Ἀνατολή φαίνεται ὑπερτεροῦσα διὰ τὰς φυσικὰς καλλοῦν ἐν ᾗ ἡ Δύσις διὰ τὰς τεχνικὰς. Οὕτως εὐθὺς μετ' ὀλίγα ἡ Ἀνατολή λέγει·

« Ἐνα λειβάδι πράσινο κοντὰ στὸ περιγράλι,
 σὰν ἔχει κίόσκι μὲ δεινρὰ ἔχ' εὐμορφιὰ μεγάλη
 τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ἐξάστια στολίζου. . .
 Καὶ τὰ πολλὰ ὀσπήτια ὄν τρόπον εἶναι τώρα
 τὴν ἐξοχήν τὴν κάμνουσι νὰ φαίνεται σὰν χώρα.
 Κιγμέτι τὴν' τῆς εὐμορφίαις ἐκεῖνοι δὲν γνωρίζουν
 π' ἀντίς νὰ τὴν αὐξάνουσι σκληρὰ τὴν ἀφανίζουν.
 Εἶδες τὸ μικρογκιόσκου πῶς τεχνικὰ τὸ κτίζουν
 λειβάδι καὶ ἀκρομαλιὰ τελεῖως δὲν ἐγγρίζουν. . .
 Στὴν θάλασσαν τὰ κίόσκια ποῦν' χαμηλὰ μ' ἀρέσουν,
 τὰ ὑψηλὰ μὲ φαίνονται πῶς θέλουσι νὰ πέσουν.
 Σὰν πύργοι σπήτια ὑψηλὰ τὰ νέφη ἀναβαίνουν
 τὸ θῶρος ἀγριεύουσι ταῖς εὐμορφίαις μικραίνουν.
 Εἶναι τερπνὰ τὰ χαμηλὰ καὶ ἔχουν νοστιμάδα,
 κοντὰ θωροῦσι τὸν γαλὸν σιμὰ τὴν προσινάδα. . .
 Τὸ Γκιόσκουτὶ τὸ ἀγαπῶ γιατί' εἶν' βασιεῖα κρομμέμενον
 ὡσὰν ἐγκόλπ' ἀτίμητον στὸν κῆλο σκεπασμένον.
 Σαυτὸ ἡ πρώτη ἀνοιξὶς ἀρχίζ' ἀπὸ τὸν Μάρτι,
 ὅταν τὰ ἄλλα τὰ χωρῖα τὴν καρτεροῦσι νάλλει.
 Σαυτὸ τ' ἀηδῶνα ἐλλεκτὰ κάμνουσι κατοικία
 ὄραϊα τὰ τριαντάφυλλα 'παινοῦν μὲ μελωδία.
 Μέσ' τὸ καγίκι συντραφιαῖς πέζουν γλυκὰ τὰ σάκια
 καὶ ἡ κοπέλαις τραγοῦδοῦν μὲ ἔσκι δίχως νάξιμα. . .
 Τὸ ξακουστὸ Μπεγλέρπει μόνον σὲ ἐνομαζέω
 θυμοῦμαι τὸ σιργιάνι του βρεσιὰ ἀναστενάξω. . .

Σε πρασινάδες σε δένδρα νερά και ευμορφία
και σε λειβάδια με θουά μιὰ είναι ή 'Ασία».

Είς ταῦτα ή Δύσις ἀπαντᾷ·

«Ο ήλιος τὸ Γηέκσουί ἀν πρώιμα στολίζει
τὸ καλλοκαίρ' ὀλόκληρο τὸ σείρτζη φλογίζει...
Αὐταῖς ταῖς χάραις ἔχουσι τὰ δυτικά τὰ μέρη
εἰς τὸν καιρὸ τῆς ἀνοιξῆς κ' ἔλο τὸ καλλοκαίρ'
καὶ μάλατ' ὁ Κουρούτσου με τ' ἄλλα δυὸ χωρία
ὁποῦ εἰς τὰ ἐπίλοιπα ἐπήραν τὰ πρωτεία.
Τοποθεσίαν ἔχουσι τὴν πλεῖα χαριτωμένη
ποῦ πάντ' αὐτὴ ἐστάθηκε ή πλεῖο ἐπαινεμένη.
Βουὰ με δένδρ' ἀειθαλῆ ώραία θεωρία,
διασκεδάζουσι τὸν σεβδὰ καὶ τὴν μελαγχολία.
Μεγάλα σπήτια ὕψηλά με κίβουα καὶ σάλαις
σοφάδες ἀνοικτόκαρδους μ' εὐπρέπειαις μεγάλαις».

Κατόπι ἀναφέρει ή 'Ανατολή ὅτι ἤκουσέ τινα φάλλοντα ἄσμη
ἐγκωμιάζον αὐτὴν καὶ κατακρίνον τὰ δυτικά παράλια τοῦ Βοσπόρου.

Ἐν αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγεται·

«Θωρῶ, ἀκούω, ἀπαρῶ, δὲν ξέρω τὴν αἰτία,
γιατὶ νὰ εὐφημίζουσι στενόχωρα χωρία.
Πολλὰ καλὰ τὸ ξέρω γὰ καὶ τὸ γνωρίζουσι ὅλοι,
γὰ κείνους πῶχουσι δουλειαῖς κ' εἶν' πιὸ κοντὰ ή πόλι·
Κουζούρ' ἄς ποῦν πῶς ἔχουσι ἄς μὴν εἰποῦν σιργιάνι,
Μπαλατάνι 'Ορτάκσιγγο καὶ πῶς σ' αὐτοῦς φθάνει.
Τὸ ἔδιο πρέπει νὰ εἰποῦν γὰ τ' ἄλλα δυὸ χωρία,
Κουρούτσου 'Αρναούτκιγγο ἀρχόντων κατοικία.
Καὶ ἀγκαλὰ νῶν' στὸ γιὰλὸ τὰ σπήτια ποῦ φαντάζουσι
πλὴν μέσα βλέπω τὰ χωρία πῶς Μπαλατὰς διοικίζουσι».

Μετὰ ταῦτα περιγράφουσι ἐξ ὑπαμοιβῆς ή 'Ανατολή καὶ ή Δύσις
τὰς διαφόρους κάλλονας καὶ ἐλλείψεις τῶν διαφόρων χωρίων διὰ
τρόπου χαριστάτου. Πραθαίνει δὲ ή περιγραφή αὐτὴ καὶ εἰς τὰ ἐν
τῷ Κερατίῳ κῶλιμω κείμενα χωρία καὶ εἰς ἄλλα μεσογεότερα, καὶ
φθάνει μέχρι τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τῶν Φλωρίων διὰ τὴν Δύ-
σιν καὶ μέχρι τῶν Πρίγκηποννήσων διὰ τὴν 'Ανατολήν, ἥτις περὶ
τούτων λέγει τὰ ἐπόμενα·

«Κ' ἐγὼ δρίζω μόνη μου τὰ τέσσαρα νησία
μὲ κῶλιπον ποῦν' εὐρύχωρος ὡς τὴν Νικομηδεία.
Αὐτὰ 'ναι καταφύγια τὰ πλοῖα νὰ ἀράζουσι,
ἀνεμοὶ οἱ ἐνάντιοι ποσῶς δὲν τὰ πειράζουσι.
Ἡ Πρώτη εἶναι ἔρημος ή 'Αντιγόνου τῆλο
ή Χάλικη τὸ πλεῖο εὐμορφο Πρίγκηπος τὸ μεγάλο.
Εἶν' ὕψηλὸ καὶ πλεῖο μακρὸ ἀπ' τ' ἄλλα τὰ νησία
ἀντίκρου εἶν' ὁ Μάλτερες τερπη τοποθεσία.
Μεγάλα εἶναι τὰ βουὰ μικρὰ τὰ μοναστήρια,
πολλὰ μακρὸ 'ναι τὸ χωρὶο με μαγαζ' ἀργαστήρια.
Ἄγιο Νικόλας κτίσθηκε κάτω στὴν πεδιάδα
ἀερογαλιὰ ὁ δρόμος του καὶ ὅλος νοστιμάδα.
Καὶ εἰς τὴν βῆχιν τοῦ βουνοῦ Χριστοῦ 'ναι ἐκκλησία,
σιμὰ 'χει ταῖς κουκουναριαῖς χόρτα καὶ εὐωδία.
Κ' ἔγιον Γύργην Κουδουανῶν ἀνώμασαν τὸ ἄλλο,
μοναστηράκι νερόκτιστον βουνοῦ ξηρὸ μεγάλο.
Κουράζετ' ὅποιος ἀναθεῖ, ὅμως δὲν μετανιώνει
τὸ θῶρος τὸ εὐρύχωρο τοῦς κόπους του πληρώνει.
οἱ Φράγκοι ποῦν' στὸν Γαλατῶν τὴν Πρίγκηπ' ἀγαποῦσι
γὰ τὴν εὐρυχωρίαν τῆς αὐτῆς προτιμοῦσι
Μπαχτσέδες ἔχ' εὐρύχωρους, συκιάς θεριακωμέναις
ώραίαις ή κουκουναριαῖς, δάφναις ἀραθισμέναις.
Καὶ με κυνήγ' ἐλεύθερο ὀρόνια, συκοφάδες
καὶ ἀγριοπερίστερα στῶς βράχους, στῶς καργάδες.
Τὸ βράδου πᾶγ' ή συντροφία στὸ νόστιμο λειβάδι
ποῦ ἔχει ἴσκιο θροσερὸ κ' εἶνα γλυκὸ πηγιάδι.
Στ' ἀλώνι τὸ περίφημο με τὸ λαμπρὸ φεγγάρι
δὲν εἶναι τόπος τὸ νησί νὰ ἔχη τόση χάρι.
Εἶναι αὐτὸ χαρμῶνον μ' εὐθεῖαν πεδιάδα
φθάνει στὸ μοναστήριον με δρόμο στὴν ἰσιάδα.
Λάμπει ἀστράπτ' ή θάλασσα κ' ἔλο τὸ περιγᾶλι
σαυτὸ γυναῖκες κάθουσι πάνε καὶ ἔρχοντ' ἄλλοι.
Στὸ ἰσιωμα τοῦ ἀλώνιοῦ χορεοῦν τραγουδοῦσι
με τὰ τραγούδια τὸ νησί τὴν ἐξοχὴ παινῶσι...
Εἰς τὰ καργίκα μπένουσι με τέντες σκεπασμένα

μὲ ζεύκι σιργανίζουσι πολλά θεραπευμένα.
 Βιολλί καὶ νάϊ παίζουσι κοπέλαις τραγουδοῦσαι,
 αὐτὰν' τ' ἀηδόνα τῶν νησιῶν ποῦ γλυκοκαλαίδουσι,
 Ἠλέπουν βουνά καὶ θάλασσαν τὴν ὀμοιήν γαλήνην,
 αὐτοῦ τὴν νύκτα χαίρονται τὴν ἀργυρᾶν σελήνην.
 Ἡ ἔκλαμπρος πανσέληνος ὠραία ἀνατέλλει
 τὸ βράδυ σὰν ὁ ἥλιος νὰ βασιλεύσῃ θέλει.
 Κ' οἱ δύο οἱ ὄρλιοντες τότε ἔχουν εὐμορφία,
 ἀνατολῆς εἶν' ἀργυρὸς δύσεως μὲ χρυσία.
 Τότε στὴν ἔψιν τοῦ γιᾶλου χρυσὸ μπατίλι στρώνει
 καὶ ἕσον πλεῖν ὑψώνεται περισσότερον ἕκπλώνει.
 Μὲ κρίνους βόδα ἢ αὐγὴ μὲ τραῖς περιχυμένη
 μα φόρεμα χρυσορρυθρον ἀρχίζ' αὐτοῦ νὰ βγάλῃ.
 Λαμπρὸς ὁ ἥλιος τὸ ταχὺ κατόπι της πηγαίνει
 καὶ τὰ βουνά μου τὰ ψηλὰ χρυσώνει κ' ἀναδαίνει.
 Νὰ ἰδῶ τί ἔχεις νὰ μὲ πῆς μὰ θέλεις σιωπήσεις
 ταῖς χάραϊς π' ὠχ' ἢ Κάλκη μου ἐσύ ἂν ἀγροικήσης
 Σὰν ἥλιος εἶν' ἢ εὐμορφιάμ' ποῦ δὲν ψηφᾶ τὰ νέφη
 γιὰ τὸ νησί μου σὰν λαλῶ μὲ ἔρχεται τὸ κέφι.
 Ἔνα νησί μ' ἕνα χωριὸ παινῶ κ' ἐγκωμιάζω
 καὶ συντομίαν εὐμορφιάς τὴν Κάλκην ὀνομάζω.
 Τὴν λέγ' ὠραία ζωγραφικὰ ποῦ ναῦρ' ὁ νοῦς δὲν φθάνει
 τὰ μάτια μόλις ἠμποροῦν νὰ κάμωσι σεργιάνι.
 Μὰ τὴν τοποθεσίαν της περιβόουσι τὰ κάλλι
 τὰ σπήτια στραταῖς καὶ χωριὸ τερπνὸ τὸ περιγιάλι.
 Τὰ τρία μοναστήρια μεγάλως τὴν τιμοῦσι
 καμπάναις τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν χαρὰ ξυπνοῦσι.
 Καὶ ἔλα ἔχουν κλόσια ποῦ ἔλοι τ' ἀγαποῦσι
 πηγαίνουν τρωῶν' καὶ πίνουνι χορεῖον τραγουδοῦσι.
 Εἶν' τὰ βουνά της ἡμερᾶ μικρὰ καὶ φορτωμένα
 μὲ πρασιναῖδ' ἀειθαλῆ ἀνθοπεριχυμένα.
 Γυναίκες σμαραδόχρους μὲ πλήθη τὰ βουνὰ τους,
 καὶ σπάρτα εὐωδέστατα χρυσὰ τὰ χρίματά τους.
 Τὸ καρπάσι' ὁ λάθανος φλισκοῦνι μ' εὐωδία,
 μυραίνη τὸ μυρωδικὸ καὶ ἔχουν εὐμορφία.

Ἐλαίαις ἢ μακρόδειαις, δένδρα εὐλογημένα
 τὰ νόστιμα λειβάθρα τους ἔχουν εὐτρεπισμένα.
 Κόλιπος δὲν εἶν' ἔσπ' εὐμορφος ὡσὰν τὸ Ἰσάμ-λιμάνι,
 περιγιάλι ἔχ' ἀπλόχωρο στὴν μέσιν του μεγάνι.
 Μὲ εὐμορφαῖς κουκουναριαῖς καὶ εἰς τὰ δύο μέρη,
 πράσινα δένδρα φουντωτὰ χειμῶνα καλλοκαίρι.
 Στριωμέναις ἢ ἀκρογιαλιαῖς ποῦν' τῆς νοτιᾶς σοφάδες
 μὲ τὰ κουφέτα πέτρινα κοχλοῦς καὶ ἀχιβάδες.
 Τοὺς γρίπους ἔταν σύρνοσι βγαίνουν ἐπὶ περιγιάλι
 μπαρμπούνικα τὰ λαχταριστὰ σπαργοὶ κολιοὶ μεγάλοι.
 Σὰν εἶν' εὐδία σιοτεινὴ τὰ περιγιάλ' ἀστράπτουν
 πολλὰ παγούρικα πιάουσι μὲ τὰ δαδιὰ π' ἀνάπτουν.
 Ὀλην τὴν νύκτα ἄνθρωπος ἔξω καὶ ἂν καθήσῃ
 δὲν ἔχει φόβον ἢ δροσικὰ νὰ κάμῃ ἢ ἀρρωστήσῃ.
 Ἄερας εἶναι εὐκρατος καλὸς γιὰ τὴν υγείαν,
 βροσιζαί τὰ ἐντόσθια κ' εὐφραίνει τὴν καρδίαν.
 Κάλκη ἢ ἀξέπειανος εἶν' ἕνα τζεδαχέρι
 ποῦ πάντοτε ἐστάθηκε καὶ εἶναι δίχως τέρι.
 Εἰς τοῦτο τὸ ἐγκώμιον ποσῶς δὲ ἔχω λάθος
 ἀλλ' εἶπα τὴν ἀλήθειαν χωρὶς κανένα πάθος...
 Τὴν Κάλκην τὸσον ἀγαπῶ π' ὅταν τὴν ὀνομάζω
 θυμοῦμαι καὶ ταῖς χάραϊς της κ' ἀτὴ μου τοῖς θαυμάζω
 καὶ ἔλαις νὰ σοῦ ταῖς εἰπῶ τὸσον καρδιὰ μ' τὸ θέλει
 π' ἂν ἔδῃ ἂπ' τὸ προκείμενον τελείως δὲν μὲ μέλλει.
 Νὰ γλεντιρδίζω εἰς αὐτὴν τὸν νοῦν τὴν συλλογὴ μου
 καὶ σ' ἕνα ποῦσ' ἀντίδωκ δὲν τὸ 'χω ἐντροπή μου.
 Δὲν εἶν' ἢ νέαις μοναχὰ τὴν Κάλκην π' ἀγαποῦσι,
 ἀκόμη κ' ἢ ἀγέρισταις πολλὰ τὴν λαχταροῦσι.
 Ὅμοῦ κ' ἢ ἐχλιζεύκιδες τὸ ζεύκι ποῦ γυροῦν
 πηγαίνουν ξεφαντώνουσι ἐπὶ καπηλιὸ κονεύουν.
 Κ' εἰς τοὺς τζεαρδάκους κάθονται ὅπου ἔναι σκεπασμένοι
 μὲ σπάρτα καὶ κουκουναριαῖς καὶ ψάθαις εἶν' στριωμένοι.
 Καὶ παίζουσι μὲ τὸ βιολλί τὸ νάϊ τὸ μισκάλι.
 βλέπουν φεγγάρι τὸ λαμπρὸ γιᾶλὸ καὶ περιγιάλι.
 Τρωῶν' πίνουν ξεφαντώνουσι τινὰς δὲν τοὺς συγχίζει

ἔχουν ἀλέμι καὶ σερὰ ὁποῦ πολὺ ἀχρίζει.
 Αὐτοῦ καὶ οἱ καλόφωνοι μὲ ἔσκι τραγωδοῦσι,
 τὴν μελωδίαν τῆς φωνῆς τὴν μουσικὴν παινοῦσιν.

Τοιοῦτον τὸ ἐξαιρετικὸν τοῦτο ποίημα, ὅπερ καταλήγει εἰς συμ-
 φιλίωσιν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Λυπούμεθα δὲ ὅτι ἐλλεί-
 φει πλείονος χώρου ἀδυνατούμεν νὰ παραθέσωμεν καὶ ἄλλα ἐξαι-
 ρετὰ αὐτοῦ μέρη. Ἴσως δὲ ἄλλοτε ἀναλυτικώτερον πραγματευθώ-
 μεν περὶ αὐτοῦ, ἐξετάζοντες καὶ τὸ γλωσσικὸν αὐτοῦ ἴδιωμα.

* *

IB'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΙΚΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ
 ΕΝ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ.

Οὐδεὶς τῶν ἐπὶ γῆς βροτῶν εἶναι ἀπηλλαγμένος πλάνης, οὐδὲ
 ἐγὼ ἄρα. Οὐδὲν λοιπὸν θαῦμα, ἂν πολλὰ τῶν ὑπ' ἐμοῦ διδασκουμέ-
 νων κρίνωνται ἐν τῷ παρόντι ἀπίθανα ἢ καὶ ἀντικρὺ ἐσφαλμένα, καὶ
 ἂν πολλῶν πλείονα εὐρεθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι ἄξια λήθης. Οὐδέποτε
 ὑπεστήριξα, ὅτι κατέχω ἐν τοῖς πολυπλοκοτάτοις καὶ γαλεπωτάτοις
 περὶ γλώσσης ζητήμασι τὴν αὐτοαλήθειαν· αὕτη εἶναι καὶ ἐνταῦθα
 ὅπως ἐν πᾶσιν, κατὰ τὴν ἐξαισίαν ἔκφρασιν τοῦ δαιμονίου. Lossing
 κτήμα μόνον τοῦ πανσόφου Θεοῦ, στέργω δὲ μόνῳ τῷ διακαεῖ καύτης
 ἔρωτι. Διὰ ταῦτα ὁσάκις τις δριμύμενος ἀπὸ ὁμοίου ἔρωτος πει-
 ρᾶται ν' ἀνασκευάσῃ τινὰ γνώμην μου, οὔτε λυπούμαι οὔτ' ἀποροῶ
 ἐπὶ τούτῳ, ἀλλὰ μετ' ἐπιστάσις ἐξετάζω, ἂν λέγη τι λόγου καὶ προ-
 σοχῆς ἄξιον καὶ οὐδαμῶν μὲν ἔχω τότε δυσκολίαν ν' ἀνομολογήσω
 καὶ ἀσπασθῶ τὰ ἀνυπρωτεινόμενα, ἂν εἶναι ἀληθῆ, ἀλλὰ καὶ οὐδα-
 μῶς κρίνω ἀνάξιον τοῦ κόπου χάριν τῆς κοινῆς ὠφελείας νὰ βα-
 σκανίσω ὅσα ἐν τούτων τυχόν δὲν μὲ πείθωσιν.

Τῶν ἰδεῶν τούτων ἐμφορούμενος δὲν νομίζω περιττὸν ἐν τῷ πα-
 ρόντι νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἀπαρεμφάτου τῆς νεω-
 τέρας Ἑλληνικῆς, ἀφοῦ ἐγὼ μὲν διέλαθον πρὸ ἐτῶν περὶ τούτου
 ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλ-
 λάδος T. A. σελ. 226 κέξ., ὁ δὲ Καρ. Γογ πρὸ μικροῦ ἐν τῷδε
 τῷ Ἡμερολογίῳ, ἔτους 1886 σελ. 207 κέξ.

Ἦδη ἐν τοῖς πρώτοις μνημείοις τῆς ἡμετέρας νεοελληνικῆς
 γραμματείας ἐμφανίζονται ἀντὶ τοῦ σπανίου καταστάντος ἀπλοῦ
 μέλλοντος ἄλλοι τινὲς τρόποι τῆς μελλοντικῆς σχέσεως δηλωτι-
 κοί. Συνήθως π. χ. ἦτο ἡ ὑποτακτικὴ ἢ ἀπλή ἢ μετὰ τοῦ νὰ π. χ.
 Σπανέα 100 εἰ γὰρ καὶ λάθης ἀπάντας, θεὸν οὐ λάθης πάν-
 τως. Γλωκᾶ 265 διαβῆ—διαβήσεται. 324 ἴδη τις—ὁκ ἴδη.
 Προδρ. VI 287 οὐ διαβῆ. III 122—3 πῶς ὑπομείνω, δέ-
 σποτα, πῶς ἄνεσιν εὐρήσω καὶ πῶς νὰ ζήσω; Σπανέα 51
 συντόμως νὰ τὰ μάθης—ὁκ τὰ μάθης. 208 νὰ σὰς εἶπω
 Διγεν. Μηλιαράκη στ. 1122—3 οὐκ ἀποτόχη. 1173 καὶ
 βαπτισθῶ. 1570 τότε ἰδῆτε ὀφθαλμοί; κττ. Ὀλιγώτερον μὲν
 συνήθως ἴσως ἀλλ' ὅμως πάντως γνωστὴ ἦτο ἡ τῆς μελλοντικῆς
 σχέσεως ἐκφορὰ διὰ τοῦ ἔχω καὶ ἀπαρεμφάτου π. χ. Trinchera
 Syllabus Graec. Membr σελ. 46 (ἔτους 1050) «καὶ ὅστις ἂν
 ἔχη εὐρεθῆ»—μέλλει νὰ εὐρεθῆ, εὐρεθῆσεται. 78 (ἔτ. 1097)
 ἀστέρῳ δέ σοι καὶ μετὰ τούτων ὄλους τοὺς ξένους τοὺς ἐρχομέ-
 νους εἰς τὴν χώραν τῶν ἐρημιτῶν τοῦ ἔχειν σὰς ἀκωλύτως· διότι
 ἔχουν ἀκουμανδευθῆν εἰς ἐσᾶς—διότι ἴα ἀκουμανδεύσῃσι.
 Διγεν. Μηλιαρ. 2337 ἔχετε μαθεῖν—ὁκ μάθετε πρὸς δὲ καὶ
 ἡ τοῦ θέλω μετ' ἀπαρεμφάτου χρήσις π. χ. Σπανέα 101 θέλει
 ἐλέγγειν, Γλωκᾶ 299 θέλει ἐλθεῖν, Προδρ. III 514 πῶς
 τὸν θέλεις σύρειν. Κυπρ. Ἄσματα παρὰ Legrand θέλουν
 πείν, θέλουν στεγνώσειν κτλ. Ἐπίσης δὲ εὐρίσκειται ὀλιγῶ
 βραδύτερον κατόπιν τοῦ θέλω καὶ ἔχω ἀντὶ τῆς ἀπαρεμφάτου ἢ ἀνά-
 λυσις αὐτοῦ διὰ τῆς ὑποτακτ. καὶ τοῦ νὰ π. χ. Διγεν. Μηλιαρ.
 2032 ἄρτι, κυρία, πρόσθε πῶς θέλω νὰ τὸν κάμω. Κυπρ.
 ἄσματα ο' θέλω νὰ πασιάζω—ὁκ πασιάζω. Ὁρῆν. Κωνσταντ.
 481, 673 κτλ.

Ἡ περίφρασις δὲ αὕτη διὰ τοῦ νὰ καὶ ὑποτακτ. φαίνεται βραδύτε-

ρον συχνοτάτη, μάλιστα ἐν τοῖς Κρητικοῖς, τοῖς ἀνεστραμμένοις τόποις, νὰ πᾶω θέλω, νὰ ῥθω θέλω κττ. καὶ ἐν τοῖς τὸ θέλει νὰ συγκακομμένην εἰς θενὰ καὶ θὰ περιέχουσι π. χ. Κυπρ. ἄσματ. κατ' 13 καὶ 13' 1 θὲ νὰ πεθάνω, κατ' 11 0 ἐ νὰ τὸ ξηγᾶται. σ' 4 οὐδὲ θάρρος θὲ νὰ χάσω. ι' 12 θὲ νὰ μὲ κρίνῃς κττ.

Ὅμοίως διὰ τοῦ εἴχα καὶ ἤθελα καὶ ἀπρεμεράτου ἢ καὶ τῆς ἀναλύσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ νὰ καὶ ὑποτακτ. ἐξεφέρετο καὶ ἡ δυνητική. Καὶ ἐν μὲν τῇ ὀλιγώτερον εὐχρηστώ δυνητικῇ διεσώθησαν πολλοὶ τῶν τρόπων τούτων (πρβλ. Δελτ. 228 κέξ.), ἀλλ' ἐν τῇ συχνοτέρῳ μέλλονται μόνον οἱ διὰ τοῦ θέλω καὶ ἀπρεμεράτου ἢ διὰ τοῦ θέλω (σπανίως ἔχω) καὶ τῆς ἀναλύσεως αὐτοῦ φαίνεται ὅτι διεσώθησαν ἐπιβαλόντες ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ λοιπούς. Διὸ γράφομεν σήμερον θέλω γράφῃ, γράψῃ, θέλω λάβῃ, θέλω γραφθῆ, ληφθῆ, καὶ λέγομεν οὐ νὰ γράψω, νὰ γράψω θέλω, νὰ γράψω θέλω, νὰ γραφθῶ θέλω, οὐ γράψω, τί ἔχεις νὰ πᾶθῃς! ἔχω νὰ πᾶθω! κττ., ἀλλ' οὐχὶ καὶ λάβω ἢ νὰ λάβω, ἢ ἔχω γράψω=θὰ γράψω.

Τὸ ζήτημα τώρα εἶναι νὰ ἐξευρεθῇ, ποῖον εἶναι τὸ συστατικὸν ὑπερ κρύπτεται ἐν τοῖς τύποις γράφι, γράψι, λάβι, γραφθι. Αἱ ὑπάρχουσαι μεγάλαι φθγγικαὶ δυσχερεῖαι πρῶτον ἐν τῇ ἐμφανίσει τοῦ -σι(ν), θέλω γράψι(ν), πλέξι(ν), ἀντὶ τοῦ -αι, θέλω γράψαι, πλέξαι, δεῦτερον ἐν τῇ ἀποβολῇ τοῦ -ναι, θέλω γραφθῆ ἀντὶ θέλω γραφθῆναι, τρίτον ἐν τῇ ἀναδιόδῳ τοῦ τόνου, θέλω λάβει ἀντὶ θέλω λάβει(ν), ἔπεισαν ἄλλους τε καὶ ἐμέ, ὅτι ταῦτα εἶναι κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν ὑποτακτικαὶ πρὸς θεὸν καὶ ἀληθῶς ὁμοιάζουσι κατ' ὁλοκληρίαν. Καὶ δὲν μὲ ἐλάνθανεν μὲν ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη τῆς ὑποτακτικῆς προσέχρουεν εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ ν ἐν τοῖς παλαιότεροις μνημείοις, καὶ εἰς τὴν ἐν αὐτοῖς παρατηρουμένην χρῆσιν τῆς ἀπρεμεράτου, ἀλλ' ὅμως ἤχθη ἐν τὴν παραδοχῆν ταύτην, ἐπειδὴ τῶν μὲν Κυπρίων ἄσμάτων καὶ τῶν Ἑλληνιστικῶν μεμβρανῶν τοῦ Trinckera καὶ ἄλλων δὲν εἶχον τότε γινῶσκον, τὰ δὲ λεγόμενα Ρόδια ἄσματα καὶ τὰ λοιπὰ μασσιωνικὰ ποιήματα τὰ ὑπὸ Logrand, Σάθα καὶ Wagner ἐκδοθέντα δὲν μοι ἐφάνησαν ἰκανὰ ὑ' ἀποδείξωσι τὸ ἐναντίον διὰ τὸν μακαρονικὸν αὐτῶν χαρακτήρα.

Ὁ Φοῦ ἀναφέρων τώρα τὰ Κύπρια ἄσματα ἔχοντα τὴν ἀπρεμεράτον ἀντιλέγει μοι δικαίως, ὅτι τότε ἐσώζετο ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν ἀπαιθεύτων ἢ ἀπρεμεράτου, καὶ ἐπιφέρει ὡς συμπέρασμα τούτου, ὅτι ἐν τοῖς εἰρημένοις μελλουτικῶς τύποις κρύπτονται τύποι ἀπρεμεράτου. Τὰς δ' ὑπαρχούσας φθγγικὰς τούτων δυσχερεῖας ἐπεχείρησε νὰ διαλύσῃ δι' ἀναλογίας Ὁμολογῶ δὲ μετὰ χαρᾶς μεγάλῃς, ὅτι ὡς πρὸς τὴν δ' δυσχερεῖαν ἐπέτυχεν, ὡς πρὸς τὴν α'. ὅμως ἀμφίβολον, καὶ ὡς πρὸς τὴν γ', σφόδρα ἀπίθκνον. Οὕτω φρονῶ, ὅτι ἀληθῶς ἐπέτυχεν εἰκόσας τὴν κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς -ιν ἀπρεμεράτων ἀποβολὴν τοῦ αι τῶν εἰς -ναι ἀπρεμεράτων τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου (γραφθῆν, ληθῆν, βραχθῆν, πλακθῆν, ἐγεροθῆν, κατὰ τὰ γράφειν -ψειν, λέγειν -εἰπεῖν, βρέχειν -ξείν, πλέκειν -ξείν. Ἀλλὰ τὴν ἀποβολὴν ταύτην τοῦ αι ἠθέλησεν ὁ Φοῦ νὰ ἐρμηνεύσῃ λέγων (210) ὅτι «ἢ ἀποβολὴ αὕτη τοῦ τελικοῦ ε θὰ φανῆ ὑμῖν ὡς σχετικῶς ἐλαφρὰ μεταβολή, ἐὰν σκεφθῶμεν, ὅτι ἡ καθωμιλημένη ἐν πολλοῖς εἰς -ν καταλήγουσι τύποις, ὅτε μὲν προσθέται ἔν -θ ὅτε δὲ ἀφαιρεῖ αὐτὸ πάλιν ὅσον εἶπανε καὶ εἶπαν, ἐλέγανε καὶ ἐλέγαν, τῶν ἀνδρῶν ἐν πολλοῖς διαλέκτοις παρὰ τὰ τῶν ἀνδρῶν κττ.». Ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἡ παραβολὴ δὲν εἶναι πρῶτον ἐπιτυχής, διότι πάντες οὐ μοι ὁμολογήσωσιν, ὅτι ἄλλο ἀφαίρεσις τελικοῦ φωνήεντος καὶ αὕτη κοινή, καὶ ἄλλο προσθήκη τελικοῦ -ε ἐν τισιν ἰδιώμασι καὶ αὕτη ποικιλίωσα κατὰ τόπους (ἐν Κρήτῃ π. χ. καὶ ἐπὶ πολλῶν νήσων προστίθεται τὸ ε εἰς τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τύποι ὅσον σχυλωῶνε, ἀνθρώπωνε ἀγνοοῦνται αὐτῶι ὅπως, τούτου δὲ τὸ ὅπως ἀντίθετον συμβαίνει ἐν τοῖς ἰδιώμασι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος). Δὲν εἶναι δὲ δεῦτερον οὐδ' ἀναγκαῖα, διότι τοῦ πράγματος δύναται νὰ ἐξευρεθῇ ἄλλη εὐλογώτερα ἐρμηνεία ἢ ἐπιθρασις δηλ. ἐπ' ἀλληλα τῶν ἀπρεμεράτων καταφαίνεται μάλιστα πάντων ἐκ τούτου, ὅτι οὐ μόνον τὰ εἰς -ῆναι ἐκάνονίσθησαν κατὰ τὰ εἰς -ιν, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς -ιν ἐνίοτε μετασχηματίσθησαν εἰς -ιησ πρβλ. Diplomi Greci inediti... da G. Spata σελ. 18 ἐ παναγαγηναί πρὸς δὲ τὰ Ποντικὰ ἀπρεμεράτα εἰς -ηναί. Ὅμοίως φρονεῖ ὁ Φοῦ, ὅτι πρὸ πάντων οἱ ε' ἐνεργ. ἀορ. εἰς -εῖν, ἔδωκαν τὴν αἰτίαν τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ -ῆναι εἰς -ῆν τῶν παθητικῶν ἀορίστων. Τούτο δ' εὐρίσκω ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τὶ

δυσκολον, ἀπό οὐλίγοι τινές δ' ἐνεργ. ἀόρ. (οὐχι πλείονες τῶν 15) κατώρωςαν νά ἐφελκύσασιν πρὸς ἑαυτούς χιλιάδας πολλὰς, καθ' ἀορίστων, ἐν μέρει δὲ καὶ περιτόν, διότι ἡ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἐνεργητικὰς ἀπαρεμφάτους εἰς -ειν ἐξομοίωσις τῶν παθητικῶν, ἀργυμένη μάλιστα ἀπὸ τῶν ἀποθετικῶν καὶ δὴ ἐνεργητικῶν τὴν σημασίαν πολλῶν ῥημάτων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, καὶ ἰκανῆ, φαίνεται, ἦτο νά ἐκβάλλῃ κατὰ μικρὸν τὸ ε, τόσῳ εὐκολώτερον ὅσῳ εὐπαγαγετώτερον ἦτο τὸ ἀπολειφθὲν οὕτω τελικὸν σύμφωνον, καὶ δυνατὴ νά περιορισθῇ ἐν τοῖς φθόγγοις οὐχι δὲ νά ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ τὸν τονισμόν. Φρονῶ δὲ πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ἄνευ τούτων τῶν ἐπικουρημάτων δύναμιθα καθόλου νά εἴπωμεν, ὅτι ἡ παραδοχὴ τῆς κατ' ἀναλογίαν μεταβολῆς εἰς -ἦν τῶν ἀπαρεμφάτων εἰς -ἦναι δὲν εἶναι μὲν καθ' ἑκαστὴν ἀπίθανος, παρίσταται δὲ καὶ πᾶν πιθανῆ ὅταν πρῶτον ἐνθυμηθῇ τις, ὅτι οἱ μεταθεβλημένοι οὗτοι ῥήτοι εἰς -ἦν ἢ -ἦ(ν) εὐρίσκονται ἀληθῶς καὶ σήμερον ἔτι ἐν Ἰταλίᾳ π. χ. τοῦτο πρᾶγμα ἔσώζει βρεσῆ, τὰ φρέατα ἔσώζου γομ.σ. ἢ ἀφρὲ κρασί, πρὸλ. Morosi 138, πρὸς δὲ καὶ ἐν παλαιότεροις βιβλίοις ὅπως δημόδεσιν π. χ. ἐν τοῖς Κυπρίοις ἄσμαι καὶ πρὸ ῥάντων ἐν ταῖς ἰκανῶς παλαιαῖς (τοῦ Θ' καὶ Ι' αἰῶνος) Ἰταλοελληνικαῖς μεμβράναις, ἐνὶ ἡ ὑπόθεσις περὶ τῆς προσθήκης τοῦ -ν πρὸς ἐξελληνισμόν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δυσαπόδεκτος, ὅπερ δὲν εἶναι τοσοῦτο δῆλον προκειμένου περὶ τῶν ἀναμικτῶν καὶ μακαρονικῶν ἄλλων ποιημάτων πρὸλ. Trinchera Syllabus σελ. 46 (1050) ἀν' ἔχῃ ἐν ῥεῦθῃ, 72 (1052) ἔχουν ἀκουμαῶνδευθῆν κττ. Καὶ δευτέρον ὅταν τις παρατηρήσῃ ὅτι τὰ εὐρισκόμενα ἀπαρέμματα ταῦτα εἰς -(θ) ἦν ἀποβαλόντα τὸ -ν ἐκρεπε νά ὑποτεθῶσιν ὑποτακτικῶς κατὰ παράληψιν τοῦ νά, ὅπερ δὲν συγχωρεῖται προκειμένου περὶ λόγου τοῦ δεκάτου καὶ δεκάτου πρώτου αἰῶνος. Καὶ τρίτον ὅτι ἐν τούτοις τὸ ν καὶ προστιθέμενον δὲν παρήγε τύπον ὁμοιάζοντα ὁπωσδήποτε πρὸς ἑλληνικόν τινα (ὅπως π. χ. τὸ ν ἐν τῷ κλαύσειν) διότι καὶ τὸ χαθῆν οὐχ ἦσαν τοῦ χαθῆ ἦτο ἀγνωστον τοῖς παλαιοῖς.

Ὁμοίως ἦκασιν ὁ Forz ὅτι κατὰ τὰ λοιπὰ εἰς -ιν ἀπαρέμματα μετεσχηματίσθη ἢ τῆς ἀπαρεμφάτου τοῦ ἐνεργ. ἀορίστου κατὰ λήξισαι εἰς -σειν, ὥστε ἐλέχθη γράψειν ἀντὶ γράψαι, πλέξ-

ξειν ἀντὶ πλέξαι. Τὴν δοξασίαν ταύτην πρὸ πολλοῦ ἐξέφρασαν ὁ Ἰταλὸς γλωσσολόγος Morosi σελ. 138 γράφας «nessi sono aoristi. Ora, come nel congiuntivo nell' imperativo e nel participio, anche nell' infinitivo le forme del presente ebbero il sopravvento su quelle dell' aoristo, che non si distingue dal presente se non per il σ caratteristico, quindi lisi, cioè λύσειν p. λύσαι, se trattasidi aoristi deboli». Καὶ ἀληθῶς ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δὲν εἶναι ἀδύνατος, ἀλλ' ἂν μὴ ἀφάλλωμαι, ὑπὸ τι περιττῆ. Διότι καὶ ὑποτιθεμένου ἀληθῶς ὅτι ἐν τῷ θέλει γράψει(ν) ἐκρίντετο ἀπαρέμματον, πάλιν τὸ ἀπαρέμματον τοῦτο οὐδαμῶς ἀνάγκη νά νομισθῇ, ὅτι προῆλθεν ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὰ λοιπὰ εἰς -ιν, ἀλλὰ δυνατόν νά ὑπολειφθῇ, ὅτι εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀπαρέμματον τοῦ μέλλοντος γράψειν, πλέξειν κττ. Εἰς τὸν ὁριζώμενον ἐκ τῆς γνώσεως τῆς ἀρχαίας συντάξεως τοῦ θέλω μετὰ ἀπαρεμφ. ἀορίστου φαίνεται ἡ σύνταξις αὕτη βάρβαρος καὶ ἀδύνατος, ἀλλ' ὅστις ἔχει πείραν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γραμματικῆς, οὐδὲν ἐν ταύτῃ παρατηρεῖ τὸ φοβερόν. Ἐπειδὴ δηλονότι διὰ τὴν φθογγικὴν σύμπτωσιν τοῦ ἀπλοῦ μέλλοντος τῆς ὁριστικῆς πρὸς τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορ. ἐν τοῖς πλείστοις ῥήμασι (ποιήσεις—ποιήσῃς, πράξεις—πράξῃς), ἐπῆλθεν ὡς γνωστὸν ἰσότης αὐτῶν παντελῆς κατὰ τὴν σημασίαν, ὥστε ἐλέχθη κατόπιν καὶ λάθῃς=λήψῃς, ὅπως ἀνωτέρω εἶδομεν, καὶ λάθῃς=λήσεις κττ., δι' αὐτὰ φαίνεται, ἐπῆλθεν τοιαύτη ἰσότης καὶ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς ἀπαρεμφάτου τοῦ μέλλοντος πρὸς τὴν τοῦ ἀορίστου, ὥστε ἔλαβα τὴν αὐτὴν τῆ τῆς ἀπαρεμφ. τοῦ ἀορίστου σημασίαν καὶ χρῆσιν. Εἰς τοῦτο, νομίζω, ἤχθησαν οἱ τότε καὶ ὑπὸ τῆς ἰδέας, ὅτι κατόπιν τοῦ θέλω, ἔχω, καὶ τῶν τοιούτων ῥημάτων, δι' ὧν ἡ τοῦ μέλλοντος ἔννοια ἐξεφέρετο, κυρίως ἀπαρέμματον χρόνου μέλλοντος ἀπρητίτο, ἀπαράλλακτα καθὼς ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων εἰς σχηματισμὸν τοῦ περιφραστικῶς μέλλοντος διὰ τοῦ ῥήματος μέλλω, ἀπαρέμματον χρόνου μέλλοντος ἀληθῶς (καὶ οὐχι συνήθως ἀορίστου) ἐνομισθῆ χρήσιμον καὶ παρελαμβάνετο.

Τὴν δὲ γνώμην ταύτην ὑποστηριζομένην ἄλλως ὑπὸ τῆς ἰστορίας δὲν θά εὖρῃ παράδοξον ὅστις ἐνθυμηθῇ, ὅτι εἰς τοιαῦτα μέρη τοῦ λόγου, ἄτινα ἀρχίζουσιν νά ἀπαρχαίωνται καὶ ἐκλείπωσιν, ἢ

σύγχυσις εἶναι πολὺ συγχωτέρα ἢ εἰς ὅσα ἐξικολουθοῦσι νὰ εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν αἰσθητά. Πρὸς π. χ. Προδρόμου τὰ κατὰ Δρασιακλ. καὶ Ροδ. Α, 265 οὐ γὰρ σιλήσειν ἰσχύσεις Β, 166 πλῆσαιν ἐπιτρέπεις, 242—4 μὴ γὰρ τσοῦτον ὁ χρόνος ἰσχύσει ὡς... ἐξα- λαφειν, 354 αἴσον Δοσικλήν, εἰ δὲ μὴ σῶσαιν Θέλεις, 374 τέ- κνον Δοσικλείς, εἶπεν, ἀγγελεῖν ἔχω, Δ' 187 ἀνὴρ στρατάρχης κατερήσαιν ἰσχύσει, 362 καὶ συγχωρεῦσαιν ἔσχεσθαι σφοδρὸν πέθον Β', 123 μὴ λήθῃ κρατήσοι... ὡς ἀμνημονήσαιν. Νικήτα τοῦ Βδ- γενειανοῦ Δ' 240 ἀντερίσαιν ἰσχύσει ΣΤ' 195 ἠδεῖτο εἰσελεῦ- σεσθαι μόνῃ 395, 596 τί δράσειν ἔχεις; Ζ' 52 ἀποσκοπῶν δρά- σαιν φόνιον ἔργον κτλ. Διγεν. Μηλιαράκη 3043 ἐγερωῦ προχαι- ρεῖσαιν τούτους κττ. "Ὅτι εἰς τὴν χρῆσιν τούτων δὲν ἤχθησαν οἱ ποιηταὶ πάντοτε ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ μέτρου, ἀλλ' ὅτι ἠκολούθη- σαν ἀπλῶς τῇ τῶν ἰδίων χρόνων χρήσει, ἀποδεικνύουσι τὸ μὲν πα- ραδείγματα ὧν σῶσαιν Θέλεις, ἔνθα καὶ αἴσαι Θέλεις θὰ ἦτον ἐπίσης ἀρμοστόν, ἀποσκοπῶν δράσαιν φόνιον, ἀντὶ δράσαι κττ. τὸ δὲ ὅτι τοιαῦτα ἀπαρέμματα εὐρίσκονται καὶ ἐν πεζογραφίᾳ π. χ. Trinchera σελ. 65 (ἔτους 1086) οὐ γρη κινήσειν, 74 (ἔτ. 1098) ὄσους δὲ ξένους δυνηθῆς συναθροῖσαιν ἐθνεύους, 150 (1139) τὸ ἄπερ ἐποίησε κλέψειν, 195 τοῦ στρέψειν τὸ διπλόν, 236 μὴ ἐξείναι χωρήσειν, 252 Θέλουν δῶσαι κττ. καὶ Diplomi Greci Inediti da G. Spata σελ. 114 «καὶ ἤρ- ξαντες τοῦ υποδείξαι» κττ. Καὶ οἱ τέλος ἡ τοιαύτη σύνταξις τοῦ Θέλω καὶ ἔχω μετ' ἀπαρέμματος μέλλοντος ὑπῆρξεν ἀληθῶς, καὶ ἐπὶ ταῦτα δὲν εἶναι ἀπαρέμματα ἀορίστου μετεσχηματισμένα, ἀπο- δεικνύει περιφανῶς, ἀν μὴ σφάλλωμαι, χρήσις ἀπαρέμμ. μέσου μέλ- λοντος ὧν ἡδὲν Θέλης καταράσσεσθαι Γλυκᾶ 246, ἠδεῖτο εἰσελεῦσεσθαι κττ. Γενομένου λοιπὸν ἀποδεικνύει, ὅτι ἐν τού- τῃ ὑπεκρύπτοντο ἀπαρέμματα, ταῦτα δύνανται, ἢ μᾶλλον ὀφείλουσι, νὰ νομισθῶσι ἀπαρέμματα μέλλοντος καταλαβόντα τὴν θέσιν τῆς ἀπαρέμματος τοῦ ἀορίστου, οὐδαμῶς δὲ τότε χρεῖα τῆς ἀναλογίας.

Ἐνῷ δὲ ἡ ἀναλογία εἰς ἐρμηνείαν τῶν εἰς -σαι ἀπαρέμμ. τύ- πων ἐκ τῶν εἰς -σαι φαίνεται περιττή, ἢ ὑπὸ τοῦ Γογ ἐφαρμογῇ τῆς ἀναλογίας εἰς ἀξίγησιν τοῦ λαβειν ἐκ τοῦ λαβεῖν, εἶναι, νο- μικῶ, ἀνεπιτυχῆς, ἄλλως τε καὶ καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ περιέπεσεν εἰς

παράδοξον ἀνκρίθειαν παραβλάψασαν ἱκανὸν τὴν ἐρμηνείαν. Οὕτω π. χ. ἐν σελ. 211 στ. 4 κάτωθι, γράφει «Ἡμεῖς θεωροῦντες καὶ τοὺς παροξυτόνους (λάθει, λάχει, μάθει, πάθει, τύχει, φύγει, φά- γει κττ.) καὶ τοὺς ἐξυϊόνους ((Ι)δεῖ, (εἰ)πεῖ, (εἰ)φρεῖ, (εἰ)λθεῖ) τύ- πους ἄνευ διαταγμοῦ ὡς ἀπαρέμματα πιστεύομεν μὲν, ὅτι ὅσοι μετετονίσθησαν ἐκ τούτων, ἠκολούθησαν τὴν ἀναλογίαν τῆς προστακ- τικῆς, ὑποθέτομεν δὲ ὅτι ἡ προστακτικὴ δὲν ἐπέδρασε κατ' εὐ- θεῖαν, ἀλλὰ διὰ μέσου τῆς ὑποτακτικῆς, ἔπερ καθίσταται κατάλη- πτὸν καὶ πιθανόν, ἐὰν σκεφθῇ τις, ὅτι ὁ τονισμὸς τῆς ὑπο- τακτικῆς συμφωνεῖ πάντοτε καὶ ἀνεξαίρετως πρὸς τὸν τῆς ἀπαρέμματος, ἐνῷ ὁ τῆς προστακτικῆς συχνάκις δια- φέρει ἔχει δὲ τούτο οὕτως καὶ ἐν τῇ νέῃ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλῶσ- σῃ». Λοιπὸν τὸ λαβεῖν(ν), φαγεῖν(ν), φηγεῖν(ν) κττ. ἐτοπίσθησαν ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης κατὰ τὰ λάθω, φάγω, φύγω, καὶ ταῦτα οὐχὶ ἀπ' εὐθείας ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν νὰ λάθω, φάγω, φύγω, κττ., καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη κρίνεται ἀναγκαῖα καὶ τὸ οὕτως ὑποτιθέμενον παρι- στᾶται ὡς καταληπτὸν καὶ πιθανόν διὰ τὸν παράδοξον ἀληθῶς λό- γον, ὃν ἐπιφέρει, εἰ δηλ. ὁ τονισμὸς τῆς ὑποτακτικῆς (π. χ. νὰ λάθω, νὰ φύγω, νὰ μάθω), συμφωνεῖ πάντοτε καὶ ἀνεξαίρετως πρὸς τὸν τῆς ἀπαρέμματος (π. χ. λαβεῖν, φηγεῖν, μαθεῖν κττ.) ἐνῷ ὁ τῆς προστακτικῆς διαφέρει συχνάκις! Καὶ ὁ Morosi ἔνθα ἀνωτ. (138) ἠρμηνεύσει πρὸς πολλοῦ τὴν μεταβολὴν τοῦ τόνου τούτων δι' ἀναλο- γίας, οὐχὶ πρὸς τὴν προστακτικὴν ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀπαρέμμ. τοῦ ἐνεστώτος γράφων «L'influenza poi del presente non si res- trinse alla desinenza, ma si estese all'accento, onde l' aor. forte (p. e. βαλεῖν da βάλλω), che già nella gramma- tica antica per la forma della desinenza non differiva punto dal presente (βάλλειν), gli si ugua gliò eziandio per l'accento (βάλλειν), salvo ne' tre aoristi εἶπεῖν, εἶδαιν, εὔρειν, di cui rimangono qui appunto i primi due nella forma pi, di».

Λοιπὸν ὁ Morosi καὶ ὁ Γογ δοξάζουσιν ὅτι τὰ κολοβωθέντα ταῦτα (ε)ύρη, (εἰ)πή, (ι)δῆ, (ε)λθῆ, καὶ γραφόμενα ὡς ἀπαρέμματα (ε)ύρει(ν), (εἰ)πει(ν), (ι)δεῖ(ν), (ε)λ- θεῖ(ν), διετήρησαν πιστῶς τὸν ἀρχαῖον ἐπὶ τῆς ληγούσης τονισμὸν,

ἐνῶ τὰ ἀπὸ συμφώνου ἀρχόμενα καὶ δὴ ἀκέραια διασωθέντα μετέβαλον αὐτόν. Ἄλλ' ἕμως, φρονῶ, ἕκαστος θὰ μοι ἐμολογήσῃ, ὅτι πιθανώτεροι μάρτυρες εἶναι πάντως τὰ ἀκέραια, ἃ καὶ παλυπληθέστερα εἶναι καὶ ἀείποτε τὸν τόνον φυλάττουσι σταθερὸν καὶ κατόπιν τοῦ θέλω καὶ κατόπιν τοῦ νά, ἄς, ἄν, ἀφού κττ., (νά, ἄς, ἄν, ἀφού λάχω, λάβω, οὐχὶ καὶ λαβῶ) ἢ τὰ κολοβαυθέντα, ἃ καὶ ὀλιγαριθμώτερα καὶ ποικίλλοντα ὡς πρὸς τὸν τόνον, νά ἔλω καὶ νά ἔλω, ἀφού εὔρω καὶ εὔρω κττ. Παρατηρεῖται δὲ πρὸς τούτους ὅτι ἐνῶ ἡ ὑποτακτικὴ τῶν ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένων φάγω, φύγω, τόχω, μάθω, κττ. τονίζεται πάντοτε ὁμαλῶς, ἢ τῶν ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένων κολοβῶν ὀλίγων τούτων καὶ ἄν ἐν ταῖς μετὰ τοῦ θέλω καὶ ἔχω περιφράσεσιν ἔσωζον τὸν ἐπὶ τῆς ληγουσῆς ἀρχαῖον τονισμὸν ὡς ἀπαρεμφατικὰ λείψανα, πάντως ἕμως ἐν τῇ ὑποτακτικῇ μετέβαλον αὐτόν καὶ ποικίλλουσι πλεῖστον. Διότι ἢ ἀπὸ τοῦ ε ἀρχομένη ὑποτακτικὴ ἔλω, εὔρω τονίζεται καὶ σήμερον ἔτι, ἀλλαχοῦ μὲν, π. χ., καθὰ μανθάνω, ἐν Χίῳ τονίζεται ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς παραληγουσῆς νά ῥθω, νά ῥρω, θά ῥθω, θά ῥρω, νά τὸ ῥω, νά τὰ ῥω, θὰ τὰ ῥω κττ., ἀλλαχοῦ δὲ π. χ. ἐν Κρήτῃ ἀναμῖξ θὰ ῥῶ—θὰ ῥω, θὰ ῥῶ—θὰ ῥῶ ὅπως ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι ὁμοίως ἐποικίλλεν ἡ χοῆσις τούτων. Πρὸς δὲ τούτοις ἐν τυπικαῖς τισι φράσεσιν, ἔνθα συνήθως τὰ ἀρχαιοπραπέστερα διαφυλάττονται, ὁ ἐπὶ τῆς παραληγουσῆς τονισμὸς εὐχρηστεῖ ἀκόμη, π. χ. κατὰ τὰς προποσείας «Καλῶς νά σ' εὔρω» καὶ «Καλῶς σ' εὔρω»! Μόνον δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ ε, τοῦ ἀσθινασετάτου πάντων τῶν φθόγγων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ἀρχόμενα τονίζονται ἐν μὲν τῷ μέσῳ αἰῶνι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ τῆς ληγουσῆς καὶ σπανίως ἐπὶ τῆς παραληγουσῆς πρὸς δλ. Σπανέα στ. 111 εἴπηρ, Προδρ. III εἴπη, VI 135 ἴδω πρὸς δὲ καὶ στ. 130, 136, 149, 322, 459, 467, 497 κττ. ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πάντοτε, ἐφ' ὅσον ἤξεύρω, ἐπὶ τῆς τελευταίας συλλαβῆς.

Τίς δὲ δὲν θὰ ὑπολάβῃ τὰ λάθη, λάχη κττ. τὰ σταθερὸν τονισμὸν ἔχοντα καὶ κατόπιν τοῦ θέλω καὶ κατόπιν τοῦ ἄν, νά, ἄς, θά, ἀφού καὶ λοιπῶν μορίων πιστοτέρους μάρτυρας τῶν οὕτω ποικιλιούτων;

Τὴν αἰτίαν τῆς εὐκινήσεως ταύτης τοῦ τόνου, ἣτις παραδόξως καὶ ἀσυνήθως ὅλως ἐν τῇ σταθερῶς ἔχουσῃ τὸ πλεῖστον ὡς πρὸς τὸν

τονισμὸν νεωτέρα Ἑλληνικῇ, εἶναι, ἐξήγησα ἐγὼ ἄλλοτε ἐν τῇ ἀφιρέσει εἴτε ἀποβολῇ τοῦ ἀρχαίου φωνήεντος, εἰς ὃ ἀναφερόμενος ὁ Γου λέγει, ὅτι ἀπροσφώνως ἠπατήθη, διότι οὐδέποτε ἀφαιρεῖται φωνήεν τετονισμένον». Ἄλλ' ἢ ἀπόδειξις τῆς ἀπάτης δὲν ἔχει ὀρθῶς, διότι λέγομεν νά ἔχω, τὸ ἔχω, τὸ ἔελα, νά ἔελα, ὅς τὸ ἔελα, νά ἔσου ἐκεῖ, τὰ ἔγαλα ἀντὶ τὰ ἔγγαλα κττ. Ἄν ὁ Γου ἔλεγε, ὅτι ὁ τόνος τῆς ἀφαιρέσειν παρούσης συλλαβῆς δὲν πίπτει ἐπὶ τὴν ἐπομένην συλλαβήν, ἀλλὰ τίθεται ἐπὶ τοῦ φωνήεντος ὅπερ ἐγένετο αἰτία τῆς ἀφαιρέσεως νά ἔχω, θά ῥω, τὸ ἔελα, τὰ ἔελα, ἔς τὰ ἔελα κττ., ὅς ἔλεγε τι ἄληθές (*). Ἑρμηνεύων δὲ τὴν τοῦ τονισμοῦ ποικιλίαν ταύτην γράφει ὁ Γου. 211 στ. 4 ἀνωθ. «Καὶ ἡ ὑποτακτικὴ παρέχει περιέργους ἀνωμαλίας τοῦ τόνου, αἰτίνας ἕως σήμερον ὑπ' οὐδενὸς ἐξηγήθησαν, ὅθεν προκύπτει ἡ ὑποψία μήπως μετετονήθησαν καὶ αἱ δύο προροηθεῖσαι ἐγκλίσεις κατ' ἀναλογίαν μίξ τρίτης. Ἐν τῇ προσεχῶς ἐκδοθησομένῃ γραμματικῇ μου δεικνύω, ὅτι αὕτη ἡ τρίτη ἐγκλίσις εἶναι ἡ προστακτικὴ διότι μεταχειρίζεσθε τὸ γράφε καὶ τὸ νά γράφης, τὸ φάγε καὶ τὸ νά φάγης κτλ. συνωνύμως, διὰ τοῦτο ἐσχηματίσθη ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ὑποτακτικὴ πρέπει ἐν πάσῃ περιπτώσει νά τονισθῇ ὅπως ἡ προστακτικὴ, ὥστε ἤρξαντο καὶ πρὸς τὸ ἰδέ νά σχηματίσῃ τὸ νά ἰδέης καὶ πρὸς τὸ εὔρε τὸ νά εὔρεης καὶ πρὸς τὸ εἶπε τὸ νά εἶπης καὶ πρὸς τὸ σήμερον ἀπολεσθέν ἐλθε τὸ νά ἐλθῆς, ὅθεν ὑστερον καὶ τὰ ἰδῶ, εὔρω, εἶπω, ἐλθῶ. Ὅσοι ἕμως νομίζουσιν, ὅτι ματαίολογῶ ὑποθέτων ἐπιτροπὴν τῆς προστακτικῆς ἐπὶ τῆς ὑποτακτικῆς, ἐκείνοι ὡς σκεφθῶσιν, ὅτι καὶ ἀντιστρόφως ἡ ὑποτακτικὴ ἐπέδρασε συγγνώματα ἐπὶ τῆς προστακτικῆς. Τὸ νεώτερον σταθῆτε ἀντὶ τοῦ σταθῆτε βεβαίως οὐδέποτε θὰ ἐπακράτει, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ συνωνύμων νά σταθῆτε ταῦτα δὲ λεκτέα καὶ περὶ τοῦ ὅ προσ. πκῶν ἐν γένει τῶν προστακτικῶν ἀριστοῦ παθητικοῦ, ἀλλὰ π. χ. καὶ περὶ τοῦ εὔρητε, ἢ ἔρητε—εὔρετε καὶ τοῦ ἰδέτε ἢ διδέτε—ἰδέ-

(*) Ὅσα ἐναντία τούτων διδάσκει ὁ Ψυχῆρος ἐν τῇ περὶ τοῦ θὰ πραγματείᾳ του σελ. 42—3 οὐδὲν σημαίνουν, διότι πρόκειται περὶ μορίων (να—νά, ἔπου—πού, γωρῖς—γώρῖς κττ.), ἃ ὡς προκλήτικα ἐρμηνεύονται ἄλλως.

τε, ἔπειρ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀκούονται καὶ ἀλλαχού». Ὁ Ρογ λοιπὸν ὑποθέτει, ὅτι ἐπειδὴ λέγομεν νὰ φάγης, νὰ φύγης, νὰ τὸ κάμῃς ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας τῷ φάγε, φύγε, κάμει, δι' αὐτὸ ἐλέχθη κατόπιν κατὰ τὸ (εἰ)πέ καὶ νὰ εἰπήης, καὶ κατὰ τὸ ἐλθέ, εὐρέ, ἰδέ, νὰ ἐλοῖης, νὰ εὐρήης, νὰ ἰδῆς, ἐκ δὲ τοῦ δ' ἐνκ. προσώπου ἐσηματίσθησαν τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα. Ἀπόδειξις δὲ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης εἶναι κατὰ τὸν Ρογ ὁ τονισμὸς τῶν τύπων σταθῆτε, σηκώθητε καὶ τῶν εὐρήτε, ἰδῆτε πιῆτε, διαβῆτε, πῆτε, ἐρθῆτε κττ., ἕτινα ἔντα ἀληθῶς, λέγει, προστακ. στάθητε, σηκώθητε, διάβητε, εὐρετε, ἴδετε, πίετε, εἴπετε, ἔλθετε ἐτονίσθησαν οὕτω διὰ τὰ ὑποτακτικὰ νὰ σταθῆτε, νὰ σηκώθητε, νὰ διαβῆτε, νὰ εὐρήτε, νὰ πῆτε, εἴπητε, ἔλοθητε!

Ἄλλ' ἕκαστος εὐκόλως παρατηρεῖ, ὅτι πολλὰ τὰ δυσχερῆ περιέχει ἢ ὑπόθεσις αὐτῆ, ἀφοῦ δὲν ἐτονίζετο ἢ ὑποτ. τῶν ἔλωμεν, εἴπωμεν, ἴδωμεν, πῶμεν, εὐρωμεν, ὅπως ἢ τῶν καθ. ἀορίστου δὲν ἐρμηνεύεται λοιπὸν οὕτω ὁ κατόπιν παρατονισμὸς, εἰπήτε, εὐρώμεν, ἐλθώμεν κττ., πρὸς δὲ τούτοις εἶναι καὶ πῶς ἀνεπαρκῆς, καθ' ὅσον λέγεται σταθῶ—στάσου, γραφεῶ—γράψου καὶ οὕτω πάντα τὰ παθητικά, πρὸς δὲ καὶ ἐρθῶ ἀλλὰ ἔλα, διότι δυσκόλως θὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι τὸ ἦδη ἀπὸ παλαιοῦ πόντως ἀργίαν νὰ ἐκλίπῃ παρὰ τῆ λαῖ ἐλθέ, ὅπως ἢ ὑπαρξίς σήμερον τοῦ ἀρχαίου ἔλα μαρτυρεῖ, ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὸν βραδύτερον ἐπιγενόμενον καταδικασμὸν τοῦ τόπου ἐν τῇ (εἰ)ρθῶ ἢ διατὶ δὲν ἐλέχθη καὶ λαβῶ κατὰ τὸ παλαιὸν λαβῆ; Ἐπειτα τὸ ἰδὲ τῶν Ἀττικῶν ἐλέγετο ἐν τῇ κοινῇ καὶ πιθανῶς παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἴδε, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὸν καταδικασμὸν τοῦ τόπου ἐν τῇ ἰδῶ. πρὸλ. Ἄρκαδ. σελ. 148 καὶ Göttingk περὶ τοῦ του. 52—4. Οὐδὲ ἀποδεικνύουσι τι νομίζω, τὰ μετὰ τοῦ ἠ ἀφῆτε, πῆτε, ἐρθῆτε, πιῆτε, θῆτε, βρῆτε, σταθῆτε, χαθῆτε, κττ. διότι ταῦτα εἶναι καθὰ τὸ ἠ τοῦτο καὶ τὸ ἐρθῆτε, εἰ πάντῃ διάφορον τοῦ ἐλάτε πασιδήλως ἐλέγγει, ἀπλοῦστατα ὑποτακτικά, αἵτινες ἢ λέγονται κατὰ παράληψιν τοῦ νὰ ἀντι προστακτικῆς, ὅπως (μετὰ τοῦ νὰ καὶ ἀνευ αὐτοῦ) καὶ κατὰ τὸ μέσον αἰῶνα καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πολλάκις ἐκφέρονται πρὸλ.

Trincheria σελ. 70 σχῆ 71 ἔχη καὶ 82 ὁμοίως 82 χάνη ἢ γῆς καὶ καταπίη καὶ Σπανέα στ. 206 ἀφῆτέ με νὰ βουλευθῶ 219 εἰπήτέ με καὶ σεῖς 244—5 ἔχε... καὶ ὁ φόβος νὰ σὲ πολεμῆ καὶ πάντα νὰ προσέχης. κττ. καὶ Γλυκᾶ 249—9 «φυλακὴν ἀποκλισθῆς... εἰς χέρια ἐγκρούσης» ἐνθα καὶ εἰς τὸ δ' ἐνικὸν πρόσωπ. καὶ ἀνευ τοῦ νὰ τελεῖ τὰ τῆς προστακτικῆς ἢ εὐκτικῆς. Διγεν. Μηλιαράκη στῆ. 903 ἀνταποδώσῃ μοι χριστός, 980 πάντες συναγρυπνήσατε καὶ κόπους ὑποστήτε κττ. Προδρ. I 257 ἀφῆτέ τὴν III 587 ἀφῆτέ τον 594 ἐξεφῆτέ τον Βελοθάνδ. 116 εἰπήτέ τον, 610 στραφῆτε, 624 οὕτως καγῆ ἢ καρδίτσα σου. Ἄλωσ. Κωνσταντ. 341 ἐγερθῆτε 577 σταθῆτε καὶ 591 κτλ. κτλ. Καὶ τῆς ἀνευ τοῦ νὰ ταύτης τότε χρήτως τῆς ὑποτακτικῆς κληρονομία εἶναι σήμερον οἱ τύποι οὗτοι ἢ πιθανώτερον ἦλλον εἰς χρήσιν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: ἐλέγετο ἀνεκαθεν μετὰ τοῦ ἀπαγορευτικοῦ μὴ, μὴ λαλήσητε, καὶ ἀνευ αὐτοῦ λαλήσατε, μὴ εἴπητε καὶ εἴπετε, μὴ λάβητε καὶ λάβετε κττ. Βραδύτερον δὲ ἐπειδὴ καὶ τὸ α τῆς προστα. τοῦ α' ἀορίστου καὶ τὸ ἠ τῆς ὑποτακτικῆς, τὰ πρότερον διαστέλλοντα τὰς ἐγκλίσεις ταύτας, συνέπεσον εἰς τὸ ε τῆς ὀριστικῆς, καὶ τῆς προστα. τοῦ ἐνεστ. καὶ β' ἀορίστου, ὥστε ἐλέγετο φυσικᾶ καὶ καταφατικῶς καὶ ἀπαγορευτικῶς (μετὰ τοῦ μὴ) ὁ αὐτὸς τύπος, μὴ ν κάμετε—κάμετε, μὴ μιλήσετε—μιλήσετε, μὴ λάβετε—λάβετε ὁμοίως κατ' ἐνεστ. μὴ λέγετε—λέγετε, μὴ κάνετε—κάνετε, ἄς μὴ θαρροῦν—ἄς θαρροῦν, μὴ μιλάτε—μιλάτε, καὶ κατὰ μέσση φωνὴν μὴ φοβάσθε—φοβάσθε, μὴ σκιάζεσθε—σκιάζεσθε, μὴ φυλάγεσθε—φυλάγεσθε κττ. καὶ ἐπειδὴ ἐλέγετο πρὸς τούτοις ἄς (μὴ) πάρωμεν, ἄς (μὴ) κάμουν, ἄς (μὴ) θαρροῦν κττ. κατὰ ταῦτα πάντα προσέθη περαιτέρω ἢ ἐξίσωσις ὁμοίων τύπων καταφατικῶν καὶ ἀποφατικῶν, ὥστε κατὰ τὸ μὴ σταθῆτε, μὴ φοβῆθητε, μὴν διαβῆτε κττ. ἐλέχθη καὶ σταθῆτε, φοβῆθητε, διαβῆτε ὅτι δὲ ταῦτα οὐχὶ προστα. ἀλλ' ὑποτ., ἀπόδειξις τὰ κατὰ τὸ μὴν ἀφῆτε, μὴν ἐρθῆτε, μὴν πιῆτε, μὴν ἰδῆτε, μὴν (εἰ)πήτε, μὴν τὸ βρῆτε κττ. σχηματισθέντα καταφατικά, ὑποστήτε, ἀφῆτε, ἐρθῆτε, πιῆτε, ἰδῆτε, (εἰ)πήτε, βρῆτε, κττ.

καὶ δ' προσώπου ὅπως διττῶς ἐδηλοῦτο ἐν τῷ γ' διὰ τοῦ ii (Θέλει καὶ γράφη). Ἐπειδὴ δὲ καθ' οὓς χρόνους ταῦτα ἐμορφοῦντο, οἱ περὶ τὰ φωνήεντα φθογγικοί νόμοι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶχον πιθανώτατα παραπλησίως τοῖς σημερινοῖς, καὶ δὴ ἐλέγοντο πολλάκις μὲν συγκεκριμένα τὰ ἀπόφων. ἀρχόμενα, πάντοτε δὲ τὰ ἀπό συμφώνου, δι' αὐτὰ ἐν μὲν τοῖς ἀπό συμφώνου ἀρχομένοις ἐπεκράτησαν κατόπιν τοῦ θέλω ἀποκλειστικῶς οἱ ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονιζόμενοι καὶ ἐκ τῆς ὑποτακτικῆς τὴν ἀρχὴν ἔχοντες τύποι, λάβη, λάχη, τόχη, φύγη, φάγη, μάθη, πάθη κττ. ἀντι λαβεῖν, λαχεῖν, τυχεῖν, κττ. ὥστε ἐλέχθη καὶ κατέστη σύνηθες θέλω λάβη, θέλω λάχη κττ. ἐν δὲ τοῖς ἀπό φωνήεντος ἀρχομένοις καὶ δὴ πολλάκις καὶ τότε κολλουμένοις (εἰ)ρεῖν, (εἰ)λθεῖν, (εἰ)δεῖν, (εἰ)πεῖν, ἐπεκράτησεν ἀνεκαθεν σύγχυσις, ὥστε ἐλέγετο καὶ νῦν εἶτι γράφεται θέλει εὔρει(ν), καὶ θέλει εὔρη, θέλει ἐλρεῖ(ν), καὶ θέλει ἔλθη, εἰπεῖν καὶ εἶτη κττ., ἐντεῦθεν δὲ συμπληρωθείσης τῆς ἀκριβέσεως τοῦ φωνήεντος τὸ ἐπὶ τῆς ληγούσης τονιζόμενον (εἰ)λθη, (εἰ)ρή, (εἰ)πή, (εἰ)δη οὐ μόνον μετὰ τὸ θέλω, ἔχω ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μετὰ τοῦ νά, ἀς, ἀφοῦ, θά τύποις, νά ἄρη, νά ῥθη, νά ἴρη, νά ἴθη. Ἐκ δὲ τοῦ τρίτου τούτου προσώπου τῆς ὑποτακτικῆς, τονιζόμενου οὕτως ἐπὶ τῆς παραληγούσης καὶ ληγούσης διὰ τὴν σύμπτωσιν πρὸς τὴν διμόρφωσιν ἀπαρέμφατον, ἐσχηματίσθησαν κατὰ μικρὸν τὰ λοιπὰ πρόσωπα τ. ἔ. κατὰ τὰ (εἰ)πή, (εἰ)δη, (εἰ)λθη, (εἰ)ρή ἐλέχθη καὶ (εἰ)ρω, (εἰ)πῶ, (εἰ)δα κττ.

Ἀλλὰ τελευταῖον ἔρχεται τὸ ζήτημα: ὁμολογουμένου ὅτι ἐπὶ Προδρόμου ἐσώζετο εἶτι ἡ ἀπαρέμφατος καὶ ὅτι τὸ θέλω γράφειν-φθῆν καὶ γράψειν τὰ πρὸς τῷ Προδρόμῳ καὶ τοῖς συγχρόνοις καὶ μικρῶν νεωτέροις αὐτοῦ ἐν χρήσει εἶναι ἀληθῆ ἀπαρέμφατα, τί ἔπειτα ἐντεῦθεν ὑπὲρ τῆς σημερινῆς γλώσσης; Ἐκκληρονομήθησαν ἡμῖν κατὰ συνεχῆ παραδοσιν ἤτοι τύποι οἷον θέλω γράφειν—γράφειν-φθῆν, ἐν τοῖς τὸ νῦ μέχρι τοῦ παρόντος διασώζουσιν ἰδιώματι Κυπρίῳ (πρὸς Μονδριὸν Beaudouin Le dialecte Chypriote. σελ. 78) Ῥοδίῳ κττ., ἢ θέλω γράφει γράψει γραφθῆ ἐν τοῖς λοιποῖς; οὐχί διότι ἤδη ἀπὸ αἰώνων ἐξεβλήθη μὲν ὅλως ἡ ἀπαρέμφατος ἐκ τῆς χρήσεως, ἐπεκράτησε δ' ὁ ἀναλελυμένος διὰ τοῦ θέλω καὶ νά καὶ ὑποτακτικῆς τρόπος,

θέλω νά γράφω, ἐξ οὗ κατὰ μικρὸν προήλθον οἱ λοιποὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν θέλω γράφω θέλει γράφω ἀφ' ἑτέρου δέ, οἱ τέλος ἐκνικήσαντες, θὲ νά (*) γράφω, θά γράφω. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ δυνητικῇ δὲν λέγεται σήμερον, ἐφ' ὅσον ἠξέσρω, ἡ ἀπαρέμφατος, ἀλλὰ ἐκ τοῦ διπλῆν τὴν δῆλωσιν ἔχοντος τύπου μετὰ τοῦ νά ἢ ἄνευ αὐτοῦ προήλθεν ὁ ἐν γνήσει σήμερον, καθ' ὅν κλινεται μὲν τὸ δ' ὄν μέρος, μένει δ' ὅλως ἀκλιτον τὸ α' νά ἔχε πάης, νά ἔσλεν ἔρθετε, νά ἔσλεα μπουροῦν κττ' ἢ νά ἔχε νά πάη, νά ἔχε νά τὸ ἔσλεν (κατὰ τινα ἔξην ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ἀνάμειξιν τοῦ τε παρόντος τύπου καὶ τοῦ ἑτέρου νά τὸ ἔσλεν) νά ἔσλεν τὸ ἔσλεμ, νά ἔσλεα μπουρητε, νά ἔσλεα νά ἔστε καλοὶ κττ. Πάντες λοιπὸν οἱ τύποι ὅσοι παρέχοντες ἀπαρέμφατος εἶδος εἰ ἀκλιτον ἐν τῷ β' μέρει τοῦ τε μέλλοντος καὶ τῆς δυνητικῆς φέρονται ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ φαίνονται ἕξοι τῷ καθαρώς δημώδει.

Κατ' ἀλήθειαν ἄρα ἀπαρέμφατοι τύποι ἢ ἀπαρέμφατὰ λείψανα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, τῇ δημώδῃ, ἀπαράλλακτα καθὼς οὔτε δοτικῆς οὔτε εὐκτικῆς οὔτε ἀπλοῦ μέλλοντος κττ. λείψανα. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ γραφομένῃ φερόμενοι τύποι γράφη, γράψη, γραφθῆ ἐν τε τῷ περιφραστικῷ μέλλοντι καὶ ἐν τῇ δυνητικῇ δύνανται, ἢ μᾶλλον κατὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν ὀφείλου, νά ὑποληφθῶσιν ὡς μέλη τοῦ διπλῆν τὴν δῆλωσιν τοῦ προσώπου ἐκφράζοντος καὶ πλησιεστέρου ἡμῖν κατὰ τοὺς χρόνους τύπου (θέλω (νά) γράφω, θέλεις (νά) γράφης, θέλει (νά) γράφη, θέλου (νά) γράφου), καὶ δὴ νά γράφωνται διὰ τοῦ ἢ ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ, ὡς ἀνωτέρω ἐδειχθῆν εἰς τοὺς β' μέλλοντας λάβη, λάχη, τόχη, μάθη, πάθη, φύγη, φάγη. . . μόνη ἢ διὰ τοῦ ἢ γραφῆ ἐριμηνεύει πάσας τὰς φθογγικὰς καὶ τονικὰς δυσκολίας. Τὸ δὲ λεγόμενον σχηματικὸν τῆς ὀρθογραφίας ταύτης τοῦτο μὲν, ἐλπίζω, δυνάμεθα νά παραπέμψωμεν εὐκόλως πρὸς τοὺς σεβασμίους πατέρας τῆς ἱερᾶς συνόδου, τοῦτο δὲ

(*) Ὅσα ὁ Ψυχῆρος ἐν τῇ περὶ τοῦ θ' ἀ πραγματικῆς του περὶ τῆς γενέσεως τοῦ θ' ἀ ἐκ τοῦ θ' ἀν καὶ τούτου ἐκ τοῦ θ' ἐν ἄ κατ' ἀφομοίωσιν καὶ τοῦ θ' ἐν ἄ πάλιν οὐχὶ ἐκ τοῦ θέλει νά ἀλλ' ἐκ τοῦ συγκεκριμένου ἤδη θ' ἐ καὶ νά, διὰ πολλῶν διελαθέν, οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίαν, ἀλλὰ πάντα εἶναι ἀεροδατήματα. Τὴν ἐξέλεξιν αὐτῶν ἐλπίζω ἀλλοχοῦ νά δημοσιεύσω προσεχῶς.

δὲν μοι φαίνεται ἔρθως ἔχον, ἀφοῦ αὕτη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρ-
ρόντος αἰῶνος προηρέχθη ὑπὸ τοῦ Δούκα, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐγένετο
ἀποδεικτῆ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6 Μαΐου 1886.

Γ. Ν. ΚΑΤΖΙΔΑΚΗΣ.

II'.

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΙΚΩΝ ΤΥΠΩΝ.

Πρὸ ἐνὸς ἔτους ἐδημοσίευσκ ἐν τῷδε τῷ Ἡμερολόγιῳ (ἔτ. 1886)
γλωσσολογικὸν τι ἄρθρον, λίαν σύντομον, ἀλλ' οὐχ ἦτον ἀποτέ-
λεσμα πολυχρονίων μελετῶν, ἐπιγραφόμενον «τὸ ζήτημα τῶν ἀπα-
ρεμφατικῶν τύπων ἐν τῇ νεοελληνικῇ γλῶσσῃ» ἐσκοπούει δὲ τῇ
βοηθείᾳ τῶν διαφόρων μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων διαλεκτικῶν κει-
μένων, ὅσα ἐγίνωσκον τότε, διὰ πειστικῶν λόγων νὰ ἀποδείξω, ὅτι
ἐν τῇ γνωστῇ περιφράσει τοῦ μέλλοντος κατὰ τὸν τύπον

Θέλω γράψαι

τὸ δευτέρον συστατικὸν πραγματικῶς ὡς ἀπαρέμφρατον πρέπει νὰ
θεωρηθῆ συμφώνως πρὸς τὴν παλαιὰν θεωρίαν καὶ οὐχ ὡς ὑποτα-
κτικῆ, ὡς ἤκασαν ἄλλοι. Εἶδον δὲ μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι πολ-
λοὶ τῶν περὶ τὴν νεοελληνικὴν ἀσχολουμένων ξένων λογίων ἐδέ-
χθησαν ἀδιστακτικῶς τὰς ἀποδείξεις μου καὶ οὐδεὶς ἀπεφάνθη ἐναν-
τίου αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἔλειπεν ἡ συναίνεσις τοῦ Ἑλληνοῦ ἐπιστή-
μονος Κατζιδάκη τοῦ μέχρι τούδε σπουδαιότερου ἐρευνητοῦ τῆς νεο-
ελληνικῆς, ὅστις πρὸ καιροῦ τὴν ἀντίθετον εἶχεν ὑποστηρίξει γνώ-
μην, καθ' ἣν ἐν τῇ ῥηθείᾳ περιφράσει κρύπτεται ὑποτακτικῆ. Ἐρω-
τηθεὶς δὲ ἔγραψέ μοι, ὅτι ἠτοίμασεν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἄρθρον μου,
ἧτις δημοσιεύεται ἐν τῷ παρόντι τεύχει τοῦ Ἡμερολογίου, καὶ ὅτι

κατ' αὐτὸν μόνον διὰ τοὺς τοῦ Πτωχοπροδρόμου καὶ ἄλλων βραδύ-
τερον χρόνους ἔχω δίκαιον, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τοὺς σημερινούς. Ἐγὼ
δὲ ἐπιθυμῶ νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τὸ ταχύτερον ἤτησα παρὰ τοῦ Κα-
τζιδάκη τὴν ἄδειαν νὰ ἀναγνώσω τὸ χειρόγραφόν του πρὶν τυπωθῆ,
ἵνα ἀπαντήσω εὐθὺς καὶ ἡ ἀπάντησίς μου νὰ δημοσιευθῆ συγχρό-
νως μετὰ τῆς ἰδικῆς του, ὃ δὲ Κατζιδάκης μοι ἔστειλε προθύμως.
Ἴδου ὁ λόγος, δι' ἣν αἱ δύο διατριβαὶ ἡμῶν παρουσιάζονται σήμε-
ρον φιλικώτατα ἐντὸς τοῦ ἴσου τεύχους ἢ μίᾳ ὀπισθεν τῆς ἄλλης.
Εἶθε νὰ ἐγένετο συνεννόησις ὠφέλιμος διὰ τὴν ἐπιστήμην!

Ἐγραφα (Ἡμ. 1886 σελ. 215) «ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Κατζιδάκη ὑπο-
στηριζομένη θεωρία, ἐὰν δὲν ἀπατώμαι, ἐμπεριέχει ἀναχρονισμόν.
Εἶναι δηλαδὴ γνωστὸν, ὅτι ὁ μέλλων τῆς δημώδους γλώσσης ἐλ-
φέρεται πρὸ πάντων διὰ τῶν ἐξῆς περιφράσεων.

1. Θέλω γράψαι 2. θέλω γράψω 3. θέλει γράψω 4. θὰ γρά-
ψω (ἢ νὰ γράψω). Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Κατζιδάκης δὲν ἀναγνωρίζει
ἀπαρεμφάτους, εἶναι ἠναγκασμένος νὰ παράγῃ τὸ «θέλω γράψῃ» (ὡς
γράφει αὐτὸς ἀντὶ τοῦ θέλω γράψαι) ἐκ τοῦ «θέλω γράψω», καὶ
νὰ ὑποθέσῃ φυσικῶ τῷ λόγῳ, ὅτι τὸ θέλω γράψω εἶναι ἀρχαιοτέ-
ρον τοῦ θέλω γράψαι. Ἀλλ' ἡ ἐξέτασις τῶν ἀρχαιοτέρων κειμένων
διδάσκει ἡμᾶς ὅπως τὸναντίον, Οὐδᾶμοῦ ἀνεκάλυψα ἐν ταῖς πρὸ
τοῦ Ἰβου αἰῶνος πηγαῖς τὸν τύπον «θέλω γράψω», ἐνῶ ὁ ἄλλος
«θέλω γράψαι» εἶναι γενικὸς κτλ.» Ὁ Κατζιδάκης ἀπ' ἐνὸς μὲν
δὲν ἀντιλέγει, ἀπ' ἑτέρου δ' ἐπιμένει θεωρῶν τὸ δευτέρον μέρος τοῦ
σήμερον ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ φερομένου «θέλω γράψαι (γράφῃ κατ'
αὐτὸν)» ὡς ὑποτακτικόν.

Αὕτη ἡ θεωρία ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται παράδοξος καὶ ἐμπε-
ρικλείουσα δύο στοιχεῖα ἀντίθετα πρὸς ἀλληλα καὶ ἀσυμβίβαστα.
διότι φαίνεται ὡσάν ἐλέγετο: ὁμολογοῦμεν μὲν, ὅτι τὸ γράψαι(ν)
εἶναι ἀπαρέμφρατον, πιστεύομεν δέ, ὅτι εἶναι ὑποτακτικόν. Ἡ σφαλ-
λόμεθα καὶ ὑπάρχει ἐξηγήσις συμβιβάζουσα τὰ δύο ἀντίθετα φαι-
νόμενα; Πραγματικῶς δὲν βλέπω ἄλλην ὄδον συμβιβασμοῦ ἢ τὴν
ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ ἐν τῇ παλαιοτέρᾳ γραμματικῇ ἀπαντῶν «θέλω
γράφαι» εἶναι σχηματισμὸς καθ' ὀλοκληρίαν διάφορος τοῦ σημερι-
νοῦ «θέλω γράψαι (γράφῃ)», ὅτι δηλαδὴ μόνον ἐπέμει ἐμπεριέχει

ἀπαρέμφατον, ταῦτο δὲ ὑποτακτικὴν. Τοιαύτη εἶναι λοιπὸν καὶ ἡ θεωρία τοῦ Χατζιδάκη. Ἀλλὰ δὲν ἐγείρεται [τόρα τὸ ζήτημα, ποῦ λήγει ἡ παλαιότερα ἐποχὴ καὶ ποῦ ἀρχεται ἡ νεώτερα; Ὁ Χατζιδάκης ἀναγνωρίζει (σελ. 133) ἀπαρέμφατους ἐν συντάξει μετὰ τοῦ θέλω οὐχὶ μόνον παρὰ Σπινέκ (101 θέλει ἐλέγχειν) Ἴλνικ (209 θέλει ἐλθεῖν) Προδρόμω (III 514 πῶς τὸν θέλεις σύρειν), ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Κυπριακοῖς Ἰσμοσι παρὰ Logrand Bibl. II (θέλουν πείν, θέλουν στεγνώσειν) (*). Ταῦτα δὲ τὰ ἄρματα ἐγράφησαν μὲν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἐστιχοιργήθησαν δὲ ἢ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' (**), ὥστε ἐντὸς εὐχρηστοῦ βεβαίως χρόνου (***) ἔπραξε νὰ συμβῆ τὸ παράδοξον νὰ ἐξαφανισθῆ ὁ παλαιότερος περιφραστικὸς τύπος τοῦ μέλλοντος καὶ νὰ ἀντικατασταθῆ διὰ νεωτέρου ὁμοιάζοντος πρὸς τὸν παλαιὸν ἀπαρραλλάκτως ὡς ἐν ἴσῳ ὁμοιάζει πρὸ τὸ ἄλλο. Ἀσυμφώνως πρὸς ταῦτα χαρακτηρίζεται πάλιν ἐν ἄλλῳ μέρει (σελ. 146) μόνον ἡ ἐποχὴ τοῦ Προδρόμου καὶ τῶν μικρῶ νεωτέρων ὡς ἐκαίνη, καθ' ἣν τὸ γράφει(ν) ἦτο εἰσέτι ἀπαρέμφατον. Ἀλλαγῶ (σελ. 147) λέγεται ὅτι καὶ οἱ ἐν τῇ γραφομένη φερόμενοι τύποι γράφει, γράψη γραφθῆ ἐν τε τῶ περιφραστικῷ μέλλοντι καὶ ἐν τῇ δυνατικῇ δύνανται, ἢ μάλλον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ὑποληφθῶσιν ὡς μέλη τοῦ διπλῆν τὴν ἐθλωσιν τοῦ προσώπου ἐκφράζοντος καὶ πλησιεστέρου ἡμῶν κατὰ τοὺς χρόνους τύπου (τοῦτ' ἐστὶ ὡς ὑποτακτικαί) καὶ δὴ νὰ γράφονται διὰ τοῦ η ἄλλως τε καὶ ἀφου. . . μόνη ἡ διὰ τοῦ η γραφὴ ἐρμηνεύει πάσας τὰς φθλογικὰς καὶ τονικὰς δυσκολίας.

Ἐκναιότερον τούτων σημειωτέον, ὅτι ὁ τύπος «θέλω γράφειν» (ἢ μετὰ τελειῶν ν ἢ ἀνευ καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἢ διὰ τοῦ εἰ γραφόμενος ἢ διὰ τοῦ η ἢ διὰ τοῦ η) οὐδέποτε ἔπαυσε γραφόμενος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Προδρόμου καὶ πρὶν ἕως σήμερον, κατ'

(*) Ἐσημείωσα δ' ἐτι: θέλει δειν λέ' 3, θέλω δειν λατ' 4, ἐπίσης θέλει σφαλλοί ιε' 9 (σφαλλῆ Logr.), θέλει τὰ γνωρίση γ' 8, θέλει τελειώση (τελειώσαι) λέ' 1. Θέλω φωνάζειν οστ' 30 καὶ ἄλλα.

(**) Logrand Biblioth. II p. LXV; Jean Psichari, Essais de Gr. Hist. p. 8

(***) Ἐάν θέσωμεν ὡς ἀρχὴν τῆς νεωτέρας ἐποχῆς οὐχὶ τὸ σήμερον, ἀλλὰ π. γ. τὸν ΙΠ' ἢ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ὁ Χατζιδάκης δὲν ἐξεφράσθη βήτως περὶ τούτου.

ἀρχὰς μὲν διότι ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ λαλομένῃ γλώσσῃ, ἔπειτα δὲ μόνον κατὰ παράδοξον. Οἱ καθ' ἡμᾶς γράφουσιν εἰσέτι τούτον τὸν τύπον, ἀλλὰ ποῖος τὸν μεταχειρίζεται ἐν τῇ καθ' ἡμῶν ὁμιλίᾳ; Φαίνεται δέ, ὅτι καὶ ἐκ τῆς γραφομένης θὰ ἐκλεψῆ μετ' οὐ πολὺ, ἀφου οἱ περισσότεροὶ ἤδη προτιμῶσι γράφοντας τὴν εὐχερύτεραν διὰ τοῦ θὰ περιφρασῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τοῖς καθαρῶς δημώδεσι καιμένοις ἀπὸ ἱκανοῦ ἤδη χρόνου ἢ συνταξίς «θέλω γράφει (γράφη)» λαίπει.

Οὕτως ἔχοντας τοῦ πράγματος ἐρωτῶμεν, ποῦ εἶναι ἡ ἀνάγκη ἢ ἀναγκάζουσα ἡμᾶς νὰ ἐκλάβωμεν τὸ νεώτερον «θέλω γράφειν» ὡς ἄλλο πρᾶγμα ἢ τὸ παλαιότερον καὶ νὰ κρινώμεν τὸ σήμερον γραφόμενον ἄλλως ἢ τὸ πρὶν λαλούμενον; Ὁ Χατζιδάκης ἐρωτᾷ (σελ. 146): «Ἐκληρονομήθησαν ἡμῶν κατὰ συνεχῆ παράδοξον τύποι εἶον θέλω γράφειν — γράφειν — φθῆν ἐν τοῖς τὸ νῦ μέχρι τοῦ παρόντος διασώζουσιν ἰδιώμασι Κυπρίω, Ροδίω κτλ., ἢ θέλω γράφει — γράφει — γραφθῆ, ἐν τοῖς λοιποῖς; καὶ ἀπαντᾷ: οὐχί· διότι ἤδη ἀπὸ αἰώνων ἐξεβλήθη μὲν ἕλως ἢ ἀπαρέμφατος ἐκ τῆς χρήσεως, ἐπεκράτησε δ' ὁ ἀναλελυμένος διὰ τοῦ θέλω καὶ νὰ καὶ ὑποτακτικῆς τρόπος κτλ.» — Ἀλλ' ἕκαστος βλέπει, ὅτι αὕτη ἡ ἀπάντησις εἶναι μόνον ἀπλοῦς διίσχυρισμὸς ἀνευ ἀποδείξεως· ἡ φράσις μετὰ τοῦ διότι οὐδεμίαν ἔχει πειστικότητα, διότι ἐκείνη, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἀποδειχθῆ, τίθεται ἤδη ὡς ἀποδεδαγμένον. Ἐγὼ δὲν πιστεύω, ὅτι ἀπὸ αἰώνων ἐξεβλήθη ἕλως ἢ ἀπαρέμφατος ἐκ τῆς χρήσεως, καὶ θὰ φέρω καὶ πάλιν τοὺς λόγους μου. Ἐν τούτοις λέγει ὁ Χατζιδάκης ἐν τῷ χειρῶν, ὁ ἀναφερόμενος εὐχρηστοῦ, ὅτι μόνον ἡ διὰ τοῦ η ἔρθη-γραφία ἐρμηνεύει πάσας τὰς φθλογικὰς καὶ τονικὰς δυσκολίας, καὶ τοῦτο θὰ ἦτο δὴ ἐξήγησις τοῦ ὑποτιθεμένου διπλοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ «θέλω γράφει,» ἐάν ἐξηγοῦντο δι' αὐτῆς πραγματικῶς πᾶσαι αἱ δυσκολίαι ἢ τοὐλάχιστον περισσότεραι, ἢ διὰ τῆς ἄλλης, τῆς ὑπ' ἐμοῦ ὑποστηριζομένης. Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν:

1. Ὅτι ἡ ἀπαρέμφατος δὲν ἐξεβλήθη ἕλως τῆς χρήσεως. Πασίγνωστα εἶναι τὰ ἔκφρατα: «τὸ ἔχει μου» ἀπὸ ἄγριο ἰδεῖν καὶ εἶτι ὅμοιον. Ἐπειτα δὲ συντάσσονται ἐν ταῖς ποιητικαῖς διαλέκτοις ὡς καὶ ἐν ταῖς τῆς Ἰταλίας, πολυάριθμα ῥήματα μετὰ τῆς ἀπαρεμ-

φάτου, περί ὧν διέλαβον ἐγὼ μὲν συντόμως ἐν τῇδε τῇ Ἡμερολογίῳ ἔτ. 1886 σελ. 214, εὐρίσκει δὲ ὁ βουλόμενος νὰ φωτισθῇ τὰ κατ' ἑκαστα ἐν ταῖς διατριβαῖς τοῦ Deffner (*) καὶ τοῦ Morosi (**).

2. Ὅτι ὑπάρχει εἰς τύπος, ὅστις εἶναι ἀναμφιβόλως ἀπαρέμφατος καὶ συντάσσεται μετὰ τοῦ θέλω, εὐρίσκειται δὲ οὐχὶ μόνον ἐν δημῶδες κειμένοις τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος (καὶ πρὶν), ἀλλὰ ἐν τισὶ διαλέκτοις ἔτι καὶ νῦν. Οὗτος ὁ τύπος εἶναι ὁ «εἶσθαι», σχηματισμὸς ἱκανῶς μεταγενέστερος περὶ οὗ ἐσημείωσα ὅσα μοὶ ἐφάνησαν ἀποδεικτικὰ δι' ἣν ὑπερασπίζω θεωρίαν. Εὐρίσκει δὲ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κατζιδάκη κατὰ τι ἀνεπαρκῆ, ἀφοῦ οὕτε τοῦτον τὸν τύπον λαμβάνει ὑπ' ὄψιν οὔτε τὰ περὶ αὐτοῦ σημειωθέντα, ὅθεν κρίνω καλὸν νὰ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα τὰ πάντα. Ἴδου τί ἐγραψα ἐν σελ. 218: Ὡς πρὸς τὸ εἶσθαι καὶ τυφλοῖς δῆλον, ὅτι τοῦτο οὐδαμῶς ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ τρίτου προσώπου ὑποτακτικῆς· ἀλλ' ἴσως κρίνει ὁ Κατζιδάκης περὶ τούτου ὡς περὶ τοῦ «θέλω γράψωμαι» λέγων ἐν σελ. 228, ὅτι εἶναι τύπος πάντη ξένος τῷ δημῶδες λόγῳ. Ἐγὼ ἀπ' ἐναντίας φρονῶ ὅτι τὸ «εἶσθαι» εἶναι ἀναμφισβητήτως δημῶδες σημεῖωσας ἐν ταῖς συλλογαῖς μου πλεῖστα παραδείγματα, ὅπου τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν χωρίοις, ὧν ἡ γλῶσσα οὐδαμῶν διδίδει ὑπόψιν. μακαρονισμοῦ π. χ. ἐν τοῖς Κυπρ. ἄσμα Legi. II νῦ' 8 θέλ' εἶσταν (=θέλει εἶσθαι) —Κρητ. Δραμ. 327 θές εἶσται.—Διγ. Ἀκρίτ. Lambros, Collection de romans grecs) 705 ὁ Θεός θελ' εἶσταν βοηθός μου—Καλλιμ. καὶ Χρυσορ. 720 Ολιμμένος θέλεις εἶσται.—Πικατ. (Wagner, Carmina graeca medii aevi) [256 σάν νᾶγεν εἶσται τάχατες ἔξῳδιν βαρόν, ἐλέγα]—511 θέλω ἴσται πάντ' ἀθάνατοι (γράφεται ἐσφαλμένως: θέλωστε πάντα ἀθάνατοι)—Ἴμβρ. Μαργ. (Wagner) 458 σάν νᾶθεν εἶσται λίθος κτλ. κτλ. (**). Ὁ Σοριανός (Legrand σελ. 71), γραμματικὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, γνω-

(*) Ἐν Monatsber. der Berliner Akademie 1877.

(**) Idialetti romani del mandamento di Bova in Calabria ἐν Ascoli, Archivio glottologico italiano 1871 IV, καὶ Studi sui dialetti greci della Terra d'Otranto, Lecce 1870.

(***) Ἦρβλ. Κ' ἤθελεν εἶσθαι ἀμαρτιά, κατηγοριὰ μεγάλη. Χρον. Μορ. (Rilisson σελ 30) παρὰ Ἰλαυροφρύδη Δοκίμ. σελ. 219 ἤρβλ. σελ. 457.—ἀπὸλογος εἶσθαι θέλεις (Ἄ)ξ. Κομν. (Wagner) 288.

ρίζει ὡς τρίτον πρόσωπον ἐν. τοῦ μέλλοντος τοῦ «εἶμαι» μόνον τὸ «θέλει εἶσται», ἐνῶ διδίδει διὰ τὰ δύο πρῶτα πρόσωπα τοῦ ἐνικού τοὺς διπλοῦς τύπους: θέλω εἶσται καὶ θέλω εἶμαι, θέλεις εἶσται καὶ θέλεις εἶσαι, τὸν πληθυντικὸν κλίνει «θέλωμεν εἶσται» κτλ. (*) Ὅσοι δὲ δὲν παῖθονται διὰ τούτων τῶν παραδείγματων, ἀλλ' ἐξακολουθεῖσι θεωροῦντες τὸ εἶσθαι ὡς πλάσμα μᾶλλον σχολαστικόν, οὗτοι ἄς μᾶθωσιν, ὅτι ἔτι καὶ σήμερον λέγεται αὕτη ἡ ἀπαρέμφατος παρὰ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλλησι, προφέρουσι δὲ este=εἶσται ἐν Καλαβρίᾳ καὶ iste=εἶσται ἐν Βεβῆ κατὰ τὸν ἐμβροθῆ γνωστὴν τῶν διαλέκτων τούτων Morosi, οὗ αἱ μουνογραφίαι εἶναι διαλεκτολογικὰ ἀριστουργήματα, ἀναφέρει δὲ οὗτος ἐν τῆς terra d'ottranto π. χ. τὰ σοκ' este καὶ ossoz este=σῶζω εἶσθαι (δύναμαι νὰ εἶμαι) καὶ δὲν σῶζω εἶσθαι (δὲν δύναμαι νὰ εἶμαι).—[Λίαν ἀδίκως παρατηρεῖ λοιπὸν ὁ Ρουσαιάδης ἐν τῇ γνωστῇ γραμματικῇ του ἐναντίον τοῦ μακαρίτου Κοῦμ, ὅτι τὸ «θέλω εἶσθαι» εἶναι «ἐκφρασις ἐσχηματισμένη κατὰ τὸν τρόπον παράλογον»].

Ἦτο λοιπὸν ὁ μετὰ τοῦ «εἶσθαι» μέλλων εἰσέτι περὶ τὰ 1600 καὶ μετέπειτα ἐν χρήσει. Ἀφοῦ ὅμως καὶ ὁ τύπος «θέλω γράψωμαι» εὐχρηστεῖ ἐπίσης τότε, πῶς νὰ μὴ εἶναι πάλιν ἀπαρέμφατος τὸ ἀγράφωμαι, ἀφοῦ μάλιστα ἦτο εἰσέτι κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἀπαρέμφατος δηλολογούντος ὡς εἶδομεν καὶ τοῦ Κατζιδάκη. Καὶ ὡς πρὸς τὴν γραφομένην γλῶσσαν εὐρίσκομεν, ὅτι καὶ πρὶν τῶν 1600 καὶ ἔπειτα βασιλεῦει ὁ τύπος «θέλει γράψωμαι» καὶ ἀπαντᾷ ἐξακολουθητικῶς καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' (**) καὶ κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα· τίς δ' ὁ πιστεύων, ὅτι τὸ «γράφωμαι» τοῦ ἐνός αἰῶνος εἶναι ὅλως διόλου ἄλλο πλάσμα ἢ τὸ «γράφωμαι» τοῦ προηγούμενου αἰῶνος;

Ἄλλ' ὁ Κατζιδάκης εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι τὸ ὑποτιθέμενον νεώτερον «γράφωμαι» προέκυψεν ἐκ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπελθόντος τύπου «θέλω γράψωμαι», ἰδίως δ' ἐκ τοῦ τρίτου προσώπου ἐνικού κατ' ἐπέκτασιν τοῦτ' ἔστι κλινομένου μόνου τοῦ πρώτου μέρους τοῦ συντα-

(*) Simon Portius ἐν σελ. XXXIII κλίνει (ἐν ἔτι 1638) θέλω εἶμαι, θέλεις εἶσαι—θέλωμεν εἶσθαι, θέλετε εἶσθαι. θέλουσιν εἶσθαι.

(**) Simon Portius ἐν σελ. XXIX διδίδει δύο τύπους τοῦ μέλλοντος: θέλω γράψωμαι—vol alias magis coumpta θέ γράψωμαι γράψωμαι κτλ.

κτικῶ συνδιασμοῦ, ὥστε κατὰ τὸ «θέλει γράψῃ» ἐλέχθη καὶ τὸ «θέλω γράψῃ, θέλεις γράψῃ, θέλομεν γράψῃ κτλ.». Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ ἐμποδίζει νὰ δεχθῶ ταύτην τὴν ἐξηγήσιν, εἶναι ἡ τότε ἀπαιτούμενη ὑπόθεσις, ὅτι ὁ τύπος «θέλω γράψῃ» ἦτο ποτὲ γενικῶς. Τοῦτο ὅμως ἀρνούμαι, ἀρῶ πάμπολλα πρόκεινται νεώτερα (*) κείμενα, ἐν οἷς οὐδὲ ἔχνος ἀναφαίνεται τοῦ τύπου «θέλω γράψῃ». Ἐλπίζω δέ, ὅτι καὶ ὁ Κατζιδάκης λαμβάνων ταῦτο ὑπ' ὄψιν θὰ συμφωνήσῃ ἀναγνωρίζων ὅτι ὁ τύπος «θέλω γράψῃ» ἦτο καὶ εἶναι μόνον διαλεκτικῶς. Ἐάν ὅμως εἶναι πραγματικῶς μόνον διαλεκτικῶς, πῶς νὰ εἶναι τότε ὁ γονεὺς τοῦ τῶσον γενικοῦ νεωτέρου «θέλω γράψῃ»;

Ἐπιμένω λοιπὸν διατεινόμενος, ὅτι ὁ τύπος «θέλω γράψῃ», ἦτο παλαιότερος ἢτοι νεώτερος, ἐμπεριέχει ἀπαρέμφατον.

Ἐν σελ. 208 ἐδειξά, ὅτι τὸ τελικὸν ν τοῦ παλαιότερου τύπου «γράφῃν» εἶναι ἀρχικὸν καὶ οὐδόπως προσθήκη μακρῶνιστικῆ. Χαίρω δὲ βλέπων, ὅτι ὁ Κατζιδάκης μεταπεισθεὶς ἐδέχθη τὴν ἀπόδειξίν μου, ἣν θὰ εὕρισκεν ἀρεύτως καὶ ὁ ἴδιος ἐξετάζων τὰ Κυπριακὰ ἄσματα καὶ ἄλλα τινὰ κείμενα. Δεχόμενος δὲ ταύτην ἐδέχθη καὶ ἐκεῖνο, ὅτι εἶναι ἡ βῆσις τῆς ὑπ' ἐμοῦ ὑποστηριζομένης θεωρίας, ὅτι δηλαδὴ τὸ «γράφῃν» εἶναι ἀπαρέμφατον. Ἐν τούτοις δὲν ἔγινε πλήρης συμφωνία πρῶτον μὲν διότι ὁ φίλος Κατζιδάκης ἀρνεῖται τὴν κατ' ἄριστον τοῦ σημερινοῦ «γράφῃν» μετὰ τοῦ ἐν λόγῳ παλαιότερου τύπου, δεύτερον δέ, διότι κατ' αὐτὸν ὁ παλαιότερος τύπος ἀναγνωρίζομενος ὡς ἀπαρέμφατος πάλιν δὲν εἶναι ἀπαρέμφατος ἀορίστου μετασχηματισθεὶς κατὰ τὰς ἄλλας εἰς -in ἀπαρεμφατοῦς, ὡς πιστεύω ἐγὼ, ἀλλ' εἶναι κατὰ τὸν Κατζιδάκην πραγματικῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀπαρέμφατος

(*) Μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς τῆς συντάξεως τῶν Κυπριακῶν ἀσμάτων, ἐν οἷς οὐδὲ ἐν παράδειγμα τοῦ τύπου «θέλω γράψῃ» ἀναφαίνεται, ἐμφράζεται δὲ ὁ μέλλων 15άκις διὰ τοῦ «θέλω + ἀπαρέμ.» καὶ 13άκις διὰ τοῦ «θέ + ὑποτακτικῆς». — Συγγῆς εἶναι ὁ τύπος «θέλω γράψῃ» μόνον ἐν Κρητικαῖς πηγαῖς π. γ. τῆς Θυσίης τοῦ Ἀδραμά, τῆς Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῖς Κρητικαῖς Δράμασι, ἀκούεται δ' ἐντι καὶ νῦν ἐν τισὶ μέρεσι τῆς Μακεδονίας, καθὼς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Κατζιδάκης, ὅθεν καὶ ὁ Ρουσσισίδης ἐν σελ. 253 τῆς *Praktische Grammatik*. Wien 1858 ἀναφέρει τὸ «θέλω γράψῃ».

τοῦ μέλλοντος. Ἀφοῦ δὲ περὶ τοῦ πρώτου προβλήματος ἐξεφράσθη ἄνω, ἰδοὺ ἐμβαίνω εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ δευτέρου.

Αἱ τρεῖς ἀπορίαι, περὶ ὧν πρόκειται ἐν τῇ ἐξηγήσει τῶν μελλόντων τοῦ τύπου «θέλω + ἀπαρέμφατον», εἶναι

1. Ποῖαν σχέσιν ἔχει τὸ νεοελληνικὸν «γράφῃν» πρὸς τὸ ἀρχαῖον «γράφῃν»;

2. Διὰ τί ἀπώλεσε τὸ «γραφθῆναι» τὸ τελικὸν -αι;

3. Πῶς ἐξηγεῖται ἡ διαφορὰ τοῦ τόνου ἐν τοῖς τύποις βόλειν, φάγειν καὶ ὁμοίαις ἀπέναντι τῶν ἐλθεῖν, ἰδεῖν καὶ ὁμοίων;

Μόνον ὡς πρὸς τὴν δευτέραν ἀπορίαν ὁμοιοῦμαι ὁ Κατζιδάκης, ὅτι ἐπέτευχεν ἡ ἐξηγήσις μου, ὁμολογεῖ ὅμως τοῦτο μετὰ χαρᾶς μεγάλης, ὥστε χαίρω ἐγὼ διπλῶς. Ἡ πολυθρόνητος ἀναλογία ἔφαγε τὸ -αι, ἡ «γραφθῆν» (σημερινὸν «γραφθῆ») ἐκλονίσθη κατὰ τὰς ἄλλας εἰς -in ἀπαρεμφατοῦς (*): ἕως ἐδῶ συμφωνεῖ ὁ Κατζιδάκης μετ' ἐμοῦ, περαιτέρω ὅμως οὐχί. Ἀπορρίπτει δὲ πρὸ πρὸ πάντων τὴν δοξασίαν μου κατ' ἣν ἡ ἀναλογία ἐξῆλθεν ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀπαρεμφατοῦ τοῦ δευτέρου ἐνεργητικοῦ ἀορίστου, ἀλλ' ἐάν τὴν ἀπορρίπτει δικαίως, μοὶ ἔμεινεν ἀμφίβολον. Μὲ ὠδήγησεν ἡ θεωρία ἣν ἔχω περὶ τῆς ἐξαρμογῆς τῆς ἀναλογίας καὶ ἣν θὰ ἐκθέσω Θεοῦ θέλοντος διεξοδικῶς ἐν ἄλλῃ διατριβῇ (**), μάλιστα δ' ἤχθην ὑπὸ τῆς ἰδέας, ὅτι οἱ τύποι εἰς -in (= -εῖν) τετονισμένοι εἶναι πλησιέστεροι πρὸς τοὺς εἰς -ino (= ἦναι) ἢ οἱ τύποι εἰς -in (= εἶναι) ἄτονου. Ὁ Κατζιδάκης ἀναφέρει τὸν τύπον «ἐπαναγαγῆναι» (ἐν σελ. 18 τῆς σύλλογῆς τοῦ G. Spata, *Diplomai Greci inediti*) ὡς παράδειγμα τῆς ἐπ' ἄλλῃ ἐπιδράσεως τῶν ἀπαρεμφατῶν. Ὁμοία δὲ παραδείγματα εἶχον σημειώσαι καὶ ἐγὼ, πρὶν γράψω τὴν διατριβήν μου π. γ. «ἀντιβόλῳ σε τοῦ ἐλθῆναι» ἐν μεμβρανῇ τοῦ ἔτους 1214 Trinchera σελ. 368. — κέδωκεν ἄδειαν

(*) Μόνον ἐν παρόδῳ σημειῶ, ὅτι θὰ ἦτο συνεπέστερον νὰ γράφηται τὸ «θέλω γραφθεῖ» οὕτω διὰ εἰ ἀντὶ τοῦ συνήθως γραφομένου ἦ.

(**) Διὰ τὸ παρὸν σημειῶ μόνον, ὅτι ἀσπάζομαι τὴν θεωρίαν τοῦ Brugman: *Morphologische Untersuchungen* τομ. α' σελ. 82 καὶ ἐξῆς, ὅτι ἡ ἀναλογία δύναται νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ πολλῶν περιωρισμένου κύκλου τόπων καὶ νὰ ἐπεκταίνηται μετὰ τοῦ χρόνου βαθμηδὸν εἰς σύστημα ἐπέκτατον. Ὁμοίως ἀμφιβάλλω, ὅτι ὑπάρχουσι τῆς ὅντι, καθὼς λέγει ὁ Κατζιδάκης, ἀπολλαὶ χιλιάδες ἀπαρεμφατῶν παθητικοῦ ἀορίστου ἐν τῇ νεωτέρῃ γλώσσῃ.

... καὶ οὐδέποτε ἐλθῆναι. τοῦ ἔτους 1269, Trinchera σελ. 466 καὶ ἄλλα. Τιοῦτοι τύποι, ἐὰν καὶ εἶναι ἴσως προϊόντα τῆς ἡμιμαθείας καὶ οὐχὶ γνήσια θεμιτῶδη κλάσματα, δεικνύουσιν ἔμως τοῦλάχιστον, ὅτι ἦτο εὐκόλοιο νὰ γείνη σύγχυσις μεταξὺ τοῦ δευτέρου ἐνεργητικοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ παθητικοῦ.

Δέχομαι, ἔσα ἔγραψεν ὁ Κατζιδάκης δεικνύων, ὅτι οἱ διαφοροῦντες τύποι εἶπαν καὶ εἶπαν, ἀνδρῶν καὶ ἀνδρῶν καὶ ὅμοιοι δὲν εἶναι κατὰλληλοι ἐρμηνευταὶ τῆς εἰς τὸ «γράφθην» μεταβολῆς τοῦ «γράφθηναι».

Ὁ Κατζιδάκης διμῶν περὶ τῆς ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης ἐξηγήσεως τοῦ «γράφειν» ὡς μεταπλασθέντος ἐκ τοῦ «γράφειν» κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς λοιπὰς εἰς -in ἀπαρεμφάτους καὶ παραθεῖς ἐρμηνείαν σύμφωνον τοῦ Morosi παρατηρεῖ, ὅτι ἀληθῶς ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δὲν εἶναι ἀδύνατος, ἀλλὰ, λέγει, ἀν μὴ σφαλῶμαι, ὑπό τι περιττὴ. Ἐπειτα δ' ἐκφράζει τὴν γνώμην, ὅτι τὸ «γράφειν» εἶναι ἀπαρεμφάτος μέλλοντος, λέγων ἂ' Ἐπειδὴ διὰ τὴν φθογγικὴν σύμπτωσιν τοῦ ἀπλοῦ μέλλοντος πρὸς τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου, ἐν τοῖς πλείστοις βήμασιν ἐπῆλθεν, ὡς γνωστόν, ἰσότης αὐτῶν παντελῆς κατὰ τὴν σημασίαν, ὥστε ἐλέγχθη κατόπιν καὶ λάβητε—λήψεσθαι καὶ λάβης—λήσεις κτλ. δι' αὐτὸ, φαίνεται, ἐπῆλθε τοιαύτη ἰσότης καὶ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς ἀπαρεμφάτου τοῦ μέλλοντος πρὸς τὴν τοῦ ἀορίστου ὥστε ἔλαβε τὴν αὐτὴν τῆς ἀπαρεμφάτου τοῦ ἀορίστου σημασίαν, καὶ χρῆσιν. Αὕτη ἡ ἐρμηνεία, ἔσον ἐπιτυχῆς καὶ ἀν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ὡς στραϊζομένη ἐπὶ ἱστορικῶν παραγμάτων, πάλιν παρεστῆς ἐὰν δὲν ἀπατώμαι, ἰκανῶς δυσκολίας. Γνωστόν, ὅτι αἱ ἀοριστικαὶ ἀπαρεμφάτοι εἰς -αι εἶναι ἦτοι τῶν σιγματικῶν ἀορίστων ὡς ἡ «γράφειν» ἦτοι τῶν ὑγράληκτων ὡς ἡ «στελεῖν». Λέγων λοιπὸν ὁ Κατζιδάκης, ὅτι τὸ θεμιτῶδες «γράφειν» εἶναι ἀληθῶς ἀπαρεμφάτος μέλλοντος, φαίνεται ἀποβλέπων μόνον εἰς ἐκείνα τὰ βήματα, ἔσα σχηματίζουσι τὸν ἀορίστον καὶ τὸν μέλλοντα σιγματικῶς, ὅσα γράψαι, γράψειν—λύσαι, λύσειν, καὶ παρὰ τούτοις συνίσταται ὅλη ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀοριστικῆς καὶ τῆς μελλοντικῆς ἀπαρεμφάτου μόνον ἐν τῇ καταλήξει διαφορῶς μεταξὺ ἀτόνου ε καὶ ἀτόνου -in. Τὰ δὲ ὑγράληκτα, ὡς γνωστόν, σχηματίζουσι τὸν μέλλοντα κατ' ἄλλο σύστημα ἢ τὸν ἀορίστον, ὥστε ἡ μελλοντικὴ ἀπαρεμφάτος διαφέρει τῆς ἀοριστικῆς

καὶ κατὰ τὸ στέλεχος καὶ κατὰ τὴν κατάληξιν καὶ κατὰ τὸν τόνον. Πῶς νὰ θεωρηθῇ λοιπὸν τὸ θεμιτῶδες «στελεῖν» ὡς μελλοντικὴ ἀπαρεμφάτος, ἀφοῦ αὕτη ἐλέγετο «στελεῖν»; — Ἐὰν ἐννοῦ ὁρθῶς τὴν γνώμην τοῦ Κατζιδάκη, τίθεται ὡς ἀποδοθειμένον, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ σιγματικὸς μέλλων εἶχε συμπέσει φθογγικῶς μετὰ τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ σιγματικοῦ ἀορίστου, ἀντικατεστάθη ὁ μέλλων πάντων ἐν γένει τῶν βημάτων διὰ τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἀορίστου, ὥστε ἔκτοτε καὶ τύποι ὡς οἱ «στελεῖω, λάθω» ἐτέλουν τὰ τοῦ μέλλοντος στελεῖω, λήσω». Καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ βῆσει στήριζεται ἡ θεωρία, ὅτι ὡς πρὸς τὸ «γράφω» ὑπῆρχεν ἀπαρεμφάτος εἰς -ειν, ὅμοια πρὸς ἀπαρεμφάτος ἐσχηματίσθη καὶ πρὸς τὸ «στελεῖω, λάθω», ὥστε νὰ ἔχωμεν τὴν ἰσότητα

γράφω : γράψειν = στελεῖω : στελεῖν (λάθω : λάθειν).

Ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἠσπαζόμενη προθυμότητα ταύτην τὴν εὐρυθὴ ὑπόθεσιν ἀγγιχουστάτου γλωσσολόγου, ἐὰν δὲν εὐρίσκον τινα ἐμπόδια :

Πρὸ πάντων ὅτι τὸ «θέλω» οὐδέποτε συντάσσεται μετὰ μέλλοντος. Τοῦτο τὸ φαινόμενον ἀναγνωρίζει καὶ ὁ Κατζιδάκης, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, κρήνων, ὅτι τὸ συντακτικὸν τῆς νέας κανονίζεται κατ' ἴδιους κανόνας. Συμφωνῶ μὲν ὡς πρὸς ταύτην τὴν ἀρχὴν, παρατηρῶ δέ, ὅτι ἡ τῆς μελλοντικῆς ἀπαρεμφάτου μετὰ τοῦ θέλω σύνταξις οὐχὶ μόνον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ εἶναι ἀχρηστος, ἀλλ' οὔτε ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ἀπαντᾷ οὔτε παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς οὔτε παρὰ Μαλάλα οὔτε ἐν ταῖς μεμβράναις παρὰ Τρινχέρα οὔτε παρὰ Συντίκα, ἀλλὰ πανταχοῦ ἀναφαίνεται μόνον ἡ συνήθης σύνταξις ἢ μετὰ τῆς ἀοριστικῆς ἢ ἐνεστωτικῆς ἀπαρεμφάτου. Ἐν γένει δὲ σημειώτέον, ὅτι ἡ ἀπαρεμφάτος τοῦ μέλλοντος ἦτο μὲν πάντοτε σπανιωτέρα πασῶν τῶν ἄλλων, ἐν δὲ τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ κατήντησεν ἤδη σπανιωτάτη. Ὁ Κατζιδάκης νομίζει πιθανόν ὅτι οἱ ἀπλοὶ συνέταξαν τὸ «θέλω» μετὰ τῆς μελλοντικῆς ἀπαρεμφάτου ἀκολουθοῦντες τὴν σύνταξιν τοῦ «μέλλω» καὶ ὁμοίων βημάτων. Ἀλλ' ἀκριδῶς τοῦτο τὸ «μέλλω» συνετάσσετο ἐν ταῖς μεταγενεστοτέροις χρόνοις μετὰ τῆς ἀοριστικῆς (ἢ ἐνεστωτικῆς) (*) ἀπαρεμφάτου. Συγκρίνατε τὸ γνωστόν

(*) Πρὸς παρὰ Μαλάλα 60,2 τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι λιμῶν — 217,8 ἀνεστώσει δὲ καὶ τὸ Πάνθλον μέλλοντα συμπίπτει, καὶ παρὰ Φλαβίῳ Ἰωσήφῳ

της Ἀποκαλύψεως (I 19) καὶ μέλλει γενέσθαι μετὰ ταῦτα, ἀνα-
λόγως ἀναγιγνώσκεται ἐν μαγικῇ τινι παπύρῳ παρὰ Parthey (*) I
176 «τί μοι ἐγένετο ἤγε μέλλει γενέσθαι», καὶ αὐτῷ: 173 «τὰ
μέλλοντα γενέσθαι». Ὁμοίως ἐγγραφή ἐν μεμβρανῇ τοῦ ἔτους 1112
παρὰ Trinchera σελ. 511 «τοὺς μέλλοντας εὐρεθῆναι», παρὰ Συν-
τίππ I σελ. 88,8 «μέλλων φουρκισθῆναι» καὶ 101,10 «ἐμαλλες
κερδῶναι» καὶ ἐν Διγ. Ἀκριτ. Legr. 239 «πῶς μέλλουσι παρα-
λαθεῖν ἄλλοι τὰ τέκνα τούτου». Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐπιτίμησις τοῦ
Φρυνίχου Lobbeck σελ. 336: «Ἐμαλλον ποιῆσαι, ἐμαλλον θεῖ-
ναι, ἀμαρτήματα τῶν ἐσχάτων, εἴ τις οὕτω συντάττει, τατήρηται
γὰρ ἢ τῷ ἐνεστωτῷ συνταταττόμενον ἢ τῷ μέλλοντι κτλ.» καὶ ἄλλως:
«Ἐμαλλον γράψαι: ἐσχάτως βάρβαρος ἢ σύνταξις αὐτῆ· ἀορίστῳ
γὰρ χρόνῳ ἐμαλλον οὐ συντάττουσιν οἱ Ἀθηναῖοι» (**).

Ἐίπομεν πρὶν, ὅτι καὶ ἐκτὸς τῆς συντάξεως μετὰ τοῦ ἀμέλλων
ἢ μέλλοντικῆ ἀπαρέμφατος ἐν γένει ἦτο σπανιώτατον ἤδη φαινό-
μενον ἐν τῇ ἐπαχῇ, καθ' ἣν ἐγράφησαν τὰ εὐαγγέλια. Συμμετατροπῆ-
σι δὲ πως καὶ τὰ μεσαιωνικὰ μακαρωνίζοντα στιχογραφήματα, τῶν
ὁποίων ὁ μακαρωνισμὸς δὲν εἶναι ὅλως ἀξιοκατάκριτος, νομίζω,
ἀφοῦ τοῦλάχιστον ἐφύλαξεν ἡμῖν πολλοὺς τύπους τῶν προηγουμένων
αἰώνων. Δὲν εἶναι τῶρα λίαν περίεργον, ὅτι καὶ ἐν ταύτῃ τῇ γραμ-
ματεῖᾳ οὐδεὶς σχεδὸν ἀναφαίνεται τύπος ἀναμφισθητῆτος μελλον-
τικός, οὕτω παραδείγματος χάριν ἐν τῷ Διγ. Ἀκριτ. τοῦ Legrand,
ὅπου ἀπαντῶσι μυρία ἀπαρέμφατοι σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ τὴν ἀρ-
χαίαν αὐτῶν μορφήν, μόνον ἐν παραδείγμα εὗρον μελλοντικῆς ἀπα-
ρεμφάτου 10 11 «ἂν καυχῶσαι, νεώτερε, ἔσεσθαι ἀπελάτης.» Ἐύ-
ρον δὲ καὶ ἀλλαγῶν τὸ ἔσεσθαι καὶ τὸ ἐλεύσεσθαι, τύπους τοὺς

Ἄρχ. Ἰουδ. 2,31 πῶς μέλλει τῶν ἐκ τῆς γενεᾶς αὐτῶν ἕκαστος κατοικεῖν τὴν
Κενανταίαν.

(*) G. Parthey: Zwei griechische Zauberpapyri des Berliner
Museums. Berlin 1866.

(**) Παισιφειλοῦμαι τῆς περιστάσεως νὰ σημειώσω ἐνταῦθα λίαν περίεργον
συντακτικὸν τελεῖν, τὸ ὁποῖον ἕλλως θὰ ἔμενον ἴσως ἀπαρητήρητον. Παρὰ τῷ
λεγόμενῳ Ποιμένῳ Ἐρμᾶ φέρεται (Drossel: Patr. apost. σελ. 577) τὸ
«μέλλω φανισθῆσαι σοι», ὃ δὲ Tischendorf λέγει ῥητῶς ἐν σημειώσει, ὅτι
πραγματικῶς οὕτως ἔχει ἡ ἀνάγνωσις τοῦ χειρογράφου. (Σύγγραφος μετὰ τοῦ
μέλλω φανισθῆναι καὶ τοῦ ἁπλοῦ φανισθῆσαι).

ὁποῖους μετεχειρίσθησαν οὗτοι οἱ ἡμιμαθεῖς στιχοκόποι πρὸς στο-
λισμὸν τοῦ ἐλαεινοῦ αὐτῶν ὕφους. Ἀφοῦ δὲ ὁ Κατζιδάκης δίδει
ἰδιαιτέρην σηματικότητά εἰς ταῦτα τὰ παραδείγματα μέσης φωνῆς
ὡς τὰ δύο τελευταῖα, καὶ μάλιστα ὅπου κενταὶ ἐν συντάξει μετὰ τοῦ
«θέλω», σημειῶ ὅτι ἐν βλῆ τῇ παλαιότερᾳ δημῶδει γραμματεῖᾳ
παρατήρησα μόνον ἑκατὶ τὸ «θέλω» συντασσόμενον μετ' ἀπαρεμ-
φάτου τοῦ μέσου μέλλοντος. Εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ παράδειγμα,
τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Κατζιδάκης ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς του γνώμης. Γλυκᾶ
246 «ἂν θέλης καταράσασθαι». Ἄλλ' οὕτως ὁ τύπος θὰ εἶναι μόνον
εἰδικῆς τοῦ Γλυκᾶ, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶπε καὶ τὸ «ἐχασμήσατον» ἐν
στίχῳ 261, καὶ ποῖος δὲν ἐννοεῖ τὴν ἰσότητά «καταράσασθαι: κα-
ταράσασθαι=ἐχασμήσατο: ἐχασμήσατο». Οἱ ἄλλοι μακαρωνίζοντες
στιχοῦργοι μεταχειρίζονται ἐκ τῶν μέσων ἀπαρεμφάτων ἢ τὴν ἀοριστι-
κὴν ἢ τὴν ἐνεστωτικὴν ἐν τῇ μετὰ τοῦ θέλω συντάξει, ὅσον Β. καὶ
Χρ. 2 θέλω αἰς ἀρηγήσασθαι λόγους ἀραιοτάτους—Ἄλ. Κορν. 86
ὁπόταν θέλης κησασθαι μετὰ τινος φίλιαν—Σπαν. 29 ὅταν δὲ θέλης
κησασθαι πρὸς ἄνθρωπον φίλιαν κτλ.

Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ ἀμέλλω μόνον ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, τὸ
δὲ «θέλω» οὐδέποτε συντάσσεται μετὰ μελλοντικῆς ἀπαρεμφάτου,
ἐπανερχομαι εἰς ἣν καὶ πρὶν ὑπερήσπισα ἐξήγησιν, ὅτι τὸ δεύτερον
συντακτικὸν τοῦ «θέλω γράψιν» εἶναι μετασχηματισμένον ἐκ τοῦ
«γράφαι» κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἄλλας εἰς -in ἀπαρεμφάτους,
ὥστε ἐγένετο κατὰ τὴν ἰσότητά.

Θέλω νὰ γράψω: θέλω γράφειν (*) =θέλω νὰ γράψω: θέλω γρά-

(*) Ἀμφότεροι οἱ τύποι καὶ ὁ «θέλω νὰ γράψω» καὶ ὁ «θέλω γράφειν»
εἶχον κατ' ἀρχὰς καθαρῶς θεληματικὴν σημασίαν, μετῴστη δὲ πρῶτος ὁ
«θέλω γράφειν» εἰς τὴν μελλοντικὴν.—«θέλω ἵνα λέγω», ὅπως ἐν
τῇ γραφῇ συνοθεῖσται ἀπαντᾷ, λέγει ὁ Κατζιδάκης ἐν Δελτίῳ
I σελ. 143. Τοῦτο εἶναι ὑπὸ τι ἐσφαλμένον, εἰσὶ οὐδὲ ἐν εὐρίσκειται πα-
ράδειγμα ἐν τῇ Ἰραφῇ ἀνταποκρινόμενον ἀκριβῶς πρὸς τὸν τύπον «θέλω ἵνα
λέγω», ἀλλ' ἐν ἐκάστῳ τῶν παραδειγμάτων τῆς Ἰραφῆς παρατηρεῖται, ὅτι
τὸ τῆς ἐξαρκουμένης φράσεως ὑποκείμενον διαφέρει τοῦ τῆς κυρίας προτάσεως,
ἀπαρалаλάτως ὡς διαφέρει καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ συμπλοκῇ ich will,
class. Kal' ἐν τῷ τρόπῳ ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ οὐδέποτε λέγομεν ich will, dass
ich sage, οὕτω καὶ οἱ σύγχρονοι τῶν τὰ εὐαγγέλια συνταξάντων καὶ οἱ πρὶν
οὐδέποτε εἶπον τὸ «θέλω ἵνα λέγω», ἀλλὰ μόνον τὸ «θέλω ἵνα λέγω» καὶ

φειν—ὁμοίως: Θέλω νὰ στέλλω: Θέλω στέλλειν—θέλω νὰ στείλω: Θέλω στείλειν.

Ὡς πρὸς τὰς ἀπαρεμφάτους τοῦ δευτέρου ἀορίστου, μοι φαίνεται ἀνάγκη ν' ἀναφέρω ἀξιοπαρατήρητὸν τι φαινόμενον, τὸ ὅποιον μέχρι τοῦδε δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ μεταξὺ ἡμῶν συζητήσει. Γνωστὸν ὅτι ἤδη ἱκανῶς πρὸ Χριστοῦ τὸ τρίτον πρόσωπον πληθυντικῶς δευτέρου ἀορίστου ἔλαβε τὴν κατάληξιν -αν κατὰ τὴν ἀναλογία τοῦ πρώτου ἀορίστου, ὥστε ἐλέγχθη π. χ. «ἔφαγον» ἀντὶ τοῦ ἔφαγον, διεδόθη δὲ αὐτὸς ὁ μετασχηματισμὸς μετὰ τοῦ χρόνου καὶ εἰς τὰ ἄλλα πρόσωπα, ὅθεν ἐγεννήθη τὸ σήμερον πάγκαιον «ἔφαξαν» κλινόμενον ἀπαραλλάκτως ὡς τὸ «ἔγραψαν» ἢ τὸ «ἔστειλαν». Σημειωτέον ὅμως ὅτι ὁ τοιοῦτος μετασχηματισμὸς δὲν περιωρίζεται μόνον εἰς τὴν ὀριστικήν, ἀλλ' εἰσέδυσσε καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις, οὕτως ἀναγινώσκεται π. χ. ἡ ὑπὸ Φρυνίχου ἀποδοκιμαζομένη προστακτική «ἔφαγον»—ἔφαγε καὶ αἱ παρὰ Λουκᾶ (Tischendorf) φερόμεναι «εἰπόν»—εἶπε ἢ εἶπον (10, 40=22, 66) καὶ «πέσατε»—πέσατε (23, 30) καὶ ἡ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει «ἔξέλθατε» (18 4), καὶ πολλὰ ὅμοια παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ἔπειτα δὲ ἡ μετοχή «ἀγάγας» φερομένη παρ' Ἡουζίου καὶ ἐν Αἰγυπτιακῷ παπύρῳ Pap. du Louvre 17, 24), περὶ ἧς ὁ Κουμανούδης ἐν Συναγωγῇ λέξει ἀνοσούριτων σελ. 1 (*). Ὁμοίως λοιπὸν εὐρίσκονται καὶ ἀπαρέμφατοι μεταπεπλασμένοι π. χ. ἡ «ἀφέλαι»—ἀφελεῖν ἐν Κρητικῇ ἐπιγραφῇ C. J. 2557, 13. 26 (9. Meyer, Griech. Gr.² 533) καὶ ἡ «ἐνθάλαι» (Sturz De dialecto Macedonica et Alexan-

ομοία μετὰ δύο πάντοτε διαφόρων ὑποκειμένων ἐν ταῖς δύο φράσεσι, καθὼς καὶ παρ' ἡμῶν λέγεται τὸ wlich ill dass du sagst. Ἐς τὴν ἴδιαν ἀνακρίθειαν περιέπεσε καὶ ὁ Jean Pischari Essai de phonétique néogr. σελ. 43 σημ. 3, ὅστις δέχεται ἐνταῦθα ἀνεξετάτως τὰ τοῦ Χατζιδάκη. Ταυτότητα τῶν ὑποκειμένων τοῦ θέλειν καὶ τῆς εἰς αὐτοῦ ἐξαρτωμένης τελικῆς φράσεως παρατήρησα κατὰ πρῶτον παρὰ Ἰγντίου πρὸς Ρωμαίους III (Drossel Patr. Apost. σελ. 342) «θέλω ὅπως μὴ μόνον λέγωμαι Χριστιανός, ἀλλὰ καὶ εὐρεθῶ» (μετὰ τοῦ «ὅπως» ἀντὶ τοῦ «ὡς»), ἔπειτα δ' ἐν τῇ λεγομένῃ β' βίβλῃ τοῦ βιβλαγγελοῦ Νικοδήμου ἢ τῇ καταβάσει τοῦ Χριστοῦ 4, 2 (ἐκδ' Tischendorf) ἔφη τοῦτο θέλων ἵνα αὐτὸ ἀρκάσῃ.

(*) Πρὸς τὸ «ἀγάς» (=ἐνθ' ἔλεγε) ἐν μεμβρανῇ τοῦ κτ. 1122 παρὰ Tritschera σελ. 120 ἐσχηματισμένον κατὰ τὸ «ἔλεγα», ὡσὺν ἦτο τοῦτο ἀόριστος.

drica σελ. 61) ἦτις ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Μαλάλα 60, 22, παρ' ὁ ἐσημείωσα προσέτι τὴν «ἀναγράφαι» 250, 21 καὶ 475, 20.

Τὸ ζήτημα εἶναι, ἐὰν τοιαῦτα ἀπαρέμφατα ἦσαν ποτὲ γενικαί, ἐὰν δηλαδὴ ἐλέγετο πανταχοῦ ἴδιαι ἀντὶ τοῦ ἰδεῖν, φάγει ἀντὶ τοῦ φαγεῖν, λάθει ἀντὶ τοῦ λαθεῖν, εἶπει ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν καὶ ὅσα ὅμοια. Μοι φαίνεται, ὅτι δικαιούμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν τοῦτο ὀριστικῶς ἀφ' οὗ τοιοῦτοι τύποι ἀληθῶς μόνον λίαν σποράδην ἀναφαίνονται, λείπουσι δὲ καὶ ὀλοτελῶς ἐν τοῖς τοῦ μέσου αἰῶνος στιχοιουργήμασιν.

Οὕτως ἔχοντας τοῦ πράγματος οὐδὲν βλέπω πρόσκομμα νὰ μὴ ἐκλάβω τοὺς τέσσαρας τύπους «ἐλθεῖ(ν) εἰπεῖ(ν) εὐρεῖ(ν) ἰδεῖ(ν)» ὡς τὰς ἀρχαίας ἀπαρεμφάτους δικαιοθεσίας μέχρι σήμερον. Ἀλλὰ πῶς δύνανται νὰ κρίνω τούτους κατ' ἄλλον τρόπον ἢ τοὺς λάθει(ν) μάθει(ν) πάθει(ν) καὶ ὁμοίους, τῶν ὅποιων ὁ τόνος δεικνύει προφανῶς, ὅτι δὲν εἶναι αἱ ἀρχαῖαι ἀπαρέμφατοι; Ἰδοὺ πῶς ἐξηγῶ τὸ φαινόμενον ἀνεξήγητον: Ὅταν ἡ ἀναλογία τοῦ γράφειν κατὰ τὴν πρὶν ἐξηγηθεῖσαν ἰσότητά ἤρξατο νὰ πλάσῃ τὸν τύπον «γράφειν» τότε ἐγεννήθησαν καὶ ἔλοι ἐν γένει οἱ παροξυτόνοι τύποι, οὐχὶ μόνον λάθειν μάθειν πάθειν φάγειν καὶ θυροῖ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐλθεῖν εὐρεῖν ἰδεῖν. Συγχρόνως δὲ ὑπῆρχον ἔτι καὶ ἦσαν ἐν συγχῆ χρήσει αἱ ἀρχαῖαι ἀπαρέμφατοι αἱ μετὰ τῆς περισπωμένης ληγουσῆς -εῖν διότι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνωσιν αὗται ἄφαντοι καὶ νὰ ἐκλείψωσιν ὀλοτελῶς εὐθὺς ἄμ.κ τῇ ἐμφανίσει τῶν νεωτέρων τύπων; Ἐλέγοντο λοιπὸν διπλῶς οὐχὶ μόνον τὰ ἔλθειν καὶ ἐλθεῖν, εὐρεῖν καὶ εὐρεῖν, ἰδεῖν καὶ ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ λάθειν καὶ λαθεῖν, μάθειν καὶ μαθεῖν, φάγειν καὶ φαγεῖν κτλ. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου συνέβη ἐκείνο, ὅπερ συμβαίνει τοσάντις ἐν τῇ ζωῇ τῶν γλωσσῶν, ὑπερίσχυσαν οἱ νεώτεροι σχηματισμοὶ καὶ ἀπωλέσθησαν οἱ ἀρχαῖοι, ὥστε ἀπὸ αἰῶνων ἤδη ἐλέγοντο ἢ ἐγράφοντο παροξυτόνως πάντοτε θέλω μάθει(ν), φάγει(ν), λάθει(ν) κτλ. Τώρα ὁμῶς παρατηρεῖται τὸ λίαν περιέργον, ὅτι ἐναντίον ταύτης τῆς γενικῆς τάσεως τῆς γλώσσης γίνεται ἐξαιρέσις ὡς πρὸς τέσσαρας μόνον τύπους, ἐν οἷς διατηροῦντο ἐπὶ πολλῶν χρόνων ἔτι οἱ δύο κατὰ τὸν τόνον διαφοροῦντες σχηματισμοί, ὑπερίσχυσε δὲ μάλιστα ἐπὶ τέλους ὁ ἐπὶ τῆς ληγουσῆς τονιζόμενος. Εἶναι τὰ προσηρθέντα εἶπειν καὶ εἰπεῖν, ἔλθειν καὶ ἐλθεῖν, εὐρεῖν καὶ εὐρεῖν, ἰδεῖν καὶ ἰδεῖν. Ἐγὼ ἐπεχείρησα μὲν νὰ

λύσω τὸ αἰνίγμα, περιέπεσον δέ, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Κατζιδάκης λίαν δικαίως, εἰς ἀνακρίθειαν καὶ σύγχυσιν παραβλάπτουσαν σφῶδρα τὴν ἐρμηνείαν μου, σφάλλα, τὸ ὅποιον ἐμολογῶ χαίρων συγχρόνως καὶ εὐγνωμονῶν ἐπὶ τῇ ἐπιεικείᾳ, μεθ' ἧς ἔκρινεν ὁ φίλος Κατζιδάκης τὴν παραδοξολογίαν μου. Ἐκείνο λοιπόν, τὸ ὅποιον ἤθελον ἢ μᾶλλον τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ εἶπω, εἶναι τὸ ἑξῆς: Ἐξαιρουμένων τῶν δευτέρων ἀορίστων παρατηρεῖται ἐν τῷ ἑλληνικῷ ῥήματι κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν, ὅτι ὑπάρχει πλήρης συμφωνία ὡς πρὸς τὸν τόνον μεταξύ τῆς ὑποτακτικῆς καὶ τῆς ἀπαρεμφάτου ὁποιοῦδηποτε χρόνου: γράφω γράφειν—γράψω γράψαι (γράψειν)—γράφωμαι γράφασθαι—γραφῶμαι γραφῆσθαι (γραφῆναι)—μείνω μείναι—τιθῶ τιθέναι—θῶ θεῖναι—ἄρξωμαι ἄρξασθαι κτλ. ἔχει δὲ τοῦτο οὕτως καὶ ἐν τῇ νέᾳ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ νεωτέρᾳ παρατηρεῖται ὁμοία συμφωνία καὶ ὡς πρὸς τὸν δεύτερον ἀόριστον π. χ. νὰ φάγω—θῶ φάγειν. Καὶ ὁ ἐπὶ τῆς ληγεούσης τονισμὸς τῶν προεξηρημένων τεσσάρων ἀπαρεμφάτων «ἐλθεῖν κτλ.» συμφωνεῖ πρὸς τὸν τῆς ὑποτακτικῆς, ἐπειδὴ ὑπάρχουσιν αἱ νεώτεροι ὑποτακτικαὶ «ἐλθῶ, ἰδῶ, εἰπῶ, εὐρῶ». Ἡ γνώμη μου εἶναι λοιπόν, ὅτι ἀκριβῶς αὗται αἱ ὑποτακτικαί, αἵτινες ἀναφαίνονται ἡδὴ ἐν τοῖς πρώτοις ἡμῶν μνημείοις τῆς δημώδους, ἐγένοντο ἢ αἰτία τῆς μέχρι σήμερον διατηρήσεως τῶν ἀρχαίων περισπωμένων ἀπαρεμφάτων, διατηρηθῆναι δηλαδή μόνον ἢ γενικῶς παρατηρουμένη ταυτότης μεταξύ τοῦ τόνου τῆς ὑποτακτικῆς καὶ τῆς ἀπαρεμφάτου κατὰ τὸδε τὸ σχῆμα:

1. ἀρχ. ὑποτ. «εὐρώ»	νεωτ. ἀπαρ. «εὐρεῖν»
2. νεωτ. ὑποτ. «εὐρῶ»	ἀρχ. ἀπαρ. «εὐρεῖν»
ἢ	
1. ἀρχ. ἀπαρ. «εὐρεῖν»	νεωτ. ὑποτ. «εὐρῶ»
2. ἀρχ. ὑποτ. «εὐρῶ»	νεωτ. ἀπαρ. «εὐρεῖν».

Ἄλλὰ διὰ τί μετετοιόθησαν ἄρα αἱ ῥηθεῖσαι τέσσαρες ὑποτακτικαί; Ἐδῶκα νεμίζω τὴν ἀπάντησιν γράφων ἐν σελ. 211 τάδε: διότι μεταχειριζόμεθα τὸ γράφω καὶ τὸ νὰ γράψης, τὸ φάγω καὶ τὸ νὰ φάγῃς κτλ. συνωνύμως, διὰ τοῦτο ἐσχηματίσθη ἢ ἰδέα, ὅτι ἡ ὑποτακτικὴ πρέπει ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ τονισθῇ ὅπως ἡ προστακτικὴ, ὥστε ἤρξαντο καὶ πρὸς τὸ αἰδέεσθαι νὰ σχηματίζωσι τὸ «νὰ ἰδέης» καὶ

πρὸς τὸ «εὐρέε» τὸ νὰ «εὐρήσῃ» καὶ πρὸς τὸ «εἰπέε» τὸ νὰ «εἰπήσῃ» καὶ πρὸς τὸ σήμερον ἀπολεσθὲν «ἐλθέε» τὸ νὰ ἐλθῆς», ἔθεν ὕστερον καὶ τὰ «νὰ ἰδῶ, εὐρῶ, εἰπῶ, ἐλθῶ». Ὁ Κατζιδάκης ἐν σελ. 142 δυσκολεύεται ποικιλοτρόπως νὰ δεχθῇ ταύτην τὴν ἐρμηνείαν. Ὡς πρὸς τὸ «ἐλθέε», ἀνθ' οὗ μεταχειρίζονται σήμερον τὸ «ἐλα», σημαίω, ὅτι παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ παρὰ Μαλάκα οὐδὲν «ἐλα» ἀπαντᾷ ἀντὶ τοῦ «ἐλθέε» ἢ «ἔρχου» (ἀμφότερα συχνοῖς ἐν τῇ Ἀποκαλύψει), ὥστε ἡ σημερινὴ χρῆσις τοῦ «ἐλα» κατὰ πᾶσαν πιθανότητά ἐπῆλθε κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Εὐχρηστεῖ δ' εἶτι καὶ σήμερον τὸ ῥῆμα ἐλαύνειν ὑπὸ διαφόρους διαλεκτικὰς μορὰς (*).

Ὡς πρὸς τὸ «ἰδέε» διδάσκει ὁ Κατζιδάκης ὅτι ἐτονίζετο παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις «ἐν τῇ κοινῇ καὶ πιθανῶς παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς» σελ. 142 «ἰδε». Διαικροτύρομαι. Γνωρίζω μὲν καὶ ἐγὼ τὸ πασίγνωστον τοῦ Βαπτιστοῦ «ἰδε ὁ ἀρνὸς τοῦ Θεοῦ», μετακράζω δὲ τοῦτο διὰ τοῦ ecce agnus Dei, καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ vide agnum Dei, ἐπειδὴ ὁ Βαπτιστὴς δὲν ὁμιλεῖ πρὸς ἕνα, ἀλλὰ πρὸς περισσοτέρους καὶ ἐπειδὴ ἄλλως ὅλ' ἔδωκεν ἀναμφιδόλως τὴν αἰτιατικὴν ἀντὶ τῆς ὀνομαστικῆς. Τὸ ἀληθὲς εἶναι, ὅτι παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ὑπῆρχον δύο τύποι, ὁ μὲν «ἰδε» ἐπιφωνηματικὸς καὶ ἰσοδυναμῶν πρὸς τὸ ἀρ-

(*) Τὸ καθ' ἡμᾶς «ἐλα» εἶναι προστακτικὴ τοῦ καθ' ἡμᾶς «λάμνω», καθὼς τὸ ἀττικὸν «ἐλα» ἦτο προστακτικὴ τοῦ ἀττικῶ «ελαίνω» 16. Α. Α. Σακελλαρίου Ἰκνῶν. Ρῆμα, σελ. 131. Περὶ τούτου φωνητικῶς μέρους τοῦ «λάμνω» καὶ ὁμοίον τύπων πρὸλ. ὅσα ἔγραψα Lautsystem der gr. Vulgärrp. Leipzig 1879 σελ. 48. Ἐγένετο δὲ τὸ «λάμνω» κατ' ἐμὲ διὰ τοῦ μεσαιῶν τύπου «ελαύνω», ὅπως καὶ τὸ «ἐμνοστος» (Ἀλφάβ. Ἀγάπης 29,1. 65,2.) = εὐνοστος (Κορ. Ἠλιόδ. σελ. 282) ἐγένετο διὰ τοῦ «εὐμνοστος» («εὐμνοστούετικος» Φλόρ. 632. 758. — πανεμνοστέ μου νόμα Διγ. Ἄαρ. Legr. 2670) καὶ ὅπως διανοεῖ ὁ ἐπὶ μεμβράνης τοῦ ἔτους 1009 παρὰ Trinchera ἐν σελ. 11 φερόμενος τύπος «ερευμνίσσαντες» = ἐρευνήσαντες. Τὸ «λάμνω» ἐξηγεῖται ἐν τοῖς γλωσσολογικοῖς ἢ διὰ τοῦ κομηλατῶ ἢ διὰ τοῦ ἀρμενιῶ. εἶτι δὲ ἐν ταῖς ἑλληνοβαρβάρικαις γλώσσαις (J. Meursil: Glossarium Graeco-barbarum 1614) διὰ τοῦ ἐλαύνω ἔμαζεν καὶ ἀλλαγῶ ἀπλῶς διὰ τοῦ ἐλαύνω. Ὁ τύπος «ἀμναίνω» = λαμναίνω μετὰ τοῦ μέλλ. «ἀνάσω» ἢ «ἄσω» = ἐλάσω, εἶναι καππαδοκικὸς κατὰ τὸν Π. Καρολλῶν, ὃν ἀντιγράφει καὶ ἐνταῦθα ὁ ἐκδύσας αὐτὸν Paul de Lagarde: Neugriechisches aus Klein Asien. Göttingen 1886 σελ. 42 καὶ 48.

χαῖον «ἰδοῦ», ὁ δὲ «ἰδέ» γνησίως προστακτικὸς (*). Συμμεκρτυρεῖ ὁ Dressel σημειώσας ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀποστολικῶν πατέρων, ὅτι οἱ κατὰ τόνον διαφοροῦντες τύποι fluctuant ἐν τοῖς χειρογράφοις, μῶλον ὅτι παρενόησεν, ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐφάνη εἰς αὐτὸν ὡς fluctuatio, καλονίζεται κατὰ τὴν διαφορὰν τῆς σημασίας. Συνήγορεῖ δὲ ἀριθμητικῶς ὑπὲρ τῆς γνώμης μου ὁ Ἡσύχιος φέρων τὴν γλῶσσαν «ἰδεῖ ἰδοῦ», τὴν ὁποῖαν βεβαίως δὲν θὰ ἐσημαίωται, ἐὰν καὶ ὁ τόνος καὶ ἡ σημασία τοῦ «ἰδε» δὲν εἰσέλθουν εἰς αὐτὸν ἀξιοσημείωτα (**). Ἄλλοι συνήγοροι μου εἶναι τὰ παλαιότερα κείμενα τῆς δημηώδους ἡμῶν γραμματικῆς, ὅπου φέρονται εἰσέτι ἀμφότεροι οἱ τύποι διαστελλόμενοι κατὰ τὴν σημασίαν. Ἰδοῦ ἀποδείξεις τινὲς ὑπὲρ τοῦ ἐπιφωνηματικοῦ «ἰδε» ἢ καθὼς ἐλέγετο ὑστερον «ἔδε» ἐκ τοῦ πρώτου τύπου τῆς Bibliothèques τοῦ Legrand:

Γλυκὰ 269 σελ. 27. Ἔδε κριταὶ καὶ δίκαια, καὶ νόμοι καὶ κανόνες. — Πρὸδρ. Γ, 617 σελ. 74. Ἔδε καρβόνια, δέσποτα, καὶ θλίψεις τῆς βασταξίης. — Ἰμβρ. Μαρτ. 245 σελ. 292: Ἔδε μαχαίριν διστομον τοῦ βάνεις ἔς τὴν καρδιά μου. — Βίος Νικολ. 39 σελ. 322: Ἔδε ψυχῆς εὐγένεια, ἔδε ἐπιμελεία. — Προσθέτω δὲ καὶ δύο παραδείγματα ἐκ τῶν Carmina τοῦ Wagner: Περὶ ξενιτείας 116 σελ. 206: Ἔδε, μεγάλη συμφορὰ τοῦ βασιλεῶς τῶν ἄλων. — Περὶ ξενιτείας 117 σελ. 206: Ἔδε, μεγάλη ὑπαμονή σὺν τῇ μακροθυμίᾳ. — Ἐσημαίωσα δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ. Ἐνῶ ἐν ταῦταις ἡ λέξις εἶναι ἄτιμος, εὐρίσκειται ἀπ' ἑτέρου πάλιν τὸ ὀξυτονούμενον «ἰδέ» ἢ «ἰδές» ὡς αἰεὶ πρόκειται περὶ πραγματικῆς προστακτικῆς, ὡς ἐν τῷ περὶ ξενιτείας συζουρήματι 148 σελ. 207: Δέτε το, καὶ ἐν Βίῳ Νικ. 219 σελ. 327 «ἀλλά, ἰδές τὴν τύχην του καὶ τὴν καλὴν του μοίρα». Σώζεται δὲ τοῦτο τὸ «ἔδε» εἰ καὶ νῦν ἐν τισὶ συνθέτοις, οἷα τὰ «ἔδεποι, ἔδεκαὶ ἔδεκα» (ἔδε+ἐπάνω) (**), ἐνῶ ἡ κυρίως προστακτικὴ διατηρήθη ὑπὸ τὰς μορφὰς «ἰδέ ἰδές δὲ δές».

(*) Διορθώσαν τὸ Greek-English Lexicon τοῦ Liddell καὶ Scott, Oxford, MDCCCLXIX, ὅπου διδάσκειται ἐν σελ. 428 ἀκριβῶς τὸναντιον.

(**) Πρὸς καὶ τὴν σημείωσιν τοῦ G. Uhlig (Dionysii Thracis Ars Grammatica, Lipsiae 1881 σελ. 85): post βεβαίωςως speciem Es inserunt: τὰ δὲ δείκτικά, ὅλον ἰδε (sic) ἰδοῦ.

(***) Εἶναι φανερόν, ὅτι ταῦτα δὲν συνετέθησαν μετὰ τοῦ ὀξυτονούμενου «ἰδέ»,

Ὡς πρὸς τὸ «λάβε» ἀπορεῖ ὁ Χατζιδάκης, ἐν σελ. 142 πῶς συμφωνεῖ πρὸς τὴν θεωρίαν μου, ἀφοῦ οὐδέποτε ἐλέγηται τὸ νὰ λάβῃ, ἀλλὰ μόνον τὸ νὰ λάβῃ. Ἰδοῦ πῶς νομίζω εἶτι λύεται ἡ δυσχέρεια εὐχερέστατα! Ὁ ὀξυτονούμενος τύπος ἦτο ἤδη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μέσου αἰῶνος ἄχρηστος, εἶχε δὲ ἀντικατασταθῆ διὰ τοῦ παροξυτόνου «λάβε», ὅστις ἔμειναν ἐν χρήσει ἕως σήμερον. Διὰ τοῦτο θέτουσιν οἱ γραμματικοὶ τὸ «λάβε» ὡς κοινὸν τύπον, ἐξ ὧν π. γ. ὁ τοῦς κήπους Ἀδωνίδος συγγραφέας λέγει ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Συρακουσίους, «οὗτοι γὰρ τὰ προστακτικὰ τοῦ δευτέρου ἀριστοῦ μεταποιεῦντες εἰς οὐ τὸν τόνον φυλάττουσι τῶν κοινῶν προστακτικῶν, οἷον τὸ λάβε λάβον». Ὁμοίαι μαρτυροῦσι καὶ ἄλλοι γραμματικοί, περὶ ὧν πρὸς Sturz De dialecto Macedoniae et Alexandrina σελ. 63. Μόνον οὗτος ὁ τύπος φέρεται ἐν τῇ δημηώδει γραμματικῇ ὡς παρὰ Ἀλεξ. Κομν. 479 (Wagner) «ἀλλοῖον λάβε θάνατον μετὰ τιμῆς, παιδίον μου» καὶ σώζεται εἰ καὶ νῦν ὡς ἐν τῇ γνωστῇ ἐκφράσει «τὸ δῶσε καὶ λάβε», περὶ ἧς πρὸς Μαυροφρ. Δοκίμ. σελ. 454.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε σημειωθέντων ἐξήγηται, νομίζω τὸ πόρισμα, ὅτι αἱ ὑποτακτικαὶ «ἐλθῶ ἰδῶ λάβῶ» εὐρίσκονται ὡς πρὸς τὸν τόνον ἐν πλήρει συμφωνίᾳ μετὰ τῆς προστακτικῆς, ὥστε οὐδὲν ἐμποδίζει νὰ ἀληθεύσῃ ἡ ὑπ' ἐμοῦ προτεινομένη ἐξήγησις τοῦ ἐπὶ τῆς ληγουσῆς τοῦσημοῦ τῶν πολυθρολήτων τεσσάρων ὑποτακτικῶν δι' ἐπιδράσεως τῆς προστακτικῆς. Ἀλλὰ πῶς ἐγένετο αὕτη ἡ ἐπίδρασις; Συμφωνῶ μετὰ τοῦ φίλου Χατζιδάκη, ὅτι πρῶτον μετατονίσθη τὸ

διότι ἄλλως θὰ ἐτονίζοντο ἐπὶ τῆς παραληγουσῆς: ἐδέπου κτλ. — Σύνθετα μετὰ τούτου τοῦ ἔδε εἶναι καὶ τὰ «ἐδέρι» Καλλιμ. 1191=«ἐδέρι» ἐν Σόμῃ (ἔδε+ἔρι). — «ἐδέτις, ἐδέτις, ἐδέτις» (ἔδε+ἔτις), περὶ ὧν πρὸς Μαυροφρ. Δοκ. 681. — ἔπειτα δὲ «ἐδάρε» παρὰ Προδρόμῳ=«ἐδάρα» ἐν Συνασῶ=«ἐδαρι» παρὰ Γεώργιου—«ἐδανά» ἐν Διγ. Ἄκρ. τοῦ Ἀάμπρου 1281 καὶ ἐν τισὶ νήσοις τοῦ Ἀιγαίου πελάγους. Καὶ τὸ ἡμέτερον «ἔδω» ἐμπεριέχει πιθανώτατα τοῦτο τὸ ἔδε, ἀφοῦ φαίνεται, καθὼς ἤμαςαν ἤδη ἄλλοι, ὅτι σύγεται ἐκ τῶν ἔδε καὶ ἔδε. Τὸ «ἔδε» ἦτο ἐν τῇ κοινῇ γενικῇ, παρετήρησα δὲ, ὅτι τὸ ἀττικὸν «ἐν-τοῦθα» οὐδὲ ἕκαστ' ἀπαντᾷ ἐν τῇ Κοινῇ Διαθῆκῃ ἐν Κόπρῳ ὅ' ἐν ἀρχαῖς τοῦτο τὸ «ἔδε» καὶ σήμερον (Σακελλ. Κυπρ. τομ. γ' σελ. 424). Ἐν τῇ Λεξικῇ τοῦ Kitch ἐύρισκω τοὺς τύπους «ἔδωδα» καὶ «ἔδωδον». Εἴθε νὰ εὐρίσκον ἄλλοι εἰτι πιστιωτέρα.

δεύτερον πρόσωπον πληθυντικῆς προστακτικῆς κατὰ τὸ τοῦ ἐνικῶς καὶ ὑπερῶν ἐκ τῶν δύο τούτων προσώπων μεταδεδῶθη οὗτος ὁ τονισμὸς καὶ εἰς τὴν ὑποτακτικὴν.

Ἐν Δελτίῳ 238 ἀναγνωσκόμεν, ὅτι οἱ τύποι [εἰ]ρή [εἰ]πῆ [ἰ]ρή [εἰ]ρή ἀρχαιρεθέντες τὴν πρώτην συλλαβὴν ὑφαιλοῦσι κατ' ἀνάγκην νὰ τονίζωνται ἐπὶ τῆς μόνης ὑπολειπομένης δευτέρας, καὶ τοῦτο μὲν εἶναι ἀναμφιδόλως ὀρθόν, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι καὶ πρὶν ἀφαιρεθῆ ἡ πρώτη συλλαβὴ οὕτω ἐτονίζοντο φαίνεται δέ, ὅτι ὁ Χατζιδάκης ἤθελε νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ προπαροξύτονοι τύποι εὐρη εἶπῃ ἰρή ἔρθη ἀφαιρεθέντες τὸ ἀρκτικὸν φωνῆν ὑφαιλοῦσι νὰ τονίζωνται ἐπὶ τῆς μόνης ὑπολειπομένης δευτέρας, καὶ τοῦτο θὰ ἦτο ἐσφαλμένη ἰδέα. Ἐδημοσιεύθη δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλῃ διατριβῇ μου περὶ τούτου τοῦ θέματος (*), ὡστε περιορίζομαι ἐνταῦθα κρίνων πρώτων μὲν, ὅτι ταυνομένον φωνῆν οὐδαμῶς ἀποκόπτεται, δεύτερον δέ, ὅτι πᾶσα ἀποκοπὴ φωνήεντος προῦποθέτει τὴν ἀπώλειαν τοῦ τόνου.— Ἐν σελ. 445 καὶ 446 ἐπιχειρεῖ ὁ Χατζιδάκης ἄλλην ἐξήγησιν τοῦ ἐπὶ τῆς ληγοῦσης τονισμοῦ τῶν τεσσάρων ὑποτακτικῶν ἡμῶν, ἀλλ' ἐὼν ἐννοῶ τὴν ὀρθῶς, δὲν εἶναι ὀρθή. Λέγεται ἐν σελ. 146, ὅτι κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχον οἱ τύποι θέλω (εἰ)πεῖ(ν), θέλω λαβεῖ(ν) καὶ ὅμοιοι, ὡστε πρόκειται ἐὼν δὲν σφάλλωμαι παραπολύ, εἰσέτι περὶ τῶν ἀρχαίων ἀπαρεμμάτων, τῶν ὁποίων μόνον τὰ ἄκρα ἐνολοβώθησαν, ὁ δὲ τόνος ἔμεινεν ἀμετάβλητος. Ἐπειτα λέγεται, ὅτι μικρῶν βραδύτερον παραλλήλως καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς περίπου σημασίας, ἦτο ἐν χρῆσει ὁ τύπος θέλω νὰ εἴπω, θέλω νὰ λάβω, καὶ ὅτι ἐκ τῶν δύο τούτων τύπων ἐγεννήθη τρίτος ἔχων τὸ θέλω τοῦ πρώτου καὶ τὸ λάβῃ (ἀντὶ λάβειν) τοῦ δευτέρου «θέλω λάβῃ» ὡστε τοῦτο τὸ «θέλω λάβῃ», ἐὼν ἐννοῶ ὀρθῶς, ἐγεννήθη διὰ μέσου τοῦ τρίτου προσώπου ἐνικῶς. Ἄλλ' ἐδῶ εἶναι ὁ κόμπος! Ἐὰν ἦτο ὀρθὴ αὕτη ἡ ἐξήγησις, ὁ τύπος «θέλω λάβει» εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν θὰ εἶχε ν, ἐνῷ τὰ παλαιότερα κείμενα τῆς δημόδους διδάσκουσι ἀκριβῶς, ὅτι ὁ πρῶτος τύπος ἦτο ὁ «λάβειν» καὶ ἐκ τούτου ἐγένετο μετέπειτα ἀπολεσθέντος τοῦ ν ὁ «λάβει» πρὸς. Πρόδρ. Α' 106

(*) Bezzenger, Beiträge z. Kunde d. indg. Sprachen XII σελ. 44. κλ.

«εἰ δὲ κομπῶσειν ἤθελες καὶ λάβειν καὶ πλανῆσειν». Ὅστε αὕτη ἡ θεωρία δὲν ἔχει βλάσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς πορισθέντα ἄλλα συμπεράσματα δὲν πεῖθουσι.

Ὡς πρὸς τοὺς τύπους «γραφήτε» καὶ «ἰθήτε» τοὺς ὁποίους μεταχειρίζομεθα ὡς προστακτικὰς ἀναγνωρίζω, ὅτι εἶναι ἐξεταζόμενοι ὡς πρὸς τὸ τυπικὸν καθαροὶ ὑποτακτικαί. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καὶ τὸ συντακτικὸν πρόβλημα, διὰ τί δὲν μεταχειρίζομεθα ἐπίσης τὸ δεύτερον πρ. τοῦ ἐνικῶς προστακτικῶς; διὰ τί λέγομεν προστασσοντας τὸ μὲν «σηκωθήτε», τὸ δὲ «σηκωθῆς» οὕτως ἀπλῶς ποτέ, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ τοῦ νά;

[Ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρῆσιν τῆς ἀπλῆς ἄοριστικῆς ὑποτακτικῆς ἀντὶ τοῦ μέλλοντος, περὶ ἧς διέλαθεν ὁ Χατζιδάκης καὶ πρὶν ἐν τῷ Δελτίῳ, εἶμαι τῆς γνώμης, ὅτι αὕτη ἡ χρῆσις ἦτο πάντοτε μᾶλλον σποραδική. Τούλάχιστον τὰ ἐν τῇ γραμματικῇ τῆς δημόδους ἀπαντῶντα παραδείγματα δὲν μᾶς δικαιοῦσι νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι τοιαύτη χρῆσις ἦτο ποτὲ γενική. Ὁ Χατζιδάκης ἐξηγεῖ Δελτ. 242 καὶ τὸ «ἀρῶ» ἐν τῇ πολυθρολήτῳ ἐπιγραφῇ τοῦ «βασιλείου» Σιλικῶ C. J. III 486 ὡς ὑποτακτικὴν μετὰ μέλλοντικῆς σημασίας. Ἀλλὰ ἡ συμπλοκὴ τῶν φράσεων δεικνύει, ὅτι πρόκειται περὶ ἐνεστώτος «οἱ γὰρ φιλονεικοῦσι μετ' ἐμοῦ οὐκ ἀφῶ αὐτοῦς καθεσθῆναι». Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὑπῆρχε μεταγενέστερος ἐνεστώς «ἀφῶ» = ἀφήμι, ὡς ἐννοεῖται πρὸ πάντων ἐκ τοῦ «ἀφεῖς», τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν ὁ Tischendorf, ἐν χωρίῳ τῆς ἀποκαλύψεως, (2, 20) ἔπου οὐδεὶς δύναται νὰ σκεφθῆ περὶ μέλλοντος, συμμαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ «ἐγὼ οὐκ ἀφῶ αὐτὴν μονάσαι, ἀλλὰ ζευγνύω ἀνδρὶ» ἀναφερόμενον ἐν τῇ «ὠφελίμῳ ἱστορίᾳ» παρὰ Mullaoh σελ. 38. Οὕτε τὸ «ἀνατιθῶ» εἶναι μέλλοντικὴ ὑποτακτικὴ, πρὸς τὸν ἐνεστώτα «τιθῶ» παρὰ τῷ Ποιμένι Ἐρμῆ "Ὁρ. β' σελ. 575 (Dressel)].

Πρὶν λήξω θὰ εἶναι καλὸν πρὸς ἀποφυγὴν παρενοήσεων νὰ καταγράψω συντόμως τὰ κυριώτερα συμπεράσματα ἐκ τῶν δύο διατριβῶν μου:

1. Οἱ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ φερόμενοι τύποι εἰς -ειν (γράφειν, γράφειν, στείλειν, εἰπεῖν, μαθεῖν κτλ.) εἶναι ἀπαρέμματοι καὶ τὸ ληκτικὸν αὐτῶν -ν εἶναι ἀρχικόν ἐκ τούτων ἐγένετο αἰ νεώτερα εἰς -σι.

2. Ὁ τύπος «γράφω» ἐγένετο ἐκ τοῦ «γραφῆσαι» κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἄλλας εἰς -in ἀπαρεμφάτους.

3. Αἱ ἀπαρεμφάτοι τῆς δημῶδους εἰς -ει(ν), ὅσαι δὲν εἶναι τοῦ ἐναστώτος, εἶναι ἀοριστικά καὶ οὐχὶ μελλοντικά.

4. Αἱ ἀοριστικά ἀπαρεμφάτοι τῆς δημῶδους εἰς ει(ν) ἄτονον ἐπλάσθησαν κατὰ τὰς ἐνεστωτικὰς εἰς -ει(ν) διὰ μέσου τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἀορίστου κατὰ τὴν ἰσότητά «θέλω νὰ γράψω: θέλω γράφειν=θέλω νὰ γράψω: θέλω γράψω».

5. Αἱ ἐν τῇ δημῶδει φερόμεναι ὑποτακτικά «ἐλθῶ, εὐρῶ, ἰδῶ, εἰπῶ» ἐτονίσθησαν οὕτω κατὰ τὰς προστακτικὰς «ἐλθέ, εὔρε, ἰδέ, εἰπέ».

6. Αἱ ἐν τῇ δημῶδει φερόμεναι ἀπαρεμφάτοι «ἐλθεῖν, εὔρειν, ἰδεῖν, εἰπεῖν», εἶναι ἀρχαῖοι τύποι διασωζόμενοι βεηθείας τῶν ἐπὶ τῆς ληγούσης τονιζομένων ὑποτακτικῶν «ἐλθῶ, εὐρῶ, ἰδῶ, εἰπῶ».

7. Ἐν τῇ δημῶδει ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸν τόνον πλήρη συμφωνία μεταξύ τῆς ὑποτακτικῆς καὶ τῆς ἀπαρεμφάτου κατὰ πάντας τοὺς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ὡς «εὐρῶ καὶ εὔρειν» «εὔρω καὶ εὔρειν».

8. Ἐν τῷ ἀττικῷ τονισμῷ «λαθεῖ» ἐπῆλθεν ὕστερον ὁ «λάθε».—Οἱ τύποι «ἰδέ» καὶ «ἰδε» διαφέρουσι κατὰ τὴν σημασίαν.

9. Ἡ ἀπαρεμφάτος «εἶθε» ἦτο ἀληθῶς δημῶδης· σώζεται δὲ ἐν τισὶ διαλέκτοις.

10. α'. Ὁ τύπος «θέλω γράφειν» ἐμπεριέχει ἀπαρεμφάτον ἀορίστου (πρὸς βλ. 3 καὶ 4).

β'. Ὁ τύπος «θέλω γράψω» καὶ ὁ νεώτερος «θέλω γράψω» εἶναι εἰς καὶ ὁ αὐτὸς σχηματισμὸς (πρὸς βλ. 1).

γ'. Ὁ νῦν μόνον γραφόμενος «θέλω γράψω» ἐλαλείτο πρὶν (π. χ. κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα) γενικῶς.

Ἐπὶ τῇ βίβλῳ τῶν προσημειωθέντων κρίνω περὶ τῶν διαφορῶν περιφραστικῶν τύπων τοῦ δημῶδους μέλλοντος οὕτω πως:

Αἱ περιφράσεις προῦκνυσαν ἐκ δύο τύπων ἐχόντων κατ' ἀρχὰς εἶτι καθ' ἑαυτὰς θεληματικὴν σημασίαν·

α' ἐκ τοῦ θέλω γράψω ἐγένοντο διὰ μέσου τοῦ τρίτου προσώπου «θέλει γράψω» τὰ

θέλω γράψω—θέλω γράψω—θέλω γράψω.

β' ἐκ τοῦ θέλω νὰ γράψω ἐγένοντο διὰ μέσου τοῦ τρίτου προσώπου «θέλει νὰ γράψω» τὰ

θέλει νὰ γράψω—θέλω νὰ γράψω (θέλω γράψω, θέλω γράψω)—

θέλω νὰ γράψω (θέλω γράψω)—θέλω γράψω.

Τὸ δὲ «θέλω γράψω» ἐγένετο διὰ μέσου τοῦ τρίτου προσώπου τοῦ πρώτου τύπου κατὰ τὴν ἰσότητά:

θέλει νὰ γράψω: θέλει γράψω=θέλω νὰ γράψω: θέλω γράψω.

Φιλίας εἰς τὸ τέλος τῆς διατριβῆς μου νομίζω καθήκον μου νὰ εἶπω ἐν ἀήμερον καὶ ἐν ἀσέγγνωτον, διότι ἀπεκάλυξα τὴν ὑπὸ τοῦ φίλου Κατζίδακη ὑποστηριζομένην θεωρίαν σχηματικῆν. Καὶ ἐγὼ συμμαρτυροῦμαι τὸ σέβας τοῦ Κατζίδακη πρὸς τοὺς σεβασμίους τῆς ἱερᾶς συνέδου πατέρας, πάρατηρῶ δὲ, ὅτι πᾶσα σχηματικὴ θεωρία, ἅμα κατορθώσῃ νὰ πείσῃ τὴν ἱερὰν σύνοδον, δὲν ἐνομάζεται πλέον σχηματικὴ, ἀλλὰ ὀρθόδοξος. Πραγματικῶς οὐδὲν κοινὸν θερμότερον ἢ νὰ ἐπέλθῃ μεταξύ ἡμῶν συνεννόησις εὐλακρῆς καὶ ἀφέλιμος διὰ τὴν ἐπιστήμην τὴν ἀφελήθεισαν ἤδη σπουδαιότατα ὑπὸ τοῦ φίλου Κατζίδακη ἐπιστήμονος ἀναγνωριζομένου, ἐν δὲν σφάλωμαι, περισσότερον ἐν τῇ ἄλλῃ Εὐρώπῃ ἢ ἐν Ἑλλάδι, μεθ' οὗ συζητῶ ἐντιμῶτα ἐπὶ τῇ δοθείσῃ ὑπ' αὐτοῦ συνθήκῃ, ὅτι μεταξύ ἡμῶν οὐδέποτε ἔλαβε ἐμφίλοχρησιν μικροπρεπῆς φιλαυτία, ἀλλὰ μόνον ἔρωσ περι τὴν ἔρευναν τῆς ἱερᾶς ἀληθείας. Τέλος δὲ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ σκανδαλίω τὸν πλησίον μου, ἐὰν τυχὸν ἐγερμένιά σου κατὰ τὸν τρόπον τοῦ γράφω ἢ ἐδαρδάρια κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἀπέπεσθαι, παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην, νὰ διορθῶσῃ μὲν ὅσα κρίνη ἐσφαλμένα, νὰ κρίνη δὲ οὐχὶ δλιγώτερον ἐπιεικῶς ἢ ὀρθῶς, ἐνθυμούμενος ὅτι ὁ γράφας ταῦτα, ὅσον καὶ ἐν ἀγαπᾷ τὰ ἑλληνικά γράμματα, κάλιν Ἑλλήν δὲν εἶναι, οὔτε ἀρχαῖος οὔτε νέος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1886.

KARL FOX.

ΙΔ΄.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΟΥ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ.

Φίλε Α. Παλαιόλογε,

Ἐπιστέλλω σοι πρὸς δημοσίευσιν συντόμους ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ μακροῦ διδασκαλικοῦ βίου ἐνὸς τῶν ἀρίστων δημοδιδασκάλων τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ καλλιτέρων χρόνων, ὅστις πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον, ἐγρημάτισε δὲ καὶ πρῶτος ἐμὲς διδάσκαλος. Τανῶν ζῆ μακρὰν τοῦ κόσμου παρηγωνισμένος καὶ διὰ παντελοῦς λήθης ἀμειψθεὶς ὑπὸ ἀχαρίστου κοινωνίας. Ἐῖναι ἱκανῶς διδασκτικαὶ αἱ ἀναμνήσεις αὗται, μαρτυροῦσαι καὶ τὴν ἀγνότητά καὶ τὸν ζῆλον τῶν παλαιῶν ἐκείνων διδασκάλων, οὓς νῦν τοσοῦτον εὐχερῶς καταφρονοῦσι νεώτεροί τινες ἐκ περιζώματος ἀκούοντες τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν καθηγητὴν.

Λέξαι τὰς φιλικὰς μου προσήσεις.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῆ 18 νοεμβρίου 1886.

Α. Ω.

Πολλοὶ πολλὰκις μοὶ εἶπον, ἀπειροὶ εἶσιν οἱ συγγραφοῦντες, οὐδὲ τί κάρνεις; ἀπήντησα τὸ τοῦ Θεοκρίτου αἰὲς μὲν δύναμις οὐ βούλομαι, ὡς δὲ βούλομαι εὐ δύναμις: αἱ ὀλίγισται γνώσεις ἃς ἔχω, δὲν μοὶ δίδουσι τὸ δικαίωμα τῆς συγγραφῆς. Ἐπειτα τί νὰ συγγράψῃ τις; ἱερὰς ἱστορίας; ἢ κατηχήσεις; ἀλλ' αὗται πλεϊότεραι τῶν ὑπαρχόντων σχολείων γραμματικῆς; ἐλληνικῆς ἱστορίας; γεωγραφίας; ἢ ἀριθμητικῆς; ἀλλὰ καὶ αὗται πλεϊότεραι τῶν μαθητῶν ὑπάρχουσι πολλοί, αἵτινες τοῖμασι ταῦτο, ἀλλ' οὗτοι ἔχοντες τὰ ἐπίγεια μέσα δύνανται νὰ ἐξοδεύωσι καὶ τὰ συγγραφόμενά των, ἐνῶ ἡμεῖς οὐχί. Ἀλλὰ οἰκυρῶν ἕνεκα ἀδυσχεσίας καὶ ἀναπολῶν τὸ παρελθόν, θέλων δὲ ἐξ ἄλλου νὰ διασκηδίσω τὴν στενοχωρίαν

μου, ἤρχισα νὰ ρίπτω ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ἀναμνήσεις μου μετὰ τιδων παρατηρήσεων.

Εἰσαχθεὶς εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Βασιλικὸν Διδασκαλεῖον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀειμνήστου Κοκκίνου, ἀκούσας τὰ ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ μαθήματα καὶ ἐξετασθεὶς κατὰ τὸν τῆς Σχολῆς νόμον ἐξῆλθον, λαβὼν τότε πτυχίον, ὡς καὶ τὸν διορισμὸν διὰ τὴν νῆσον Νάξου. Ἐκαστος βεβαίως ἐννοεῖ, πόσην χαρὰν ἠσθάνθη ἐν τῇ ἡλικίᾳ ἐκείνῃ τῶν 16 ἐτῶν, λαβὼν τὸ πτυχίον συνάμα δὲ καὶ τὸν ἀέρα τοῦ ὑψηλοῦ ἔργου ἀγνοῶν ἄλογοῦς τὸ μέγα τοῦ κόσμου βιβλίον. Ἐπειδὴς τοῦ πλοίου, ἵνα μεταβῶ εἰς Ἀθηνῶν εἰς τὸν πρὸς δὲ ὄρον μου, σύννοος ἐν τῷ πλοίῳ ἐσπεύτην τὰ τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐφθίσκαμεν, ἐξῆλθον τοῦ πλοίου εἰς τὴν πόλιν, ἧτις εἶχε τὰς οἰκίας πεπυκνωμένας τὴν μίαν ἐπὶ τῆς ἄλλης, καὶ τὰς ὁδοὺς στενὰς, πληρέστατα συμφωνούσας μὲ τὴν μελαγχολίαν μου. Τὴν ἀκόλουθον μετέβην εἰς τὴν σχολὴν ἣν ἐμελλον νὰ διευθύνω, καὶ τὴν ἐπαύριον ἠρξάμην τῶν ἐργασιῶν μου, ἐπικαλεσθεὶς τὴν θείαν ἀρωγὴν. Ἡ πληθὺς τῶν μαθητῶν μὲ κατεζήτησεν ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν τακτοποιήσας τοὺς μαθητὰς, διευκόλυνα τὴν ἐργασίαν μου.

Ἐτερον δὲ τι μ' ἐνηρέστησεν ὡς εἰκὸς τὰ μέγιστα, ἡ φυσικὴ τῆς νήσου θέσις. Ἀναχωρῶν τις ἐκ τῆς πρωταεούσης πρὸς τὰ ἐνδότερα, βλέπει ἔνθεν μὲν τοὺς τερπνοὺς κήπους τῶν Ἑγγαρῶν, ἔνθεν δὲ τὴν τῆξιν τὴν ὅποσαν ἔχουσι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐν αὐτοῖς ὀπωροφόρων δένδρων καὶ ἀνθέων. Ἀδύνατον δὲ νὰ εἰσέλθῃ τις ἐντὸς καὶ νὰ μὴ φυλάττῃ ἀναμνήσεις εὐρισκόμενος ἐκτός. Ἄνω τῶν κήπων ἐπὶ λοφίσκου κέεται ἡ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μονή, μονὴ ἀρχαιοτάτη, ἐν ἣ διαιωτῶνται καλογραφαί, αἵτινες διὰ τῶν ἐργασιῶν των καὶ ἄλλων εἰσοδημάτων περιθάλπουσιν, ὡς μοὶ εἶπον φίλοι τινές, τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας. Ἐπίσης παρατηρεῖ τις τὰ λειβάδια, καλλιερρημένα καλῶς, καὶ χωρῖα μεταξύ. Προχωρῶν τις περαιτέρω παρατηρεῖ ἔνθεν μὲν τοὺς κήπους τῶν Μελαίων, ἔνθεν δὲ τοὺς τῆς Ποταμιᾶς κάλλιστα περιποιημένους καὶ μοσχοβολοῦντας: ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν ἐπὶ κρημνώδους λοφίσκου, ἄρειπτα μικροῦ ὄχυρώματος κτισθέντος φαίνεται ἐπὶ τῶν Ἐνετῶν. Περαιτέρω βλέπει τις ἐλαῖωνα εἰς τὸν τῆς Τραγαίας δῆμον (κοινῶς Δρυγαλιᾶς), ἐκτεταμένην θάλασσαν ὁμοιάζοντα, καὶ τὰς οἰκίας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ

ἐλαϊώδους καλυπτομένης ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἑλαίο θένδρων ἄνω δὲ αὐτῶν τὰ δύο τῆς νήσου βουνά, τὸ τοῦ Διὸς (κοινῶς Ζία) καὶ τὸ τοῦ Πανάρεως (κοινῶς φανάρι, ὡς σχηματίζον φαίνεται ἐπὶ κορυφῆς φανόν). Ἐπ' αὐτῶν δὲ βλέπει τις πλῆθος αἰγῶν βοσκομένων καὶ τοὺς ποιμένας φέροντας εἰσέτι ἔνδυμα ἐνετικόν, δηλ. ἐπὶ κεφαλῆς κάλυμμα ἐκ μαύρου ἐρίου τὸ κρανίον μόνον καλύπτον, καὶ περισκελίδα ἐκ λευκοῦ ἐρίου, καὶ διάφορα χωρία εἰς τοὺς πρόποδας καὶ ἄνω αὐτῶν. Πρὸς τὸ πρανὲς δὲ τῶν δύο αὐτῶν βουνῶν κείται ὁ λιμὴν Ἀπόλλων, ὀνομασθεὶς οὕτω ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ ὅποιον σίζεται, ἀλλὰ δυστυχῶς ἄνευ κεφαλῆς. Εἶτα δὲ καὶ δάσος, ἀπ' οὗ ξυλεύονται Οἰθραῖοι καὶ Ἀμόργιοι, καὶ μέρη τινὰ ἀρκούντως καλλιεργημένα. Τοιαύτη ἡ φυσικὴ τῆς νήσου θέσις.

Ὀλίγιστα μὲν εἰσάγονται εἰς αὐτήν, πλείστα δὲ ἐξάγονται σχετικῶς, οἷον ἑλαίον καλλίστης ποιότητος, τυρός, μυζήθρα, ξυνότυρα, τὰ πάντα ἄριστα, ἔτι δὲ καὶ κῆρα, πορτοκάλια, λευμόνια καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὀπώραι· πρὸς δὲ καὶ ἡ σμύρις, ἀξιόλογον διὰ τὸν τόπον ἐισόδημικ. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ νῆσος εἶναι εὐφορωτάτη καὶ πλείστα ὅσας ὑλικὰς ὠφελείας ἔχει, οἱ κάτοικοι δὲν φαίνονται δυστυχῶς εὐποροῦντες, πρὸς δὲ ἂν καὶ εἰς τὸν τόπον ὑπάρχουσι σχολεῖα δὲν φαίνονται δυστυχῶς ἀρκούντως διανοητικῶς ἀνεπτυγμένοι· ὑστεροῦσι κατὰ τοῦτο τῶν λοιπῶν νήσων. Ἔχει δὲ ἡ Νάξος ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης τριάκοντα ὡς ἔγγιστα χωρία καὶ ὕδατα ἄρθητα.

Μετατεθεὶς μετὰ τινα ἔτη εἰς τὴν νῆσον Πάρον, ἥτις ἀπέχει μῆλις τρία μίλια ἀπὸ τῆς Νάξου, εἶδον ἐπίσης νῆσον εὐφορον, ἀλλ' οὐχὶ ὡς τὴν Νάξον. Οἱ ἀπλῶς λέγουσιν αὐτὴ εἶναι ἡ Πάρος κ' ἡ Ἀξιὰ, δὲν εἶναι τὰ δώδεκα νησιῶν τοῦτο φυσικῶς ἀληθέστατον. Μικρὸς ὢν ἦκουον δωδεκάνησα καὶ ἐνόμιζον ὅτι εἶναι μόνον δώδεκα, ἀλλ' ἐξετάσας εὔρον ὅτι δοῦξ τις ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐλθὼν, ἐκυρίευσε τὴν Νάξον προσέλαβε δὲ καὶ τινὰς ἄλλας νήσους ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τὰς ὠνόμασε Δουκωνήσους καὶ οὐχὶ δωδεκανήσους· διότι εἶναι πολὺ πλείοτεραι. Δὲν εἶναι ὡς προσέπον ἡ Πάρος ὡς ἡ Νάξος, οὔτε τόσον μεγάλη, εἶναι ὅμως ἐπίσης καλλιεργημένη, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς ἀρκούντως ἀνεπτυγμένοι. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἔτι περισσώτερον ἀνεπτύχθησαν διανοητικῶς, διότι καὶ γυμνασθεῖσθαι καὶ καθηγῆται καὶ διδάσκαλοι καὶ ἰατροὶ καὶ ἀξιωματικοὶ ἀνεπτύχθησαν ἐξ αὐ-

τῆς. Διὰ τοῦτο δὲ εἶναι ἄξιοι ἐπαίνων οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Πάρου δὲν ὑστεροῦσι δὲ σχετικῶς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν λοιπῶν νήσων. Ἀδύνατον δὲ εἶναι παρατηρῶν τις καὶ τὴν ὑποδεστέραν νῆσον, νὰ μὴ ἴδῃ νέους τινὰς ἀρκούντως ἀνεπτυγμένους καὶ ἱκανοὺς διὰ πᾶσαν ἐργασίαν, εἰ καὶ ἐξοδεύονται ὀλίγησι. Τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἐρχομένων καὶ ἀλλαγῶν. Οἱ δὲ ἐν Ἑλλάδι διδάσκαλοι οὐδεμίαν δοκιμάζουσι δυσκολίαν μετατιθέμενοι ἕνεκα τοῦ ὁμοιομορφου. Εἰς τὴν νῆσον Πάρον ὑπάρχουσι λατομεῖα μαρμάρου περίφημα κατὰ τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ· ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐκκλησιὰ Ἐκατονταπολιανὴ λεγομένη. Λέγουσι δὲ ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης ἦν ὁ αὐτὸς ὁ τῆς Ἀγίας Σοφίας· λέγουσιν ἐπίσης ὅτι ἐργαζόμενος ὁ ἀρχιτέκτων εἰς τὸ κωδωνοστάσιον μεθ' ἑνὸς εὐφροστῆτος εἰς τὴν τέχνην ἐργάτου, φθονήσας ἑσπρωξεν ἐκείνον ἵνα καταπέσῃ, ἀλλ' ὁ νέος ἐν τῇ ἀπέλπισίᾳ του φαίνεται ἐκράτησε τὸν προϊστάμενόν του ἐκ τοῦ φορέματος καὶ οὕτω κατέπεσαν ἀμφότεροι καὶ ἐφρονεύθησαν. Ἐχάρησαν δὲ οὕτοι εἰς τὴν βᾶσιν τῆς ὕψους. Ἡ νῆσος, ὡς προσέπον, εἶναι ἀρκετὰ εὐφορος, τὰ δὲ εἰσοδήματα αὐτῆς ἀρκούσιν ἵνα θρέψωσι τοὺς κατοίκους διὰ τὸ ὅποιον καὶ δὲν ξενιτεύονται ὡς οἱ τῶν ἄλλων νήσων, ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες εἶναι προωρισμένοι διὰ θέσεως ὑψηλοτέρης. Ἐν μόνον ὑπῆρχε τὸ δυσάρεστον εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην, οἱ πυρροί, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐπιδημῖαι διάφοροι· ἀλλ' οἱ Πάριοι καὶ τοῦτο τὸ κακὸν ἐξήλειψαν ἀκολούθως κλείσαντες τὴν πλησίον τῆς πρωτευούσης ἄλικήν, ἣν καὶ καλύψαντες διὰ διαφόρων ὕλων κατέστησαν τὸν ἀχαρὶν ἐκείνον τόπον, κήπους ἀξιολόγους. Ἔχει δὲ ἡ Πάρος ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης καὶ ἔξ ἔτι ἄλλα χωρία, τὴν Νάουσαν, τὰς Λεόνιας, τὸν Κόσταν, τὴν Τσιπίδαν, τὰ Μάρμαρα καὶ τὸν Λαγουλάιν.

Ἐκ Πάρου μετέβην εἰς Ἀθήνας· ἐκεῖ δὲ μαθὼν ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Σταυροδρομίου ζητοῦσι διδάσκαλον διὰ τοῦ ἀσιμνήστου διδασκάλου Βάμβα, καὶ ἐρωτηθεὶς ἂν δέχομαι τὴν θέσιν, συνήνεκα καὶ συμφωνήσας ἀνεχώρησα κατευθυνόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐλθὼν ἐνταῦθα μεγάλως ἐθαύμασα τὸ φιλότιμον καὶ φιλόμουσον τῶν ἀνδρῶν τῶν προϊσταμένων εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ Σταυροδρομίου, εἰ καὶ τῶν πλείστων ἀγραμμάτων, διότι ἔν μόνον ἐθήρευον, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεολαίας, παρορῶντες πᾶν ἄλλο. Μὲ ἠρώτησαν δὲ ἐν πρώτοις ἐὰν εἶχον πτυχίον ἢ ἀπο-

δείξεις τῆς διδασκαλίας μου, διότι αἱ ἐρωτήσεις αὐτῶν ἀπέτειναν πρὸς τοὺς προσηλωμένους διδασκάλους ἦσαν τοιαῦται καὶ εἶχον δικαίον, διότι τὰ πτυχία κατ' ἐμὲ εἶναι μακρῦρα τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς ἀξίας ἐκείνων οἵτινες τὰ λαμβάνουσι. Εἰς τὴν συνειδητὴν τῶν δὲ βραχιζόμενοι, οὐδένα ἤκουον, ἔριδες, μικροφιλοτιμίαι καὶ τὰ τούτων παραπλήσια, ἦσαν ὅλως ἀγνωστα εἰς τοὺς ἀθίους ἐκείνους ἀνδρας, ἔλεγον δὲ κατ' ἐμχυτόν, ἂν οἱ ἄνδρες οὗτοι ἔχουσι τόσον ζῆλον, ἀμοιβροὶ ὄντες παιδείας, πόσον φιλότιμα θέλουσι εἶσθαι τὰ τούτων τέκνα, ἂν ἐκπαιδευθῶσι καὶ ἀνατραφῶσι κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν ζῆλον τῶν γονέων αὐτῶν; Ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἐκτός τῆς Μεγαλῆς τοῦ Γένους Σχολῆς, πέντε ἢ ἕξ ἑλληνικὰ σχολεῖα ὑπῆρχον, καὶ δὲν ἦτο δυνατόν ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ νὰ ὑπάρχωσι πλείωτερα, εἶον τὸ τῶν Ταταύλων, τοῦ Νεοχωρίου, τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, τοῦ Διπλοκονίου, τὸ τοῦ Φαναρίου, τοῦ Μοσχίου καὶ τῶν Ὑψιμαθίων τοῦ τελευταίου μαθητικῆς λόγου ἀξίαι εἰσὶν ὁ ἐν Ὑψιμαθίοις διδασκίων Ἰωσήφ Ξενιάδης καὶ ὁ ἐν τῇ Ἱεραικῇ Σχολῇ διδασκίων Βασιλείος Φωτιάδης· τὰ δὲ δημοτικὰ ἦσαν μᾶλλον γραμματοδιδασκαλεῖα πρῶτος; δὲ εἰσαγγίων τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον ἤμην ἐγὼ κατὰ τὸ 1840. Ἦντα δὲ ἦλθον καὶ ἄλλοι συνάδελφοι, εἶχον δὲ τότε εἰς τὰς μεγαλειτέρας τάξεις καὶ τὸ συνδιδασκτικόν, ἀκολούθως ἐπολλυπλασιασθήσαν οὐ μόνον τὰ δημοτικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ τότε ὑπῆρχον εἰς καὶ μόνος διδασκαλός, σπανίως δὲ καὶ βοηθός, εἰς δὲ τὰ δημοτικὰ εἰς καὶ μόνος, ἂν καὶ τότε τὰ δημοτικὰ σχολεῖα εἶχον διπλάσιους μαθητάς, καθότι τότε δὲν ὑπῆρχον παρθεναγωγεῖα, συνεδιδάσκοντο δὲ ἀμφότερα τὰ φύλα κολληθεύσαι δὲ νὰ εἴπω, ὅτι πλείω πρὸς εὐγένειαν ἐγένετο τότε ἢ σήμερον, ἂν καὶ τὰ ἐξοδουόμενα ἦσαν ἐλάχιστα ὡς πρὸς τὰ σήμερον, καὶ πλείω τὰς τάξεις καὶ πειθαρχία ἢ σήμερον· δύναται δὲ ὁ βουλόμενος, ἀναπολῶν τὰ τότε, νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων μου. Ἀφοῦ δὲ κατέβη ἐξ οὐρανοῦ τὸ νέον σύστημα (διότι ἐγὼ νέον σύστημα δὲν γνωρίζω), εἶναι τὸ παλαιὸν συνδιδασκτικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ὁμῶς δὲν ἐφηρμόζετο ἕνεκα τῆς ἀλλοίψεως τοῦ προσωπικοῦ· καθότι καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ διατηρῶσιν ἅπασαι εἰς ἴσου αἱ κοινότητες τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὸ σύστημα τοῦτο προσωπικόν· δὲν διατίνομαι ὅτι εἰς διδασκαλός δύναται νὰ ἐργασθῇ ὅσον οἱ τρεῖς ἢ οἱ τέσσαρες, ἀλλ'

ἄρα γε ἔχομεν ἄφθονα τὰ μέσα καὶ μάλιστα ἐν ταῖς δειναῖς τάξιας περιστάσει; ζητοῦμεν νὰ ἔχομεν πάντα κατὰ τὴν ἰδέαν μας, ἀλλ' ἡμεῖς βλέπομεν ὀρθολογικῶς ὅτι εἰς τὰ πλείω τῶν σχολείων μας, καὶ ἂν εἴπω καὶ εἰς ὅλα δὲν ἀπατώμαι, γίνεται κατ' ἔτος ὑποθίσιμος τοῦ μισοῦ ἕπερ ἀποθαρρύνει τοὺς διδάσκοντας· πρῶτον ζητοῦμεν πολλὰ καὶ ὑστερον κινδυνεύομεν νὰ μὴ ἦμεθα εἰς θέσιν νὰ διατηρῶσιν καὶ τὰ ἑλίγη. Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἂν ἀντὶ νὰ προσπαθῶσι ν' αὐξάνωσι τὸ προσωπικόν, ὅπου μάλιστα αἱ κοινότητες εἶναι ἀδύνατοι νὰ προσπαθῶσι νὰ βοηθῶσι τοὺς ἀπόρους μαθητάς ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται νὰ καταφεύγωσιν οὗτοι εἰς ξένα σχολεῖα, τὸ ὁποῖον οὐ μόνον ζημίαν ἀλλὰ καὶ μῶμον προξενεῖ εἰς ἡμᾶς. Ἄλλο χειρότερον κακὸν εἶναι ἢ συνεχῆς τῶν βιβλίων ἀλλαγὴ πολλοὶ εἰ καὶ στεροῦμενοι, ἐκόντες ἀέκοντες ἀγοράζωσι βιβλία, ἀλλὰ μετ' ἐλίγη ἀνάγκη ν' ἀλλαγῶσι πού νὰ εὐρωσιν οἱ δυστυχεῖς οὗτοι τὰ χρήματα πρὸς ἀγορὰν νέων; Ἄλλο τι ἔτι χειρότερον, πᾶσα σχολὴ ἔχει ἴδια βιβλία, ὥστε μαθητῆς τις ἀπερχόμενος μιᾶς σχολῆς καὶ μεταβαίνων εἰς ἄλλην ἀναγκάζεται ν' ἀκολουθήσῃ τὰ βιβλία ἐκείνης, ἐξ οὗ οὐ μικρὰ προκύπτει βλάβη. Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἂν οἱ ἀρμόδιοι ἐμερίμων περὶ τούτων ὡς δεῖ, ὥστε οὐ μόνον τὰ αὐτὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ τὸ ὁμοίωμα τῆς διδασκαλίας νὰ καταστῶσι γενικὰ εἰς ἀπάσας τὰς σχολὰς. Εἶναι ἀληθές ὅτι κατὰ καιρὸς δύναται νὰ ἀναρτάνωνται μεθοδικώτερα διδασκτικὰ βιβλία. Ἄλλὰ ἢ ἀλλαγὴ αὐτῶν πρέπει νὰ μὴ γίνηται συχνὰ πικρὰ καὶ οὐχὶ ἀνευ ἐγχερίσεως τῶν ἀρμοδίων, γινώσκου μάλιστα ὅντος ὅτι εἰ πλείστοι τῶν μαθητῶν εἶναι ἄποροι. Ἦκουσα πολλάκις ἐντός βιβλιοπωλείων γονεῖς δυσκμασχευόντας διὰ τὴν συχνὴν ἀλλαγὴν τῶν βιβλίων. Ἐδίδαξα εἰς πολλὰ μέρη καὶ ἐκ μακρᾶς πείρας γινώσκω μετὰ πόσης δυσχερείας οἱ ἄποροι μάλιστα γονεῖς κατορθοῦσι νὰ ἐξοικονομῶσι τὰ πρὸς ἀπαιδευτὴν τῶν τέκνων τῶν μέσων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγὼ ὡς ἡ πείρα μὲ ἐδίδαξεν εὐχόμαι δὲ ἕτεροι κρείττονος ἔμοῦ, ἀφορμὴν ἐντεῦθεν λαμβάνοντας, νὰ μελετήσωσι σπουδαιότερον τὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἡμῶν ζήτημα καὶ ὑποδείξωσι τὰ πρὸς πραγματικὴν βελτίωσιν μέσων.

ΣΗΜΒΙΩΣΙΣ.

Ευχαρίστως δημοσιεύοντες τὰς ἀνεκνήσεις ταύτας ἀρχαίου δημοδιδασκάλου, ἃς μαθητῆς αὐτοῦ, ἡμῖν δὲ φίλος σεβαστὸς ἐπὶ τούτῃ ἀπέστειλεν, ἐφειλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ὅσα εὗτος παρατηρεῖ, ὄρθα καὶ ἀμφισβητήσεως ἀνεπίδεκτα ἐν τῷ συνόλῳ, ἐνέχουσι ὑπερβολὴν τινα ἐν μέρει.

Ὅρθα καὶ ἀναντίρρητα ὅσα λέγει περὶ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, διότι τὸ σημερινὸν διδασκαλικὸν σύστημα, τὸ ὑπό τινων ὡς νέον βεβητισθὲν καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν ὡς τοιοῦτο πιστευθὲν, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ παλαιὸν συνδιδασκαλικὸν σύστημα. Ἀναντίρρητα ὅσα παρατηρεῖ περὶ διδασκαλικῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐντεῦθεν πηγάζοντων κακιῶν. Ἄλλ' εἶναι ἄδικος ἢ γενικὴ κατὰ τῆς προόδου τῶν σημερινῶν δημοτικῶν σχολείων κριτική. Ὑπάρχουσι βεβαίως πολλὰ τὰ νοσηρὰ καὶ ἐλαττωματικὰ ἐν τῇ δημοτικῇ ἐκπαιδεύσει καὶ οὐκ ἄλγιστα σχολεῖα ἐν ἀξιοδοκίῳ διατελοῦσι καταστάσει, εἴτε ἐνεκα ἐλαφύσεως μέσων, εἴτε ἐνεκα ἀσυμφωνίας καὶ ἀβελητηρίας καὶ τῆς παρερμαρτούσης ἐλλεινότητος τῶν διδασκάλων. Ἀλλὰ ἐκ μερικῶν παραδειγματικῶν δὲν δικαιώμεθα νὰ συνάγωμεν γενικὸν κανόνα περὶ τῆς καθόλου ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως. Ὁ λόγος δὲν εἶναι ἐνταῦθα περὶ τῆς γυμνασιακῆς ἐκπαιδεύσεως, ἣτις ἔπρεπε νὰ ἔχῃ σήμερον ἄλλην βᾶσιν, συμφώνως πρὸς τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐμμελογῆσωμεν ὅτι ἡ κατάστασις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπαισθητῶς ἐδελτιώθη· οὔτε εἶναι δίκαιον νὰ συγκρίνωμεν ταύτην πρὸς τὴν πρὸ πεντηκονταετίας καὶ ἑξηκονταετίας ἐποχῆν, πρὸς τὴν ἐποχῆν τοῦ αἰθιόμου Κοκκίων καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἐποχῆν, ἣν ἔχει ὑπ' ὄψιν ὁ τ' ἀντιτέρω γράφων ἀρχαῖος δημοδιδασκάλος. Δὲν πρέπει νὰ λησιμονώμεν ὅτι ἄλλαι ἦσαν τότε αἱ περιστάσεις, ἄλλαι αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι, ἄλλαι τὰ μέσα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Σήμερον καὶ διδασκαλεῖα καλῶς κατηρτισμένα ἔχομεν καὶ δημοτικὰ σχολεῖα οὐχὶ ἀνάξια τοῦ ὀνόματος. Ἐνεκα δὲ τούτων δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι ὡς ὑπόδειγμα τῆς μορφῆς, ἣν δεόν νὰ λάβωσι τὰ τῆς κατωτέρας παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως σχολεῖα τῶν ἀρρένων· τοιοῦτον ἐξαιρέτως, ἀλλοῦθις πρότυπον, ὅσον ἡμεῖς γινώσκουμεν, ὑπάρχει ἢ ἐν Γαλατῶν σχο-

λῆ, τῶν ἀρρένων, ἣτις ἐπεὶ νῦν ἔχουσα τάξεις καὶ εἰς διδασκαλούς, παρέχει μὲν πλήρη τὴν δημοτικὴν καὶ τὴν προγυμνασιακὴν ἐκπαίδευσιν, στοιχειοῦσα δὲ τοὺς ἐν αὐτῇ διδασκαμένους καὶ εἰς τὴν τουρκικὴν καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, ἐφοδιάζει καὶ δι' ἐμπορικῶν πρακτικῶν γνώσεων, οἷα ἡ λογιστικὴ καὶ ἡ διπλογραφία. Ὡς ἦτο δὲ ἢ ἐν τῇ δημοτικῇ ἐκπαιδεύσει πρόοδος πολλῶν ὑπερτέρα, εἰ οἱ σημερινοὶ διδασκαλοὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἱερᾶς αὐταπαρνήσεως, ὑπ' ἧς καὶ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι διδασκαλοὶ, αἵτινες οὐχὶ ἐπαγγεῖλα βιοποριστικόν, ἀλλ' ἱερὰν ἠγαῦντο ἀποστολὴν τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου, οἱ διδασκαλοὶ, λέγομεν, ἐκεῖνοι, οἷς καὶ ὁ ἡμέτερος ἀρχαῖος καὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων παρηγγελισμένος δημοδιδασκάλος ἀνήκει· εἰ ὑπῆρχεν ἐνότης ἐν τῷ συστήματι τῶν προγραμμάτων καὶ σύστημα ἐν τοῖς διδασκαλικῶν βιβλίοις, ἵνα μὴ συχνὰ πυκνὰ καὶ νέον ξεφυτρῶναι διδασκαλικὸν βιβλίον ὑπὸ τοῦ τυχόντος συρραπτόμενον καὶ ἐκδιδόμενον. Τῇ ἀληθείᾳ τὸ κακὸν τοῦτο εἶναι ἀφόρητον καὶ πρέπει νὰ ἀνακοπῇ ὁ δρόμος τῆς τοιαύτης καταχρήσεως, ἣν προάγει καθὰ κερδοσκοπία καὶ ἥμισυ ἠθικὸς συντακτισμὸς διδασκάλων καὶ ἐκδοτῶν.

ΙΕ'.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΚΩΔΗΞ

ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ.

Χειρόγραφον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐπὶ χάρτου μὲν εἰς φύλλον γεγραμμένον, ἀποτεθησάρισμένον δ' ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἄθῃ μονῆς τῶν Ἰδίων αἰεὶ ἐν τέλει τὰς σημειώσεις, ἃς ᾄδε δημοσιεύω μόνον ἐπὶ σκοπῷ ἵνα δειχθῇ ὅτι βυζαντινὰ οἰογένηται, ἐκ τῶν ἐπωνύμων γνωριζόμενα, κατήκουσιν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Μεσημβρίαν, ζῶσαν τηροῦσαι τὴν πάτριον εὐσέδειαν. Ἄγνωστος ὁ τὸν κώδικα τοῦτον

γράφας, περιέχοντα συλλογὴν κανόνων καὶ κανονικῶν ἀποκρίσεων, κτήτωρ δ' αὐτοῦ σημειοῦται Δημήτριος Πρωτοκονονάρχης καὶ ὑπονοῶ ὅτι μεσημβρινὸς τις λόγιος ἔγραψε τὰς σημειώσεις περὶ ἀφιερωμάτων γενομένων εἰς τὴν μητρόπολιν Μεσημβρίας, ἀμειβθεὶς δὲ τις μετ' ἐκείνου συνεπλήρωσε δῆθεν τὸ ἔργον τοῦ πρώτου.

Ἄλλὰ λόγιος τῶν χρόνων ἐκείνων, βυζάντιος πιθανῶς ἢ τραπεζοῦντιος, διέσπειρεν ἐν τέλει τοῦ κώδικος χρονικά τινα σημειώματα, ἅτινα κρίνω καλὸν ἵνα δημοσιεύσω σήμερον, ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, παραλείπων τὰ σιωπῇ ἐξ ἀνάγκης παρεκπεπόμενα· ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων φαίνεται ὅτι ὁ γράψας ταῦτα ἦλθεν ἐκ Βενετίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, διέμενεν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, ματέθη εἰς τὴν Φλωρεντίαν, συγκροτούμενος τῆς αὐτῆς ψευδοσυνόδου καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πάλιν. Αἱ σημειώσεις εἰσὶν αὐταί, τηρῶ δ' αὐτάς ὡς ἔχουσι, προστιθεὶς μόνον τὴν ἀπὸ Χριστοῦ χρονολογίαν:

ϚϠΓ' (1395) ἦλθον ἀπὸ τῆς Βενετίας· μηνὶ ἀπριλίου ιζ' ἐγένετο καὶ ἡ μάχη ἢ μάχη.

ϚϠΚς' (1418) Ἰνδικτιῶνος ια', ἐκοιμήθη ὁ ἡγούμενος τοῦ Στουδίου κύριος Ἰγνατίος Ἱερομόναχος, μηνὶ δεκεμβρίου κδ'.

ϚϠΛΑ' (1423) ἐγένετο μητροπολίτης ὁ Τραπεζοῦντος, μηνὶ νοεμβρίου ιγ', Ἰνδικτιῶνος α'.

ϚϠΛΒ' (1427) Ἰνδικτιῶνος ε', ἦλθον δεσποινὴ ἢ κερὰ Μαρία ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος, μηνὶ αὐγούστου λ'.

ϚϠΜς' (1438) Ἰνδικτιῶνος α', ἦλθομεν εἰς τὴν Βενετίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ κύριου Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ Πατριάρχου κύριου Ἰωσήφ εἰς τὴν σύναξον, μηνὶ φεβρουαρίου η', ἡμέρᾳ σάββατον τοῦ αὐτοῦ. Μηνὶ μαρτίου η', ἦλθομεν εἰς τὴν Φεράραν, εἰς τὸν πάπαν κύριον Εὐγένιον.

ϚϠΜΖ' (1439) Ἰνδικτιῶνος β', μηνὶ ἰουνίου ε', ἡμέρᾳ τετάρτῃ, ἀπέβη ὁ πατριάρχης Ἰωσήφ εἰς τὴν Φλωρεντίαν.

τῷ αὐτῷ ἔτει, μηνὶ ἰουλίου στ', ἡμέρᾳ δευτέρᾳ ἐνώθη ἡ Ἐκκλησία ἐντὸς τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Φλωρεντίας.

τῷ αὐτῷ μηνὶ κ', ἐξῆλθομεν ἐκ τῆς Φλωρεντίας καὶ ἦλθομεν εἰς τὴν Βενετίαν τῇ κζ'.

ϚϠΜΗ' (1440) ἦλθομεν ἀπὸ τῆς Φραγγίας εἰς τὴν Πόλιν μη-

νὶ Ἰανουαρίῳ λα', Ἰνδικτιῶνος γ', ἡμέρᾳ κυριακῇ τῆς ἀποκρίου, τῷ αὐτῷ μηνὶ μαΐου ε', Ἰνδικτιῶνος γ', ἐγένετο πατριάρχης ὁ κύριος Μητροπολίτης, καὶ ἐλειτούργησε τῆς κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ ἐμνημόνευσεν καὶ τὸν πάπαν Εὐγένιον.

Αἱ σημειώσεις αὗται καὶ τὰ δνόματα τῶν δωρησαμένων τὰ κινήματα καὶ ἀκίνητα κτήματα τῆς μητροπόλεως Μεσημβρίας κείσθωσαν εἰς μνημόσυνον εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς εἰς χρῆσιν παντὸς φιλόστοργου. Κείσθω δὲ καὶ περὶ Χριστοφόρου Μεσημβρίας ἡ σημεῖωσις ὅτι παρητήσατο τὸν ὀρόνον τοῦτον κατὰ μάλλον τοῦ 1607, ὡς μνημόνομεν ἐκ τῆς τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμιον Νομικῆς συναγωγῆς.

Τὴν σημεῖωσίν μου ταύτην λαβὲ καὶ δημοσιεύω, φίλε Παλαιολόγε, ἐν τῷ κ' Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς οἷόν τι τερπνῆς πανδαίσιος ναυγῆλιον, οὐ καλλίτερον ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδὲν ἔχω. Οὐδὲ δύναμαι νὰ προσκομίσω, Ὀλιβαρίων κατὰ τὸν βίον συναυτημάτων ἕνεκα. Ὑπισχοῦμαι βέλτιον εἰς τὸ κατόπιν ἔτος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ μάλλον τοῦ 1886.

M. I. ΓΕΔΕΩΝ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

τῶν ἀμειβοθέντων ἐν ταύτῃ τῇ Θεοφρουρήτῳ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ

τά τε εὐρεθέντα ἐν τῇ κερῷ τοῦ πρώτου κυρίου Π'ΝΑΤΙΟΥ ἀρχιερέως καὶ ὅσα συνάξονται ταῦν ἀρχιερατέοντος κυρίου ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ καὶ ἐγράφθησαν παρόντων τῶν τυμιασάτων κληρικῶν τῆς μητροπόλεως.

† Ἐν ἔτει ΖΡΒ', μηνὶ Σεπτεμβρίου, Ἰνδικτιῶνος Ζ', ἀπὸ δὲ Χριστοῦ γεννήσεως ΑΦΥΔ', ἦλθε νέος ἀρχιερεὺς τῆς αὐτῆς μητροπόλεως ὁ πανιερώτατος κύριος Χριστοφόρος καὶ εὐρέθησαν Εὐαγγελικὰ τέσσαρα τὰ δύο ἐγκοσμημένα, καὶ ἐν βιβράτιον ἔχων διαφόρους ἱστορίας· ὅπερ ἀφιερῶθη παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος κυρίου Μαυροῦλ Καντακουζηνοῦ καὶ ἐν στάμπινον. †

† Δυσκοπότερον, ἀστερίσκος, δούκος μέγας, καὶ θυμικτὸν ἀργυρά.
† Φαιλόνια δύο· τὸ ἐν χρυσοκόκκινον καὶ τὸ ἕτερον πολυσταύ-
ριον, καὶ τὰ ἔκαμην ὁ αὐτὸς σκν. . .

† Στιχάρια τέσσαρα, δύο ἀρχιερατικὰ κουτουρία καὶ δύο διακονι-
κά, ἐν χρυσοκόκκινον καὶ ἐν κουτουρή.

† Δύο ἐπιγονάτια παλαιά, καὶ ἀγία ζώνη· ἐπιμάνικα· ἐπιτρα-
χλίων μαγκανιστό· καὶ ὠμοφόριον παλαιὸν μαγκανιστόν· † Δύο
ἐπιτραχήλια καθημερεύσια.

† Βημέθουρον γρυσόν· † Δύο στιχάρια ἀναγνωστικά· † Τακτικὸν
τοῦ ἀρχιερέως τυλικτόρι· βεδράϊνον.

† Παδίς τοῦ Εὐαγγελίου δύο· † Τετρευάγγελον μὲ πραξάπ-
στολον βαμπανία· † ἕτερος πραξάπστολος.

† Χαλία δύο· † Τὰ δώδεκα μηναία· καὶ ἐν βιβλίον ἔχων προ-
φητείας.

† Ἐν βιβλίον ἔχων αὐγὰς καὶ τὸν ἀκάθιστον ἕμνον· † Καὶ
Εὐαγγέλιον ἐξηγητὸν Κυριακοδρόμιον.

† Μεταφραστὰς δύο· Ὀκτώβριος καὶ Νοέμβριος· † Ἐν κανη-
γυρικὸν ἔχων διαφόρους λόγους.

† Πεντηκοστάρια δύο· † Ἐν συναξάριον παλαιὸν ἐξαμηνιαίων.

† ΤΑ ΑΜΠΕΛΙΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ.

Ἐν κομᾷ πλησίον εἰς τὸν Κολοκυνθιά· ἄλλο πλησίον εἰς τὴν
χώραν τῆς Μποτιτζενας· ἄλλο τοῦ Λαγομάτι παλαιὰ καὶ τὰ ἀφῆκαν.

† Εἰς τοῦ Ρουβᾶ· τὰ χωρὶον, ἐν κομᾷ πλησίον τοῦ ὄρειου
Παντελεήμονος· διὰ τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ ἀρχιερεὺς κύριος Χριστο-
φόρος τὸν μάρων ὁποῦ τὸ καλλιέργησεν ἄσπρα φφ'. καὶ ἕτερα ἄσπρα
φ', ὁποῦ ἔκαμην χαντάκη Σλόγουρα.

† Καὶ ἐν κομᾷ τοῦ Τζαλιτζῆ καὶ τὸ ἀφῆκαν.

† Μισολάγνια γ' καὶ τὰ ἔκαμην κινουόργια· καὶ ἕτερον, ὁποῦ ἀφῆ-
κεν ὁ Τρανὸς ὁ τζαγκάρης, καὶ ἕνας ἀναμισιάρης*.

* χωρὶὸν ἐν καὶ ἡμῖς τοῦ ἐν γρήσει ἐκεῖ μέτρος.

† ΤΑ ΟΣΑ ΣΚΕΥΗ ΑΦΙΕΡΩΘΗΣΑΝ

ἐν τῷ κειρῇ τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου

Τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως ΜΕΣΣΗΜΒΡΙΑΣ

ΚΥΡΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ.

† Ἀφιέρωσεν ὁ εὐγενέστατος ἀρχων κύρ Μανουήλ ὁ Ἰλιανὸς
ἐν τρικέριον ἀργυρῶν ἀσπρῶν ασ', καὶ ἐγράφει εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ
μνημονεύεται καὶ παρῆρησία.

† Ἀφιέρωσεν ὁ μακαρίτης ἀρχων κύρ Δημήτριος ὁ Χρυσουλο-
ράς πατερίτζα ἀργυρῆ, ἀσπρῶν γσ', καὶ ἐγράφει εἰς τὴν πρόθεσιν
καὶ μνημονεύεται καὶ παρῆρησία.

† Ἀφιέρωσεν καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ὁ εὐγενέστατος ἀρχων αὐθέντης
Ἰωάννης ὁ Χρυσουλόρας τὸν σταυρὸν τὸν γλυπτὸν, καὶ ἔδωκε τὰς
ἐξόδους καὶ τὸν ἀσίμωσεν ἕως ἄσπρα α... καὶ ἐγράφει εἰς τὴν πρόθεσιν
καὶ μνημονεύεται, καὶ παρῆρησία. [καὶ ἕνα στιχάρι· μπροσά· καὶ
φελόνι ἐν ταραγί μεταξύ· καὶ ἕνα Εὐαγγέλιον δεδράϊνο] (*).

† Ἀφιέρωσεν ἡ κυράτζα Καλοῦδα ἀρχόντησα τοῦ μακαρίτου κύρ
Θεοδώρου τοῦ Καππάδοκα τὰ βεπίδουα τὰ ἀργυρὰ ἀσπρῶν ζ... διὰ
τὴν ψυχὴν τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Σιμαράγδας, ὁποῦ ἔθαψεν εἰς τὴν μη-
τρόπολιν, καὶ ἐγράφησαν εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ μνημονεύονται καὶ
παρῆρησία.

† Ἐφῆκεν καὶ ὁ ἀνάθλι κύρ Θεόδωρος ὁ Καρπαθικός εἰς τὴν
Θάνατον τοῦ ἄσπρα ε... καὶ ἐγράφει εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ μνημο-
νεύεται καὶ παρῆρησία.

† Ἀφῆκεν ὁ μακαρίτης κύρ Θεοδώριτζης ὁ Καραδοκίρις ἄσπρα α'
καὶ ἐθάπτει εἰς τὸν ἄρτικα καὶ ἐπροσῆλωσεν ἡ γυνὴ αὐτοῦ κυρά
Θεοδώρα ἐν καντήλιον ἀργυρῶν εἰς τὴν Παναγίαν ἀσπρῶν ασ', καὶ
κάμνη καὶ τὸ ὠμόφορον ἀσπρῶν ε... καὶ ἐγράφησαν εἰς τὴν πρόθεσιν
καὶ μνημονεύονται καὶ παρῆρησία.

† Ἐπροσῆλωσεν ὁ κύρ Μανουήλ ὁ ψάλτης ἐν στιχάριον πράσι-
νον καμοχὰ ἄσπρα δ... καὶ ἐγράφει εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ μνημονεύε-
ται καὶ παρῆρησία.

(*) Προσθήκη ἀμαθοῦς χειρὸς καὶ ὀλίγη μεταγενεστέρας.

† Ἐπροσήλωσεν ὁ κύριος Γεωργίου τῆς καρδιοκίρκης ὁ Ὀρφανὸς ἐν κωνιτήλῃ ἀργυροῦν εἰς τὴν σταύρωσιν ἄσπρα αφ'... καὶ ἐγράψαι εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ μνημονεύεται καὶ παρῆρσις.

† Ἐμετέθεσεν τὰ καρδιοκίρκια τῆς μητροπόλεως ὁ κύριος Γεωργίου τῆς καρδιοκίρκης καὶ ἐξοδίασε ἄσπρα γ'... καὶ ἐγράψαι εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ μνημονεύεται καὶ παρῆρσις.

† Ἐπροσήλωσεν ἡ γερώντισσα ἡ Καπαδοκίνα Καλοῦδα τὸ ἀμπάρη καὶ μνημονεύεται.

† Ἐδωκεν ὁ Τρανὸς ὁ τζαγκάρης Ἑυλιῆ καὶ ἀσέστη καὶ ἄλλη ἕλλη ἄσπρα δ'... εἰς τὰ κελλία καὶ ἐγράψαι εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ μνημονεύεται καὶ παρῆρσις.

† Ἐδωκεν ὁ Δῆμος ὁ Σιδεροκούγκης εἰς τὸν θάνατόν του ἄσπρα α'... καὶ μνημονεύεται.

† Ἐφικεν ἡ κυράτσα Μαροῦλα τοῦ Ρωμανοῦ ἐν ὑπογονάτιον, καὶ ἐγράψαι εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ μνημονεύεται παρῆρσις.

† Ἐδωκεν ὁ κύριος Κωνσταντῖνος ὁ Παγκαλιὸς ἄσπρα α' καὶ ἐγράψαι εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ μνημονεύεται, τὰ ὅποια τὰ ἐδώκαμεν εἰς τὸ στιχάρι καὶ τὰ ἕτερα ἄσπρα χίλια τὰ ἐδώκαμεν οἱ χριστιανοί.

† Στρώμα ἕνα καὶ κάπλωμα ἕνα καὶ δύο προκέφαλα ἔδωκεν ἡ Κίρηνη, νὰ μνημονεύεται αὐτὴ καὶ ὁ ἀνδρας τῆς.

† Ἐκαμεν ὁ εὐγενέστατος ἀρχὸν κυρίτση Κωνσταντῖνος ὁ Γλιανὸς τὸ νταβάνιον εἰς τὰ κελλία τὸ ἔξω, καὶ ἐξοδίασεν ἄσπρα Γ'... καὶ ἐγράψαι εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ μνημονεύεται καὶ παρῆρσις.

† Ἐξοδίασεν καὶ ὁ πανιερώτατος ἡμῶν δεσπότης κύριος Χριστοφόρος εἰς τὰ κελλία ἄσπρα χιλιάδες δέκα, ἀνευ τὰς πέντε χιλιάδας τοῦ τζαγκάρη, τὰ ὅποια ἐκτίστησαν ἐν ἔτει ΖΡΕ' (δηλ. 1597).

† Ἐξοδίασεν ὁ αὐτὸς εἰς τὸ τζαρδάκη καὶ εἰς τὸ ἀμπάρη καὶ εἰς τὴν ἀνακαίνησιν τῶν κελλίων τῶν κάτω ἄσπρα δ'...

† Καὶ εἰς τοὺς δύο σάκκους ἄσπρα χ'... καὶ εἰς τὴν πατερτίτσα τὴν καθημερούσιον ἄσπρα χ'.

† Καὶ εἰς τὰ κάγγελα τῆς ἁγίας τροπέζου καὶ εἰς τὴν ἁγίαν λόγχην ἄσπρα σ'...

† Καὶ εἰς τὰ βουτζία καὶ εἰς τοὺς κώδους ἄσπρα θ'.

† Καὶ εἰς τὸ κελλί τῆς κολογραφίας ἄσπρα αφ'...

† Καὶ εἰς τὸ κανδήλη τοῦ ἁγίου Βῶπλου τὰ ἀργυροῦν ἄσπρα α'...

† Καὶ εἰς τὸ ἀμπέλη τοῦ Ρωδᾶ, ἔδωκε τὸν μῆρον ὀποῦ τὸ καλλιέργησεν ἄσπρα αφ'... καὶ εἰς τὸ σίκωμα τοῦ χανικαίου ἐλόγυρα ἄσπρα φ'.

† Ἐνα στιχάρι πανίτικο καὶ ἕνα φελώνι μεταξίτικο καὶ ἐγράψαν δύο ὀνόματα εἰς τὴν πρόθεσιν Κεράτσα καὶ Σορὶα καὶ Θωμαὶ τοῦ Σακελαρίου ἡ θεὰ τὰ ἔδωκεν εἰς τὴν μητρόπολιν νὰ μνημονέβουται ἕως τὴν ἁγίαν πρόθεσιν καὶ ἡ τρίς.

† Ἐδωκε καὶ ὁ Γεώργιος τοῦ τζαγκάρη ἄσπρα φ' καὶ ἐγράψαμε τὸν Θεόδωρο τὸν ἀδελφὸ του εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ ταδώνκαμ εἰς τοῦ Ρ' αὐτὰ τὸ ἀμπέλη τὸν Μανόλη τοῦ μητροπολίτου (*).

ΤΑ ΑΦΙΕΡΩΣΕΝ Ο ΜΑΚΑΡΙΤΗΣ ΠΡΩΗΝ
ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ ΚΥΡ ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΚΑΙ ΕΛΑΒΑΜΕΝ
ΑΥΤΑ ΕΚ ΧΕΙΡΟΣ ΚΥΡΙΤΣΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

† Δυσκοπώτερον ἕνα μισθὸ ἀσίμη μισθὸ πάφιλος.

† Πετραχίλια τέσσαρα. † ὑπογονάτια δύο. † πιμάνικα ζηγές δύο. † στιχάρια πανίτικα παλαιὰ δύο. † φελώνη πανίτικα ἕνα. † ἀμνὸς μικρὸς. † καλίματα ἐνέα ἢ δύο μαγκανιστῆ. † εὐαγγέλιον στάμπα ἕνα. † πανηγυρικὸν μικρὸν ἕνα. † ταχιτικὸν με μαῦρον κατηρῆ ἕνα. † ζώνη μία (**).

(*) αἱ δύο τελευταῖαι αὗται σημειώσεις ἐγράψαν χειρὶ μικρὸν μεταγενεῖ.

(**) μεταγενεστέραι χεῖρ καὶ δὴ ἀκαθεστάτη ὑποσημείωσις καὶ ταῦτα.

ΙΣΤ'.

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΥΠΟ ΦΥΛΛΟΝ ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΔΙΗΓΗΜΑ

[Ἐκ τῶν τοῦ LOUIS DEBBET.]

I

Καθ' ὃν χρόνον ὑπέστην τὴν φορικτὴν δοκιμασίαν τοῦ νὰ ἴδω ὀνήσκοντα τὸν πατέρα μου, νέος ἔτι, ἀλλ' ἐξηγητημένος ὡς ἐκ τῶν ἀγωνιῶν τῆς βιοποριστικῆς πάλης, ἐγνώριζον ἔπιπλαι ἔτι ἡ ἐκκαθάρισις τῶν ἐργασιῶν τοῦ πατρὸς μου οὐδὲν θ' ἀπέφερε περισσεύμα, μ' ἔβλεπον ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη κατέτασεν ἡμᾶς μεταξύ τῶν ὀλίγων ἀνθρώπων καὶ μεθ' ἔβλεπον τὴν εὐάρεστον καὶ μετὴν ἐλπίδων καὶ ὑποσχέσεων ἔψιν εὐρυτέτου ἐργοστασίου, ἐν ᾧ περὶ τοὺς δικοσμοὺς εἰργάζοντο ἐργάται. Ἐθεώρουν μάλιστα ἑμαυτὸν πολὺ εὐτυχῆ ἐὰν διὰ τοῦ προϊόντος τῆς ἐκποιήσεως τοῦ ἐργοστασίου καὶ τῶν μηχανῶν ὄλων καὶ οὐσιαστικῶν ἰκανὸς νὰ καλύψω ἀπάσας τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ λίαν σεδαστοῦ ἀλλ' ἕμα καὶ ἀτυχεστῆτου οἴκου Δελανδύ-Ροζὲ καὶ Σας, οὗ τελευταῖον μέλος ἐπιζῶν ὑπῆρξεν ὁ πατήρ μου.

Ἴδον τίνι τρόπῳ, ὀνήσκων, μὲ ἀπεχαιρέτισε:

«Σοὶ κληροδοτῶ μόνον φιλοπονίαν. Ἡ τύχη δὲν μοι ἐπέτρεψε νὰ σοὶ ἀφήσω ἄλλην κληρονομίαν, ἀλλ' αὕτη εἶνε καλλίστη, διότι εἶνε πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ. Εὐτυχῶς, δὲν ἀγαπᾷς τὴν πολυτέλειαν. Ἡ ἀγάπη σου πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰ βιβλία, ἦν ἄλλοτε κατέχρινα, μοὶ ἐμπνέει σήμερον τὰς ἀρίστιας τῶν ἐλπίδων, διότι αὕτη θὰ σὲ σώσῃ, καθισταμένη ὁ μόνος σου πλοῦτος. . . Καὶ τώρα, ταλαίπωρόν μου τέκνον, συγχώρησόν μοι ἐὰν σοὶ ὁμολογῶ ὅτι μὲ εὐχαρίστησιν ἀπέρχομαι νὰ κοιμηθῶ τὸν ἕσπετον ὕπνον πλησίον τῆς μητρὸς σου καὶ τῶν θεῶν σου. Ἐπ' ἀληθείας, ὁ πατήρ σου εἶνε πολὺ κερμημένος ἐφείλει νὰ ἤσυχάζει πλέον. . .

Καὶ μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις ἀπέπηγ ἡ εὐχάτη του πνοή. Ἐγὼ

ἤμην ἐξαλλος ἐκ τῆς ὀλίφειας μου ἐνόμιζον τὸ λογικόν μου ἐκφεύγον ἐκλαίον καὶ ὠλοφυρόμενον ἀκαταπαύστως, ὅτε μὲν μόνος ἐν τῷ κοιτῶνί μου, ὅτε δὲ παραπορευόμενος τὸν ποταμὸν, παρὰ τὸν ὁποῖον ὁ πατήρ μου ἐποίησεν ἄλλοτε τὸν καθημερινὸν αὐτοῦ περιπατοῦν, ὅτε δὲ καὶ ἐνώπιον τῶν ξένων, ἐν μέσῳ ἔτι τῶν νομίμων διατυπώσεων καὶ τῶν λογιστικῶν πράξεων. Φίλος τις παλαιός, νομομαθής, μ' ἐβοήθησεν ἵνα ἐξέλθω τοῦ λαβυρίνθου ἐκείνου, περατωθείσης δὲ τῆς ἐπιπόνου ἡμῶν ἐργασίας εἶδομεν ὅτι, μετὰ τὴν ἐξόφλησιν πάντων τῶν πατριῶν χρεῶν, μοὶ ἀπέμενον ἔπιπλαι τινα συνήθη (μὴ ἔχοντα ἄλλως τε ἐτέραν ἀξίαν πλὴν τῆς τῶν ἀναμνήσεων), δεκάδες τινὲς φιαλῶν οἴνου παλαιοῦ, καὶ τὸ ἀσήμαντον εἰσόδημα σμικροτάτης ἐπαύλεως, ἱεροῦ λειψάνου τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας.

Τὸ κτήμα τοῦτο ἠγόρασε πάλαι ποτὲ ὁ πατήρ μου χάριν τῆς ἀδελφῆς μου Παυλίνης, κόρης ἀσθενεστάτης κράσεως, ἥτις δυστυχῶς ἀπεβίβασεν ἐπταετῆς τὴν ἡλικίαν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ κτήματι. Μετ' οὗ πολὺ ἐπέπρωτο ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὴν καὶ ἡ μήτηρ μου.

Δὲν ἐγήρασα, ἀφ' οὗ εἶμαι μόλις τριακοντούτης· νομίζω ὅμως, ἀναπολῶν ὄλα ταῦτα τὰ πράγματα, ὅτι παρήλθον αἰῶνες ὀλίγοι ἀφ' οὗ ἡ μήτηρ μου, ἡ Παυλίνα καὶ ἐγὼ ἐκοιμώμεθα, ἐξυπνώμεν ἐν τῇ ἐπαύλει ἐκείνῃ, τὴν ὅποισιν ἐπ' οὐδεμιᾶ τιμῇ δὲν θ' ἀπεράσισον νὰ πωλήσω, ἀλλ' εἰς ἣν δὲν τολμῶ πλέον νὰ εἰσέλθω.

Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀκτεθέντι σμικρῷ καταλόγῳ ἐλησημόνησα νὰ ἀναφέρω τὴν βιβλιοθήκην, συνισταμένην ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ εἰδικῶν συγγραμμάτων, ξένων πρὸς τὴν γραμματολογίαν, ἐξαίρεται λαμπρᾶς πλήρους ἐκδόσεως τοῦ Βολταίρου, τειθειμένης ἐν τῇ ὑψηλοτέρῃ θέσει τῆς βιβλιοθήκης.

Ἡ θέσις αὕτη τοῦ Βολταίρου, τὸ ἐνθυμούμαι καλλίστα, ὠρίσθη ὁπότε εἶχον ἀκόμη δεκαπέντε ἐτῶν ἡλικίαν. Ἄλλ' ἡ προφύλαξις ἦν περιττὴ· δὲν ἐσκηπτόμην τότε τὸν Βολταίρον, ἀλλ' ἀνῆκον ὄλος εἰς τὴν πλειάδα τῶν Hugo, τῶν Musset, τῶν Dumas.

Μέχρις οὗτο διακονοιοθῶσιν ὀριστικῶς τὰ πράγματα τοῦ ἡμετέρου οἴκου καὶ δυνηθῶ νὰ ἐπανακάμψω εἰς Παρισίους, διηργχόμεν ὄλος διέθετον ἀνέσεως ὄρας ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ. Μιᾶ δ' ἐσπέρας, ἐκκοιζῶν τοὺς βολταϊρικὸς τόμους, εὗρον χαρτοφυλάκιον μαῦρον, δερμάτινον, ὅπερ οὐδέποτε ἐγνώρισα ὡς ἀνήκον εἰς τὸν πατέρα μου. Ἐν τῷ χαρ-

τοφυλακίῳ λοιπόν τούτῳ, — παρεκτός φύλλων τινῶν, ἐν οἷς ἡ πατρική χεὶρ εἶχεν ἐγγεγραμμένας διαφόρους οικογενειακὰς χρονολογίας, οἷον τοῦ γάμου τῶν γονέων μου, τῆς γεννήσεως τῆς Παυλίνης καὶ ἐμοῦ, εἴτα δὲ τῶν ἀποθανόντων, προσεξάρχοντος θεοῦ μου τινος, θν ὑπερηγάπων, — εἶρον ἐπιστολὴν ἐπιμελῶς ἐπτυγμένην καὶ ἐσφραγισμένην κατὰ τὸν πρὸ εικοσιπενταετίας συρμόν, καθ' ἣν δηλονότι ἐποχὴν δὲν ἦτο πολὺ διεκδομένη ἢ τῶν φακέλλων ἢ περικαλυμμάτων χρήσις. Ἰδοὺ τί ἐμπεριεῖχεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, φέρουσα ἐπιγεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς μου καὶ διατηρηθεῖσα μετὰ πολυσημάντων προφυλάξεων, προσερχομένη δὲ εἰς ἀκωτάτου τόπου.

Τὸν Ἀγερῖον, τῆ 21 Ὀκτωβρίου, 1887.

Φίλιππε, μοι φρειδερίκε,

Μετὰ ζοηροτάτης χαρᾶς ἔμαθον τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ σου, γενομένην τῆ 17 Ἰσταμένου μηνός, εὐχαριστῶ δὲ θερμῶς ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ σου ὅπως μοι μεταδώσῃς τὴν εἰδήσιν. Μετὰ συγκινήσεως βλέπω ὅτι πρὸς ἐμὲ τὸν καεστραμμένον καὶ τεταλαιπωρημένον, ἴσως δὲ καὶ ἔνοχον, ἐξακολουθεῖς νὰ φέρῃσαι εἰς πρὸς ἰσχυρὸν καὶ πλούσιον, ὡσεὶ ὅλαι σου· αἱ ἐλπίδες ἐπ' ἐμοῦ καὶ μόνου ἐστηρίζοντο, ἐν ᾧ σὺ ἀπ' ἐναντίας εἶσαι ὁ σώσας με ἐκ τοῦ βαράθρου τῆς ἀπωλείας. Τὸ πρᾶγμα εἶνε ἐκ τῶν σπανιστάτων, δὲν τολμᾷ δὲ νὰ προσῆσαι ὅτι σὲ τιμᾷ, διὰ νὰ μὴ σε παροργίσω. Ἔχεις τὴν καλοσύνην νὰ ἐκφράξῃς καὶ Ὀλψιν ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν ἤδυνήθην νὰ γίνω ἀνόσχος τοῦ νεογενήτου υἱοῦ σου* γυμρίσον ἢ ἡ περιποίη σου αὕτη ἀνεβίβασε δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου... "Αχ! πόσον ἀγαπᾷ ἤδη τὸ παιδίον τοῦτο! ἀλλὰ τὸ ἐννοεῖς βέβαια χωρὶς νὰ τὸ εἶπω.

Ἄ! ἐλθσάμηναι! Μοὶ ἀπαγαράεις νὰ σοὶ πέμψω ἀπόδειξιν παραλαβῆς τῶν δεκακισχιλίων φράγκων τὰ ἅπαντα προχθὼς μοι ἐδάνασας ὅπως με σώσῃς ἐκ τῆς φρικώδους μου καταστροφῆς. Ἀλλὰ δὲν δικαιῶσαι πλέον νὰ μοὶ τὸ ἀπαγαράῃς, καὶ ἔγω καθῆκον νὰ σοὶ παρακάσω. Ἰδοὺ λοιπόν ἐν τάξει ἡ ἀπόδειξις παραλαβῆς δεκακισχιλίων φράγκων δανεισθέντων μοι ὑπὸ σεῦ, Φρειδερίκου Δελανδύ, τῆ 23 Σεπτεμβρίου 1887, καὶ ἐσφληθέν ὁπότεν εὐδοκίησῃ ἡ Θεοῦ Πρόνοια νὰ σὲ μιμηθῇ, ἀγαπητέ μοι Φρειδερίκε, τουτέστι νὰ μὲ εὐνοήσῃ καὶ μ' εὐσπλαγγισθῇ.

Διατελῶ ὁ ἐσσεὶ πιστὸς φίλος σου

ΙΩΑΝΝΗΣ, ΚΟΜΗΣ ΔΕ-ΒΙΛΛΕΡΒΟΥΑ.

II

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μ' ἔρριψεν εἰς βαθὺν βεμδαρμόν. Ἀπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἐκπλήξιν μετακλίπων, μωρίας ἐσχρημάτιζον ἐν τῇ νῆϊ ἀντιφαιτικὰς ὑποθέσεις.

Καὶ πρῶτον, ἀπέτεινα πρὸς ἐμαυτὸν τὴν ἐρώτησιν: πῶς ὁ πατήρ μου, βλαστὸς ἀσήμευ οἴκου, ἐκδοτος εἰς ἐργατικὸν καὶ τὰ μᾶλα ἐπιπονον βίον, ἠξιώθη ἐνδείξεων οὕτως θερμῆς καὶ εὐκρινεῶς στοργῆς ἐκ μέρους ἀνδρὸς φέροντος τὸ σημαντικὸν ὄνομα τοῦ κόμητος δε-Βιλλερβουά. Τὸ πρᾶγμα ἦν ἀπλοῦν ὁ κ. Δελανδύ, ὁ πατήρ μου, ἀποφοιτήσας τοῦ λυκείου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ πολυτεχνεῖου, ἐκεῖ δὲ βεβαίως συνῆψε τὰς πολυτίμους ταύτας σχέσεις, ἃς βραδύτερον καθωρῶσε τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης.

Τίς ποτε εἶνε ἰκανὸς νὰ εἴπῃ τί θετικὸν καὶ πρακτικὸν ἀναμύγνεται εἰς τοὺς ἰδανικωτέρους ὑπολογισμούς μας;

Συνέλαβον τὴν ἰδέαν ὅτι ἤμην κάτοχος τῆς ὁμολογίας ἐνὸς χρέους, καὶ κάτοχος μάλιστα νομιμώτατος ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας, διότι, ἐὰν καὶ ἐλάχιστον πρὸν ἐδίδετο ποτε ἀέναντι τοῦ λογαριασμοῦ, ὁ πατήρ μου, ἀνθρωπος τακτικώτατος εἰς ὅλα, οὐ κατέλειπε βεβαίως σημειώσιν τινα. Εἶνε ἀλλήθες ὅτι πρόκειτο περὶ φίλικης ἐκδουλεύσεως καὶ οὐχὶ περὶ πρᾶξεως ἐμπορικῆς, καὶ μάλιστα πρὸς στιγμὴν ἐξεπλάγην ὅτι ὁ πατήρ μου διετήρησε τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο. Τὴν φορὰν ὅμως ταύτην, ἀνέλαβε νὰ μοὶ διώσῃ τὴν ἀπόκρισιν ἡ ἐπιστολή. Μικρὸν κατὰ μικρὸν, ὁ ἄφρωνος χάρτης κατέστη δι' ἐμὲ εὐγλωττώτατος καὶ κατέδειξε μοι ἕνα πρὸς ἕνα πάντας τοὺς ἀποκρύφους λόγους τοὺς ἀναγκάσαντας τὸν πατέρα μου νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐπιστολὴν μετὰ τοσοῦτου ὀρησκειτικοῦ σεβασμοῦ.

Ἦξ ἅπαντες ὁ πατήρ μου μετὰ τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1887 οὐδεμίαν πλέον ἔλαβεν εἰδήσιν περὶ τοῦ κ. δε-Βιλλερβουά, οὗ τὸ ὄνομα οὐδέποτε ἐπέφερεν ἐνώπιόν μου· ἐπομένως διὰ τρόπον πλάγιου, σιωπηλοῦ, μοὶ ἐκληροδοῦται τὴν φροντίδα τοῦ νὰ ἀναγνωρίσω φίλον ἀγαπητὸν, ἐὰν ἔξῃ καὶ ἐάν ποτε κατὰ τύχην συνήντων αὐτόν.

Καρδίας χρυσῆς ὄνειρον ἀπετηλόν! Ἐκ τοῦ σαθοῦς καὶ εὐκρινεῶς ὕφους τοῦ κ. δε-Βιλλερβουά συνεπέρανα κατ' ἀνάγκην ὅτι ὁ εὐπατρίδης οὗτος ἀπέθανεν ἄλλως, δὲν ἐξηγήτο διατί δὲν ἦλθε ποτε νὰ ἴδῃ τὸν πατέρα μου, ἢ τοῦλάχιστον δὲν τῷ ἔγραψεν ἐπιστολάς τινας.

Ζοφερόν καὶ μέλαν παρελθὸν μοὶ ἐξωγράφει ἡ ἀνακαλυφθεῖσα ἐπιστολή ὡς πρὸς τὰ δεκακισχιλίων φράγκα, βεβαίως ἡ χρηματικὴ αὕτη συνδρομὴ ἦν ἐκ τῶν κρίσιμων ἐκείνων ἐπεισοδίων ἐν σπουδαιο-

τάταις περιστάσεσι, καθ' ἃς ἡ ζωὴ καὶ ἕως ἡ τιμὴ ἀνθρώπου τινὸς εὐρηγται ἐν κινδύνῳ.

Ὅλα ταῦτα ἦσαν πράγματι πλάνη τῆς φαντασίας μου, εἰς ἣν ἔδιδον πτέρυγας τὸ ἄγνωστον καὶ τὸ μυστηριώδες. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ τῶν ἀποτελεσμάτων, ἦν τὸ αὐτὸ ὡς ἐάν ἔπλαττον σχέδια πλοῦτου καὶ τύχης ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν δεκακισχιλίων φράγκων ἕνα τῇ πρώτῃ συναντήσει μου μετὰ τοῦ κ. δε-Βιλλερβουά.

Καὶ τὸ ὄνομα δὲ αὐτοῦ τοῦ κ. δε-Βιλλερβουά ἐνέβαλέ με εἰς ἀφρόνους ἀσέψεις. Ἐἰς οὐδένα τῶν ἐντοπίων ἐφαίνετο γνωστὸν, καὶ οὐδεὶς ἐπομένως, μεθ' ὧν τὰς ἐρεῦνας μου, ἠδυνήθη νὰ μοὶ δώσῃ ἐλαχίστην πληροφορίαν. Ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἑβδομάδας διετέλουν ὄλος ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μερίμνης καὶ τῶν ἀνάζητήσεών μου ὅτε καθ' ἑκάστην ἐσπέραν, τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ, μοὶ ἔφερεν ὁ ὑπηρέτης μου τὸ δεῖναι ἐν τῷ πανερήμῳ ἐστιατορίῳ, μόνος ἐν τῇ τραπέζῃ, μὲ καρδίαν ἐκχειλίζουσαν ἐκ τῆς θλίψεως, —διότι οὐδὲν πενθιμώτερον τῆς μοναξίας ἐν τῷ γέφυματι, ἐκτὸς ἐάν βιάζεται τις ὑπὸ ἐργασίας ἢ ὑπὸ εὐαρέστου συνεντεύξεως, —ἔλεγον ἐν ἑμαυτῷ μὲ δακρυδρέκτους ὀφθαλμοὺς: «Διατὶ νὰ μὴ σ' ἔχω πλησίον μου, ταλαίπωρε φίλε τοῦ περιλημένου μου πατρός! Ἐὰν ἡ καρδία σου εἶνε εἰσέτι ἀλγούσα, ἀλλὰ πάντοτε εὐγνώμων καὶ γενναία ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σου, ἔλθε, θὰ ῥιφθῶ εἰς τὸν τράχηλόν σου, καὶ μὲ ἄφατον χαρὰν θὰ ἴδῃς τότε ὅτι, ἐὰν ὁ Φρειδερίκος φαῦ! ἀπέθανε διὰ παντὸς δι' ἐμὲ, ἀνέζησεν ἕμῳς διὰ σέ!»

Εὐλόγος, ἀλλ' ἀλγεινὴ παραφορὰ ὑπερβολικῆς εὐαισθησίας, εἰς ἣν μόλις ἔφερον ἀντιπερισπασμὸν τινα αἱ καθημερινὰ μέριμναι καὶ συζητήσεις περὶ ὑποθέσεων, οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ νομομαθεῖς, τὸ ληξιαρχεῖον, τὸ ἐργαστάσιον καὶ τὰ λοιπὰ. Μετ' οὐ πολὺ, ἀπηλλαγμένος πάσης ἄλλης φροντίδος, κατέρωσα νὰ ἐπανακάμψω εἰς Παρίσιον· πρὶν ἢ ἀναχωρήσω ἕμῳς, ἐπεσκεψάμην ἀρχαίως τινὰς οἰκογενειακοὺς φίλους, ἀποπειραθεὶς ὑστάτην ἀπόπειραν ὅπως μάθω τι περὶ τοῦ κ. δε-Βιλλερβουά· ἀλλ' οὐδεὶς τῶν συγχρόνων τῆς τε νεότητος καὶ τῆς ὠρίμου ἡλικίας τοῦ πατρός μου ἠδυνήθη νὰ ἐνυπόσχῃ τι ἐξήτουν.

III

Κατὰ τὴν ἐν Παρίσιον διαμονήν μου, αἱ ἀσχολίαι καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ χρόνου ἄλλῃον κατ' ἄλλῃον μ' ἀπεμάκρυναν τῆς περὶ Βιλλερβουά μερίμνης. Μόλις εἶχον τὸν καιρὸν νὰ δίδω καθ' ἑκάστην ἐν δάκρῳ εἰς μνήμην τοῦ πατρός μου. Ἡ δδύνη μου, ἀντὶ νὰ ἐλαττωθῇ, ἐφαινετο ἐπιτεινομένη καὶ ἐκινδύνευσε μάλιστα νὰ λάβῃ τοιαύτην δυσάρεστον τροπὴν, ὡστε εἰδοποιήθην ἀπὸ μέρους ἐπιστήμονος ἰατροῦ, ἐξετάσαντός με ἐν ἀγνοίᾳ μου, ὅτι κίνιστα ἐποιοῦν περιοριζόμενος εἰς μονήρη βίον, καὶ ὅτι, ἐὰν ἤθελον νὰ σωθῶ τῆς ἐπαπειλοῦσης με καταστροφῆς, ὄφειλον νὰ παραδοθῶ εἰς βίον ὅλως ἐξωτερικὸν καὶ ὀρυθώδη, νὰ ἐπανίδω τοὺς φίλους μου, νὰ διασκεδάσω. Ἀπήνητσα δοὺς ὑπόσχεσιν ὅτι «θὰ σκεφθῶ».

Ἄν ἔπρεπε νὰ διατάσω. Ἄλλως τε, ἡ θέσις μου ὑπὸ λογικὴν ἔποψιν, αἱ τῆς παύρας συμβουλαί, τὸ ἄγριον τῆς ἐρημίας, τὸ ἐλαττωματικὸν τῆς ἐνδιαιτησεως, ἡ ὀσημέραι αἰχρῶσα φρίκη τοῦ βίου τῶν ξενοδοχείων, τὸ θέαμα πολλῶν συνομηλικίων μου ἐντροπύτων εἰς τὰς ἡδύτητας τοῦ συζυγικοῦ βίου, αἱ ζωηραὶ ἀναμνήσεις μυρίων ὄσων περιπετειῶν τῆς νεανικῆς μου ἡλικίας. . . πρὸ πάντων δὲ, λεπτόν τι καὶ βαθύ αἰσθημα καταλαβὼν ἀρτίως τὴν καρδίαν μου. . . πάντα ταῦτα μὲ ἔφερον πρὸς τὸν γάμον.

Διὰ νὰ καταλήξω εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, βεβαίως ἠκολούθησα μακρὰν ὁδόν. Περιουσίαν πλέον δὲν εἶχον. Ἔβλεπε ἀληθῆς ὅτι ἡ θέσις μου ὡς ἀρχισυντάκτου τῆς ἐφημερίδος ^{***} καὶ τὰ μέχρι τούδε εισοδήματα ἐκ τῆς ἐργασίας μου μοὶ ἐπέτρεπον νὰ προτλάσω σύντροφόν τινα τοῦ βίου μου μετρίων κλίσεων. Κατ' εὐτυχίαν, δὲν ἤμην ἠναγκασμένος νὰ προσπατταλευθῶ εἰς τοιαύτας ταπεινὰς ἀσέψεις. Ἡλιθίον. . . ἐπίστανον. . . ἠγάπων. . . καὶ ἠγάπων γυναῖκα ὠραίαν τὴν τε καρδίαν καὶ τὴν μορφήν.

Ἡ κόρη αὕτη, ἣν ἐγνώριζον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ματθίλδη Φερνανδὲς, εἶχεν ἐπιθέσει σπουδαίας τοπογραφίας ἐν τῇ τελευταίᾳ καλλιτεχνικῇ ἐκθέσει, εἶδον δὲ αὐτὴν τὸ πρῶτον παρὰ τῷ φίλῳ μου ἰχνογράφῳ Λ^{***}, εἰς οὗ τὴν σύζυγον ἔδιδεν ἡ Ματθίλδη μαθήματα ζωγραφικῆς.

Κυριακὴν τινα, ἐν ᾧ ἐγευματίζον παρὰ τῷ φίλῳ μου Λ^{***}, αὐτὸς μοὶ εἶπεν αἴφνης:

« Ἀπόψε νὰ καλλωπισθῆς μὲ τρόπον κάπως ἐξαιρετικὸν καὶ νὰ ἔλθῃς. . . Ὅτ' ἦνε καὶ πολλὰ κυρία. Δὲν ὅτ' ἀκώωμεν μουσικὴν, ἀλλὰ μὴ φοβῆσαι νὰ στενοχωρηθῆς ἐννοῶ ὅμως νὰ ἦσαι ὡς ἔνεστι ἐράσμιος. Ποῦ νὰ σοὶ τὰ λέγω; . . . Ἄ, ἔλα, ἡσύχασε! Ὅτ' σ' ἐξηγήθῃ. . . πρόκειται διὰ μίαν ἀναγνώστριά σου, δηλαδὴ ἀναγνώστριαν τῆς ἐφημερίδος σου, νέαν εὐαίσθητον καὶ καθὼς πρέπει, ἦτις ἀγρίασε καὶ ἠρυθρίασε συγχρόνως ἑμ' ἀκούσασα ὅτι σε γνωρίζομεν, καὶ ὅτι μάλιστα ἔχεις τὴν καλωσύνην νὰ συγγεματίζῃς μεθ' ἡμῶν. Πιστεύεις ὅτι ὑπερηφανεύθην καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἐγὼ, ἀπλοῦς ἱχθυογράφος; Τί φρέλειαν ἔχουσι φαντασίαι τινές! ὑποθέτουν ἥρωα μυθιστορημάτων τὸν κατασκευαστὴν μυθιστορημάτων! . . . Συγχώρησόν με διότι ἐπρόφερα λόγους, τοὺς ὁποίους φέρει εἰς τὰ χεῖλη μου ἡ ἀδημονία μου ὅταν βλέπω τὰ γράμματα ἐπισιζῶντα τὰς τέχνας τῆς ζωγραφικῆς. . . Λοιπὸν, εἶσαι εἰδοποιημένος τῶρα! Ὅτ' ἔλθῃς ὅπως σε εἶπα; »

Ἀπεδέχθην ἀμέσως τὴν πρόσκλησιν τοῦ φίλου μου, οὐ ἀπεχωρίσθην μετὰ θερμὴν καὶ ἐκφραστικὴν χειραψίαν. Ὅτε ἐπανῆλθον, ὁ φίλος μου ἦν ἀπών· εὗρον δὲ μόνην τὴν σύζυγον αὐτοῦ, γυναικὰ εὐειδιστάτην καὶ ἐρασίαν, καθημένην παρὰ τὴν ἐστίαν ἐν τῷ τερπνῷ ἐστιατορίῳ, ὅπου παρετέθειτο τράπεζα μετὰ πέντε παροφίδων.

« Καὶ ὁ Γεώργιος; δὲν εἶν' ἐδῶ, κυρία; »

— Μὴ ἀνησυχεῖτε! Ὅτ' ἔλθῃ διγρήγορα. Εἶδα ὅτι ὁ καιρὸς ἐσκούρωπασε κάπως, καὶ φοβουμένη μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ, ἔστειλα τὴν Γεώργιον νὰ φέρῃ μὲ ὄχημα δύο κυρίας, τὰς ὁποίας περιμένομεν εἰς τὸ δεῖπνον, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία, χωρὶς νὰ σᾶς εἶδῆ ποτε, σᾶς γνωρίζει ὡς ἐκ τῶν ἔργων σας. »

Ἐὰν οὐδέποτε ἔλαθέ τις εἰς χεῖρας τὸν κάλαμον, δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ βεβαίως πόσον εὐπρόσδεκτο: εἶνε αἱ τοιούτου εἴδους συστάσεις ἢ παρουσιάσεις, καὶ πῶς ἀρκεῖ νὰ ἔχη τις μόνον τὴν φήμην τοῦ νὰ μᾶς Ουαυμάζῃ, διὰ νὰ προηγήται αὐτοῦ τὸ ἄρωμα πασῶν τῶν ἀγαθῶν ιδιοτήτων καὶ ἀρετῶν. Καὶ ἂν ἐτι πρόκειται περὶ ἀνοήτου τινός, ἢ περὶ δυσειδοῦς τινος πλάσματος, τὸ ἀγνωστον τὸ Ουαυμάζον ἡμᾶς καθίσταται εἰς τὰ βλέμματά μας ὡς ἱερὸν καὶ ἔλακει τὴν ἡμετέραν περιεργίαν· ἀλλ' ἔταν σοὶ λέγει τις ὅτι τὸν Ουαυμάζον τοῦτον αἰσιδᾶ-

νεται καλλιτέχνις παρηγιασμένη, νέα καὶ περικαλλῆς, ἢ περιεργία σου μετατρέπεται ἀμέσως εἰς ἐρωτικὴν ἀνυπομονησίαν.

Ὁ Γεώργιος εἰσηγήθη μετ' ὀλίγον, χειραγωγῶν γυναῖκα βήλικην καὶ ἱσχυρὴν, ἡλικίας ὡς ἔγγιστα πενήκοντα ἐτῶν, ὅτισθεν δὲ αὐτῶν, ἀκριβῶς εἰς καιρὸν ὥστε νὰ μοὶ ἀφαιρῆθῃ πᾶσα ἰδέα ἀπάτης, ἐπεφάνη νεῖνις ἔχουσα βοστρυχωτὴν μέλαιναν κόμην καὶ ὀφθαλμοὺς ἐν οἷς ἔλαμπε πνεῦμα καὶ ἀγαθότης. Τὸ καταβέβηχον με δὲν ἦτο τὸ βραδυνὸν ἀνάστημα τῆς κόρης, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ζωὴ ἢ φαινομένη ἐτι ἐνέπνευεν αὐτὴν ὀλοκλήρον, ἢ εἰλικρίνεια τοῦ ἥθους, ἢ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ χαρὰ ἢ ἐζωγραφημένη ἐπὶ τῶν ὠραίων αὐτῆς χαρακτήρων. Δὲν ἐννοῶ διὰ τῆς περιγραφῆς ταύτης ὅτι τὸ πρόσωπον τῆς Ματθίλδης ἐφαιδρύνετο πάντοτε διὰ τοῦ γέλωτος· ἦτο φιλομειδῆς, ἀλλὰ καὶ σοδará· ἐπὶ πᾶσι δὲ, ἦτο γενναῖόψυχος, μετὰ καρτερίας πολλῆς βλέπουσα ἀντιπαρερχομένης τὰς μεγίστας τῶν δυστυχῶν, ὡς ὁ καλὸς στρατιώτης μεταχειρίζεται τοὺς παρερχομένους πυροβολισμοὺς ἢ τὰς μελλούσας μάχας. Ἀκούων καὶ βλέπων αὐτὴν, ἠσθάνθην οἶονεὶ ἀναγεννώμενον ἑμαυτόν. Ἄλλως τε, οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἔκαμεν ὑπαινιγμὸν περὶ τῆς φιλολογικῆς μου ἀξίας, μόνον δὲ, πρᾶγμα ἀλόκοτον, ἐφαίνετο τὰ μάλα ἐνδιαφερομένη ὑπὲρ ἐμοῦ, κατεχευμένου πάντοτε ὑπὸ μελαγχολίας καὶ λύπης. Ἡ συνοδεύουσα αὐτὴν γυνὴ, ὑψηλόφων ὁ ἦθος καὶ πενηθοροῦσα, οὐδόπως ὠμίλει καὶ κατὰ πάντα τὰ φαινόμενα ἐποδηγεῖτο ὑπὸ τῆς Ματθίλδης, ἧς ἦτο θεα.

Ἀνέκαθεν εἶχον συνήθειάν τιναν, συνήθειαν μαίραν ἴσως, καὶ δυσπιστῶ πρὸς τὴν πρῶτην εὐνοϊκὴν ἐφιν παντὸς πράγματος· μ' ὅλα ταῦτα, δὲν ἠδυνήθην τῇ φορᾷ ταύτῃ ν' ἀντιστῶ εἰς παράδοξόν τινα ἔλεην, ἔχουσαν διπλοῦν τὸ αἷτιον· πρῶτον, ἡ νεῖνις ἐφάνη δείξασα πρὸς ἐμὲ συμπάθειαν, προσερχομένην πάντως ἐκ καρδίας γενναίας καὶ εἰλικρινούς· δεύτερον, ὁ Γεώργιος εἶχε βεβαίως αὐτὴν ἰδέαν του· διότι πῶς ἄλλως ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ συνάντησις πλάσματος οὕτως ἰαμπρῶς πεπροικισμένου ὑπὸ τῆς φύσεως, καὶ φίλου, εἰς τὸν ἀκαταπαύστως ἔλεγεν: « Ἐντὸς διετίας ὅτ' ἦσαι τριάκοντα δύο ἐτῶν· καιρὸς εἶνε νὰ νυμφευθῆς. » Ἐν τούτοις, οὐδὲ λέξιν ἀνέφερε περὶ συνοικεσίου.

Ἐπανερχομένης τὰς δύο γυναῖκας εἰς τὸν οἶκόν των, τὰς συνώδουσα ἐγὼ. Τετέλεσται ἡμῶν ἐρωτόληπτος.

IV

Ὅτε παρεκάλεσα τὸν Γεώργιον νὰ κόμη ἐπισήμως τὴν περί γάμου πρότασιν, μὲ ἠσπάσθη καὶ ἀπῆλθε πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς μετ' ἑθους ἀνθρώπου βεβαιωτάτου περὶ τῆς ἐπιτυχίας. Τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἔτρεφε καὶ ἡ σύζυγός του· καὶ ἐγὼ δὲ αὐτὸς τὸν περιέμενον μετὰ γαλήνης καὶ ἐμπιστοσύνης, πλείων ἐν ὠκεανῷ εὐδαιμονίας.

Ματαιότης τῶν ἀνθρωπίνων οὐεῖρων!

Ὁ Γεώργιος ἐπανέκαμψε τῇ ἐσπέρᾳ λίαν ὀφθαλμῶν, ἔχων μανιώδεις τὸ ἦθος. Προσεποικίθη ὅτι δὲν μᾶς εἶδεν, οὔτε μὲ ἤκουσεν ὁπότε ἐπιθύρῳ μετὰ γλυκυπέτρου ἐγκατερῆσεως «Ἡρήθης», καὶ ἤρξατο μονολογῶν ὡς ἀκολούθως:

«Ὁ! γυναῖκες, γυναῖκες! ἰδοὺ μία (ἐξ αὐτῆς κρίνατε περὶ τῶν ἄλλων) τῆς ὁποίας ἡ ἀθύρα καρδία ποτὲ δὲν ὠμίλησε. Μένει ὡς παγωμένη εὐθύς τὴν πρώτην φοράν καθ' ἣν ἀκούει τὸ ὄνομά σου μόλις σὲ βλέπει, φαίνεται ὅτι σὲ λατρεύει. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τοῦτο κάπως μὲ ἐξέπληξεν, ἀλλ' ἐγὼ προσθεῶ ὅτι ὑπάρχουσιν ἐλξίεις μυστηριώδεις ψυχῶν συναντηθεισῶν ἄλλοτε, ἐν κόσμῳ προγενεστέρω. Πηγαῖνον νὰ τῆς ζητήσω τὴν χεῖρα, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου· τὸ ἦθος τῆς μαρτυρεῖ ὅτι τὸ πρᾶγμα τῇ φαίνεται φυσικώτατον· πῶς ν' ἀμφιβάλλω ποτὲ ὅτι μέλλει νὰ μοι ἀποκριθῇ «Ναί» καὶ νὰ κλαύσῃ ἐν ταῖς ἀγκάλαις μου; . . . Καὶ ἕμως οὔτε τὸ «Ναί» αὐτὸ εἶπεν, οὔτε ὑγράθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς! . . . «Γεώργιε, μοι εἶπεν ἀκολούθως μὲ νηλικεῖαν φωνὴν, ἀγαπῶ καὶ ἐκτιμῶ τὸν φίλον σας· οὐδεὶς ἕτερος ἐν τῷ κόσμῳ ἠδύνατο νὰ ἐλύσῃ τὴν καρδίαν μου ὅσον αὐτός· ἀλλὰ ἢ δὲν ἐλπίζω νὰ καταστῶ σύζυγός του. Πηρῶς σὰς τὸ λέγω· ἔνεκα ἡλόγων ἀποκρίσεων καὶ ἀμετακλήτων, δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ τὸν ὑπαυδρευθῶ πρὶν ἢ παρέλθῃ χρόνος τις, ὃν ἀδυνατῶ νὰ προσδιορίσω, ἀκριβῶς δὲ τὸ ἀόριστον τοῦτο τῆς προθεσμίας οὐδεὶς φρόνιμος ἀνὴρ ὄρωπος δύναται νὰ περιμένῃ.» Καὶ ἡ τολμῶσα νὰ λαλῇ τοιοῦτοτρόπως πρὸς ἐμὲ εἶνε κόρη εἰκοσαετίας, ἔχουσα σῆμας τὰς φρένας, γυνὴ μὲ κρίσιν! » ἀνεβόησε μετ' αὐξήοντος ἐραθισμοῦ ὁ Γεώργιος.

Ἡρξισε καὶ ἐμὲ νὰ κυριεύῃ ἐραθισμός· ἀλλ' ἡ κυρία Δ^{***}, καίτοι:

συνεμερῆζετε τὴν ἀθηρομένην ἡμῶν, ἠθέλησε νὰ μετριάτῃ πως τὸ δεινὸν τῆς καταστάσεως, λέγουσα:

«Ἀόριστος προθεσμία . . . εἰμπορεῖ νὰ ᾔνη δύο μῆνες, ἢ καὶ δύο ἔτη.»

Οὐδεμίαν ἔδωκα προσοχὴν εἰς τοὺς φρονίμους τούτους λόγους, μετὰ δύο δὲ ἡμέρας, χωρὶς νὰ ἐπανίδω τὴν Μαθιλήθην, ἀπῆλθον εἰς Περιγάρθην, ἐνθα διατρίβει φίλος μου τις, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκα ἄλλοτε ὑπόσχεσιν νὰ διέλθω χρόνον τινὰ παρ' αὐτῷ.

V

Ματαίως ἐπεζήτησαν τὴν λήθην καὶ τὴν γαλήνην εἰς τοὺς μακροὺς περιπάτους, εἰς τὰς Οἰθηρετικὰς συγκινήσεις, εἰς τὰς διαχύσεις τῆς φιλίας, εἰς τὸ γελοῦν ὄεσμα τῆς περὶ ἡμᾶς γαληνιαίας καὶ γραφικωτάτης φύσεως· ὁ ὕπνος μὲ ἀπέφευγεν, ὁ δὲ νοῦς μου ἐπέτα πρὸς τοὺς Παρισίους, καὶ ὁσημέραι ἠσθονόμην αὐξοῦσαν τὴν ἀθυμίαν καὶ τὴν μελοχολίαν μου.

Φαντάσθητε ἤδη ποῖα ὑπῆρξεν ἡ ταραχὴ μου ὁπότε πρῶτα τινὰ μοι ἐπέδωκεν ὁ γραμματοκομιστὴς φύλλον τι τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Καλῶν Τεχνῶν», ἐν ᾧ ὑπῆρχε κατακεχωρισμένον ἐκτενὲς ἄρθρον περὶ τῆς Μαθιλήθης Φερνανδῆς, ὅπερ ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ καλάμου ἀνθρώπου κεκτημένου μεγάλῃν αὐθεντείαν περὶ τὴν τέχνην τῆς ζωγραφικῆς. Δὲν προσέδην πέραν τῆς ἐξῆς περικοπῆς:

«Ἡ Μαθιλήθη Φερνανδῆς (τουτέστιν ἡ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦτο κρυπτομένη δεσποινὶς δε-Βιλλερβουᾶ, θυγάτηρ τοῦ κόμητος) εἶνε ὁ νετελευταῖος γόνος ἀρχαίου οἴκου τῆς Γερνάνθης. Ὁ πατὴρ αὐτῆς, ἀποστερηθεὶς ἔνεκα ἀτυγῶν κερδοσκοπιῶν λαμπρὰν κληρονομικὴν περιουσίαν καὶ σωθεὶς ἐκ τῶν τελευταίων καταστροφῶν διὰ τῆς γενναίας ἀρωγῆς παιδικοῦ φίλου (οὗ τὸ ὄνομα διέμεινεν ἱερὸν διὰ τὴν νηλικρονόμον τῶν Βιλλερβουᾶ), κατέλιπε τὴν Γαλλίαν ἕως ἐγκαταστάσῃ ἐν Ἀλγερίᾳ, ὅπου διέπρεψε διὰ περιφανῶν γεωργικῶν δομημάτων, ἄξιοιθις καὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ἱππάτου, ἀλλ' οὐχ ἤττον διατελέσας πένης ὡς τὸ πρότερον. Τῆς ἐν λόγῳ καλλιτέχνιδος λαμπρὰν ἡεῖκονα, ἐξαισιῶς ἐπιτυχῆ, ἀρτι περατωθεῖσαν, ἠγόρασε κατ' αὐτὰς τὸ ἡμουσεῖον τῶν Βορδιγάλων ἀντὶ τοῦ τιμήματος δεκαμισχιλίων φράγκων. . . »

Τὸ φύλλον τοῦτο μοι ἐπέμπετο ὑπὸ ταινίαν, ἐφ' ἧς τεταραγμένη γυναικεία χεὶρ ἐπέγραψε τὸ ὄνομά μου.

Τῇ ἐπιούσῃ, μεσημβρία ἀκριδῶς, ἔκρουον τὴν Ὀύραν τοῦ ἐργαστηρίου τῆς ὤραιας καλλιτέχνιδος. Ὁ πρῶτος ἡμῶν χαιρετισμὸς ὑπῆρξεν ἐν δάκρυν' μεθ' ὃ, ἡ Ματθίλδῃ μοι εἶπε τοὺς ἐξῆς ἀπλουστάτους λόγους:

«Οὐδὲ δύο μῆνες παρήλθον, ὡς ἐφρόνει ἡ κυρία Α***.»

Ἐπηκολούθησαν στιγμὰς εὐτυχίας οὐράνιαι, ὡς ἐπεσπίκατε σμικρὸν νέφος ὅτε ἡ Ματθίλδῃ ἠθέλησε νὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ δεχθῶ ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῆς κύλινδρον τραπεζικῶν γραμματίων.

«Ἦίνα ἡ τελευταία θέλησις τοῦ πατρός μου, εἶπεν ἀνέλαδον ἐπισημῶς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ὑπανδρευθῶ πρὸ τῆς ἐξορλήσεως τοῦ χρέους του.

— Ἰπῆκουσας, δεχομένη με ὡς σύζυγον ἤδη ὀφείλεις νὰ ὑπακούσῃς εἰς ἐμέ, διαθέτουσα τὰ χρήματα ταῦτα καθ' ἓν τρόπον σὺ αὐτῇ ἐπιθυμῆις.»

Τὰ λοιπὰ ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, πᾶσα δὲ φρόνιμος ἱστορία λήγει ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς εὐδαιμονίας.

Γ. Δ. Ε.

ΙΖ.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙ ΙΔΙΟΤΡΟΠΙΑΙ.

Δὲν εἶναι σπάνια τὰ παράπονα τῶν ἀνδρῶν διὰ τὸ ψιμύθιον τῶν γυναικῶν ἀλλὰ νομίζω, ὅτι δι' ἑλοῦ δὲν ἔχουσι δικαίον οἱ ἄνδρες διότι τίς ἐδίδαξε τὰς γυναῖκας νὰ ἐπιτηδεύωσι τὰ τοιαῦτα; Ἡ κοφότης τῶν ἀνδρῶν. Τίς ἐκ τῶν ἀνδρῶν δὲν ἀρέσκειται βλέπων τὴν τερατώδη πολλακίς διαστροφήν τῶν γυναικῶν καὶ διὰ τοῦ ψιμύθιου καὶ διὰ τασότων ἄλλων ἐπινοήσεων αὐτῶν πάλιν τῶν ἀνδρῶν; Οὐδεὶς καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ τις, αὐτὸς σεμνολογεῖ μόνον. Τοῦτων οὕτως ἐχόν-

των, παρακαλῶ νὰ κηρυχθῶσιν αἱ γυναῖκες ἀνεύθουνοι πάσης ἐνοχῆς διὰ τὰ ψιμύθια τοῦ προσώπου καὶ διὰ τὰς διαστροφὰς τοῦ σώματος. Ἐκείνος, ὅστις ἀπὸ κυρίου γίνεται δούλος οὐχὶ τῆς γυναίκας, ἀλλὰ τῶν στολισμάτων τῆς γυναίκας ὡς πληρώσῃ τὰς ποινὰς τῆς καυρονομίας αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἐνωῶ νὰ ἀνοίξω λογαριασμοὺς οὔτε πρὸς τοὺς ἀνδρας, οὔτε πρὸς τὰς γυναῖκας· καλῶς γνωρίζω τί θὰ εἴπῃ ἀγῶν καὶ πάλιν πρὸς τοὺς ἐντροφῶντας εἰς τοὺς λειμῶνας τῆς ἀπάτης καὶ τῶν ἀνείρων. Ἐνεθυμήθην τὸ ψιμύθιον καὶ τὴν δι' αὐτὸ οὐχὶ σπανίαν κατηγορίαν τῶν γυναικῶν πρὸς τῶν ἀνδρῶν, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχήν, τῶν δευδερκεστέρων τουλάχιστον, εἰς ἄλλου τινος εἶδους ψιμύθιον, ὅπερ εἶναι κολῶ ἐπικινδυνότερον τοῦ ψιμύθιου τῶν γυναικῶν, καὶ ὅμως περὶ αὐτοῦ οὐδεὶς συνήθως γίνεται λόγος, οὐδὲν παράπονον, οὐδεμία κατηγορία κατ' αὐτοῦ. Ἐνωῶ τὸ κοινωνικὸν ψιμύθιον, τὸ ψιμύθιον, ὅπερ πάντες ἀνεξαίρετως φέρομεν ἐπὶ τοῦ προσώπου, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ αὐτὰ δὲ ἀπὸ τινος τὰ μικρὰ παιδία.

Τὸ ψιμύθιον τοῦτο ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸ ψιμύθιον τῶν γυναικῶν, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ αὐτὸ ἀποκρύπτει τὸ ἀληθὲς καὶ πραγματικὸν καὶ παρουσιάζει τι ψευδὲς καὶ ἐπίπλαστον. Δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη νὰ περιγράψω αὐτὸ καθ' ἑλλην τὴν ἐντέλειαν· ἀρκεῖ νὰ ὑποδείξω πῶς δύνασθε νὰ διακρίνητε αὐτὸ, ἐὰν μετὰ προσοχῆς παρατηρήσητε ἓνα ὅποιονδήποτε ἄνθρωπον ἐκ τῆς τάξεως ὑμῶν. Καὶ ἴδου πῶς. Συναντᾶτε καθ' ἑδὼν ἓνα φίλον λεγόμενον, καὶ αὐτὸς ἡμέσως προσήνεστατα χαιρετᾷ ὑμᾶς μειδιῶν καὶ τρόπον τινα εὐφραϊνόμενος, διότι συνήτησεν ὑμᾶς. Καὶ ὅμως συγχρότητα συμβαίνει ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὁ φίλος λεγόμενος, νὰ ἔχῃ ἀντιπάθειαν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ν' ἀντιπράττῃ καθ' ὑμῶν, ἢ καὶ νὰ ῥαδιουργῇ καθ' ὑμῶν. Ἀδιάφορον! Ἡ εὐγενὴς συμπεριφορὰ, δηλαδὴ τὸ ἀπεχθὲς τοῦτο κοινωνικὸν ψιμύθιον, ἀπαιτεῖ νὰ φανῇ προσήνης καὶ μειδιῶν.

Ἐν τῷ δὲ τὸ ψιμύθιον τῶν γυναικῶν δὲν εἶναι τοσοῦτο διαδεδομένον, τὸ κοινωνικὸν ὅμως ψιμύθιον ἐμφιλοχωρεῖ πανταχοῦ, μέγα δὲ ἐργαστάσιον, ἐν τῷ παρασκευάζεται αὐτὸ καὶ πωλεῖται, εἶναι ἡ κοινωνία. Ὅσον δὲ περισσότερο ἀναπτύσσεται μία κοινωνία, ἐπὶ τοσοῦτο πολλαπλασιάζεται καὶ αὐξάνει καὶ ἡ χρῆσις τοῦ κοινωνικοῦ

ψιμυθίου. Ἄν δὲ τολμήσῃ τις νὰ εἴπῃ τι κατὰ τῆς χρήσεως αὐτοῦ, ὀνομάζεται ἀγροῖκος, βίαντασος, χυδαῖος, ἀνθρώπος τέλος ἀνάγωγος καὶ ἀνάξιος τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπλότης καὶ ἀφέλεια τρόπου, συμπεριφορὰ φυσικὴ καὶ ἀνεπιτήδευτος, εἶναι σημερον ὡς μία κυρία, ἣτις δὲν ἐννοεῖ νὰ διαστρέψῃ ἑαυτὴν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν διὰ τῶν ἐπιθεμάτων τοῦ συρμού. «Πόσον εὐμάρφος εἶναι ἡ κυρία Π., ἀλλὰ δὲν γνωρίζει νὰ στολιζέται· δὲν ἔζησεν εἰς κοινωνίαν ἀνεπτυγμένην.» Καὶ ἡ πονηρὰ αὕτη γυναικεία κατηγορία τροποποιεῖται ὑπὸ τῶν ἀπλοικωτέρων ἀνδρῶν εἰς ὕβριν κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἀποτροπιάζεται τὸ κοινωνικὸν ψιμύθιον.

Ἄλλὰ, τί νὰ γείνη τέλος πάντων; θὰ ἐρωτήσωσιν ἴσως τινὲς ἐξ ἐκείνων, ὅσοι βαρὺν αἰσθάνονται ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου αὐτῶν πνεύματος τὸν ἀπεχθὴ ζυγὸν τοῦ κοινωνικοῦ ψιμυθίου. Ἐγὼ δὲν ἔμαθον νὰ διδάσκω, ἢ μᾶλλον ἀπέμαθον ἀπὸ τοῦ νὰ διδάσκω τοὺς ἀνθρώπους, ἀφ' ἑτοῦ ἔμαθον, ὅτι δύο ὧτα ἔχομεν οὐχὶ διὰ νὰ ἀκούωμεν πολλὰ, ἀλλὰ διὰ νὰ εἰσέρχωνται, ὅσα ἀκούωμεν, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς καὶ νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἄλλ' ὅμως καὶ πάλιν δὲν δισταζῶ νὰ εἴπω τὴν γνώμην μου προκειμένου περὶ τοσοῦτο γενικοῦ καὶ ὀλεθροῦ κακοῦ. Ἄς πάσωμεν λοιπὸν νὰ εἴμεθα πίθηκοι, βεδαιοῦντες τὰς δοξασίας τῶν δαρβινιστῶν, καὶ ἄς γείνωμεν ἀνθρώποι, ἢ μᾶλλον, ἄς προσπαθῶμεν νὰ μὴ γείνωμεν πίθηκοι, ἀν πράγματι ἐγεννήθημεν ἀνθρώποι. Ὅφείλω ὅμως νὰ εἴπω καθαρὰ ὅτι αἰσθάνομαι τοῦτο δὲ εἶναι, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ ἐκ φύσεως πίθηκοι, οἵτινες ἀποπλανῶσι συνήθως καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ οὕτως ἀξάνει τὸ πιθηκολόγιον.

Ποῦ δὲ νὰ στρέψῃ τις τὸ βλέμμα καὶ νὰ μὴ ἴδῃ τὰ στίγματα τοῦ κοινωνικοῦ ψιμυθίου! Ἄς μοι εἴπωσιν οἱ ἀρμυδιοὶ τί γίνεται εἰς τὰς συνήθεις ἐπισκέψεις, εἰς τοὺς χοροὺς καὶ τὰς ἐσπερίδας, εἰς τὰς ἐορτὰς τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως. Μὰ τὴν ἱεράν ἀλήθειαν ἐγὼ δὲν εὕρισκω τί ποτε γελοιοθέστερον τῆς μετατροπῆς ἐκείνης ἢ διαστροφῆς, ἣν ὑφίσταται ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα ἢ δυστυχέστερα γυνὴ εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας. Ἐγὼ ἀν ἠδυνάμην θὰ κατήργουν πάσας ταύτας τὰς ἀφορμὰς τῆς διαστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ πολυτίμου χρόνου, καὶ θὰ συνίσταν τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν φυσικώτερον τῶν πατέρων ἡμῶν βίον. Ἐξκατέ

μοι, παρακαλῶ, τί θὰ εἴπῃ νὰ κλεισθῇ τις τὴν ἡμέραν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκίαν προγυμνάσεως ἑαυτοῦ εἰς παντοῖα ψευδολογίας καὶ χαριεντισμοῦ εἶδη, καὶ νὰ περιμένη τηλεγραφήματα καὶ ἐπιστολάς καὶ ἐψιμυθιωμένους φίλους;

Ἄλλὰ μήπως περιορίζεται τὸ κοινωνικὸν ψιμύθιον μόνον εἰς τοὺς ζῶντας; Δυστυχῶς δὲν ἀφίνονται ἥσυχοι καὶ αὐτοὶ οἱ νεκροί, οὐς ἐνίστα ἀκαλλασθήτως ῥήτωρ τερατοποιεῖ, νομίζων ὅτι ἐγκωμιάζει καὶ ἀπαθανατίζει. Καὶ ὅμως καὶ εἰς τοῦτο δυνάμεθα νὰ μιμηθῶμεν τοὺς πατέρας ἡμῶν, οἵτινες ἡγάπων μᾶλλον τὰ ἔργα ἢ τοὺς λόγους. Χωρὶς δὲ νὰ μὲ ἐνδιαφέρῃ ἀν θὰ μὲ ὀνομάσωσιν ἀγροῖκον καὶ ἀνάγωγον, ὀφείλω νὰ δημολογήσω, ὅτι τὸ ἐπ' ἐμοὶ κατήγηρα πολὺ μέρος τῆς χρήσεως τοῦ κοινωνικοῦ ψιμυθίου καὶ εὖρον ἀρχετὴν ἀνάπαυσιν. Δὲν ἐπισκέπτομαι τοὺς λεγομένους φίλους μου οὔτε ἐκτάκτως οὔτε κατὰ τὰς ἐορτὰς περιώρισα τῶν χαιρετισμῶν τὴν φλυαρίαν ἐθεώρησα τοὺς χοροὺς στενοχωροῦντας ἀντὶ νὰ διασκεδάξωσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀφήνω τοὺς νεκροὺς ἡσύχους εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτῶν ἐπὶ γῆς κατοικίαν. Ἀφ' οὗ δὲ ἀπηλλάγην τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ ἕν μέγα βάρος, ἔστρεψα καλλίτερον τὴν προσοχὴν πέραξ μου, καὶ εἶδον ὅτι ὅπως εἰς τὸ τῶν γυναικῶν ψιμύθιον ὑπάρχει συνήθως καὶ δηλητήριον, οὕτω καὶ εἰς τὸ κοινωνικόν, ἐξ οὗ καὶ προέρχονται φοβεραὶ κοινωνικαὶ νόσοι· μία δὲ ἐξ αὐτῶν, ἢ ἐπικινδυνότερα πασῶν, εἶναι ἡ χαλαίτης νόσος. Ὅστις προσεβλήθη ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ταύτης μασματικῆς νόσου πληροὶ πάντοτε τὰ θυλάκια αὐτοῦ ἐκ παντοίων κιβδηλῶν νομισμάτων, ἡδιαφορῶν ὧτως ἐάν τις εἶναι ἐξαλεγγύσει αὐτὸν ἐπὶ κιβδηλείᾳ. Ἄλλὰ πῶς ἐμφανίζεται καὶ ποῦ συνήθως ἐνδημεῖ ἡ φοβερὰ αὕτη νόσος πιστεύω νὰ ἐννοῶσιν, ὅσοι εἶναι προσεκτικοὶ ἄνθρωποι· ἐγὼ δὲ, δοθείσης νῦν εὐκαιρίας, θὰ ἐκθέσω δι' ὀλίγων τὰ κατ' αὐτήν.

Ὡς εἶπον ἡ φοβερὰ αὕτη μασματικὴ νόσος ἔχει τὴν παλινγενεσίαν αὐτῆς εἰς τὸ κοινωνικὸν ψιμύθιον. Δὲν διέλαθε πιστεύω τὸν προσεκτικὸν ἀναγνώστην μου, ὅτι ἐκείναι ἐκ τῶν γυναικῶν ποιοῦνται μεγαλειτέραν χρῆσιν, εἴτε ἀν ἐπιτρέπηται νὰ ἐκφρασθῇ τις ἀπλοῦστερον, παράλογον κατάχρησιν τοῦ προσωπικοῦ ψιμυθίου, ὅσοι ἔχουσι πολλὰ τοῦ προσώπου ἐλαττώματα καὶ οὐδὲν ἐνίστα στόλισμα. Τὸ αὐτὸ λοιπὸν συμβαίνει καὶ εἰς τὸ κοινωνικὸν ψιμύθιον, οἷτινος ἢ μεγαλειτέ-

ρα κατανάλωσις γίνεται παρὰ τοῖς χρωκώποισι πάσης προσωπικῆς ἀξίας καὶ ἰκανότητος. Ἡ κοινωνία ὀπωσθήποτε τρέχει, προχωρεῖ, καὶ δὲν ἐννοεῖ νὰ σταματήσει χάριν τοῦ I. ἢ τοῦ II. Ἐἵ λοιπὸν νὰ κἀμω-
σιν οἱ ταλαίπωροι οὗτοι ἄνθρωποι; Νὰ μείνωσι μόνοι εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ἰθίας ἀθλιότητος; Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι αὐτοκτονία. Ἀκούουσιν ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ μίαν φωνήν ἐκ τῶν νερτέρων παρακλεούσων αὐτῇ ἀπανειλημμένως· «Ψιμίθιον! Ψιμίθιον!» Καὶ ἰδοὺ προσδύνουσιν εἰς τὸ μέσον ἐψιμιθιωμένοι μέχρις ἀφορήτου ἀξίας. Ἀλλ' ἀφοῦ κατή-
τησαν οὕτω προσωπιδοφόροι καὶ νέοι περιπλανώμενοι ἱππῶται, δὲν φοβοῦνται οὐδὲν, δὲν αἰσχύνονται οὐδένα. Ἐὸ ψεύδος καὶ ἡ ἀπάτη καὶ ἡ ἀγυρτεία εἶναι πάντοτε τὸ κύριον ἄρθρον τῆς ἡμερησίας διατά-
ξεως τοῦ βίου αὐτῶν. Τὰ θυλάκια αὐτῶν ἅπαντα εἶναι ὑπερπληρωμένα ἐκ παντοίων νομισμάτων κιθδηλείας, καὶ αὐτοὶ ζῶσιν ἐν τοιαύτῃ ἀνέσει, ἐν οἷᾳ ἀδυνατεῖ ὁ ἐν ἰσχύϊ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τρώ-
γων τὸν ἄρτον ἀψιμιθιώτος ἢ ὄλιγον ἐψιμιθιωμένος ἄνθρωπος.

Μίαν ἡμέραν συνήτησα καθ' ὄδον ἓνα ἐξ ἐκείνων, οἵτινες φοβερὰ πάσχουσιν ἐκ τῆς χαλκίτιδος νόσου, — καὶ οἱ τοιοῦτοι δυστυχῶς δὲν εἶναι ὄλιγοι, — καὶ ἐν ᾧ συνήθως ἀποφεύγω νὰ πλησιάζω τοιαῦτα μολυσματικὰ ὄντα, δὲν γνωρίζω πῶς τότε ἐπεθύμησα ἐκ περιέργειας νὰ πλησιάσω αὐτὸν καὶ νὰ ἴδω μέχρι τίνος φθάνει παρ' αὐτῷ ἡ πρό-
δος τῆς φοβερᾶς νόσου. Βίχον ἀκούσαι, ὅτι κατέφαγε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ τὰ ὄντα, τὸ δὲ στόμα μετέβαλεν εἰς ἀδιέξοδον λαθύρινθον παντοίας ψευδολογίας. Ἐπλησίασα καὶ ἐχάρην, διότι ὁ δυστυχὴς αὐ-
τὸς χαλκίτιδικὸς διητῆρὶς ἔτι σώως τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ, πλὴν διε-
στραμμένως ὄλως καὶ ἡλλοιωμένως τὸ στόμα ὅμως αὐτοῦ πράγματι εἶχε γένηαι ἀπύλωτον δοχεῖον πάσης ψευδολογίας. Πρώτησα αὐτὸν περὶ τινος ζητήματος νοποῦ καὶ εἰς πάντας σχεδὸν γνωστοῦ, καὶ αὐτὸς εὐχερέστατα καὶ μετὰ ἀπεραντολογίας χειμάρρου μοι ἐξέ-
θηκεν ὡς τὴν ἀγνήν ἀλήθειαν πᾶν ὅ,τι ἦτο τερατώδες ψεύδος. Ὁ ταλαίπωρος εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτο δηλητηριασθῆ ἐκ τῆς καταχρήσεως τοῦ κοινωνικοῦ ψιμιθίου, ὥστε ἐπασχεν ἀνάστα. Ἀλλὰ τὸ εὐχάρι-
στον δι' αὐτὸν ἦτο, ὅτι δι' ἑλπίου δὲν ἐνάει τὴν φοβερὰν νόσον, ἥτις κατέτρωγε τὰ σπλάγγνα αὐτοῦ, καὶ μετὰ ἀγγλιείσεως πανταχοῦ ἐζήτει νὰ ἀνταλλάσῃ τὰ κιθδηλα νομίσματα, καὶ ἠπάτα οὐχὶ ὄλιγους.

Τὸ μέγα δυστύχημα διὰ τὴν κοινωνίαν εἶναι, ὅτι ἐν ᾧ περὶ τοσοῦ-

τῶν ἄλλων νόσων λαμβάνονται παντοῖα προφυλακτικὰ μέτρα, ὅταν εἶναι μικροκαπιταί, περὶ τῆς νόσου ταύτης οὐδεμίαν ἐλήθηον πρόνοιαν. Ἐπάρχουσι μάλιστα καὶ κοινωνικοὶ ἰατροὶ διαμρισητοῦντες τὴν ὑπάρ-
ξιν αὐτῆς, ὅπως καὶ οἱ τῶν σωμάτων ἐπιστήμονες ἰατροὶ ἀρνοῦνται τὴν ὑπαρξίν νοσημάτων τινῶν θεραπευομένων παρ' ἀνεπιστημόνων. Καὶ ὅμως τοῦλάχιστον 10—15 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν εἰς οἰκονομικὰ κοι-
νωνικὴν τάξιν πάσχουσιν ἐκ τῆς φοβερᾶς ταύτης νόσου καὶ μεταδίδου-
σιν αὐτὴν εὐχερῶς καὶ εἰς ἄλλους. Καὶ ἰδοὺ πῶς. Πρόκειται νὰ ἐγ-
κωμώσωσι τίνα; Δὲν ἔχουσιν ἀνάγκη νὰ μελετήσωσι τὰ κατ' αὐτόν, νὰ ἴδωσι τί ἔπραξε καὶ τί δὲν ἔπραξε λαμβάνουσι ἐκ τοῦ σωροῦ τοὺς τύπους τῶν ἐγκωμίων, καὶ μάλιστα τοὺς πλείους θεωρητικούς, καὶ χύνουσιν εἰς αὐτοὺς ἓνα θεόρατον ἐγκώμιον, ἐκπλήσσουν τοὺς θεατὰς. Δὲν διατάξουσι δὲ νὰ προχωρήσωσι καὶ περαιτέρω ἔτι, καὶ νὰ κατα-
κρημνίσωσι τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ τῆς ἐγκώμια ἄλλων, ἅτινα δὲν ἐγύθησαν κατὰ τὴν μέθοδον τῆς χαλκίτιδος νόσου, καὶ νὰ εἴπωσιν, ὅτι μόνος ἐγκωμίων ἀξίος εἶναι ἐκεῖνος, μεθ' οὗ τὸ δὴ λεγόμενον τὸ εἶχον καλὰ. Πρόκειται πάλιν νὰ κατηγορήσωσι τίνα; Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλοῦστατον καὶ εὐχερέστατον. Τὰ λεξικά ὄλων τῶν γλωσσῶν ἔχουσι λέξεις καὶ τύπους ἐκφράσεων δηλοῦντας τὸ πονηρὸν, τὸ ἀκρεπές, τὸ ἀνάριστον, τὸ ἐπίβλαδές, καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλης. Εὐρὰ αὐτάς, καὶ ἔχεις πρόχειρον πάντοτε τὸ κατηγορητήριον τοῦ ἐναντίου.

Ἀλλὰ ὑπομονή, εἰάν τὸ πρᾶγμα περιωρίζετο μέχρι τούτου τοῦ ση-
μείου. Ἡ κοινωνία εἶναι πολλάκις πονηρὰ καὶ ὑποπτος, καὶ δὲν ἀρ-
κεῖται εἰς λόγους, ἔσον κομφοὶ καὶ χαρίεντες, ἢ φοβεροὶ καὶ ἀπειλη-
τικοὶ καὶ ὄν εἶναι. Ζητεῖ ἐνίοτε λογαριασμούς, καὶ οὐχὶ λόγους. Οἱ τοῦ ψιμιθίου καὶ τῆς χαλκίτιδος νόσου ὀπαδοὶ δὲν στενοχωροῦνται καὶ τότε, καὶ ῥίπτουσιν εἰς τὸ κοινὸν ἄπειρα κιθδηλα νομίσματα κατηγο-
ρίας, ἅτινα δὲν διακρίνουσιν εὐκόλως ἅπαντες, ἢ τοῦλάχιστον ἀφ' οὗ λάβωσιν αὐτὰ καὶ ἀναποθέσωσιν εἰς τὸ ἴδιον βελάντιον. Ἰδοὺ λοιπὸν, ὅτι ἐπιτυγχάνεται τὸ ποθοῦμενον, ἔστω καὶ πρὸς καιρὸν, διότι ὁ και-
ρὸς εἶναι χρῆμα, κατὰ τι ἀγγλικὸν λόγιον. Θὰ παραξενευθῶσιν ἴσως πολλοὶ εἰάν εἴπω, ὅτι ἀφ' οὗ πολλὰκις ἠπατήθην, ἀπεφάσισα τοῦ λοι-
ποῦ μήτε δεῦλον νὰ δέλωμαι παρ' οὐτινοσδήποτε, — καὶ μάλιστα παρὰ τῶν ἐγκωσμένων κιθδηλοποιῶν, ἢ φορέων ὀλοκλήρου συλλογῆς κιθδηλῶν νομισμάτων, — χωρὶς νὰ δαίξω αὐτὸ προηγουμένως εἰς τὸ

ἀργυραμοιβικὸν κατάστημα τοῦ φίλου μου Ἀληθίνου. Εἶναι πενήχρον καὶ παρηγωνισμένον σήμερον, ἐν ᾗ ἄλλοτε ἦτο μέγα καὶ περιφνημον, καὶ ἐγὼ ἐντρέπομαι νὰ συστήσω αὐτὸ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς στενωτέρους φίλους μου. Ἰδρίζεται εἰς τὸ ἔβδομον πᾶτωμα τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου, ἀλλ' ἤρειπωμένου νῦν χανίου τῆς παρησίας ἐν τῇ στενωπῷ ἐλέγχου.

ΠΙΣΤΩΤΩΝ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Παραδόξους ιδιοτροπίας ἐπιγράφει μετὰ δηκτικῆς εἰρωνείας ὁ γράφων τὰς ἠθικοκοινωνικὰς ταύτας σκέψεις· διότι ιδιοτροπίας παραδόξους θὰ χαρακτηρίσῃ αὐτὰς ἢ κοινωνία, ἢ τὴν ιδιοτροπίαν καὶ τὸ συμφέρον ὡς πρακτικῆς διανοίας καὶ νοημοσύνης προῖον γενεήρουσα, ἢ τὴν ἀγυρτεῖαν τοῦ τυχοδιώκτου ὡς ἰκανότητα καὶ ἕξιαν θαυμάζουσα καὶ τιμῶσα, ἢ κοινωνία, ἐν ᾗ τὰ πάντα ἀληθῶς σήμερον ψιμύθιον καὶ προσωπεῖον! Ψιμύθιον καὶ προσωπεῖον ἢ φιλογένεια· ψιμύθιον καὶ προσωπεῖον ἢ φιλομουσία· ψιμύθιον καὶ προσωπεῖον ἢ φιλανθρωπία· ψιμύθιον καὶ προσωπεῖον ἢ ὀρησκεία· ψιμύθιον καὶ προσωπεῖον ἢ ἐπιστήμη καὶ τὰ γράμματα· προσωπεῖον τὸ καθήκον, προσωπεῖον ἢ φίλα.

Κωμικοὶ ἀλλήλους διακωμικοῦντες! σχινοῦνται καὶ ταχυδακτυλοῦργοι ἀλλήλους θαυμάζοντες καὶ ἀλλήλους ἀπατώντες, ἰδοὺ τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας τῶν προσωπιδοφόρων!

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τολμηροὶ τινες παραδίττει ἀκτείνουσι τὴν χεῖρα ἕπως ἀποσπάσωσι τινος τὸ προσωπεῖον. Ἄλλ' εὐθὺς οἱ περὶ αὐτὸν μεγάλοι προσωπιδοφόροι συνασπίζονται ἵνα κωλύσωσι τὴν χεῖρα τοῦ αὐθάδους παραδίτου, φόβῳ μὴ τῶν μικρῶν ἀποκαλυπτομένων ἔλλοη κατόπιν καὶ τῶν μεγάλων ἢ σειρᾶ. Οὐδὲ προσέχει τις εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, ᾧ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον ἐκπέμπων ἀπὸ τοῦ βῆθους τῆς αἰωνιότητος: Ἄνθρωποι ποῖ φέρεσθε...! Ἡ φωνὴ αὕτη ἀποπνίγεται ὑπὸ τῆς ὠρυγῆς τῶν μαινομένων καὶ τῶν βαλχευομένων προσωπιδοφόρων.

Τοιαύτη ἢ ὅψις τοῦ μεγάλου θεάτρου τοῦ καλουμένου κοινωνίας, οὗ τὴν εἰκόνα σκιαγραφεῖ ὁ ἡμέτερος Τίμων. Οἱ μὴ προσωπιδοφόροι! θὰ μελετήσωσιν αὐτὴν ἐπισταμένως, οἱ ἄλλοι, οἱ ἐν αὐτῇ ἀγκατοπτρίζο-

μενοι, θὰ προσδλέψωσι πρὸς αὐτὴν κυχίζοντες καὶ οἰκτείροντες τὴν ἀπλότητα καὶ ἀφέλειαν τοῦ γράφοντος. Ἄλλὰ δὲν εἶναι γεγραμμένον ἔτι θὰ καρδανίξῃ αἰωνίως προσωπιδοφοροῦσα ἢ κοινωνία, πρὸς ὕδριν τῆς ὠρυγῆς ἀρετῆς! Ἄγρια θὰ ἐξεγερθῇ ἡμέραν τινὰ ἢ χλευαζομένη σήμερον τιμότης καὶ ἀποσπῶσα βιαίως, θὰ καταρτίσῃ τὸ ἔν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ προσωπεῖα, πατάσσουσα καὶ στηλιτεύουσα τοὺς κατορχουμένους τῶν ἱερῶν καὶ ἁγίων!

III.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ.

ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΧ ΣΚΥΛΙΤΖΗΣ.

Πρὶν ἢ διετία συμπληρωθῇ ἀπὸ τῆς 27ης μαρτίου 1884, ναποῦ ἔτι ἔντος τοῦ τάφου τοῦ Γεωργίου Ζαρίφη, πίπτει, ἑξαπίνης ὑπὸ τοῦ θανάτου βληθείς, καὶ ὁ Ζαννῆς Στεφανοβιχ Σκυλιτζῆς! Ἡ κοινωνία ἡμῶν τέλεον ἀπορραφίεται καὶ διὰ τοῦτο ἔτι βαρυτέραν αἰσθάνεται τὴν νέαν ἀπώλειαν καὶ ἔτι μείζονα ὑπολογίζει τὴν συμφορὰν! Ἡ ἀπώλεια ἡμέρα τῆς 2ης μαρτίου ὑπῆρξεν ἡμέρα μεγάλου πένθους, ἀλλὰ καὶ περιφανοῦς ἐκδηλώσεως ἔθνικῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν ἱερὰν μνήμην ἐκείνου, περὶ οὗ προσημόντως δύναται νὰ λεχθῇ τὸ γραφικόν: «Διέβληεν εὐεργετῶν!»

Μακρὸς καὶ μεσοτὸς διδαγμάτων ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ Ζαννῆ Στεφανοβιχ, βίος μεγάλῃν ἐγκλείων ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ μεγάλως περιπετειᾶς, περιπετειᾶς, ὧν ἡ λύσις ἔτι ἀπαξ ἀποδεικνύει ὅτι ἐν ἀπαιτοῖς ἀνθρωπίνους πράγματι ὁ φιλόσοφος παρατηρητῆς ἀνευρίσκει ψηλαφητῶς τὰ ἔγνη τῆς θείας οἰκονομίας καὶ ἐνορᾷ ὀφθαλμοφανῶς τὸν τὰ πάντα διέποντα καὶ κυβερνῶντα δάκτυλον τῆς ἀνωτάτης Προνοίας!

Σκιαγραφίαν ἀπλὴν ποιούμενοι ὡς τοῦ ἀποικομένου μεγάλου ἀνδρός, δὲν προτιθέμεθα, ἀλλ' οὐδὲ δυνάμεθα, νὰ ἀνελιξώμεν ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ, ἐξετάζοντες τούτου ἐν τοῖς καθέκαστα καὶ ἀναψηλαφώντας πάσας τὰς πράξεις καὶ πάντα τὰ ἔργα, ἅτινα ἐκεῖνος, ἄλλα μὲν ἐν ἄκρῃ μυστικότητι καὶ ἔχεμυθῳ, ἄλλα δὲ ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ἀνωνομίας ἐτέλει. Ὅλίγα, ἀλλὰ καὶ μόνα δυνάμεθα νὰ μαρτυρήσωσι τὴν ἀκριβοῦν καὶ ἀνεπιτήδευτον φιλογένειαν καὶ φιλομουσίαν αὐτοῦ, τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀγαθότητα, ἣν ἐνέκλειεν ἡ μεγάλη καὶ συμπαθὴς ἐκεῖνη καρδία· ὀλίγα δὲ ἰσχυραὶ, ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν, ν' ἀποκρούσῃ ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ κόσμου ἢ ἄκρῃ τοπεινοφρασθῆναι τοῦ ἀληθοῦς τούτου τοῦ Χριστοῦ μαθητοῦ, ἐπιζητοῦντος ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ἰδέας αὐτοῦ συνειδήσεως ἀγαλλίασιν καὶ οὐχὶ τοὺς ματαιοδόξους ἐπαίνους καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν ἀνθρώπων. Ἔϊναί τοῦτο ὕψιστος καὶ ὑπερτάτης ἀρετῆς γνώρισμα, ἀρετῆς σπανίας ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, καὶ ἄς τὰ πάντα γίνονται πρὸς τὸ θεαθῆναι, ἐλατῆριον ἔχοντα τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν καὶ τὴν κενοδοξίαν!

Βλαστὸς τῆς ἀριστοτολικῆς, ἀλλὰ πολυπαθοῦς Χίου, ἐγεννήθη τῷ 1806 ἐκ γονέων ἐπιφανῶν, τοῦ Στεφάνου Σκυλιτζῆ καὶ τῆς Ὑπατίας Καλοκοροῆς. Τῷ 1822 μαθητεύων ἐν τῇ τότε ἀκμαζούσῃ τῆς γενετικῆς γῆς σχολῇ, ἣν ἐλάμπρυνον διδάσκαλοι τοῦ γένους διδάσκαλοι, οἷοι ὁ γέρον Τσελεπῆς, ὁ Βαρδαλάχος, ὁ Βάρδας, ἀπύχεται εἰς Σμύρνην, ἄγων τὸ δέκατον ἔκτον ἔτος τῆς ηλικίας αὐτοῦ, ἕνεκα τῶν γνωστῶν ἐκ τῆς ἱστορίας γεγονότων, ὅτε τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστησαν ἢ τε μῆτηρ αὐτοῦ, χήρα ἀπὸ δεκαετίας ἤδη, ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς Ἰωάννης καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Φανὴ Π. Ῥοδοκανάκη. Ἀλλὰ πατρικοῦ φίλου συντόνῳ πρόνοιᾳ σφίζεται ἐκείθεν εἰς Λιβόρνον, ὅπου εὕρισκοντο ἤδη ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, ὑπὸ τῆς αὐτῆς φιλικῆς χεῖρός ἀπαλλαγείσαι, κατέφυγε δὲ βραδύτερον καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης. Ἐκ Λιβόρνου ἀποστελλόμενος μετ' οὐ πολὺ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ὑπἄλληλος τοῦ καταστήματος Ῥοδοκανάκη, ἀπέρχεται, πρὶν ἢ καταβῆναι εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ θωακηνικοῦ κράτους, εἰς Ῥωσίαν, ἐνθα διατρίψας ἐπὶ τινι χρόνῳ καὶ τυχῶν τῆς ῥωσικῆς ἰαγενείας, ἀπὸ ἧς βραδύτερον ἐκτίσαστο τὴν τσοακηνὴν (ιταλικὴν γῆν), ἦλθεν ἐντάθῃ, φέρων τὸ πατριωτικὸν Στεφάνοει. Δὲν πα-

ρῆλθε δὲ πολὺς χρόνος καὶ ὁ μὲν ἐφ' ἑαυτοῦ αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἰωάννης ἐγένετο ἀρχηγὸς σπουδαίου ἐμπορικοῦ οἴκου ἐν Λιβόρνω, διακλαδωθέντος κατόπιν εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐκεῖθεν μέχρις Ἰνδιῶν, οὗτος δὲ ἴδρυν ἕτερον ἐν Κωνσταντινουπόλει, τιθεὶς τὰς βάσεις τοῦ μετὰ ταῦτα μεγαλείου αὐτοῦ. Ἐκ μικρῶν ὀρηκθῆεις κατέστη μετ' οὐ πολὺ κάτοχος μεγάλης περιουσίας, καρποῦ ἀκαταπονήτου, ἀλλὰ καὶ τιμίας ἐργασίας, ἀπαραμύλλου φιλοπονίας καὶ δραστηριότητος, συνδυαζομένης μετ' ἐκτάκτου εὐφυΐας καὶ συνέσεως καὶ δὴ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ ἐκείνου πνεύματος, ἐφ' ᾧ διεκρίθησαν καὶ τὸς ἄλλα μεγαλύνοντα τῆς Χίου τέχνα, λαμπρόντα τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ τιμήσαντα τὴν γειταμένην πατρίδα καὶ ἐν] αὐταῖς ταῖς ἔσχαταις τοῦ τε παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου, ἀνύψωσεν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς γῆρας καὶ δόξης τὸν ἐμπορικὸν καὶ μετὰ ταῦτα τραπεζικὸν αὐτοῦ οἶκον, ἀσυλον ἀναδείξας αὐτὸν τῆς πτωχείας καὶ ὀφρασίας, στήριγμα τῆς ποιθείας καὶ τῶν γραμμάτων καὶ θεραπευτήριον πάσης ἐθνικῆς ἀνάγκης, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς εὐλογίας καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὃν εἶχε μόνον μάρτυρα ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ τῶν ἔργων τῆς εὐποιίας καὶ ἐλεημοσύνης.

Μέγα ἤδη καὶ περιφανὲς κεκτημένος ὄνομα, ὄριμος δὲ ἦν καὶ τὴν ἡλικίαν, ἔλαβε σύντροφον τοῦ βίου αὐτοῦ γυναῖκα ἀνταξίαν τῶν τε ἀρετῶν καὶ τῆς περιφανείας τοῦ οἴκου αὐτοῦ, τὴν Ἑλένην Μαχαίρα, εἰς διάστημα τῆς Χίου οἴκον ἀνήκοντος καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντος. Καρποὶ τοῦ γάμου τούτου ὑπῆρξαν ἐννέα τέκνα, ὧν τρεῖς ἐπέζησαν υἱοί, Δημήτριος, Ἰωάννης καὶ Παῦλος, γόνοι ἀνταξίαι τοῦ μεγάλου αὐτῶν πατρός.

Μέτοχος δὲ οὕτω πάσης εὐδαιμονίας, ἀλλὰ καὶ μέχρι τρυγῆς πῶν τοῦ ποτήριον τῆς Οὐλίψως καὶ τῆς δδύνης, ἔπερ ἐπάτισεν αὐτῷ ὁ ἀπηνῆς θάνατος, ἀναρπάσας ἀλλεπαλλήλως τέσσαρας υἱοὺς καὶ τὴν μόνην αὐτοῦ θυγατέρα, δεκαπέντε δὲ ἔτη πρὸ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ σύμβιον, ὑπέβαιεν ἀγογγύστως τὴν σκληρὰν ταύτην δοκιμασίαν, παραμυθίαν καὶ καρτερίαν ἀντῶν ἐκ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀκραδέαντος πίστεως καὶ ἀδιδασίτου πεποιθήσεως αὐτοῦ καὶ δὴ ἐκ τῆς μελέτης τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων!

Οὕτως δόσις καὶ ἐναρέτως τελείας τὸν στεφανίτην δρόμον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνδόξου σταδιοδρομίας αὐτοῦ, καὶ ἐν ἄκρῃ γαλήνῃ καὶ

ήσυχή παραδούς τῷ πλάσῃ τῷ μακάριον αὐτοῦ πνεῦμα, κατήλθεν εἰς τὸν τάφον πλήρης ἡμερῶν, προπεμπόμενος πανδήμιος εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ ὑπὸ μυρίων στομάτων, παρόντων τε καὶ ἀπόντων, εὐλόγούμενος.

Τοιοῦτος ἐν σκιαγραφίᾳ ὁ βίος τοῦ ἀειδήμου Ζαννῆ Στεφάνοβικ Σκυλίτζη, οὗ τὴν ἀπώλειαν τοσοῦτον ἐθρήνησε καὶ ἐπένησε καὶ ὀρηγήσει ἔτι ἐπὶ μακρὸν ἢ ἡμετέρα κοινωνία, βίος ἀρετῆς, δικαιοσύνης, ταπεινοφροσύνης, εὐσεβείας, φιλανθρωπίας καὶ, συνελόντι εἰπεῖν, χριστιανικωτάτης καὶ ἐθνοπρεπεστάτης πολιτείας.

Ἡ ἐμφάνισις ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου ἀνδρῶν, οἷος ὁ Ζαννῆς Στεφάνοβικ, εἶναι σήμερον φαινόμενον σπάνιον, σήμερον, ὅτε τὰ πάντα κατέλαθε καὶ καταλυμαίνεται νόκη καὶ μαρκαμός, ὅτε ἡ κοινωνικὴ ἔκλυσις ἀκατάπητος βαίνουσα διέφθαιρε καὶ τὸ ἦθος καὶ τὸ φρόνημα! Ἐσθέθη διὰ παντός τὸ ἱερόν ἐκεῖνο πῦρ, ὅπερ ἐθέρμαινε τὰς μεγάλας τῶν πατέρων ἡμῶν ψυχάς, αἵτινες ἦσαν, ὀρθότερον εἰπεῖν, αὐτὴ ἢ ἔστι τοῦ ἱεροῦ ἐκεῖνου πυρός! Διὰ τοῦτο τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν πράγματα κατέρρευσαν, τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐμακράνθησαν καὶ κατέπεσαν δίχα ἐλπίδος ἀνορθώσεως! Νεκροὶ ἡμεῖς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἀνακινούμεν καὶ ταράττομεν τὴν ἱερὰν κόνιν τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐκ τῶν τῶν ἐκείνων πειρώμενοι ν' ἀντλήσωμεν φῶς καὶ ζωήν, ὅπως γαλβανίσωμεν τὸ νεκρῶν ἡμῶν πνεῦμα καὶ τὸ καταπεσὸν φρόνημα! Ἐκείνων τὸν βίον διηθῶμε καὶ καθωδήγει ἡ πίστις καὶ οὐχὶ ἡ ἀμφισβόλια καὶ ὁ σκεπτικισμός! Τὴν πολιτείαν αὐτῶν καὶ τὰς πράξεις ἐρρῦθμιζε καὶ ἐκινούλεν οὐχὶ ἡ κενόσπουδια, οὐχὶ ἡ φιλαυτία καὶ ἡ ἰδιοτέλεια, ἀλλὰ τὸ καθήκον καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ καθήκοντος αὐταπάρνησις! Ἐκ τῆς πίστεως καὶ τῶν μεγάλων αὐτῶν παραδόσεων ἤντλουν μὲν ἐκεῖνοι θάρρος καὶ καρτερίαν ἐν ἡμέραις πονηραῖς, ἐνεπνέοντο δὲ τὰς μεγάλας ἀρχάς, δι' ὧν ἐμεγαλοῦργουν, κλειζόντες καὶ μεγαλύνοντες τὸ ἔθνος αὐτῶν, δι' ὅπερ καὶ μόνον ἔζων καὶ εἰργάζοντο!

Τῆς μεγάλης ταύτης γενεᾶς λείψανον ἦν καὶ ὁ Ζαννῆς Στεφάνοβικ. Τὰς μεγάλας τῆς γενεᾶς ταύτης ἀρχὰς ἐδιδάχθη καὶ ἐνεπνεύσθη καὶ ὁ Ζαννῆς Στεφάνοβικ καὶ τὰς ἀρχὰς ταύτας παρέδωκε δι' ἀγράφου διαθήκης τοῖς ἀντιζήτοις αὐτοῦ υἱοῖς καὶ κληρονόμοις, οὓς ἐδαρῆσατο τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ ἔθνει ἡμῶν. Καὶ εἶναι τοῦτο ἡ μεγίστη τῶν δωρεῶν καὶ τὸ πολυτιμότεον παντός ἄλλου κληροδότημα αὐτοῦ! Εἶναι

τοῦτο ἡ μόνη παρηγορία, ἥτις δύναται νὰ μετριάσῃ τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν στέρησιν τοῦ πατρός!

Ἐνεῦθεν τὴν παρηγορίαν ἀντλεῖ καὶ ἡ ἡμετέρα κοινωνία ἔχουσα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ἕνα τούτων τῶν υἱῶν, ὅστις, ἀχώριστος τοῦ πεφιλημένου πατρός, εἶδε κλεισμένους τὸ ὑστατον τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ, ἤκουσεν ἐκ στόματος τῆν τελευταίαν παραγγελίαν αὐτοῦ καὶ κατέλαθεν ἐπαξίως τὴν θέσιν, ἵνα συνεχίσῃ τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα ἐκείνου καὶ λαμπρύνῃ οὕτω ἔτι μᾶλλον τὴν ἱερὰν αὐτοῦ μνήμην, ἥπερ καὶ ἡμεῖς, λιτὸν φόρον σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης τελούντες, ἀφιερούμεν τὴν τοῦ ἔκτου τούτου ἔτους τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς» ἐκδοσιν, φέρουσαν καὶ τὴν σεπτὴν καὶ προσελὴ τῷ ἀειδήμῳ εἰκόνα, ὡς τηλαυγῆς πρόσωπον.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΠΑΠΑΦΗΣ.

Ἐνῶ τὸ ἔθνος ἡμῶν σύμπαν ἐθρήνει τὸν θάνατον τοῦ ἀειδήμου Ζαννῆ Στεφάνοβικ Σκυλίτζη, ἐκ τῶν ἐφημερίδων ἐγνώσθη αἴφνης ὅτι ἐν τῇ νήσῳ Μεσίτῃ ἀπεθίωσε τῇ 5/17 φεβρουαρίου 1886 ὑπερνενηκοντούτης προσώτης, Ἑλλην τὸ γένος, τὴν πατρίδα δὲ Θεσσαλονικεὺς, Ἰωάννης Παπάφης τοῦνομα.

Τὸς οὗτος ὁ Ἰωάννης Παπάφης; Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ πανταχόθεν τραυλιχέου ἐράντησις, τοσοῦτο τε μᾶλλον ἐπηύξανεν ἡ τοῦ ἐλληνικοῦ κοινού περιεργία, ὅση βαθμικῶς ἀπεκαλύπτετο ὅτι ὁ τέως ἀγνωστος οὗτος ἀνὴρ, ὁ ἐν τῇ ξένῃ ἀνδρωθεὶς καὶ ἐργασθεὶς καὶ πλουτίσας, ἀπάσης τῆς οὐκ ἐνκαταφρονήτου αὐτοῦ παρουσίας γενικὸν κληρονόμον κατέστησε τὴν ἐλληνικὴν κοινότητα Θεσσαλονικῆς, δι' ἰδιαιτέρας αὐτοῦ διαθήκης, ἐν καιρῷ ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων τῆς πρωτεύουσας δημοσιευθεῖσης, καθορίζων τὸν σκοπὸν, ὑπὲρ οὗ βασιλικὴν ἔντως δωρεὰν ἐποιεῖτο.

Ἐκ τῶν ἤδη περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐξεκριθθεῖσων εἰδήσεων ἀρυσόμενοι παρατίθεμεν ὧδε συντόμους βιογραφικὰς περὶ αὐτοῦ σημειώσεις.

Ὁ Ἰωάννης Παπάφης ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονικῇ τῷ 1792 ἐκ πα-

πρὸς μὲν Νικολάου Παπάφη, ἐμπόρου, μητρὸς δὲ ἀνηκούσης εἰς ὀνομαστὸν καὶ φιλοπόλιδα τῆς Θεσσαλονίκης οἶκον, τὸν τοῦ Δ' Ἀναστάση, οὗ μέλος, ὁ καὶ θεῖος τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Παπάφη, ἦν ὁ πολὺς Ἰωάννης Δ' Ἀναστάσης, μεγάλεμπορος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐπιστήμιος φίλος τοῦ χειδίου Μεχμέτ Ἀλῆ πασᾶ. Πάντες οἱ πρόγονοι καὶ συγγενεῖς τοῦ Ἰωάννου Παπάφη διεκρίθησαν ἐπὶ μεγίστη πρὸς τὴν γειναμένην πατρίδα ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπῃ. Δύο δὲ τούτων ὁ Νικόλαος Κανέλλης (*) πρὸ τοῦ αἰῶνος τούτου ἐν Βενετίᾳ ἀποθανών, καὶ ὁ Ἀντώνιος Νινῆς, ἐν Βενετίᾳ ὡσαύτως ἀποθιώσας, ἀπὸ πολλοῦ φέρονται ἀναγεγραμμένοι ἐν τοῖς μεγάλοις εὐεργεταῖς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, σπουδαῖα αὐτῆ καταλιπόντες κληροδοτήματα οὗτοι τε καὶ ὁ προμνημονευθεὶς Δ' Ἀναστάσης, οὗ τὸ ὄνομα μεγάλην ἐκτίησαστο φήμην.

Τοιοῦτων οἴκων γόνος ὁ Ἰωάννης Παπάφης ἔτυχε καιδιόθεν, ὡς εἰκόσ, ἐπιμελελημένης ἀγωγῆς καὶ ἰσχυρῆς συγγενικῆς προστασίας. Ἀποπερατώσας ἐν Θεσσαλονίκῃ τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς ἐν ἡλικίᾳ 16 ἐτῶν, μετέβη τῷ 1808 εἰς Σμύρνην παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἀφοῦ δὲ ἐπὶ διετίαν ἐγυμνάσθη παρ' αὐτῷ τὰ ἐμπορικά, προσελήθη τῷ 1810 εἰς τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατάστημα τοῦ θεῖου αὐτοῦ Δ' Ἀναστάση. Οὗτος τὰ μάλιστα περιποιηθεὶς τὸν ναυρὸν αὐτοῦ ἀνεψιὸν καὶ κατιδῶν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τὴν εὐφυΐαν καὶ δραστηριότητα αὐτοῦ, συνέστησεν ὑποκατάστημα ἐν τῇ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀκμάζουσα ἐμπορικῶς τε καὶ ναυτικῶς νήσῳ Μελίτῃ, διευθύντην αὐτοῦ ἀναδείξας τὸν Ἰωάννην Παπάφην, μετὰ τινος Ἰταλοῦ Βαρατάνη, ὃν ἔδωκεν αὐτῷ συνεταιρὸν. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν, ὡς ἐκ τοῦ ἀσυμμιθίστου τῶν χαρακτήρων τῶν δύο συνεταιρῶν, τὸ ὑποκατάστημα τοῦτο διελύθη, ἔκτοτε δὲ ὁ Ἰωάννης Παπάφης ἐπεδόθη μόνος εἰς τὸ μισσιχὸν ἔργον ἐν εὐρυτάτῃ κύκλῳ.

Φόσει δραστήριος καὶ δέξυς τὸν νοῦν, ταχέως ἐξετιμῆθη καὶ ἐκτίησαστο τὴν ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην τοῦ ἐν Μελίτῃ ἐμπορικοῦ κόσμου, ἰδίᾳ δὲ τὴν τοῦ διαπρέποντος τότε ἐκεῖ ἐμπορικοῦ οἴκου Χάντερ. Ἐκμαθὼν τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν προήχθη ἐν βραχεί χρόνῳ, καταστάς

(*) Τὴν ἐπωνυμίαν αὐτῆν καὶ τὴν φήμην φέροι νῦν ὁ ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων σήμερον ἐν Αἰγύπτῳ ἡμετέρων ἀρσενῶν Ἀντώνιος Κανέλλης.

μετ' οὐ πολὺ κυβερνητικὸς μεσίτης. Οὕτω διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ ἀκρας φειδῶς αὐτοῦ κτησάμενος σπουδαῖαν περιουσίαν, ἀπεσύρθη τῷ 1840 τοῦ ἐμπορίου ἐνησχολεῖτο δ' ἔκτοτε εἰς ἀγοραπωλησίας κυβερνητικῶν χρεωγράφων, ἀνταποκρινόμενος πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ καταστήματος τῶν ἐν Λονδίῳ ἀδελφῶν Βάριγγ. Ἐχων δὲ διατεθειμένως τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ εἰς ἀνάγνωσιν ἑλληνικῶν, ἰταλικῶν καὶ ἀγγλικῶν συγγραμμάτων, ἦν ὁ τακτικώτερος καὶ ὑπομονητικώτερος τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Λονδινεῖου «Χρόνου» καὶ τοῦ «Οἰκονομολόγου».

Ἀξιοσημεῖωτα δὲ χαρακτηριστικὰ τοῦ βίου τοῦ Ἰωάννου Παπάφη εἰσὶ καὶ τὰς: Διαρκούσης τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ ναύαρχος τοῦ ἐν τῇ Μεσογείῳ βρετανικοῦ στόλου, ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις τοῦ ἀνδρὸς παρέλαθεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Ἑλλάδα, ἔθεν ἔμως μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησεν, ἐπανακάμφας εἰς Μελίτην. Ἡ κατὰ τὸ 1836 ἀποσταλεῖσα εἰς Μελίτην ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανε συμβουλὰς καὶ πληροφορίας, κατὰ δὲ τὰς δημοσίας αὐτῆς συνεδριάσεις ὁ Παπάφης ἠγόρευεν ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων καὶ συμφερόντων τῆς θετῆς αὐτοῦ πατρίδος, οἱ δὲ Μελιταῖοι ἀνομολογοῦσιν ὅτι αὐτῷ κατὰ μέγα μέρος ὀφείλονται αἱ τότε χορηγηθεῖσαι αὐτοῖς πολιτικαὶ ἐλευθερίαι. Ὁ διάσημος Ἄγγλος οἰκονομολόγος Γεώργιος Λέβης ἐμπιστευτικὴν διετήρη ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Παπάφη, οὗ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρος μεγάλως ἐξετίμα, ἐπίσης δὲ καὶ αὐτῆ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἥτις, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, διὰ κολακευτικωτάτης ἐπιστολῆς παρεκάλασεν αὐτὸν ν' ἀναλάβῃ τὴν γενικὴν ἐξέλεξι τῶν προμηθειῶν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἔπαρ ἔμως ὁ Παπάφης ἀπεποιήθη, τοῦτο μὲν ἕνεκα τοῦ δυσχεροῦς τῶν περιστάσεων, τοῦτο δὲ ἕνεκα τοῦ προκεχωρηκότος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Παπάφη. Πρὸς χαρακτηρισμὸν δὲ τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς φιλογενείας τοῦ ἀνδρὸς ἀρκοῦσι δύο γινωσθαὶ αὐτοῦ πράξεις.

Διερχομένου τῷ 1827 ἐκ Μελίτης τοῦ κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Καποδιστρίου, νέος τότε ὢν ὁ Ἰωάννης Παπάφης ἐνεχείρισεν αὐτῷ πεντακισχίλια βιστηλα, ἥτοι 25 χιλ. φράγκων, ὅπως διαθέσῃ ταῦτα ὑπὲρ φιλανθρωπιῶν ἐν Ἑλλάδι ἔργων, ἀποθιώσας δὲ

ἄσασιν τὴν σπουδαίαν αὐτοῦ παρουσίαν κατέλιπε τῇ ἑλληνικῇ κοινότητι Θεσσαλονίκης. *Ab uno disce omnia.*

Τοιοῦτος ἐν ἁπλῇ καὶ ἀπερίττῃ σκιαγραφίᾳ ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Παπάφης, οὗ τὸ ὄνομα οὐ μόνον ἀνεγράφη ἐν τῇ στήλῃ τῶν μεγάλων τῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης εὐεργετῶν, δικαίως καταλαβὼν τὴν πρωτίστην μεταξὺ αὐτῶν θέσιν, ἀλλὰ καὶ ἀνεξιτήλως ἐχαράχθη γραμμᾶσιν ἐν τῇ μνήμῃ παντὸς φιλοπόλιδος Θεσσαλονικέως, παντὸς φιλοπατριδος Μακεδόνας καὶ ἐν γένει παντὸς ὁμοεθνοῦς.

ΜΩΥΣΗΣ ΑΛΛΑΤΙΝΗΣ.

Σκιαγραφοῦντες τὸν βίον τοῦ μεγάλου τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης εὐεργέτου Ἰωάννου Παπάφης, δὲν ἠδυνάμεθα νὰ μὴ ἀμνησθῶμεν καὶ ἐτέρου τῆς πόλεως ταύτης κλεινοῦ τέκνου, ἐτέρου σεβασμοῦ προσηλύτου, ἐτέρου μεγάλου φιλανθρωποῦ, τοῦ πρὸς τετραετίας καὶ ἐπέκεινα ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς προσφιλοῦς μὲν αὐτῷ, ἴσα δὲ φιλοῦσης τοῦτον Θεσσαλονίκης, ἀφαρπαγέντος ὑπὸ τοῦ Χάρωνος, Μωϋσέως Ἀλλατίνης!

Δὲν ἦτο Ἕλληνας, οὐδὲ χριστιανὸς ὁ Μωϋσῆς Ἀλλατίνης, ἀλλ' Ἰσραηλιτὴς τὸ γένος καὶ Ἰουδαῖος τὸ θρησκευμα. Πλὴν οὐδεὶς ἴσως ἄλλος ἐνεπνέετο πραγματικώτερον ἐκ τῆς ἀρχῆς: «Οὐκ ἐνὶ Ἕλληνας, οὐκ ἐνὶ Ἰουδαῖος.» Τύπος ἀνεξιθρησκείας καὶ φιλανθρωπίας, ἡγάπα καὶ ἐδιδόθη: ἐπίσης ὁμοθησκούς καὶ ἑτεροθησκούς, εὐεργετῶν δὲ διηνεκῶς τὴν Ἰσραηλιτικὴν κοινότητα, οὐδέποτε ἐλησμόνει τοὺς Ἕλληνας καὶ Τούρκους συμπολίτας αὐτοῦ. Ἦτο καὶ οὗτος εἰς τῶν ἐξαιρετικῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες δὲν ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν ἔθνος, ἀλλ' εἰς σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα διὰ καὶ ἀμερίστου ἀπῆλθε τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πάντων ἀνεξαρτήτως, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ θρησκευματος: θανὼν δὲ προεπέμφθη μέχρι τῆς ὑστάτης αὐτοῦ κατοικίας οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ὁμοθησκῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν Θεσσαλονικέων, ἐξόχως δὲ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, ἴσα πενήσαντος ἐπὶ τῇ θανάτῳ τοῦ ἐπιφανοῦς πολλοῦ καὶ ἐξαιρετικῶς ἀποδότου αὐτῷ τιμᾶς. Τοιοῦτου ἄρα ὑπάρ-

ξαντος τοῦ Μωϋσέως Ἀλλατίνης, βεβαίως οἱ ἀναγνώσται τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς» δὲν θὰ ἀναγνώσασιν ἄνευ ἐνδιαφέροντος, εἰ καὶ βραδέως, βραχείας τινὰς σημειώσεις περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

Ὁ Μωϋσῆς Ἀλλατίνης ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονικῇ τῇ 8 Ἰουλίου 1809 ἐκ τοῦ Λαζάρου Ἀλλατίνης καὶ τῆς Ἄννης Μορβούργου, ἔφηδος δὲ τὴν ἡλικίαν ἀπεστάλη εἰς Ἰταλίαν πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων αὐτοῦ σπουδῶν καὶ ἐκμάθησιν τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης. Καὶ τὰς μὲν ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδᾶς συνεπλήρωσεν ἐν Λιβόρνο, τοῦ δὲ διδακτορικοῦ πτυχίου ἔτυχεν ἐν τῇ ἱατρικῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Πίζης, τὴν ἄδειαν δὲ τοῦ μετέργεσθαι τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα ἐχορήγησεν αὐτῷ ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ ἱατρικὴ Ἀκαδημία. Ἐπανεκκώψας εἰς Θεσσαλονικὴν ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἱατρικῆς, κτησάμενος ἐν βραχείᾳ πολυπληθῆ πελατεῖαν καὶ φήμην σοφοῦ ἕκτα καὶ φιλανθρωποῦ ἱατροῦ. Πλὴν ἐπελθὼν ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ νεώτεροι αὐτοῦ ἀδελφοὶ ἦσαν ἔτι παῖδες, ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μεγάλου ἤδη ἐμπορικοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς, συνδυάσας οὕτω τὴν τέχνην τοῦ Ἀσκληπιοῦ πρὸς τὴν τοῦ ἐμπολοῦ Ἐριμοῦ.

Τῷ 1838 μετέβη εἰς Τοσκάνην τῆς Ἰταλίας, ἔνθα καὶ ἐνυμφεῖθαι τὴν εὐγενῆ δεσποινίδα Ρόζαν Μορτέρκ. Ἐπανελθὼν μετὰ ἔντος εἰς Θεσσαλονικὴν ἐπεδόθη ὅλως εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἐμπορίου, ἐπελάβετο δὲ ἐκθύμως τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐμελλε βραδύτερον νὰ δοξάζῃ αὐτόν. Πρώτιστον μέλημα αὐτοῦ ἦν ἡ σύστασις σωματείου πρὸς περίθαλψιν τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν. Ἐν διαστήματι δ' ὀλίγου χρόνου καὶ ἄλλα πλείιστα συνετελέσθησαν φιλανθρωπικὰ ἔργα, τῇ εἰσηγήσει καὶ γενναιοφροσύνῃ αὐτοῦ. Ἴδιᾳ ἕμως τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, πᾶσαν τὴν δραστηριότητα καὶ πάσας τὰς φροντίδας, ἀφιέρωσεν εἰς ἔργον μέγα καὶ δυσχερές, τὴν ἠθικὴν δηλονότι καὶ διανοητικὴν ἀναγέννησιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁμοθησκῶν αὐτοῦ, ἧν τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν βαρυσυμῶν ἐβλεπε. Τῷ 1856 δαπάναις αὐτοῦ ὡς καὶ τοῦ παιδιοῦ φίλου Σολομῶντος Φερνανδέξ, γενικοῦ νῦν διευθυντοῦ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Société générale de l'Empire Ottoman, ἱδρύεται ἐν Θεσσαλονικῇ σχολὴ καλῶς κατηρητισμένη. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη λαμπρὰ ἦν ὁ Μωϋσῆς Ἀλλατίνης ἀνήψε πρὸς φωτισμὸν τῆς ἐν βαθεῖ σκότει-

ἀμαθείας καθουδούσης Ισραηλιτικῆς νεολαίας, ἐναυάγησε κατὰ τῶν σκοπέλων τῶν προλήψεων, αἵτινες ἐθεώρουν τὴν λαϊκὴν ἐκπαίδευσιν ἀντικειμένην εἰς τὰς ὀρησκειτικὰς ἀρχάς, καὶ μετὰ τετραετῆ βίον ἢ σχολῆν αὕτη διαλύεται. Τοῦτο ἔμως δὲν ἐχαλάρωσε τὰς προσπάθειας τοῦ ἔντιος φερωνύμου Μωυσῆως τοῦ νέου Ἰσραήλ, ἐκ τῆς πείρας διδαχθέντος ὅτι τὸ ἔδαφος ἔδει νὰ καλλιεργηθῆ πρότερον ἐπιμελῶς, ἵνα καταστῆ πρόσφορον εἰς σπορὰν καὶ καρποφορίαν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, τῷ 1860, ἰδρύετο ἐν Παρισίοις ἡ «Παγκόσμιος Ἰσραηλιτικὴ Ἐνωσις», σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀνύψωσιν τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἰσραηλιτῶν. Ἡ ἰδρυσις τοῦ ἰσχυροῦ τούτου σωματείου ἐμπνεύσασα νέον σθένος εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀλλατίνη, ὑπεδοξόθησε τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ μεγαλεπήδου σχεδίου αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ἀναλαβὼν τὴν προεδρίαν τῆς ἐπιτοπίου ἐπιτροπῆς τῆς «Παγκοσμίου Ἰσραηλιτικῆς Ἐνώσεως», κατέλιπε πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν καὶ τῇ συμπράξει τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Δαρσίου καὶ Σολομώντος ὡς καὶ τῇ ἀντιλήψει τοῦ προμνημονευθέντος Φερνανδέζ, ᾧ ἀνετέθη ἡ προεδρία τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτροπῆς τῆς «Ἰσραηλιτικῆς Ἐνώσεως», ἐχώρησεν ἐρωμμένως εἰς τὸ ἀναμορφωτικὸν αὐτοῦ ἔργον, ὑπὲρ οὗ ἀπέταξεν ἑαυτὸν, τὴν περιουσίαν καὶ πάσας τὰς εὐρείας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ σχέσεις αὐτοῦ. Οὕτω δὲ διὰ τῶν ὑπερ-ἀνθρώπων αὐτοῦ προσπαθειῶν ἡ Ἰσραηλιτικὴ κοινότης τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτίσασα καλὴν σχολὴν τῶν ἀρρένων, καλὸν παρθεναγωγεῖον μετ' ἰδιαιτέρου νηπιαγωγείου, πρὸς δὲ καὶ ἐν Ἱερουσολυμασίν (Ταλμοῦδ Τορά). Τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκπαιδευτηρίων τούτων, ἐν οἷς ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους παῖδες ἐκπαιδεύονται, δὲν ἐβράδυναν νὰ καταστῶσι ψηλαφητὰ τὸ ἔθνηκόν συναίσθημα τῶν ἐν Θεσσαλονικῇ πολυαριθμῶν Ἰσραηλιτῶν ἀνεξωγονήθῃ ἐκεντήθῃ ἢ φιλοτιμία πρὸς δημοσίαν συνεισφοράς πλείστασι φιλεκατασκευαί, φιλανθρωπικαὶ καὶ ἀλληλοβοηθητικαὶ ἀδελφότητες συνέστησαν τὸ πρὸς περιθάλψιν τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν σωματείον ἀνασυνέστη καὶ ἡ ἐξόντωσις τῶν ἀρχαίων προλήψεων ἐπετεύχθη κατὰ τὸ ἐνόν.

Ἀλλὰ ἀφωσιωμένοι οὗ Μωυσῆς Ἀλλατίνης εἰς τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐν γένει βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν ἡμετέρων καὶ ἡμεροπόρων αὐτοῦ, οὐδὲλως ἐλησημόνει τοὺς ἑτεροδόξους καὶ ἑτεροθενοεῖς συμπολίτας αὐτοῦ. Ἴταλοί, Ἕλληνας,

Τούρκοι, πάντες, ὡς ἐφθίμεν εἰπόντες, ἀπήλαυον τῆς ἀγάπης καὶ τῶν εὐεργετιῶν αὐτοῦ. Οἱ Ἴταλοί αὐτῷ κυρίως ὀφείλουσι τὴν ἐν Θεσσαλονικῇ βασιλικὴν ἰταλικὴν σχολὴν, ἣν καὶ γενναίως ἐπροικοδόμησεν. Ὁ Ἀλλατίνης, πολίτης αὐτὸς ἰταλὸς ὢν, ὑπῆρξεν ἐπίσης ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ ἰταλικῆς εὐεργετικῆς ἐταιρίας. Πρὸς τοὺς Ἕλληνας δὲ ἐξαιρετικὴν ὄλως ἔτρεφε συμπάθειαν, πρόθυμος ἀείποτε ἀρωγὸς εἰς πᾶν φιλεκατασκευατικὸν ἢ φιλανθρωπικὸν τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ ἐλληνικῆς κοινότητος ἔργον. Περὶ πολλοῦ δὲ ποιούμενος τὴν διατήρησιν φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν κατὰ καιροὺς ὀρθοδόξων μητροπολιτῶν καὶ τῶν προκρίτων τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης, ἐκ τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ μελημάτων εἶχε τὴν ἀδελφικὴν συμπέσιον τῶν δύο συνοίκων λαῶν. Οὐχ ἤττον δὲ καὶ οἱ Μουσουλμάνοι συμπόλιται αὐτοῦ πολλὰ ἔλαβον δείγματα τῆς ἀνεξίτητης ἀγάπης τοῦ Μωυσῆως Ἀλλατίνη, μὴ λείποντος καὶ δι' ἔργων νὰ ἐκδηλοῖ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὸ κρατοῦν ἔθνος ἐπὶ τῇ ἀπ' αἰῶνων χορηγομένη τοῖς ἡμοθρήσκους αὐτοῦ φιλοξενίᾳ.

Τοιοῦτον ὄντα τὸν Μωυσῆα Ἀλλατίνην, δικαίως πάνυ ζῶντα μὲν ἐτίμησαν διὰ παρασήμων αἱ κυβερνήσεις Τουρκίας, Ἑλλάδος, Ἀυστροουγγαρίας καὶ Ἰταλίας, Οὐνόματα δὲ τῇ 20 Σεπτεμβρίου τοῦ 1882 πλήρη δόξης, ἀπαξίας ὁ τῆς Θεσσαλονίκης λαὸς ἐκήδευε καὶ τὰς ὑψίστας τιμὰς εἰς τὸ γερῶν αὐτοῦ σκῆνος διὰ τῶν ἀντιπροσωπευουσῶν αὐτὸν κοινοτικῶν καὶ ὀρησκειτικῶν ἀρχῶν ἀπένευμεν.

Ἡ ἀπάθεια τοῦ χρησιμωτάτου καὶ εὐεργετικωτάτου τούτου ἀνδρὸς ὑπῆρξε μεγίστη οὐ μόνον τοῖς ἐν Θεσσαλονικῇ ἡμοθνήσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ παντὶ ἐν γένει τῷ Ἰσραηλιτικῷ ἔθναι, ὅπερ δικαίως ἀκοπετὸν ἐκόψατο μέγαν ὅτι ἔπεσε δυνατὸς ἐν Ἰσραήλ! !

Ἀλλὰ στερηθέντες τοῦ κοινῶ πατρὸς, εὖρον ἐν τοῖς ἀναξίτοις ἐκείνου κληρονόμοις Λαζάρω, Αἰμιλίω, Καρόλω, Οὐγγὼ καὶ Ροβέρτω, τὴν αὐτὴν στοργὴν καὶ προστασίαν, τὴν αὐτὴν φιλανθρωπικὴν καὶ γενναιοφροσύνην. Τὰς ἀρετὰς δὲ ταύτας κατὰ τὸ εὐγενὲς παράδειγμα ἐκείνου εὐγενῶς ἀσχοῦντες οὗτοι, ἔνευ διακρίσεως ὀρησκειας καὶ ἔθνηκότητος, δαιμονίζουσι τὴν μνήμην καὶ παρ' ἅπασί μακαριστὸν ποιοῦσι τὸ ὄνομα τοῦ κλεινοῦ αὐτῶν τοκέως.

ΙΘ΄.

ΜΥΘΟΣ

Γίς δὲν γνωρίζει, ὅτι τὰ πτηνὰ ἐξελεξαν βασιλέα τὸν ὑψιπέτην ἀετὸν, ὅστις στήνει τὴν φωλεάν του εἰς ὕψηλους ἀπορρώγας βράχους, καὶ ἐκεῖθεν πετᾷ εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη καὶ ἐπισκοπεῖ τὰ πάντα, μόνον δὲ ἡ ἀνάγκη τῆς τροφῆς τὸν καταβιβάζει εἰς χαμαιώτερα μέρη; Ἄλλὰ καὶ τότε ἀρπάζει τὴν τροφήν καὶ τὴν ἀναβιβάζει εἰς τὰ ὕψη· διότι δὲν ἀρέσκειται νὰ χρονοτριβῇ ἐκεῖ ὅπου τόσα ἐρπετὰ σφρονται ἐπὶ τῆς κοιλίας των. Τοιοῦτος ἦτο πάντοτε ὁ ἀετὸς, ὑψηλὰ μεταωριζόμενος καὶ ἐκεῖθεν δι' ἑμματος ὄξυτάτου παρατηρῶν τὰ πάντα. Ὅλοι ἐθαύμαζον αὐτόν, καὶ τὰ πτηνὰ ἐκαυχῶντο, διότι εἶχον τοιοῦτον βασιλέα. Ἄλλ' ἡ χαμαι ἔρπουσα χελώνη καὶ τὰ χαμαιπετῆ ἐκεῖνα ὄρνεα, τὰ ὅποια μάτην φέρουσι τὰ πτερά, δὲν ἠρέσκοντο εἰς τὸν αἰθέριον αετὸν, καὶ ἤθελον νὰ ἔχωσι ταπεινότερον κύριον καὶ βασιλέα. Ἡ χελώνη μάλιστα, σχετιοθεῖσα στενωτέρον μὲ τὴν γῆνα, δὲν ἐδίωκε νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἀετὸν εἰς μίαν συναναστροφὴν ὀρνέων καὶ ἐρπετῶν, καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι ἐξ ὑπερηφανίας ὁ ἀετὸς τοῦτο πράττει καὶ ζητεῖ πάντοτε τὰ αἰθέρια ὕψη.

Ἐρχόμεν ὄλα αὐτὰ ὁ ἀετὸς εἶδε τὸ ὄξύτατον βλέμμα του ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ διακρίνῃ τῶν χελωνῶν καὶ τῶν γηνῶν τὴν συνωμοσίαν, ὅπου καὶ ὁ ὄφις ἐξήμει τὸ δηλητηρίον του. Κατέρχεται λοιπὸν εἰς τὴν γῆν καὶ προσκαλεῖ ὄλα τὰ πτηνὰ εἰς συνέδριον. Ἦρχισε νὰ ὀμιλῇ, καὶ ὁ λόγος του ἦτο πλήρης τόνου καὶ δυνάμειος. Ὁξέθηκε πῶς διὰ τῆς στάσεώς του ἐτίμησε τὸ βασιλεῖον τῶν πτηνῶν, καὶ πῶς ποτὲ δὲν ἔπαυσε νὰ φροντίζῃ καὶ διὰ τὰς γῆνας καὶ διὰ τοὺς κολοιοὺς. Ἄλλὰ καὶ αὐτῆς, εἶπε, δὲν εἶχε παρῖδι τῆς ξένης τοῦ βασιλείου του χελώνης τὴν δυστυχίαν, καὶ ἐσκέπτετο νὰ βοηθήσῃ αὐτήν. Ἄλλὰ μανθῆνω, προσέθηκεν, ὅτι τινὲς ἐξ ὑμῶν παραπονείσθε ἐναντίον μου· δὲν θέλω νὰ ὑπάρχωσι παράπονα ἐναντίον μου, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐγὼ δὲν ἐζήτησα τιμᾶς καὶ δόξας, ἀλλὰ ὑμεῖς μὲ ἐξελέξατε ἀρχηγόν. Ὅστις λοιπὸν

ἔχει τι ἐναντίον μου, ἕξ ἔλθῃ φανερὰ νὰ τὸ εἴπῃ· καὶ ἂν ὄλοι δὲν μὲ ἀνέχεσθε, ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος νὰ σᾶς ἀφήσω. Πλὴν αὐτῆς τῆς χελώνης τὴν δυστυχίαν δὲν θέλω νὰ παρῖδι. Ἐλθέ, χελώνη μου, ἰδοὺ ἐγὼ σὲ προσορίζω διάδοχόν μου. Νομίζεις, ὅτι δύνασαι νὰ πετάσῃς, ὅπου καὶ ἐγὼ πετῶ, καὶ μάλιστα φρονιμώτερα καὶ τακτικώτερα. Δὲν σὲ φθονῶ διὰ τοῦτο, τούναντίον δὲ χαίρω, ἐὰν ἀπὸ τοῦδε ὅα ἔχω ἕνα τοιοῦτον σύντροφον εἰς τὰ αἰθέρια ταξείδιά μου. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀνόητος χελώνη προσπαθεῖ νὰ πετάσῃ, προβάλλουσα τοὺς ἐρρυτιδωμένους πόδας τῆς καὶ τὴν ἀπεχυστάτην κεφαλὴν τῆς. Ὅλα τὰ πτηνὰ γελῶσιν, ὁ δὲ ἀετὸς οἰκτιρῶν τὴν ἀγνοίαν τοῦ ἐρπετοῦ, προτείνει νὰ τὸ βοηθήσῃ διὰ νὰ πετάσῃ. Καὶ δέχεται τὸ ἀνόητον τὴν πρότασιν, νομίζον ὅτι ἐξ ἄπαντος πλέον ὅα γαίην ἄλλος ὑψιπέτης ἀετὸς.

Οἱ δυναστεὶ τοῦ ἀετοῦ τὴν ἀνεβίβασαν πολὺ ὕψηλὰ, ἐφαντάσθη τότε, ὅτι καὶ αὐτὴ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνώψωσίν τῆς καὶ ἤρχισε πάλιν νὰ ἀνοηταίνῃ. Ἰδοὺ ἕξ ἄλλος ἐκ χαρᾶς καὶ μεθ' ὑπερηφανίας καὶ μωροῦ στόμφοι λέγει· Ἰδοὺ πῶς καὶ ἐγὼ τὸ τετράποδον ἐρπετὸν δύναμαι νὰ πετάσω· τί ἔχεις σὺ πλείωτερον ἀπὸ ἐμέ; Ἐγὼ μάλιστα ἔχω καὶ τὸ προτέρημα νὰ φέρω καὶ αὐτὸ τὸ στερεὸν περικάλυμμα, τὸ ὅποιον μὲ προφυλάσσει ἀπὸ τὰ βέλη τῶν κυνηγῶν. Αἶ, λοιπὸν, γελῶν μετὰ Ουμηθίας ὁ ἀετὸς, λέγει εἰς τὴν χελώνην· θέλεις νὰ σὲ ἀφήσω νὰ πετάσῃς; Καὶ μήπως ἔχω πλέον τὴν ἀνάγκην σου; ἀναφανεῖ τὸ τετράποδον ἐρπετὸν· σὲ εὐχαριστῶ, ὅτι μὲ ἀνεβίβασες ἕως ἐδῶ· τοῦ λοιποῦ φρόντιζε νὰ μὴ πέσης σὺ· διότι ἐγὼ δὲν ἐνοῶ νὰ σὲ βοηθήσω εἰς τίποτε. Ἠλέησεν ὁ μεγαλόθυμος ἀετὸς τὸ δυστυχισμένον αὐτὸ τετράποδον ἐρπετὸν καὶ τὸ ἀφήκεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν νὰ βόσκῃ ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους πλησίον εἰς τὴν φωλεάν του. Ἐκεῖνο ὄμως δὲν ἐνόει νὰ ἀλλάξῃ τρόπος· ἔγεινε πλέον ἀετὸς, ὡς ἐνόμιζε, καὶ μάλιστα καὶ τι περισσότερον, ἀφ' οὗ μάλιστα ἤρχισαν χαμαιπετῆ τινὰ πτηνὰ νὰ τὴν θαυμάζουν, καὶ ὅσα ἐροδοῦντο τὸ ὄξυδαρκὸς τοῦ ἀετοῦ ἔμμε.

Μίαν λοιπὸν ἡμέραν βλέπων ὄλα ταῦτα ὁ ἀετὸς ἐπληρώσασκε τὴν χελώνην καὶ τῇ λέγει· Λοιπὸν, χελώνη μου, τί σκέπτεσαι νὰ κάμῃς; Θέλω νὰ κάμω, λέγει ἐκεῖνη, ἕν ταξείδιον εἰς τὸν αἰθέρα, διὰ νὰ μὲ ἴδωσι καλλίτερον οἱ φίλοι μου· καὶ οἱ σύντροφοί μου. Καλῶς, λέγει ὁ ἀετὸς· ἰδοὺ δὲν εἶσαι πολὺ μακρὰν δοκίμασον. Καὶ ἡ δοκιμὴ ἦτο φοβερὰ ἀποτυχία. Βοηθήσόν με, λέγει τὸ δυστυχισμένον τετράποδον

έρπατόν, βοήθησάν με δλίγον, ἀετὶ ἀδελφὲ μου. Τώρα λοιπὸν ἔγτεινα ἀδελφός σου; Μάθε, ἔτι ἡ ἐπιείκεια δὲν εἶναι ἀναισθησία, πολὺ δὲ ἐλιγώτερον μωρία. Κατὰβὰ ἐκεῖ, ἔπου σὲ ἀρμόζει νὰ ἔρπης καὶ νὰ ἀναπνέης τὸ χῶμα, καὶ ἄρες ἡμᾶς νὰ ἀναμετρῶμεν τὰ αἰθέρια ὕψη, διὰ τὰ ὁποῖα σὺ δὲν ἐγεννήθης. Καὶ οὕτω λαμβάνει αὐτὴν ὁ ἀετὸς διὰ τῶν ὀνύχων του καὶ τὴν ἀφίνει ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκεῖνου τῆς φωνῆς του. Τί ἀπέγεινεν ὅλοι τὸ γνωρίζουσι, καὶ ὁ νοῦν νοεῖτω τί ὁ μῦθος λέγει.

ΣΤΙΜΩΝΑΝ.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ.

ΕΩΘΙΝΟΝ.

Δὲν ἀξίζει ἔν δάκρυ ὁ βίος,
καὶ μωρὸς ποῦ, ἴς τὸν κόσμον ὀρνεῖ,
ἢ ψυχὴ ποῦ κενθεῖ αἰωνίως
καὶ τὴν Πλάστην αὐτῆς λησιμονεῖ.

Ὡς πνοὴ τῶν ζεφύρων εἰς δάση,
εἰς λειμῶνας τερπνοῦς σταματῶ
πρὶν ὀδύνης ἔν νέφος μὲ φλόγη
χρυσάλλης εἰς τὰ ἀνθη πετῶ.

Δὲν φροντίζω ἢ γῆ ἢ σφαδάζη,
ἀν ὁ πόντος κικᾶται δεινῶς
δ' ἐμὲ πᾶσα θλίψις κοπάζει
ἴς τῶν ἀνθέων τὰ μύρα κοινῶς.

Μὲ μαγεύουν, μὲ τέρπουν, μὲ θέλγουν
εἰς ἐκστάσεις μὲ φέρουν νόος,
τὴν αὐγὴν ὅταν μάλιστα λέγουν
πόσον μέγας ἐστὶν ὁ Θεός.

Ἄν ἀρώματα χύνη ὁ κρίνος
καὶ τοὺς πόνους ἡμῶν συγκερνᾷ,
τί νὰ διδῇ ἀπαύστως ἐκεῖνος
ποῦ μ' ἔν βλέμμα τὸ πᾶν κυβερνᾷ!

Τί ἀκτίνας φωτὸς καὶ σοφίας
τί ἀστέρων παντοῦ φαινοῦς!
Ὁ ἐτάζων νεφροῦς καὶ καρδίας
καὶ ζωὴν χορηγῶν εἰς νεκρούς.

Ἄν βορρᾶς ἐκ τῶν βόδων ὀργίλος
εἰς ἰτέας μὲ ρίψη πιχροῦς
καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν Πλάστην αἰμύλωσ
πάντα ἄσμα ὄξ ψάλλω χαρᾶς.

ΠΙΕΡΓΚΑΡΟ ΠΙΕΔΩΝΗΣ

ΤΗ ΣΕΛΗΝΗ.

Νὰ σὲ ψάλλω, ὦ Σελήνη;...
ἀλλ' ὀμνήθης ὑπὸ τῶσων
ἀρχαῖθθεν ἢ δδύνη
ἐκ σοῦ ἤντησε τὴν θρόσον.

Εὐμοιροῦντων καὶ δυσμοίρων
ὕμνον ἤκουσας καὶ στόνον,
ἀλλ' ἀπάθητος καὶ εἴρων
σελαγίζεις ἀπ' αἰώνων.

Πλήν και εὖτω μὲ ἐξίχρεις
καὶ τὸ φῶς σου μὲ ἠδύνει
καὶ τὸν ἔρωτα μοὶ φέρεις
ἐν τῇ μνήμῃ, ὦ Σελήνη.

ὦ! εἰπέ μοι τὴν αἰτίαν!
ὅταν νύκτωρ ἀνατέλλῃς
τὴν ἐρωσάν μου καρδίαν
τί βιαίως διαστέλλεις;

Ἐν ᾧ ἐκθαμβὸς προσβλέπω
τὴν ὠχράν σου λαμπηδόνα,
τὴν διάνοιάν μου τρέπω
πρὸς ἀόρατον εἰκόνα.

Θεωρῶ, πλήν δὲν σὲ βλέπω...
ἐν ᾧ βλέπω τὸν αἰθέρα,
διὰ τί καὶ πάλιν βλέπω
πρὸς ἐγκόσμιον ἀστέρα;

Ἀγαπῶ ἐκείνην μόνον!
τὸ γνωρίζεις, ὦ Σελήνη
μὴ δὲν ἤκουσας τὸν πόνον
τῆς ψυχῆς μου ἐν γαλήνῃ;...

Συνονούσιν ἀμφοτέρως
θεῖον νῆμα, θεῖοι ἔροι
Σὺ φωτίζεις τοὺς αἰθέρας,
τὴν καρδίαν μου ἡ κόρη.

Ἄλλ' ἐν τούτοις διαφέρεις
ἐν πολλοῖς τοῦ ἐρωτός μου
οὐ τυφλώττουςα μαρμαίρεις
χάριν σύμπαντος τοῦ κόσμου.

Καθ' ἡμέραν μεταβάλλεις
τὴν χροιάν σου καὶ τὸ σχῆμα
καὶ ἐκάστοτε παρ' ἄλλοις
τὸ γοργόν σου τρέπεις βῆμα.

Ἄλλ' ἡ κόρη εἶνε μία
καὶ θά εἶνε αἰωνίως
τῆς καρδίας μου καρδία
καὶ τοῦ βίου μου ὁ βίος.

Ἐν τῷ Πέραν, κατὰ νοέμβριον 1886.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΟΣΚΟΠΟΥΛΟΣ.

ΑΠΟΚΤΗΣΙΣ.

ὦ, τέλος, τὴν ἀπέκτησα, τὴν ἔχω
πλησίον μου, νυκτός τε καὶ ἡμέρας·
εἰς ταύτην μόνην ἀτενῶς προσέχω
καὶ εὖρον τῆς μονώσεώς τὸ πέρας!

Ἐγγύς της παραδείσεως διατρέχω
καὶ ἐντρυνῶ εἰς τέρψεις ὑπερτέρας.
Ἐξαίφνης πλήν... μὲ δάκρυα τὴν βρέχω
καὶ βίασάνός μου γίνεται τὸ γέρας!...

Ἐκείνη εἶνε!... πλήν... δὲν εἶν' ἐκείνη!...
Ὅποιον κάλλος, χάρις ἄμα πόση!
ἄλλὰ... τὸ πῦρ δὲν εἶν' ἐν τῇ ἐστίᾳ!...

Ἡ ἠδονὴ καθίσταται δόδυνη!...
Ὅ τόσοσ ἔλδος, ὅν μοι ἔχει δώσει,
εἶν' ἡ εἰκὼν τῆς μόνῃ ἢ γλυκεῖα!

Τῇ 6 δεκεμβρίου 1886.

ΙΩΝ. Δ. ΤΑΝΤΑΔΙΑΣΗΣ.

ΞΕΧΝΙΟΥΝΤΑΙ ΟΛΑ.

Όλα του κόσμου τὰ δεινὰ μαραίνονται και σβύνουν
σὲ κάθε νέο πάτημα τοῦ πτερωμένου χρόνου·
φεύγουν ἴσ' ἔναιρο κι' αὐτὰ και ἔχνη δὲν ἀφίνουν,
γιατὶ σφαλνοῦνε ἢ πλιγαῖς, μὲ τὸν καιρὸ, τοῦ πόνου.
Ξεχνιοῦνται, σβήθουνε, χάνονται, τὰ τρώει ἢ σκωριὰ;
και κάθε δύο βήματα ἀλλάζουνε θωριὰ. . .

Τὸ γέλοιο, ἢ ξεφάντωσες, οἱ ὄρκοι, τὰ παιχνίδια,
ἢ λύπη, ἢ στενοχωριὰ, ὁ ἔρωτας, οἱ πόνοι·
νὰ βλάπης τὸ παιδάκι σου νεκρὸ σὲ δυὸ σανθία,
τῆ μάνα σου, τὸ φίλο σου, ἔς τοῦ Χάρου τὸ σεντόνι,
τόρα νὰ κλαῖς ἢ νὰ γελάς, θενᾶρητὴ μὲ φορά
νὰ τὰ ξεγάσης ὄλ' αὐτὰ ἔς τοῦ χρόνου τὰ φτερά. . .

Όλα ξεχνιοῦνται· τὰ καλὰ και τὰ κακὰ ἐπίσης·
τὴν ἴδια τύχη ἔχουνε ἔς αὐτὸν τὸν κόσμον ὄλα.
Παντοῦ θὰ διῆς τὸ μαρασμὸ, παντοῦ ὅπου γυρίσης,
εἴτε σὲ λούλουθα χλωρὰ, ἢ ἔς ἄστρα φεγγοῦλα,
παντοῦ, δεξιά κι' ἀριστερά, σὲ πλοῦτο, ἔς ἐμπορριά. . .
Όλα περνοῦν και μένει μὲ σβυσμένη ζωγραφιά. . .

Ναι ἔλα! Ἄλλ' ἐξαίρεσις ἵπάρχει ἔς ἓνα μόνο·
ὁ χρόνος τὸ φοβήθηκε αὐτὸ, δὲν τὸ πειράζει.
Τὸ τρέφει μᾶλλον. Και αὐτὸ δίνει τροφή ἔς τὸν πόνο,
και αἰωνίως σφάζεται τὸ στήθος και σπαράζει. . .
Αὐτὸς ὁ πόνος ὁ βικρὸς, ὁ πόνος ὁ κακὸς
εἶνε ἔς τὰ στήθη τοῦ ἀνδρὸς ἢ πτώσις γυναικὸς |

Ἐς τὸν Ἄδη τὸν ἀπολουθεῖ, τὰ κόκκαλα βυζάνει. . .
διώχνει τοὺς δούλους τῆς φθορᾶς, ὄρνια, σκυλήκια διώχνει,
κι' αὐτὸς, σκυλήμι φοβερὸ ἀλύπητα θαγάνει
κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ πτώμα του πάντα γερὸ. . . τὸ σπρώχνει. . .
Ξεχνιέται πόνος ἴσ' αὐτὸν; Ἰδοῦ μὲ σ' ἑπιγμῆ
τῆς ἀπιστίας γυναικὸς, ὡς πού μᾶς πολεμεῖ.

Κατηραμένη ἢ στιγμῆ αὐτῆ, κατηραμένη.
Ἐἶνε ἀρρώστια τοῦ εὐθὺς ἔξαπλώνεται, πετᾶει. . .,
'πού μὲς' ἔς τὰ σπλάγγνα τοῦ ἀνδρὸς ριζόνεται και μένει,
κι' ἀνοίγει στόμα φοβερὸ νὰ καταπῆ. . . νὰ φάη. . .
ἀὲν μοιάζει τούτῃ ἢ στιγμῆ δὲν μοιάζει ἀλλοιότης
ἐν ὄλοι ὄλα τὰ ξεχνοῦν, αὐτὴν ὅμως κανεῖς. . .

K. KATTEΛΑΡΗΣ.

Κ' ἐγὼ πάντα σ' ἐνθυμοῦμαι
ὅταν δὲν σὲ λησμονῶ.

[Κατὰ μίμησιν τοῦ Goldsmith.]

Σ' ἐνοῶ κ' ἐννοοῦμαι
φίλη Θεανώ.
Μ' ἀγαπᾶς, δὲν τὸ ἀρνοῦμαι.
Κ' ἐγὼ πάντα σ' ἐνθυμοῦμαι
ὅταν δὲν σὲ λησμονῶ.

Ἐὰν τὸν χειμῶνα βλέμμα
ρίπτῃς με, βίγῶ.
Ἄν τὸ θέρος πῶς ἡρέμα
ἰδρὸς ἔλον μου τὸ σῆμα
γίνεται, τὸ ξέρω ἔγώ.

Εἶσαι τύραννος σφριγῶσα.
Κι' ὅταν μ' ἐντροπή
θεῖω νὰ σὲ πῶ καμπόσα,
μένει ἀνακδὸς ἢ γλῶσσα,
γιατὶ δὲν ἔχει νὰ πῆ.

Μ' ἔκαμες νὰ μὴ προσέχω
τίποτε, μωρὸς
εἰς τὰ ἔχνη σου νὰ τρέχω
πάντοτε... ὁσάκις σ' ἔχω
κατὰ σύμπτωσιν ἐμπρός.

Πάντ' ἀγάπα με, ὦ νέα
κόρη, εἰθερὴ
ὄα χαλῶ, ἔσο βεβαία,
ἄμα ἔλθῃ ἡ μοιραία
τοῦ θανάτου μου στιγμῆ.

I. A.

ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ.

ὦ, ἐνθυμούμαι τὰς τερπνὰς τοῦ βίου μου ἡμέρας,
θερμῶς ὅπταν τὴν φαιδρὰν καὶ μάγον Ἄστασαν
Ἠγάπων, ἡ ψυχὴ μου δὲ ἐπέτα εἰς αἰθέρας
καὶ εἶχον εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν τὴν εὐτυχίαν.

Ναί, ἤμην τότε εὐτυχὴς. Ποῦ εἶν' ἐκεῖν' οἱ χρόνοι!
τὴν ἔθλεπον ὡς ἄγγελον, πετώσαν χρυσαλλίδα,
Ὡλὴν κάρη, θεῖε τὰ στήθος μου ματαίῳ μόνον πένει.
καὶ ἔχασα τὴν μόνην μου καὶ προσφιλεῖ ἔλπίδα.

Χθὲς ἔτι καστανὸς αὐτῆς βοστρύχους μὲ ἐδώρει,
Χθὲς ἔτι ἡ θερμὴ αὐτῆς μὲ ἐθλίβεν ἀγκάλῃ.
Μ' ἠτένιζε περιπαθῶς ἡ ἐρωτύλῃ κόρη
καὶ σήμερον τὸ βλέμμα της διεκδικούσιν ἄλλοι.

Γυνή, γυνή! ἀείποτε πρόδοτις καὶ δολία,
ὑπὸ τὸ στήθος ἔχιδναν ἀντὶ καρδίας κρύπτεις,
Πλανᾷς, ἀλλ' εἰς ἐν αἰσθημα ποτὲ δὲν ὑποκύπτεις,
καὶ εἶσαι ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ποδῶν ΚΑΚΙΑ.

A. E.

ΘΑ ΣΙΩΠΗΣΩ.

Θὰ σιωπήσω ἡ σιγὴ τοὺς τάφους περιβάλλει,
εἶνε ἡ γλώσσα τῶν νεκρῶν καὶ τῆς ἀπελευθείας.
Θὰ σιωπήσω ἡ ψυχρὰ καρδία μου δὲν πάλλαι,
Δὲν ἀγκαῖ τὴν ταραχὴν, μισεῖ τὰς φωνασικίας.

Θὰ σιωπήσω ὅταν νύξ τοὺς οὐρανούς σκιασῃ,
Βυθίζεται ἐν τῇ σιγῇ ἑλῆ ἡ εὐκουμένη.
Θὰ σιωπήσω ὅταν τις πᾶν ὄνειρόν του χάσῃ,
Καλλίτερον σιωπηλὸς ἐπὶ τῆς γῆς νὰ μένῃ!

Θὰ σιωπήσω ἐν καιρῷ χειμῶνος παγετώδους,
Δὲν ψάλλει ἀλλὰ σιωπῇ ἡ Φιλομήλα πλέον.
Θὰ σιωπήσω ψάλλουσι μόνον εἰς τὰς τριόδους
Στίφη ἀθλιῶν πυργιτῶν ἐν ἄσμα ἀγροαίων.

Θὰ σιωπήσω οἱ νεκροὶ σιωπηλοὶ κοιμῶνται
Ἰπιθυμὴ ἡ καρδία μου τοῦ τάφου τὴν γαλήνην.
Θὰ σιωπήσω τὴν σιγὴν αὐτὴν ἐν φοδῶνται
Οἱ ζῶντες ἴσως δὲν ἰδῶ εἰς τὸ ἐξῆς Ἰβνελνῆν.

Πηρυτις, τῆ 27 ὁκτωβρίου 1880.

I. E. ΚΑΠΙΤΙΟΔΑΔΑΚΗΣ.

Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς Δοκίμησιόφους.

(Βυζαντινὸν ἐπίγραμμα.)

Ὀρρυανασπισταί, βινεγκατακηξιγένειοι,
σακκογενειοτρόφοι, καὶ λοκαδαρπαγῆται,
Εἰματανωπεριβαλλοὶ, νηλιποικιθλαπέλαιοι,
νυκτιλαθραιοφάγοι, νυκτιπαταιπλάγιοι,
μισραϊμειξαπάται, καὶ συλλαδοπευσιλαθηταί,
δοξοματαιόσοφοι, ζηταρετησιάται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

GÉNÉALOGIE DES MAUROCORDATO

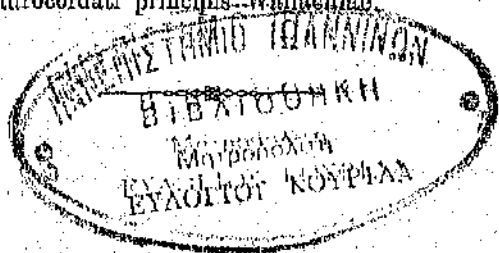
DE CONSTANTINOPLE

ET AUTRES DOCUMENTS CONCERNANT CETTE FAMILLE,

Publiés par E. LEGRAND.—Paris, 1880, σελ. XI+73.

ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ ἐν Παρισίοις ἀκάματος νεοελληγιστῆς Legrand ἐξέδωκε συλλογὴν διαφόρων κειμένων, ἀναφερομένων εἰς τὴν γενεολογίαν τῆς ἀρχαίας καὶ ἐπισήμου οἰκογενείας τῶν Μαυροκορδάτων, ἧς ἀνάξιοι ἀπόγονοι τυγχάνουσι ὁ ἐν Πετρούπολει νῦν πρεσβευτῆς τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως Ν. Μαυροκορδάτος καὶ ὁ ἐν Παρισίοις διατρίβων φιλογενέστατος καὶ ἑλληνοπρεπέστατος πρίγκηψ Γεώργιος Μαυροκορδάτος. Τὸ βιβλίον κοσμεῖται διὰ τῆς εἰκόνης τοῦ ἐξ ἀπορρήτων Ἀλεξάνδρου, τοῦ ἐτέρου Ἀλεξάνδρου, τοῦ ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων διαπρέψαντος, καὶ τοῦ Μαυροκορδατικοῦ οἰκοσήμου. Τὰ δὲ κείμενα ἐπιγράφονται ὡς:

1. Γενεαλογία τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μαυροκορδάτων.
2. Σειρὰ τοῦ γένους τῶν Μαυροκορδάτων κατὰ χρονολογικὴν τάξιν μέχρι τοῦ 1742 ἔτους.
3. Ἐπιτάφια.
4. Nicolai Maurocordati laudatio.
5. I. Hoelbii, Commentatio de litterarum studiis Joann. Nicolai Maurocordati principis Wallachiae.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Πρόλογος σελ. ε'

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

Ἐκλείψεις.—Ζῳδία καὶ Ἡλιοδρόμιον	σ.	1
Μηνολόγιον καὶ Σεληνοδρόμιον	»	4
Τὸ μηνολόγιον εἰς τροπάρια	»	16
Ἡμερολόγιον Μουσουλμανικόν	»	26
Ἡμερολόγιον Ἰουδαϊκόν	»	27
Ἔορτα τῶν δημοσίων γραφείων	»	28

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἱστορικὴ πραγματεία περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς προφορᾶς αὐτῆς	»	29
Ἐπιστημονικαὶ ἀποπλανήσεις Ἑλληνος ἱατροῦ	»	49
Ἀνέκδοτα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα	»	66
Ἐγκυβλίθρουσις ἀρχιεπισκόπου ἐν Ἑπιτανήσῳ ἐπὶ Ἑνετοκρατίας	»	70
Μηχανικαὶ σημειώσεις	»	72
Μεταγχορονοὶ καὶ Ξανθοὶ	»	75
Κριτικὴ ἐν Πύρῳπῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι	»	79
Κατὰ πόσον εἶναι ἱστορικῶς ἀκριβὴς ἡ καινὴ χριστιανικὴ χρονολογία	»	98
Συκοφαντεῖται κατὰ τοῦ ἱεροῦ Θεωτίου	»	104
Παλαιογραφικὴ ἐκδρομὴ	»	116
Ἐξάφρετον παρηγωνισμένον ποίημα	»	120
Περὶ τῶν ἀπαρεμφαιτικῶν λειψάνων ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ	»	132

Καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τῶν ἀπαρμυφαιτικῶν τύπων	σ.	148
Ἀναμνήσεις ἀρχαίου θερμοδιδακτάλου	»	170
Ἀνέκδοτος κώδικς τῆς μητροπόλεως Μεσημβρίας	»	177
Κληρονομία ὑπὸ φύλλον βιελίου (διήγημα ἐκ τοῦ γαλλ- λικού)	»	184
Παραδοξαὶ ἰδιοτροπίαι	»	194
Νεκρολογία	»	201
Μῦθος	»	212
Ποιήσεις	»	214
Βιβλιογραφία	»	222

